6
38-a
21

8-f.29

6-38-2-21

6.12.c.56

Digitized by Google

MAGISTRI

STEPHANI,

ABBATIS S. GENOVEFÆ

PARISIENSIS,

TUM EPISCOPI

TORNACENSIS,

EPISTOLÆ,

Quæ auctiores, emendatiores, & Notis illustratæ denuò prodeunt.

Studio R. P. CLAUDII DU MOLINET,
Canonici Regularis Congr. Gall.

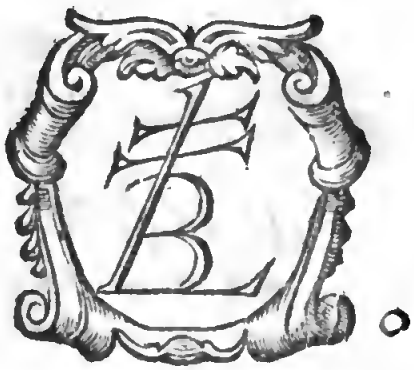

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

LUTETIÆ PARISIORUM,
Sumptibus LUDOVICI BILLAINE, Bibliopolæ Parisiensis.

MDCLXXIX.
CUM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

4-10

4

ILLUSTRISSIMO

AC REVERENDISSIMO DOMINO D.

GILBERTO DE CHOISEUL

DU PLESSIS PRALIN,

TORNACENSI EPISCOPO.

BIBLIOTEBA NAZ.
ROMA
VITTSRIO.EMANUELE

EN *iterum*, PRÆSUL ILLUSTRISSIME; *Abbatia ſanctæ Genovefæ Pariſienſis, Eccleſiæ Tornacenſi, cujus caput es, decus ac ornamentum omne*, Stephanum Tornacenſem *doctiſſimum hunc offert, ac denuò conſecrat, cùm in tuo nomine pars ſui melior, operâ & labore no-*

ſtro, typis & ornationibus & emendatioribus in lucem prodit.

Nos diſſimili prorſus, ac longè diverſa ratione quàm antea, id officii præſtamus, PRÆSUL ILLUSTRISSIME. *Olim enim, hoc eſt, quingentis ferè abhinc annis, à ſuorum complexu avulſus atque abſtractus fuit in Epiſcopum* Stephanus *ille noſter, tunc temporis clariſſimus ſanctæ Genovefæ Pariſienſis Abbas, quis tum non ingemuit? non doluit tantam Eccleſiæ noſtræ jacturam, ſuo orbatæ tutore, atque legitimo parente.*

Nunc autem ſponte & ultrò it TUÆ AMPLITUDINI

conſecratum tanti Viri vigilias ac labores, ut piis ipſius cineribus Tornaci religiosè aſſervatis admiſceantur. Occurrebat ſanè mancum atque imperfectum corpus, quod erat apud vos, futurum fuiſſe, ni aliqua fieret animi ejus acceſſio. Lætor ego ac vehementer mihi gaudeo, quod hac in re, & meum in Te utcunque declaratum habueris ſtudium & obſervantiam; atque noſtram ipſam erga Tornacenſium Canonicorum Collegium non defuturam voluntatem, omnes vel ad unum facilè intellexerint.

Amabo enim quid rationi conſentaneum magis, quàm Te eorum

bonorum hæredem in primis inſtituere, quæ hæreditario jure, tui jampridem ipſius ſunt? Adeo rectè ac laudabiliter, hujuſce illuſtriſſimi Epiſcopi veſtigiis inhæres, & ipſius virtutum omnium tam ſtudiose videris æmulus atque imitator, ut ea omnia quæ Præſulem maxime decent, & quorum Stephanus *ipſe meminit in epiſtola 208. tuâ prorſus doctrinâ, integritate morum, & quadam æquabilitate vitæ, exprimas planè, & in dies referas.*

Facile videre eſt, hunc præſtantiſſimum Virum, apud Te eſſe maximo loco, cùm vix ab ipſius

curriculo deflectas. Hanc potiſſimùm ob cauſam, quidquid Stephani Tornacenſis *vel ſtylum ſapiebat, vel ingenium redolebat paſſim, id omne velut i tuum, per me Tibi aſcribi neutiquam moleſtè feres, præſertim ſi attendas quod eo conſilio fecerim, ut animum erga Te meum, meorumque, quoquo modo ſignificarem. Hoc igitur,* PRÆSUL ILLUSTRISSIME, *qualecumque ſit, opus ac laborem noſtrum bonus excipias velim, meque in perpetuum habeas*

Tibi addictiſſimum atque obſequentiſſimum
ſervum,
F. CLAUD. DU MOLINET.

PRÆFATIO.

MAIORUM ſuorum monimenta renovare, Lector erudite, res eſt non minoris gratitudinis, quàm egregiæ laudabiliſque pietatis pleniſſima. Si verò ullus unquam gratitudini, ſi pietati noſtræ fuit locus, certè in renovandis ac recreandis STEPHANI TORNACENSIS operibus mihi viſus eſt ampliſſimus & ornatiſſimus.

Tanti etenim Viri maxima noſtram in Domum Sangenovefeam promerita, quam Abbas omnium, ſi paucos excipias, beneficentiſſimus, non dicam exornavit, verùm de integro reſtauravit, cùm mihi jamdudum non ſint obſcura, ad conſecrandam æternitati tam chari parentis memoriam, me non mediocriter excitarunt.

Itaque plures per annos ejus opera ſtudioſiſſimè perſcrutatus, in triplicis

generis, nimirum in DECRETUM; CONCIONES, & EPISTOLAS incidi. Decretum ampliori volumine in folio, ut vocant, complexum, ſubminiſtravit Bibliotheca ſancti Victoris Pariſienſis; quod attentè perlectum, & à viris oculatiſſimis accuratiùs perſpectum, Decretalium Gratiani meram eſſe interpretationem compertum eſt. At cum ſimiles id temporis nanciſci interpretes non ſit rariſſimum; veritus quoque ne plus æquo juſtum volumen infructuoſis erudito Lectori ejuſmodi Notis obrueretur, de hoc opere in hac ipſa editione tacendum ſatius cum amicis exiſtimavi. Unicum itaque ſelegi Proemium, quo qui notum id ſibi velint fieri, certo veluti ſpecimine utantur.

Venio nunc ad Conciones STEPHANI, quarum triginta ſummatim in quatuor manuſcriptis, Cathedralis nempe Tornacenſis, Abbatiarum ſanctæ Genovefæ, & ſancti Victoris, nec-

non & Regiæ Navarræ laudantur; quæ quidem quâ olim famâ floruerint, ex accurata earum collectione & conservatione liquidò constat. Nihilominus tamen cùm alia sit ætatis nostræ, alia superioris hujus elegantia, suis ipsæ Lectoribus ita insipidæ ac simplices, ne dicam pueriles interdum apparent, ut luce publicâ nequaquam dignæ visæ sint: quippè quæ non modò, nec eruditas Sanctorum Patrum Homelias, nec eorum in exponenda sacra Scriptura lucem & felicitatem, nec gravem illam moralem doctrinam purissimis eloquentiæ coloribus perpolitam redoleant. Verùm imò vel ex intricatis divisionibus, vel ex insulsis fictionibus, argutiùs quàm solidiùs commentatis; vel locis Scripturarum utcunque accersitis; vel denique ex allusiunculis quibusdam & acutulis verbis, vim totam & ornamentum hauriant. Quapropter nil mirum si præ humili & obsoleta dictione, præ doctrina morali

jejuna & arida, nauſeam ſui & faſtidium pareant, cùm nec ad placendum, nec ad perſuadendum ullius ferè ſint ſucci aut ponderis. Duabus id abundè probabitur, ex quibus cæteras dijudicare non erit obſcurum. Unam habuit ad Canonicos die Pentecoſtes in hunc ſapientiæ locum, *Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, & non habitabit in corpore ſubdito peccatis*, in qua Dæmonis cum Malitia & hypocriſi connubium effingit; ſponſas veſtibus pro ſua dignitate diſtinctas amicit & ornat; menſæ nuptiali varias ſuperimponit epulas; pro liberiſque diverſa munia elargitur. Quid delicatis hiſce temporibus frigidius dici poteſt? Alteram verò Chriſti natalitio dictam in hoc argumentum, *Verbum abbreviatum*, inuſitatis hodiè hujuſcemodi leporibus exhilarat, quippè qui grammaticè loquendo, Verbo divino conjugationes, tempora, & modos, leviùs quàm vegetiùs aſſignare non dubitet. Cæterùm graviores licèt

in illis quædam reperiantur, nullas tamen quæ Lectorem vel ſatis erudiant, vel oblectent, probè intellectum eſt. Quod quidem ævi potiùs inelegantiæ, quàm authoris imperitiæ aſcribendum eſſe conſtat. His igitur Concionibus conſultò ſuppreſſis, unicam in Synodo pronunciatam, quâ cæterarum, quas hîc ſub calcem operis indico, detur notitia, præſtat ſevocare.

In tertio STEPHANI opere, Epiſtolis nempè, laboris ſummam poſui, quæ quidem in quarto, ut loquuntur, unà cum ſcriptis Gerberti, necnon Joannis Saliſburienſis, à Joa. Bapt. Maſſono Archidiacono Baiocenſi, fratre Papyrii, ejuſdem nominis famoſiſſimi, dudum evulgatæ, paulò pòſt etiam in Bibliothecam Patrum, ita deformes ac obſcuratæ, inſertæ ſunt, ut ad germanum Authoris ſenſum vix ulla lux accederet. Inſuper cum magis magiſque rareſcerent, egomet tot tanti Viri meritis patrocinaturus, nomen-

que clariſſimum Reſtauratoris domus ſanctæ Genovefæ Pariſienſis poſteris mandaturus, ad recentiorem Epiſtolarum ejus editionem ſcholiis, pro virili, illuſtrandam, ſtudium, curas & cogitationes contuli. Sed quoniam ſuus cuique honos planè tribuendus, fateor me id operis eò libentiùs ſuſcepiſſe, quod Dominus Baluzius, publicæ utilitatis valdè providus, partes ſibi jam à ſe propoſitas, mihi peramanter conceſſerit: quanquam enim vir ille omni doctrinæ ac laudis genere excellens, in ipſo epiſtolarum Lupi Ferrarienſis limine, STEPHANI TORNACENSIS opera unà cum Notis luce donaturum ſpopondiſſet; ex quo meum idem inſtitutum intellexit, edoctuſque plurima mihi eſſe in manibus ex Abbatiis tum Sangenovefæa cùm ſancti Evurtii Aurelianenſis deprompta, quæ ad Epiſtolas STEPHANI Abbatis illuſtrandas plurimùm conferrent; Vir ille officioſiſſimus confeſtim ab incœpto deſti-

tit, laudemque operis mihi, licèt ipſi in ea re longè inferiori, liberaliſſimè delegavit. Hujus ego permiſſu & hortatu factus audacior, cum in conſcribendis Epiſtolarum primæ editionis ſcholiis incumberem; nullis quoque parcebam curis; ut nondum editas; ſi quæ eſſent, exploratas haberem. Dum id unum perſequor, monent amici Reverendum P. Joſephum Ignatium à S. Antonio, Strictioris Ordinis Carmelitam, in duobus manuſcriptis Belgicis nonnullas offendiſſe: mox lætabundus; ad Religioſum virum litteras quas potui ſtudioſiores ac diligentiores de meo propoſito Tornacum ſcripſi; nihil ille cunctando; opportunè mihi adfuit, & ut liberè dicam; officioſiorem in benevolentia; vel in conferenda gratia promptiorem reperiri puto neminem: ſuam enim mihi operam in ea re libentiſſimè pollicitus, ſexagenas Epiſtolas, quas è duobus Belgii Cœnobiis eruerat, propriâ manu

exſcriptas, & ita congeneres conſentientesque STEPHANI ſtylo, ut de illo ipſo authore dubium omne tollant, ocyſſimè miſit. Unum autem ex his Flandriæ manuſcriptis ab illo minimè diſcrepat, quod illuſtriſſimus Archiepiſcopus & Dux Remenſis è Bibliothecâ Abbatiæ ſancti Amandi habuit, cujus quidem, juxta & alterius è Bibliotheca Thuana, non mediocri ſubſidio, quo ſcilicet uſus fuerat Joa. Bapt. Maſſonus, quodque forſan ipſum Dominus *du Sauſay* in Hiſtoria Epiſcoporum Aurelianenſium, ſuo ævo repertum Carnuti in Monaſterio ſancti Petri teſtatur, novâ veluti machinâ munitus, errores in primam editionem illapſos faciliori negotio emendavi.

Obſervatum velim me à prima Epiſtolarum ſerie ne vix quidem pedem retuliſſe, cùm enim ſat bellè tripartitæ viderentur, in eas nempe quas ſancti Evurtii, quas ſanctæ Genovefæ Abbas, quas demum Epiſcopus Tor-

BIBLIOTEC. ROMA VITT. EMANUELE

VITA STEPHANI

ABBATIS S. GENOVEFÆ, ET EPISCOPI TORNACENSIS.

STEPHANUS Aureliæ in Gallia natus eſt, anno Domini milleſimo centeſimo trigeſimo quinto. Haud facile dictu eſt quantùm à prima ætate propenſus fuerit ad pietatis exercitia, quantoque ſimul ſtudio vitæ Eccleſiaſticæ amplectendæ exarſerit. Hoc tam pium propoſitum parentes promoverunt, cùm eum & optimarum artium notitiâ inſtrui, & omnium virtutum præceptis imbui diligenter curarunt. Ac primùm elementa Grammaticæ à viro æquè ſapienti ac erudito didicit. Hic autem Monaſterium Charitatis ad Ligerim ingreſſus, ut ibi Regulam ſancti Benedicti ſtrictè obſervatam ſequeretur, Stephanum coëgit curſum jam ſtudiorum incœptum, in Scholis Eccleſiæ Cathedralis Aurelianenſis ac deinceps Carnotenſis perficere.

Adeò ipſius fuit in libris evolvendis aſſi-

duitas, adeóque in horum ſcientia præmaturum ac ſubtile ingenium excoluit, ut brevi tum ſtrictâ tum ſolutâ oratione loqui & ſcribere politè & eleganter didicerit. Non aliud hujuſce veritatis argumentum afferam, quàm opera noſtri Stephani, de quibus ipſemet etiam loquitur in epiſtola CCLXXVII. ſcripta ad unum Abbatem ex amicis, à quo ſibi cura commiſſa fuerat officii ad honorem ſancti Gerardi componendi.

Tantâ humaniorum litterarum notitiâ inſtructus, ad ſublimiora ſe contulit, totumque ſe Philoſophiæ ac Theologiæ ſtudio dedidit, in quibus non minorem famam eruditus magiſter æquè ac doctor celebris eſt conſecutus. Tam perfectam his omnibus Conciliorum ſacrorumque Canonum cognitionem adjunxit, ut Summâ compoſitâ Canonum, editiſque in Gratianum Commentariis, hanc ſcientiam publicè cum magna gloria ac hominum plauſu edocuerit. Quinetiam credibile eſt eum Jus Civile in Academia Bononienſi didiciſſe, cùm in Epiſtolis ſuis appareat quamplurimorum illuſtrium virorum amicitiam & favorem hîc & alibi ſibi conciliaſſe. Inter hos præcipuè nominandus eſt Urbanus IV. Summus Pontifex, & Cardinalis Gratianus, ac Petrus à ſancto Chryſogono. Non hîc equidem ſilentio prætereundum eſt, quantùm charus fuerit Guillelmo à Campania, filio Theo-

baldi Comitis Trecenſis ſimul & Bleſenſis, cujus ſoror Regi Ludovico Juniori nupſerat, ad Archiepiſcopatum Senonenſem & Remenſem evectus cùm fuiſſet, perſpectâ æquali virtute ac rarâ noſtri Stephani eruditione exploratâ, eum ſibi ab Eleemoſynis & à Secretis delegit.

Haud ſanè difficile in ſpem hanc adduci potuiſſet, ut partim ſuis meritis, partim favore ſui domini potentiſſimi ad ampliſſimos Eccleſiæ honores eveheretur, ni mens ab omni ambitione prorſus aliena, & avaritiæ expers, uni Deo quocumque impelleret, inhærere ac inſervire ſtatuiſſet: quâ de cauſâ cùm reſciviſſet Gruiſium Abbatem ſancti Victoris nonnullos è ſuis Aureliam miſiſſe anno Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo octavo, qui diſciplinam Eccleſiaſticam in Monaſterio ſancti Evurtii penitus collapſam reſtituerent; quique freti auſpiciis celeberrimi viri Rogerii, primi hujuſce domus Abbatis, pium vivendi morem jam in urbe Balgentiacenſi & Bleſenſi ſtabilitum ſequerentur. Tum divino quodam inſtinctu ex aula ſe ſubduxit, habitumque Canonicorum Regularium ſive in Abbatia ſancti Evurtii, ſive ſancti Victoris aſſumpſit. Id porrò contigit annum circa milleſimum centeſimum ſexageſimum quintum. Vix ac ne vix quidem dici poteſt, quantùm ipſius virtus admiranda

enituerit, cujus etiam radios perſpexit ſanctus Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, qui tum apud Gallos invidiâ inimicorum ſuorum compulſus exulabat: huic adeò ſtrictis amicitiæ vinculis Stephanus noſter devinctus fuit, ut in Epiſtola ſcripta ad Joannem Pictavienſem Epiſcopum, qui ejuſdem glorioſi Martyris diſcipulus fuerat, ſuum magiſtrum, patronum ac familiarem amicum appellare non dubitarit.

Roberto autem ſancti Evurtii Abbate vitâ functo, Stephanus in ipſius locum ſuffectus eſt: & hæc ſanè dignitas ampliſſima novam veluti coronam Stephano adjiciens, hunc omnibus commendabat. Inviſebant eum frequenter quotquot viri illuſtres Aureliam adibant, inter quos præcipuè Epiſcopus Anicienſis, jucundo Stephani colloquio delinitus, ipſi Monaſterium Doenſe in ſua diœceſi ſitum obtulit, ut ibi eum ordinem, quem à ſuis obſervari viderat, deinceps ſtabiliret. Hac re feliciter peractâ, piiſque Roberti conſiliis, cui ſucceſſerat, ad finem uſque perductis, animum intendit ad Eccleſiam ſancti Evurtii jamdiu everſam & collapſam, penitus reparandam. Hoc opus equidem tanto viro dignum, ſed cui adimplendo ne ſuppar quidem videbatur; nihilominus Deo præpotenti ac immortali confidens, rem arduam & difficilem aggreditur. Nequeo vobis ſatis expri-

mere quantùm pietas in hac occaſione ingenioſa fuerit, quot graves pœnas ſuſtinuerit, quot labores acerbos adierit; modò in templis, modò per plateas urbis Aurelianenſis concionando, plebis opem, aut potiùs opes implorabat; modò nonnullos è ſuis urbem Turonenſem ac alias vicinas civitates cum Reliquiis dimittebat, qui elemoſynas à fidelibus huic ædificio abſolvendo deſtinatas colligerent. Interim Petrus Epiſcopus Claromontanus eum unà cum Mauritio doctiſſimo Pariſienſi Epiſcopo conſuluit, utrùm Baptiſmi Sacramentum validum aut irritum haberi deberet, quod ruſtici homines ac imperiti in ſua diœceſi hoc modo conferre conſueverant. Infundebant aquam ſupra caput pueri, his verbis utentes, *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti:* nec enim adjiciebant, *ego te baptiſo.* Ea fuit Mauritii ſententia, Baptiſmi Sacramentum non valere; huic Stephanus obſtitit, ſed tanta cum modeſtia, ut ſe rem non tam definire, quàm ea quæ ſentiret, aperire fateatur; quæ etiam judicio Pariſienſis Epiſcopi, eruditiſſimi æquè ac ſapientiſſimi viri, libenter ſubmitteret.

Per id temporis mors cruenta Joannis Decani triſte & luctuoſum Eccleſiæ Aurelianenſi vulnus inflixerat. Is bona à nobili viro uſurpata, Capitulo ſuo, cujus erant, reſtituere totis viribus connixus, inimici furorem ſenſit;

ſi quidem crudelis ille, immemor vitæ priùs à Decano ſibi ſervatæ, hunc ferro aggreſſus eſt, multiſque vulneribus in capite confoſſum interemit.

Tam gravem ſibi illatam injuriam Eccleſia Aurelianenſis ulciſci ſtatuit; quapropter omni Clero provinciæ in urbe Senonenſi hac de re convocato, Abbati ſancti Evurtii cura commiſſa eſt, ut & cauſam ageret, & cœtum ampliſſimum ad vindictam admiſſi facinoris excitaret.

Nec ſanè parum in hoc vis eloquentiæ incredibilis enituit, ſi quidem Patres tum verbis, tum atrocitate rei ad vivum expreſſæ commoti ſimul vindicanda, juſto quodam furore incenſi, auxilium Regis implorare, & cauſam ad ipſius Juſtitiæ tribunal deferre, uno ore & conſenſu communi judicarunt. Stephanus electus eſt, qui litteras nomine omnium Regi offerendas ſcriberet: ſed res longè aliter evaſit ac deſtinatum eſt; ſi quidem rei, captato Curiæ favore, viâque juſtitiæ præcluſâ, non modò non ſcelus inultum eſt, ſed etiam innocentiæ defenſores ac vindices in odium Regis incurrerunt; ac præſertim Stephano offenſum ſe præſtitit ob litteras conſcriptas, quas tamen omnis cœtus in urbe Senonenſi coactus perlegerat, ac ſuo judicio comprobarat. Hæc injuſta Regis indignatio furorem ac audaciam Eccleſiæ inimicorum confirmavit. Ita-

que Stephano direptionem bonorum, domus everſionem, ferrum, faces, ac mortem teterrimam, niſi ab incœpto deſiſteret, intentarunt. Ad quem opportuniùs eò miſeriæ & calamitatis redactus confugiſſet, niſi ad Guillelmum à Campania, electum Carnotenſem Epiſcopum? cujus authoritate & potentiâ munitus, ſe contra adverſariorum iniqua conſilia & nefarios conatus obfirmavit; ejuſque demum operâ ſe rurſus in amicitiam Regis, eo modo quo diximus imminutam, imò potiùs deperditam, inſinuavit.

Interea Stephanus non minùs apud ſuos celebris ac venerandus extitit: hunc etenim ob eximiam virtutem ac ſingularem in rebus agendis prudentiam ad maximos ſui Ordinis honores extulerunt. Mortuo Auberto ſanctæ Genovefæ Pariſienſis Abbate anno Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, Stephanus ſancti Evurtii Abbas electus eſt, qui locum ipſius in adminiſtratione antiquæ & regalis hujus Abbatiæ teneret. Haud facile dictu eſt quàm ægrè à prima ſponſa (Eccleſiam Aurelianenſem intelligo) fuerit ſejunctus, quantoque cum dolore & triſtitia à ſuorum filiorum amplexu chariſſimo & amœniſſimo divulſus. At ipſi beneficiorum ab amantiſſimo patre acceptorum haud immemores, actis propria manu conſignatis, partem dimidiam redituum terræ de Gondrevilla quot-

annis in penſionem conceſſerunt.

Vix domum ſanctæ Genovefæ ingreſſus eſt, cùm omnium animos ſingulari lætitiâ perfudit, ac veluti quoddam novum ſydus ac inuſitatum montes illos ſublimes ac arduos illuſtravit, partim majori regularis obſervantiæ jam ſtabilitæ incremento, partim ædificiorum collabentium neceſſaria reparatione, partim etiam bonarum artium ſtudio inter Religioſos excitato. Quapropter ſcholas privatim erexit, licèt in veſtibulo Abbatiæ publicè doceretur, in quibus nobilium juvenum animi auſpiciis ipſius Deo ſe conſecrantium, meliùs ac opportuniùs optimis tum ſcientiarum, tum multò magis omnium virtutum præceptis imbuerentur: nec enim ſuos externis ſcholaſticis immiſceri voluit, ne fides & pietas parum honeſtis moribus & exemplis offenſâ, & tantiſper immunita, aliquid detrimenti pateretur. Hoc apparet Epiſtolâ LXXX. quam ad Abſalonem Archiepiſcopum Londenſem in Dania ſcripſit. Is Stephanum obnixè deprecatus fuerat, ut nepotem ſuum Canonicum Regularem Eccleſiæ ſanctæ Genovefæ Pariſienſis, qui poſtea Epiſcopus & Cancellarius Daniæ extitit, in Academia Pariſienſi ſtudere permitteret. Huic autem ſubjecit id alienum à ſuo inſtituto, miniméque bonis moribus conſervandis accommodatum. *Quod autem de ipſo nobis per literas intimaſtis, vel in Monte, vel in Pariſien-*

ſium ſæcularium ſcholas, & venditores verborum mittendo, ſalvâ gratiâ veſtrâ non admittimus, quoniam inſtitutioni noſtræ repugnat & conſuetudini, ne per ipſum præſentibus fratribus novum proponeretur ſpectaculum, quod futuris pernitioſum trahatur in exemplum. Habet in Clauſtris ſapientia regulas ſuas, erigens ſibi ſcholas inde veritatis, hinc virtutis.

Stephanus non ſolùm animis ſuorum excolendis, ſed etiam Eccleſiæ ſuæ ac domui exornandæ totus incubuit. Hæc porro frequentibus Normannorum incurſionibus adeò commota & labefactata fuerat, ut celeberrimi templi opere muſivo conſtructi, glorioſa veſtigia vix ſupereſſent. Itaque muros reparari, fornicem & culmen, eo modo quo nunc exiſtit firmari, Clauſtra, Capitulum, & Dormitorium erigi, Sacellumque beatæ Virgini à Miſericordia nuncupatum ædificari curavit. Refectorii quoque & locorum huic adjacentium fundamenta jecit, & ad faſtigium perduxit, quæ deinceps opera ſicut alia quamplurima, tanto ſuorum applauſu, & tanta utilitate perfecit, ut non immeritò poſt Regem Clodovæum Abbatiæ ſanctæ Genovefæ fundator potiùs quàm reſtaurator dici queat.

Auſpiciis igitur clariſſimi hujus ac ſapientiſſimi Abbatis domus ſanctæ Genovefæ reſtaurata, omnium bonorum abundantiâ ditata, æqualique virtutum, & ſcientiarum exer-

citio decorata, mirum in modum efloruit, ut videre eſt in Epiſtola CXLVIII. quam ſcripſit ad Guillelmum Abbatem in Dania his verbis: *Proſperè per Dei gratiam circa nos & fratres aguntur omnia, & non eſt occurſus neque Satan, cùm in ſumma tranquillitate & pace unanimes habitent in domo Domini ſola contentione ſerviendi Domino ſeſe invicem præcedere, cum omni humilitate certantes. Spiritualibus occurrunt temporalia, peractis fermè ſpatioſis & ſpecioſis regularibus officinis, & per villas ruſticis ædificiis ſpatio ſimul & ſpecie certantibus cum urbanis, ſollicitudinem curamque noſtram convertimus in renovandis & fulciendis antiquis Eccleſiæ parietibus vetuſtate & incendio putrefactis diſſolutionem minantibus & ruinam. Comparavimus novam lignorum materiem ad ſartatecta reficienda, quæ & ſuperponatur parietibus, & laminis plumbeis ſupponatur.* Neque verò tanti viri virtus immenſa tam brevibus Monaſterii ſui terminis circumſcribi potuit, neque ardor ille eximius quo Ordinem ſuum proſequebatur, diutius retineri debuit, quin erumperet in Canonicos Eccleſiæ Cathedralis Remenſis, qui regularem diſciplinam priùs obſervatam abjicere conſtituerant. Hac de re Decanum monet, verbiſque acribus adhortatur, ut tam novo ac pernitioſo conſilio impigrè ac conſtanter obſiſtat. Eadem prorſus animi magnitudine nefarios adverſariorum conatus repreſſit, qui aut bona ſuorum diripie-

bant, aut eorum quietem perturbabant, ſicuti contigiſſe Canonicis Eccleſiæ de Burgomedo in urbe Bleſenſi ſancti Samſonis Aurelianenſis & aliis comperimus.

Cùm autem quotidie Stephani fama magis ac magis increbreſceret, negotia maximi momenti quæ id temporis agebantur, ipſius curæ ſtudioque commiſſa ſunt. Comes etenim adjungitur Cardinali Alberico Legato deſtinato, ad fugandum Albigenſes & Coterellos, qui totam Provinciam ac Toloſatum partes veneno ſuæ hæreſis inficiebant. Hoc certè periculoſæ plenum opus aleæ videbatur. Itinera latrones obſidebant, parabantur inſidiæ, hoſtes Dei & hominum manifeſti, omnia ferro flammaque devaſtabant. Teſtis hujuſce rei veriſſimus Stephanus in Littera LXXIII. miſſa ad Raimundum Priorem ſanctæ Genovefæ Pariſienſis.

Eodem ferè tempore lis dudum exorta inter Archiepiſcopum Turonenſem & Epiſcopum Dolenſem in Britannia renovata eſt. Hic titulo Archiepiſcopi aſſumpto ſeſe & Epiſcopos Britanniæ ſimul à juriſdictione Metropolitani Turonum ſubtrahere ac ſubducere nitebatur; hac de re coram ſummo Pontifice acriter diſputatum eſt: hinc Dux Britanniæ partes Epiſcopi Dolenſis tuebatur; inde Philippus Auguſtus Rex Galliæ per Legatos & litteras totis viribus contendebat, ut Archiepiſco-

pus Turonenſis antiquum dignitatis ſuæ honorem retineret. Nihilominus arbitris Duci Britanniæ utcumque faventibus Rex Galliæ tantâ irâ incenſus eſt, ut novas ad Papam per Stephanum litteras ſcriberet, quibus & de injuria ſibi illata quereretur, & beneficia à ſuis proavis Sedi Apoſtolicæ collocata exprobraret, & minas inſuper graviſſimas intentaret, niſi ſententiam reſcindi quamcitò imperaret.

Neque ſilentio prætereundum eſt Stephanum cum Epiſcopo Pariſienſi & Abbatibus ſancti Germani, ſancti Victoris, ſancti Dionyſii, Ciſtercienſi, & Claræ-vallenſi, electum fuiſſe, qui controverſias in Ordine Grandiſmontis exortas dirimeret. Fratres enim Converſi numerum Clericorum hujuſce Religionis excedentes, eò quòd ſibi cura rerum temporalium committeretur, prætumidi, Superiorum juſſis minimè obtemperabant. Quinetiam tum Preſbyteris, tum Clericis per vim è domo ejectis, omnem poteſtatem ſibi injuſtè attribuebant. Stephanus imminenti malo, cum aliis à ſummo Pontifice delegatis conſulturus, partim precibus, partim adhortationibus, partim vi authoritatis ſuæ adhibita, nihil non eorum omiſit, quæ ad pacem Ordini Grandiſmontenſi concedendam pertinerent. Itaque judices illi Converſos rebelles, niſi quamprimum reſipiſcerent, anathemate percutiendos eſſe cenſuerunt, omnibuſque Clericis in pri-

mam dignitatem reſtitutis, minas excommunicationis, ſi deinceps aliquid hujuſcemodi perpetrarent, intentarunt. His fulminibus nonnulli perterriti, penituſque contriti fuere; ſed aliorum animus adeò pervicax ac obſtinatus obduruit, ut ad eos in debitum obſequium redigendos etiam authoritate regia uti neceſſe fuerit.

Rex Philippus Auguſtus anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo, itinere in Terram ſanctam ſuſcepto, regni curam Guillelmo à Campania Archiepiſcopo Remenſi (dum abeſſet) commiſit. Hic cum operâ & conſiliis virorum ſapientiſſimorum ac fideliſſimorum in adminiſtratione totius Galliæ difficillima indigeret, ad ſocietatem & conſortium immenſi laboris Abbatem ſanctæ Genovefæ Pariſienſis vocavit, utpotè cum ipſius jamdudum eſſet in agendis negotiis & privatis & publicis eximia ac ſingularis prudentia, & ſagacitas cognita & explorata. Neque verò Regi ipſo minùs quàm avunculo acceptus fuit, ſiquidem ejus fidei ſæpius res maximi momenti credidit, præſertim cùm eum Romam ſemel Legatum ad Summum Pontificem miſit, cui merita noſtri Abbatis impreſſa his litterarum notis conſignavit. *Et quoniam magnum & cordi noſtro profundè inſitum eſt negotium, mittimus ad vos prædilectum & familiarem noſtrum Stephanum Abbatem ſanctæ Geno-*

vefæ, diſcretum & fidelem regno, quem loco noſtro benignè ſuſcipite, & ei tanquam nobis in his quæ ex parte noſtra vobis dixerit, indubitanter fidem habete.

Idem Philippus Auguſtus virtutem Stephani majoribus & amplioribus gloriæ monumentis decoravit : eum enim inter omnes Galliæ Præſules potiſſimum elegit, qui ſponſoris, ſeu ut aiunt, patrini officio in baptiſmate filii primogeniti fungeretur. Huic autem Ludovici nomen indixit, qui Octavus deinceps appellatus, regni principatum tenuit. Extat adhuc noſtri Abbatis littera ad ipſum miſſa, in qua eum filiolum nominavit, triaque præcipuè, nimirum pietatem erga Deum, honorem ac reverentiam patri debitam, ac litterarum ſtudium commendavit.

At anno 1192. Stephanus ad Epiſcopatum Tornacenſem electus eſt, eo ferè modo quo divus Ambroſius olim ad Archiepiſcopatum Mediolanenſem aſſumptus fuerat ; nam poſt mortem Erardi Epiſcopi Tornacenſis populus cum omni Clero ad eligendum ſucceſſorem convocatus, cœtus pars major oculos conjecit in Petrum Eccleſiæ Pariſienſis Cantorem, virum tum rarâ eruditione, tum innocentiâ vitæ conſpicuum. Neque tamen hoc conſilium Archiepiſcopo Remenſi arriſit, qui id temporis & Metropolitanus, & Galliæ totius Adminiſter, electioni Petri fortiter obſtitit,

quam illicitam æquè ac invalidam cenſebat. Huic in favorem Petri Cantoris ſui amici Stephanus noſter ſcripſit ; adjiciens inſuper res ad electionem canonicam validas & requiſitas in præſenti potiſſimum inveniri. Sed rationibus adductis Guillelmus minimè cedendum ratus, Abbatem noſtrum tanto oneri haud imparem ſuſtinendo propoſuit ; quod ſtatim cum ingenti omnium etiam contendentium plauſu & lætitiâ (ſi Stephanum unum excipias) acceptum eſt. Idque recenſet in Epiſtola CLXXVII. ad Archiepiſcopum Turonenſem his verbis exarata. *Occulto Domini judicio vocatus ad Eccleſiam Tornacenſem, veſtris orationibus me commendo, ut ad quod non ſufficio meritis propriis, proficiam ſuffragiis alienis. Et quoniam neſcio, Pater, utrùm dignus amore an odio extanta vocatione ſupplicium expectare debeam vel præmium; ad primum hujus rumoris ſonitum obſtupui, ſteteruntque comæ, vox faucibus hæſit. Denique tanquam de gravi ſomno evigilans, totum negotium commiſi Deo, cujus gratiâ ſi beneplacitum fuerit in ejus oculis, totum perficiet ſolidabitque.* Archiepiſcopus Turonenſis huic humaniter reſcripſit, ob dignitatem adeptam gratulaturus, ſimulque dono miſit mitram, chirothecas & ſandalia.

Interim Papa Cæleſtinus re compertâ, Stephanumque humano potiùs favore quàm Dei providentiâ ad Epiſcopatum Tornacenſem

evehi ſuſpicatus, hanc electionem ægrè tulit; quod ſentiens Stephanus, non modò animum Summi Pontificis exulceratum, his verbis obſequii ac reverentiæ notam præ ſe ferentibus glorioſam delinivit, ſed etiam amorem ac benevolentiam ipſius ſingularem ſibi comparavit. *Vocatus ad Eccleſiam Tornacenſem loco & animo remotus & ignarus, nihilque minus ſpirans quàm Cathedram, cur exceſſi, ſi acceſſi? Quid peccavi, ſi non præcavi? An deliqui, quia non dereliqui? Divinare certè non potui, placeret-ne an diſpliceret Summo Pontifici? Cujus placita ſunt jura, in cujus dextra ignea lex. Sed quoniam bonarum mentium eſt ibi culpas agnoſcere ubi culpa non eſt, & periculoſum valde eſt filio ſeparari diutius à conſpectu patris, exceptiones omitto, veniam peto, gratiam quæro, miſericordiam imploro,* &c.

Mirum quantum dolorem Religioſis ſanctæ Genovefæ Pariſienſis jactura tanti viri attulerit, qui tam moderatè & prudenter quindecim annorum ſpatio domus curam habuerat. Nihilominus id mali ferendum fuit, ſimulque novi Abbatis electioni maturè providendum. Cecidit ſors ſuper Joannem, qui non tam ætate quàm moribus provectus videbatur. Hunc Stephanus ad Epiſcopum Meldenſem duxit benedictionis cæremoniis initiandum die Dominica Palmarum, quem deinde Lutetiam reverſum, Monaſterio ſanctæ Genovefæ præfecit, ac ſalutatis ultimùm ſuis

Religioſis

religioſis, ſecumque aſſumptis duobus, Gerardo & Marcello ſcilicet, viam ingreſſus eſt ut Tornaci ſolemnia Paſchàtis celebraret.

Ab Archiepiſcopo Rhemenſi Domino ſuo & amico conſecrationis munus accepit : tum operi incumbens, ſtatim Clero tam regulari quàm ſæculari reformando totus fuit. His de cauſis convocata Synodo, multas res diſciplinæ Eccleſiaſticæ fovendæ perutiles inſtituit, præcipuè prohibitum eſt Canonicis duas præbendas poſſidere, & fœminas domibus ſuis retinere, ac Monachis Parochias adminiſtrare.

Cùm Abbatia ſancti Martini Tornacenſis à recto vivendi modo deflexiſſet, regulariſque diſciplinæ amor extinctus in ea fuiſſet, Abbate inſuper turpem ac peſſimi exempli vitam agente, Paſtor vigilantiſſimus huic malo in dies ſuccreſcenti maturè conſulturus, Religioſos ad viam virtutis reducere blandis ſermonibus & exhortationibus contendit; quas cùm inutiles & vanas eſſe prorſus ſentiret, Abbatem magis ac magis obdureſcentem excommunicationis fulmine percuſſit.

Si tantam ſeveritatem Paſtor vigilantiſſimus adverſus Paſtores malos, & ſe ipſos potiùs quàm gregem paſcentes exercuit, quantam animi magnitudinem in defendendis ac tuendis bonis exercuit. Abbas quidam ſancti Amandi ac Ordinis ſancti Benedicti, coram Archiepiſcopo Remenſi à ſuis Religioſis accu-

ſatus fuit, veluti parum verſatus in Eccleſiaſtica diſciplina, parumque ſui Ordinis inſtructus cæremoniis videretur. Arbiter hujuſce litis exortæ Stephanus eligitur; qui Monaſterium ſancti Amandi ingreſſus, auditiſque utriuſque partis rationibus, Abbatem judicavit eſſe virum omni laude digniſſimum, temperantiâ, charitate, parcimoniâ, patientiâ & demum cujuſlibet virtutis gloriâ conſpicuum, zelo tantùm quo in vitiis coërcendis & reprimendis utebatur, ſuis inviſum, grande ipſi crimen intendebant, quòd neſciret digitis exprimere fabas, caſeum, ova & alia hujuſcemodi, quæ ſignis quibuſdam expeti & deſignari ſilentii tempore ſolebant.

Licèt eximia pietas & amor ſingularis quo erga Deum & Eccleſiam Stephanus noſter incendebatur, ſcientiâ & prudentiâ, quaſi duobus validiſſimis propugnaculis muniretur, nonnulli tamen eum veluti juvenem effervescentem, nec curæ Epiſcopalis capacem condemnabant. Stephanus autem intelligens Cameracenſem Archidiaconum alioqui, ſuum amicum, ſibivehementiùs obſtrepere & obluctari, ſe purgavit per litteras, in quibus præclarum & eximium quoddam vitæ Epiſcopalis ſpeculum oculis exhibuit. Hujus Epiſtolæ 208. ſumma eſt.

Civitatem rarò egredior, regulares horas cum aliis quàntùm licet frequento. Secundùm gratiam mihi collatam Dei verbum Parochianis meis an-

nuntio. Contra novam hæresim cæteraque monstra id genus pro posse meo declamans, tanquam ad bestias depugno. Sacramenta quæ gratis accepi, gratis impertior. Manus meas, si non ab omni munere, saltem ab illicito semper excutio. Venientibus ad me in confessione consilium, in pœnitentia remedium, in tribulatione solatium quantum Dominus permittit exhibeo. Horis vacuis & à foro feriatis, in loco ad hoc idoneo, sacræ Scripturæ intendo, legens & ruminans, quæ post lectionem decoquo, & ad memoriæ cellulam trajicio. In mensa nec solitarius nec obscurus esse volo, in qua facilius est ut superfluitatem accuset natura, quàm curiositas esuriem. Histrionibus & scurris patrimonium Christi non dispergo. Hæc exteriùs, occultorum autem cognitor est scrutans corda & renes Deus.

Cùm semper ad Dei templa decoranda, & ad suas sponsas exornandas, intelligo Ecclesiam sancti Evurtii & sanctæ Genovefæ, animum suum applicuisset, non mirum videri debet si in Ecclesia Tornacensi tot opera mirabilia confecerit; si fornicem fieri, altare majus extrui, tabula argentea decorari, vasis sacris & pretiosis ornamentis abundè ditari curaverit. Sacellum quoque in Palatio Episcopali Tornacensi, sancto Evurtio, & sanctæ Genovefæ nomine consecravit, vitris picturâ & imaginibus eorum decoratis & redditibus donatis, ut ipsorum festo in Ecclesia sua celebraretur. Centum quoque libras pro an-

niversario suo cum septemdecim terræ jugeribus, & quarta parte juris sui super fluvium Scaldim legavit : sic bona sua Præsul integerrimus insumebat in iis omnibus quæ ad Dei honorem, ad Ecclesiæ suæ cultum, & ad solemnitatem divini Officii adaugendam pertinerent.

Quamvis Stephanus tranquillo admodum & leni animo præditus foret, hunc tamen tribus horrendis turbinibus jactatum, periculosissimisque tempestatibus conflictatum conspicere est. Primos hujusce motus excitarunt ministri Summi Pontificis (quibus impositam pecuniæ summam non adhuc solverat.) Conceptum ex injuriis sibi injustè illatis dolorem in authores non effudit vir prudens, sed clanculum amicis suis detexit, & præcipuè Episcopo Suessionensi iisdem angustiis implicito, in cujus Diœcesim sese receperat, scilicet in villam Marisiacam, quæ ad Abbatiam sanctæ Genovefæ pertinebat, ut binos sui Episcopatus proventûs annuos ad hujus debiti solutionem dimitteret. Hac sedatâ & compressâ tempestate Tornacum rediit, cùm ecce derepente nova tempestas exoritur. Balduinus civis Tornacensis, fundatâ in Ecclesia Cathedrali, quintâ præbendâ, quæ Sacerdotibus majorem Missam celebrantibus destinaretur, Episcopus, regante etiam Capitulo, uni contulit ex Canonicis S. G. quos secum adduxerat. Post annum

elapſum in tranquilla Beneficii poſſeſſione, neſcio quo pacto in odium Capituli incurrit, ita ut eum non modò Beneficio privaverit, ſed etiam ingreſſum Eccleſiæ prohibuerit. Epiſcopus id minimè ferendum ratus, Archiepiſcopi Rhemenſis auxilium imploravit, qui vehementibus litteris adeò Canonicos commovit, ut excluſum in priſtina dignitate reſtituerint. Cumulum his anguſtiis Comes Flandriæ Balduinus adjecit; pace enim quam cum Philippo Auguſto priùs pepigerat, diſruptâ anno Domini milleſimo centeſimo nonageſimo octavo, cum ingenti exercitu provinciam Cameracenſem ferro flammaque vaſtaturus invaſerat; Archiepiſcopus Rhemenſis Sedis Apoſtolicæ Legatus, mandata Summi Pontificis ſimulque Regis Galliæ Epiſcopo Tornacenſi miſit, ut eum anathemate percuteret, terraſque interdicto ſubjiceret. Res periculoſa nimium videbatur; quapropter Epiſcopus Clerum hac de cauſa convocatum conſuluit; in comitiis adfuit Bernardus Robais, magnus Flandriæ Ballivus, qui à ſententia jamjam promulgandâ ad Summum Pontificem appellavit.

Stephanus interea Rhemenſem Archiepiſcopum ea quæ gerebantur, edocuit, ac tantiſper ab interdicto pronuntiando ſuperſedendum eſſe cenſuit; ſed cùm in dies principis audaciam increſcere ſentiret, fulmina ex-

communicationis cum interdicto impigrè & conſtanter in Comitem ipſiuſque fautores libravit. Princeps, hujus Epiſcopi tam egregio facinore offenſus, nihil omiſit, quominus ab ipſo pœna, bonorum direptione ſumeret. Has autem maturè vitaturus, Galliam ſubire decrevit; ſed cùm inſidiarum metu non licuerit, ſe urbe ſua incluſit, ſicque contra multiplices inſidias, vitæ ſuæ paratas, auxilio divino ac populi fide invictâ communivit.

Quò glorioſiùs tanti Præſulis, virtutis enutrita duris laboribus vita firmabatur, eò faciliùs vires corporis infirmitate ſenectutis & numero annorum (jam enim ſeptuageſimum attigerat) exhauſtæ deficiebant; id Archiepiſcopo Rhemenſi teſtatus eſt, cùm ſe per litteras excuſaret, quòd adeſſe non valeret inaugurationi Epiſcopi Catalaunenſis anno milleſimo ducenteſimo tertio ſecundùm Chronicon Alberici.

Cùm igitur frequentes morbos veluti mortis propinquæ nuntios eſſe ſentiret, Auguſtinum in morte pariter ac in vita imitari voluit, animam exhalando inter hoſtiles impetus, & lachrymas juſto pœnitentiæ motu elicitas. Ut enim ille Doctor celeberrimus Vandalis Hipponem obſidione cingentibus, ne ſuorum ruinam videret, è vita exceſſit; ita Epiſcopus Tornacenſis, poſt luctuoſa à Comite Flandriæ vulnera urbi ſuæ inflicta, diutius ſupereſſe non potuit: & ut idem Auguſtinus animam pœnitentiæ fleti-

bus omnino ablutam Deo offerre voluit; ita noſter Epiſcopus ſub vitæ finem ſæpius in villam ſuam ſe recipiebat, ut orationi & precibus aſſiduis vacaret; quod præcipuè apparet in Epiſtola ad Epiſcopum Rhemenſem ſcripta.

Cùm autem ultimum vitæ tempus adeſſe proſpexit, patris officio erga ſuos fungi voluit, monita ſalutis duabus litteris inſerens, quarum una ad Canonicos ſanctæ Genovefæ ſcripta eſt, altera verò ad Canonicos ſancti Evurtii Aurelianenſis. Tandem Stephanus tam illuſtris vitæ curſu confecto, multiſque laboribus perpeſſis, tum ad Ordinis decus & ornamentum, tum ad Eccleſiæ utilitatem, cùm ſexageſimum octavum ætatis ageret annum, reparatæ Salutis milleſimo ducenteſimo tertio, nona die Septembris, in cœlum, Deo potiturus, migravit; corpus verò in Eccleſia Cathedrali magno cum apparatu ſepultum eſt.

Ciſtercienſi & Clarevallenſi Ab. 191. 196. 254. 255. 323
Clementi Summo Pontifici, 411
Cluniacenſi Abbati, 17
Decano cuidam, pag. 369
Decano Curtracenſi, 374
Decano de Brugis, 350
Decano S. Martini Turonenſis, 16
S. Dionyſii Abbati, 190
Electo Aurelianenſi, pag. 388
Eleemoſynario Regis, 42
Eraclio Cæſarienſi Epiſcopo, 83
Evoredo Abbati S. Bavonis, 325
S. Evurtii Abbati, 291. 293. 294
Fulconi Abbati S. Germani, 287
Fulconi Magiſtro Scholarum S. Crucis, 166
G. S. Ambroſii Bituricenſis Abbati, pag. 120
S. Genovefæ Abbati, 303
S. Georgii Epiſcopo, 83
Godefrido Abbati S. Satyri, 25. 69. 70. 114. 142. 195. 208. 297. 299
Gratiano Cardinali, 50
Guillelmo Bononienſi,
Guillelmo & Roberto Papæ Scriptoribus, 126. 134
Guillelmo Carnotenſi electo, 5
Guillelmo Senonenſi Archiep. 19. 21. 27. 31. 91
Guillelmo Archiep. Remenſi, 41. 51. 72. 77. 105. 123. 168. 169. 174. 185. 189. 257. 260. 261. 266. 269. 278. 305. 306. 310. 315. 319. 339. 358. 379
Henrico Aurelianenſi Epiſcopo, pag. 179
Henrico Regi Anglorum, 124
Henrico Sylvanectenſi Epiſcopo, 133. 137
Hugoni Aurelianenſi Epiſcopo, 406. 410
Hugoni Decano & Petro Cantori Pariſienſi, 314
Hugoni S. Dionyſii Abbati, 329
Hugoni Bartholomæi Abbati, 29. 74
Hugoni Abbati S. Vincentii, 175

Innocentio Summo Pontifici 392. 396
Joanni Aurelianenſi Epiſcopo, 84
Joanni S. Genovefæ Abbati, 316. 318. 364
Joanni Pictavienſi Epiſcopo, 88. 112
Joanni de S. Satyro, 68
Jothoni Turonenſi Archiepiſcopo, 29
Judicibus quibuſdam, 263
L. Cardinali, pag. 164
Lambino de Brugis, 279
Lambino Morinenſi Epiſcopo, 285. 390
De Laude Abbati, 320
Laudunenſi Capitulo, 240
Lexovienſi Epiſcopo, 321
Lucio Summo Pontifici, 121. 127. 132. 155
Lucio & Chriſtianæ ejus uxori, 45
Ludovico Regis primogenito, 335
Manaſſi Aurelianenſi Epiſcopo, pag. 144
Magiſtro Meliori, 148
Mauritio Pariſienſi Epiſcopo, 6
Morinenſi Epiſcopo, 317
Nicolao Priori S. Bartholomæi, 186
Niveloni Sueſſionenſi Epiſc. 184. 233. 288. 290
D. Octaviano, 157. 285
Odoni Pariſienſi Epiſcopo, 324
Omero Ripenſi Epiſcopo, 225
D. Papæ, pag. 32. 53. 58. 71. 75. 76. 78. 87. 131. 136. 138. 139. 141. 199. 209. 213. 234. 248. 251. 280. 295. 299. 300. 301. 366
Pariſienſibus Canonicis, 375
Petro Aurelianenſi Epiſcopo, 326
Petro S. Chryſogoni Preſbytero Cardinali, 62
Petro de Dacia, 198
Petro fratri, 215
Petro Tuſculano Epiſcopo, 59. 106. 395
Pontio Claremontenſi Epiſcopo, 7. 8
Portuenſi Epiſopo, 47

Prælato cuidam, 237. 249. 368. 373. 387
Prænestino Episcopo, 49
Principi cuidam, 394
Priori de Charitate, 34. 129
Priori Neapolitano, 24
R. Carnotensi electo, 171
R. Decano Rothomagensi, 90
R. Decano Remensi, 202
Raimundo Priori S. Genovefæ, 108. 149. 162
Reginaldo Aurelianensi Archipresbytero, 177
Roberto Pontiniacensi Monacho, 92
Rogerio Abbati S. Evurtii, 25
Rolando de Dinano, 187
S. Satyri Abbati, pag. 61
Silvanectensi Episcopo, 72
Silvæ Majoris Abbati, 401. 404
Sofredo Cardinali, 258
Toletano Archiepiscopo, pag. 60
Turonensi Archiepiscopo, 275. 276
Vadelmaro Episcopo de Seleuvic, 221
Viviano S. R. E. Cardinali. 80
De Ursicampo Abbati, 253
Urbano Summo Pontifici, 176
Vuillelmo de Bieria, 241
Vuillelmo de Dacia, 187. 225

NVMERI EPISTOLARVM,

Prior numerus primam editionem, posterior secundam indicat.

1. Commendabilem Roberte, LXXI
2. Soror vestra, I
3. Vobis duobus, III
4. Superquo, IV
5. Premit fateor, V

6. 7. 8. 9. 10. Sacris authoritatibus,	CCLXXXVIII
11. Ignorare se dicit,	CLXXXIII
12. Sicut muros,	CLXXXIV
12. Si oblivisci potuerit,	CLXXXII
13. Domine qui dedisti,	CCXXXIII
14. Venit ad nos miserabilis,	CLXXXI
15. Quoties agitur de crimine,	
16. Communis ferè,	VI
17. Auxilium à potente,	VI
18. Sollicitare compellimur,	VIII
19. Inter fumantes,	IX
20. Quæ præ oculis,	X
21. In te pater,	XI
22. Parata sedes,	XII
23. Professioni simul,	XIII
24. Absentiam vestram,	XIV
25. Hilaris opinio,	XV
26. Ea jucunditate,	XVI
27. Trinis pater edictis,	XVII
28. Difficiles & aut suam,	XVIII
29. Benedictus Deus,	XIX
30. Memor antiquæ,	XX
31. Quoniam ovis,	XXI
32. Nihil honestus,	XXII
33. Peregrinationem,	XXV
34. Ut impleatur,	XXIX
35. Jucundo fovet	XXX
36. Humiles vobis,	XXXI
37. Raro accidit,	XXXII
38. Grata est occasio,	XXXIII
39. Manifestis ad nos,	XXXIV
40. Contristari sicut &,	XXXV
41. Ecclesia Carnotensis,	XXXVI
42. Carnotensem Ecclesiam,	XXXVII
43. Reliquiæ cogitationis,	XXXVIII
44. Conceptum diu,	CLXXIV
45. Absentia vestra,	XXXIX
47. Post tenues dictas,	XLI
48. Eam pater ignorantiam,	XLII
49. Domesticum nobis,	XL
50. Injunctum à vobis,	XLIII
51. Eam Prælatis,	XLIV
52. Solet innocentiam,	XXIII
58. Instar sacrilegii est,	XXIV

59. Importunus eſt,	XLV
60. Sacris & majoribus,	II
61. Jucundum mihi fateor,	XLVI
62 Movetur uſque ad tempora,	XXVI
63. In Prælatis gravitas.	XXVII
64. Intercedere pro amicis,	XXVIII
65. Inſtantia & importunitate,	XLVII
66. Amicitiam veſtram,	CXXX
67. Ad unius juſſionis,	XLVIII
68. In conſumandis,	L
69. Si communis.	LI
70. Feſtum eſt mihi,	LII
71 Præter alia,	LIII
72. Zelum domus,	LIV
73. Ad reditum veſtrum,	LV
74. Feſtum mihi eſt,	LVI
75. Importunus eſt,	XLIX
76. Summa celeritate,	LVII
77. Eccleſiam S. Evurtii,	LVIII
78. In Eccleſia S. Crucis.	LIX
79. In oculis veſtris,	LX
80. Terribilem pater,	LXI
81. Jucundum mihi,	LXII
82. Jocoſas olim,	LXIII
83. Confidentius vobis,	LXIV
84. Natis ſub Aurelianenſi,	LXV
85. Charitati debitum,	LXVI
86. In afflictione veſtra,	LXVIII
87. Relatum eſt nobis,	LXIX
88. Veſtra pater,	LXX
89. Riſum monet,	LXXII
90. Leviorem & minus,	LXXIII
91. Riſum monet,	LXXIV
9 . Jocundum mihi,	LXXV
93. Acceptum debet,	LXXVI
95. Riſum monet,	LXXVIII
96. Placet pariter,	LXXIX
97. Hilarem ſui præbet,	LXXX
98. Pro latore præſentium,	LXXXI
99. Communis omnium,	LXXXII
100. Veſtram pater,	CLXXXII
101. Difficile pietas,	LXXXIII
102. Poſt Lugubres exequias,	LXXXIV
103. Commune vobis,	LXXXV

104.	Antiquas Eccleſiarum,	LXXXVI
105.	Unum ex eis,	LXXXVII
106.	Matrem meam,	CCLXXXV
107.	Jocundam veſtri,	LXXXVIII
108.	Excuſabilis eſt,	LXXXIX
109.	Favorabilis eſt,	XC
110.	Grata eſt occaſio,	XCI
111.	Felices adoleſcentiæ;	XCII
112.	Inconſutilis Chriſti,	XCIII
113.	Non eſt anguſtus,	XCIV
114.	Præter communes,	XCV
115.	Movetur uſque,	XCVI
116.	Ad paternæ;	XCVII
117.	Jucunda ſunt,	XCVIII
118.	Quotiens vel pro,	LXVIII
119.	In auditu auris,	XCIX
120.	Ad petitionem veſtram,	C
121.	Fidelis ſemper;	CI
122.	Poſt iter arreptum,	CIV
123.	Pauca vobiſcum,	CVI
124.	Quantum vobis,	CV
125.	Si obliviſci poterit,	CVII
126.	Clauſa nobis,	CVIII
127.	Inviti compellimur,	CIX
128.	Quæ ad utilitatem,	CX
129.	Verecundiam meam,	CXI
130.	Caſus fortuiti,	CXII
131.	Paternas Domini,	CXIV
132.	Jucundam veſtri,	CXIII
133.	Moleſtum mihi,	CXV
134.	Anguſtant me,	CXVI
135.	Præpoſitus Pinciacenſis,	CXVII
136.	Initia ſacræ,	CXVIII
137.	Nec præteritos,	CLXXI
138.	Capax ex gratiæ,	CXIX
139.	Movit nos ſenectus,	CXX
140.	Initia ſacri,	CXXI
141.	Somnolenta eſt,	CXXII
142.	Verecundum,	CXXIII
143.	Dies tribulationis,	CXXIV
144	In revocatione,	CXXV
145.	Copioſus eſt,	CXXVI
146.	Sicut vobis,	CXXVII
147.	Fructuoſa ſunt,	CXXVIII

148. Ordo Judiciorum, CXXIX
149. Digna vox eſt, CXXXI
150. Rogare pater, CXXXII
151. Solus eſt, CXXXIII
152. Luctuoſum, CXXXV
153. Ne infirmo, CXXXIV
154. Jocuncum Petri, CXXXVI
155. Aſperitatis, CXXXVII
156. Etſi non condignas, CXXXVIII
158. Judex Eccleſiaſticus, CCLXXXIV
159. Materno compellet, CXL
160. Suſtinete modicum, CXLI
161. Commonitorium, CXLII
162. Veterem ſciſſuræ, CXLIII
163. Doleo ſuper te, CXLV
164. Dominos & amicos, CXLVI
165. Jucundam veſtri, CXLVII
166. Laudamus veteres, CXLVIII
167. Quatuor ſunt; CXLIX
168. Felix opera, CL
169. Viris illuſtribus, CLII
170. Glorioſam, CLIII
171. Inter cæteras, CLIV
172. Prudentes & potentes; CLV
173. Commune refugium; CLXXV
174. Mater & fomes, CLVI
175. Admirabilis, CLVIII
176. Arduam frater, CLIX
177. In ea dignitatis, CLX
178. Ingratitudinis adorat; CLXI
179. Canonicus ordo, CLXII
180. Non paucis, CLXIII
181. Munera mihi, CLXXVIII
182. Vocatus occulta, CLXXVI
183. Primo aſpectu, CLXIV
184. Eo ſecurius, CLXV
185. Nomen veſtrum; CLXVI
186. Luctuoſam potius. CLXVII
187. Inter curiæ curas, CLXVIII
188. In magnis negotiis, CLXIX
189. Occulto Domini, CLXXVII
190. Abſurdum &; CLXX
191. Gratia vobis, CLXXI
192. Periculoſas, CLXXX

STEPHANI TORNACENSIS EPISCOPI EPISTOLARUM

BIBL. NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

PARS PRIMA,

Continens eas quas scripsit cùm esset Abbas S. Evurtii[a] Aurelianensis, ab anno circiter 1163. ad annum 1177.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

Planctus Ecclesiæ Aurelianensis super interfectione Ioannis[b] Decani; quem exposuit Senonis in Concilio Episcoporum ac Cleri provinciæ.

SOROR vestra[c], sancta filia Sedis hujus, Aurelianensis Ecclesia, rorantes sanguine lachrymas, & aspersas amaritudine preces ministerio nostræ vocis effundit, planctum unigeniti movet, filium uteri sui, quem genuerat, maternis ejulatibus requirit, & ecce non com-

paret, & ipſa quò ibit ? Poſita eſt quaſi ſignum ad ſagittam, facta eſt opprobrium vicinis ſuis, & qui eam vident, movent capita ſua ſuper eam. Ipſa autem gemens & converſa retrorſum clamat in aures Domini Sabbaoth, *Vindica Domine ſanguinem Levitæ tui*[d], *qui effuſus eſt.* Et quis eam, niſi ſit demens, in funere nati flere vetet ? quis videat lachrymas ejus in maxillis ejus, & contemnat ? quis attendat cruentas ejus exequias, & lamentabile feretrum ſiccis oculis proſequatur ? Patres mei, factum eſt verbum in diebus noſtris, quod quicunque audierint, tinnient ambæ aures ejus. Exierunt in dolo viri ſanguinum & doloſi, & de fruticum latebris fruticoſæ mentis homines impetum fecerunt unanimiter in miniſtrum altaris, ſervum ſimul & filium[e] crucis. In manibus eorum vaſa mortis, cùm nihil minùs quàm mortem expectabat ab eis. Ipſum ducem ſceleſtæ factionis illius, qui altero ſeſe polluerat homicidio, de mortis faucibus & exilii proſcriptione ſuo redemerat interventu. Non timuit generatio prava atque perverſa ſemen Chanaam, & non Juda, progenies viperarum, non timuit ſignum Dominicæ Paſſionis, quod raſo deſuper vertice ſinguli noſtrûm gerunt, in ſacro Dei Levita profundis arare vulneribus, & faciem, ad cœleſtis pulchritudinis ſimilitudinem figuratam, notis turpibus deformare. Virum egregium de grege hominum exemerunt carnifices & ſicarii ; virum qui in Eccleſia ſua diſperſa colligens, lapſa erigens, fatigata reparans, poſſeſſiones Eccleſiæ ſic revocarat perditas, ut non perderet revocatas. Joannem noſtrum Martyrem ſimul cauſa fecit & pœna ; cauſa, rigor Eccleſiaſticæ juſtitiæ ; pœna, dolor paſſionis illatæ. Quia dixerat Joannes, immò Dominus Papa per Joannem : Non licet tibi habere portionem fratris tui clerici. Infremuit Herodes, & factus ipſe ſpiculator, in capite Joannis crudele ſpectacu-

lum mundo exhibuit: at ſi quæ in eo terreni contagii maculæ inhæſerunt, totum deleviſſe credimus, & abſterſiſſe dolores mortis qui eum circundederunt, Dominici corporis & ſanguinis Sacramentum, quod eâ quâ potuit reverentia ſuſcepit, inter profundos gemitus, inter alta ſuſpiria contriti cordis, & humiliati ſpiritus. Poſt ſuſceptam Euchariſtiam præſentibus nobis fati munus explevit; & qui vidit, teſtimonium perhibuit, & teſtimonium ejus verum eſt. Veſtra intereſt, ſpeculatores domus Iſraël, cuſtodes murorum Hieruſalem, paſtores ovium Chriſti, veſtra intereſt, & remedium adhibere præteritis, & providentiam futuris. Et licet ſerò vobis offeratur illud, *Melius eſt in tempore occurrere, quàm poſt exitium vindicari. Tamen Deus ultionum Dominus Deus gemitibus inenarrabilibus interpelletur à vobis. Clamabit vobiſcum vox ſanguinis fratris veſtri Abel de terra, clamabit & commovebit non ſolùm terram, ſed etiam cœlum.* Profectò enim quis locus tutus, aut quæ cauſa poterit eſſe excuſata, ſi venerandi miniſtri altaris æſtimentur ſicut oves occiſionis? Quem murum integritati aut vallum fidei providemus, ſi ferri rabies execranda penetralia veneranda cruentat? Quid denique cautum aut ſecurum eſſe poterit, ſi columnas Eccleſiæ ſacrilega manus impunè confringit? Habemus & Cæſarem qui condolere poſſit & velit infirmitatibus noſtris, cujus longas manus non effugient, qui non ſolùm offenderunt Corneliam de ſicariis [f], ſed Juliam Majeſtatis [g]. Eduxit gladium divinitus ſibi commiſſum, perſequetur & comprehendet, & non erit qui eruat eos. Facillimè enim in hoc ſummi Numinis ſperatur venia, per quod ſalus & incolumitas multorum procuratur. Inſurgant ſimul leges Eccleſiaſticæ, armentur jura cœleſtia, ut concurrentibus duobus gladiis, quos in defenſione Chriſti paſſuri ſuffeciſſe legimus, duplici confuſione

conterantur. Moveant vos lacrymosa viduatæ Crucis suspiria, commune discrimen omnium, causa propria singulorum; & sic remedium conferte nostro dolori, ut honestati vestræ simul provideatis, & saluti.

NOTÆ.

[a] *S. Evurtii Abbas.*] Abbatia fundata fuit in honorem sancti Evurtii Aurelianensis Pontificis sexti, in eodem loco, ubi prius Capella sub invocatione B. Mariæ consecrata erat, & de Montibus dicta, in qua sacræ Pontificis hujus reliquiæ conditæ fuerant. Illius Ecclesiæ Stephanus extiterat primùm Canonicus sæcularis, deinde Canonicus regularis effectus, in Abbatem electus est. In Concilio Senonis congregato hanc orationem habuit.

[b] *Super interfectione Ioannis Decani.*] Is est Joannes de Cathena S. Crucis Aurelianensis Decanus, qui sacrilegis sicariorum gladiis occubuit, cùm possessiones & jura Ecclesiæ suæ contra nobilium ac aulicorum quorumdam injustas deprædationes tutaretur, anno 1163.

[c] *Soror vestra filia sedis hujus.*] Vocat Aurelianensem Ecclesiam filiam Senonensis, & sororem cæterarum comprovincialium (quarum Prælati & digniores Clerici tunc aderant Senonis) quod Ecclesia Aurelianensis semper Archiepiscopo Senonensis fuerit subjecta usque ad annum 1622. Tunc enim Episcopatus Parisiensis in Archiepiscopatum per Gregorium XV. erectus est, & Ecclesiarum Aurelianensis, Carnotensis, & Meldensis Prælati, à Metropolitano Senonensi segregati, Parisiensi Archiepiscopo in suffraganeos conscripti sunt.

[d] *Vindica sanguinem Levitæ tui.*] Joannes ille, quamvis Decanus, erat tantùm Diaconus; quod tamen prohibitum fuerat in Concilio Claromontano sub Urbano II. anno 1095. & in Londinensi sub Honorio II. 1127. ut nullus fiat Decanus in Ecclesia, nisi Presbyter; nullus Archidiaconus, nisi Levita.

[e] *Filius crucis.*] Quia erat Decanus S. Crucis Aurelianensis, quam ut matrem colebat & tuebatur. Hæc autem Ecclesia in honorem S. Crucis a beato Evurtio ejusdem urbis Antistite constructa fuerat, ex munificentia Constantini, vel ut magis placet Sauslæo lib. 2. Annal. Eccles. Aurelian. num. 22. Constantii Imperatoris. Quæ cùm postea incendio consumpta fuisset, ab Arnulpho hujus Sedis Episcopo elegantiori opere anno circiter

millesimo restaurata est. Exarsit iterum sacrilegis Calvinistarum facibus sæculo præterito, nunc verò in pristinam formam, imò venustiorem, Regum nostrorum liberalitate exurgit.

[f] *Corneliam de sicariis.*] Lex Cornelia à Lucio Cornelio Sulla Dictatore lata est in homicidas, qui ferro cædunt. Sicarii enim, teste Josepho Antiq. Judaïc. lib. 20. dicebantur Latrones cultellis utentes magnitudine similibus acinacibus Persicis recurvis, & similibus iis qui à Romanis sicæ dicuntur, unde & qui latrocinantur, nomen sumpserunt. Hujus legis meminit Seneca lib. 1. de Provid.

[g] *Iuliam Majestatis.*] Lex Julia à Julio Cæsare Dictatore lata est in eos qui contra Imperatorem vel Reipublicam aliquid moliebantur, quæ quidem Lex varia capita comprehendebat. De ea Tacitus lib. 1. Annal. His autem duabus Legibus contendit author probare cædis hujus consçios duplici titulo reos esse, & ratione personæ interfectæ, quæ magistratus munere, Decanatus scilicet in Ecclesia fungebatur; & genere mortis, quæ ipsi proditoriè à sicariis fuerat illata.

EPISTOLA II.

Guillelmo [a] Carnotensi Electo.

Rogat eum ut gratiam Regis infensi sibi conciliet, qui epistolam de morte Ioannis Decani Aurelianensis scriptam, in malam partem acceperat.

SACRIS & majoribus negotiis occupatas aures tenere, non multum aut à sacrilegio recedit, aut à crimine majestatis. Hujus culpæ simulachrum timens, Domino meo precum multitudinem compendio sermonis accingo. Injunctum est mihi, ut nostis, Domine mi, à Domino Archiepiscopo[b], ut lamentabiles Ecclesiæ Aurelianensis preces, & communem Episcoporum querelam super morte Joannis [c], Domino Regi[d] scriberem, quo & moveretur ad misericordiam, & accenderetur ad vindictam. Scripsi breviter, & in auribus omnium vestrûm litteras transcurri, quæ missæ

sunt Regi. Quæsivimus bona, & ecce turbatio. Molestè tulit, & adversum me canem mortuum & pulicem vivum commotus est. Cujus indignationem & iram immissiones per Angelos, vel per interpretes malos, nec animæ meæ pusillanimitas, nec Ecclesiæ nostræ paupertas poterit sustinere. Precor ergo, Domine mi, Christe Domini mei, ut quoniam in litteris illis simplicem oculum habui, apud Dominum meum vestro me excusetis interventu, & impetretis mihi gratiam, quam sine mea culpa doleo perdidisse.

[a] *Guillelmo Carnotensi Electo.*] Hæc epistola scripta fuit circa annum 1164. quo Guillelmus à Campania Præpositus Trecensis electus est in Episcopum Carnotensem, post decessum Roberti. De eo scribit Alexander III. ad Ludovicum juniorem his verbis: *Dilectum filium nostrum Guillelmum Carnotensem electum ad nostram præsentiam venientem tum tua magnificentia obtentu, tum totius sanguinis sui respectu, & sua honestatis ac probitatis intuitu, paterna benignitate suscepimus.*

[b] *Domino Archiepiscopo.*] Hugone scilicet cognomine *de Toussy*, Senonensi tunc Archipræsule,

[c] *Querelam super morte Ioannis.*] Consulenda epistola 1. & quæ ad ejus elucidationem diximus de interfectione Joannis de Cathena Decani S. Crucis Aurelianensis, de quo hic sermo.

[d] *Domino Regi.*] Ludovico scilicet septimo, pio & juniori dicto.

EPISTOLA III.

Reverendis in Christo dominis & patribus suis Mauritio Parisiensi Episcopo, & Stephano S. Evurtii Abbati,

Pontius eadem gratiâ Claremontensis Episcopus.

Salutem & totius dilectionis obsequium.

Quærit ab ipsis an baptismus cujusdam è suis diœcesanis fuerit validus.

VOBIS duobus specialiter nostram duximus quæstionem referendam, quos & spiri-

talis commendat affectus dilectionis, quem erga vos habemus, & ſpecialis intelligentia ſcripturarum famoſos reddit, & commendabiles apud omnes. Homo iſte præſentium lator quandam olim fœminam amabat, quam quidem deſponſaverat (ſicut ipſe dicit,) ſed priuſquam eam acciperet uxorem, fœcundavit eam. Cùm igitur puer natus eſſet, nec poſſet Sacerdos ad baptizandum eum congruè reperiri, pater ejus immerſit eum aquâ dicens, *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, & hæc eſt peſſima conſuetudo in terra noſtra, ut in talis neceſſitatis articulo dicant, *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, nec totam exprimant verborum formam quæ debet exprimi in baptiſmo, quod undeiare vocant. Quærimus ergo utrùm iſtud, baptiſmus ſit; vel utrùm puer poſtea debeat baptizari? Utrùm etiam homo iſte mulierem illam accipere valeat uxorem, quoniam boni ſatis eſſe teſtimonii perhibetur? Et rogamus Dignationem veſtram, ut per litteras veſtras de his omnibus certificetis nos. Valete.

EPISTOLA IV.

Reverendiſſimo Patri & Domino Pontio Claremontenſi Epiſcopo,

Mauritius Pariſienſis Eccleſiæ humilis miniſter.

Salutem & obſequii plenitudinem.

Quæſitis reſpondet, & aperit ſententiam de validitate hujus baptiſmi.

SUPER quo Celſitudo veſtra noſtram conſuluit parvitatem, breviter reſpondemus, quia in quem modum forma baptiſmi tradi, vel recipi debeat, Scripturarum divinarum authoritate, & ſanctorum Patrum teſtimonio traditum habemus in hunc modum, ſcilicet:

Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, & tanta eſt horum verborum vivacitas, ut nihil immutari, nihil innovari oporteat. Niſi verò tota hæc verba ſimul à quocumque & quacumque lingua proferantur, baptiſmum eſſe non credimus. Quia ergo, ſicut litterarum veſtrarum teſtimonio cognovimus, præſentium lator in ſubmerſione filii ſui *ego te baptizo* ſiluit, & tantum *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti* protulit, baptiſmus non fuit, & ideo puer ille baptizandus eſt, quia baptiſmum nequaquam ſuſcepit. Itaque de reliquo nulla ſupereſt quæſtio. Vale.

EPISTOLA V.

Sanctiſſimo Patri & Domino Pontio Claremontenſi [a] Epiſcopo,

Frater Stephanus de ſancto Evurtio,

Salutem & cum omni devotione reverentiam.

Mentem ſuam profert de eodem Baptiſmo.

PREMIT, fateor, imperitiam meam & quærentis authoritas, & novitas quæſtionis. Accedit moles verecundiæ meæ, Pater, quod in tanta conſultatione veſtra Domino Pariſienſi [b] me jungitis, camelo culicem, cedro carduum, Hylam Hercul [c] comparantes. Scriba doctus in regno cœlorum proferens de theſauro ſuo nova & vetera, quæſtionibus veſtris, in profunditate ſenſus & ſublimitate ſcientiæ, reſpondit, & cœleſte oraculum ſuum facili vobis abſolvit epiſtola, felix lingua. Divinam ejus reſponſionem, ut Thebaïs Æneida [d], longè ſequor, & veſtigia ſemper adoro. Moverer in contrarium [e], ſi abſque ſacris ejus apicibus mihi quæſtio moveretur. Qui Sacramentum inſtituit baptiſmi, formam tradidit baptizandi: *Ite*, inquit, *docete omnes*

gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus ſancti. Qui baptizandi ſibi poteſtatem retinuit, in hac forma miniſterium aliis conceſſit. Nemo dixerit quia quod dicitur, *Ite docete omnes gentes*, vel Sacramenti obtineat ſubſtantiam, vel exprimat formam. Teneamus quod ſequitur : *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Nondum ibi legi, *baptizantes eos, & dicentes : Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Si baptizare intingere, & baptiſmus intinctio eſt, quid aliud ſunt baptizantes niſi intingentes? Intingens ergo cum intentione baptizandi, ſi proferat quod Veritas jubet, id eſt, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, baptizaſſe videtur, & formam à Chriſto traditam compleviſſe. Etiam hæreticos, ſi hæc tremenda nomina protulerint, Catholicam formam tenuiſſe dicemus: *Novatiani*, inquit Innocentius, *tremendis nominibus Patris & Filii & Spiritus ſancti baptizant. Nec apud eos de unitate poteſtatis divinæ, hoc eſt Patris & Filii & Spiritus ſancti, aliquando quæſtio mota eſt.* Sed & Pater Auguſtinus de Eccleſiaſticis regulis, *Si qui*, inquit, *apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſancta Trinitatis confeſſione baptizant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur quidem ut baptizati, ne ſancta Trinitatis invocatio vel confeſſio adnulletur.* Si ab hæreticis baptizati in confeſſione Trinitatis ab Eccleſia recipiuntur, ne Trinitatis invocatio vel confeſſio adnulletur; quare non baptizatus dicetur, qui à Laïco Catholico dicente, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, tertiò merſus eſt[f]? Nam ſi hoc non admittitur, confeſſio vel invocatio Trinitatis quæ ibi facta eſt, tanquam quæ nihil contulit, adnullatur. Idem ad Oroſium : *Idem baptiſma eſt & hæreticorum ſcilicet qui in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti baptizant, & Eccleſia Catholica : & ideò eos Eccleſia non rebapti-*

zat, quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt, & ipſa eſt profectò forma Sacramenti. Ecce quia formam Sacramenti hanc eſſe dicit, immergere ſcilicet *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:* non additur, *ego te baptizo*, vel immergo. Idem de unico baptiſmo: *Nequaquam dubitarem eos habere baptiſmum, qui ubicumque vel à quibuſcumque illud Evangelicis verbis conſecratum ſine ſimulatione, & cum aliqua fide accepiſſent.* Vides, Pater, quia ſolis verbis Evangelicis conſecratur baptiſmus. Nuſquam autem in toto Evangelio lego, *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ſed tantùm *baptizantes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sed & Zacharias Papa Bonifacio Epiſc. *In Synodo Anglorum decretum & firmiſſimè præceptum, & diligenter demonſtratum eſſe dignoſcitur, quod quicumque ſine invocatione Trinitatis merſus fuiſſet, Sacramentum regenerationis non haberet, quod omnino verum eſt, quia ſi merſus in fonte baptiſmatis quis fuerit ſine invocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti fuerit merſus.* Non ait, *niſi qui baptizat dixerit, Baptizo te in nomine Patris.* Plura poſſem colligere, Pater, quæ in hac parte me movent, & motæ quæſtionis ſolutionem promovent. Verùm quia timeo & prolixitatis argui, & procacitatis notari, parco cartulæ, parco & famæ meæ. Opiniones profundo, non aſſertiones, paratus, ut dixi, ſummi & catholici viri domini Pariſienſis ſequi veſtigia, non tamen addictus in alicujus jurare verba. Clauſulam tamen quæ à baptizantibus ſolet & debet dici, ſcilicet, *ego te baptizo*, ſummâ reverentiâ deoſculor, ſummo ſtudio amplector. Eam mater Eccleſia ſic induxit, ut eſſet de ſolemnitate miniſterii, non de ſubſtantia Sacramenti. Nam ſi aliud dixerimus, abſque medio confitebimur damnatos, quos in neceſſitatis ar-

ticulo à Laïcis novimus baptizatos. Hoc enim solum dicere solent qui litteras ignorantes parvulos undaïzant [g], *En nome Patres, & Files, & Esperites santes*, in quibus verbis eandem virtutem inesse quàm in Latinis syllabis idem significantibus, & credimus & fatemur. Vehementer tamen arguendos & pœnitentiâ afficiendos dixerim Sacerdotes, qui vel per negligentiam, vel per imperitiam aliquid omiserint de verborum solemnium dignitate. Qui præmissis rationibus fidem adhibuerit, baptizatum taliter, *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, non iterum baptizabit. Itaque qui sic eum baptizavit, & spiritalis pueri pater, & matris ejus compater effectus est. Unde & si uxor ejus prius non erat, impediente compaternitate, judicio meo cum ea non contrahet matrimonium, cum qua etsi prius contraxisset, secundum quod Deus dedit Papa[h] asserit, nullo modo sese in conjugio cum ea recipiet. Nec obloquitur quod Joannes Papa Anselmo Episcopo scribit, capitulo *Ad limina beati Petri.* Ibi namque de conjunctis; hîc agitur de modo conjungendis. Et certè multa impediunt matrimonium contrahendum, quæ non dirimunt contractum. Nam & idem Papa in eodem capitulo rationem subdit, quare conjuncti ob talem causam non separentur, quod fieri inquit nullatenus debet, dicente Scriptura à Domino junctam esse viro uxorem, *& quod Deus conjunxit, homo non separet.* Ubi planè loquitur de conjunctis, qui fortè aliter diceret de conjungendis Valeat Sanctitas vestra.

[a] *Pontio Claromontensi.*] Corrigenda est antiqua hujus epistolæ epigraphe, & legendum Pontio, non Petro. Hic enim Pontius ex Abbate V. Clarevallensi electus est Episcopus Claromontanus in Arvernia anno 1170. Henriquez in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cistercienſis albo Beatorum ipsum ascribit. Per nuncium consuluerat Mauritium Episcopum Parisiensem, & Ste-

phanum tunc Abbatem S. Evurtii Aurelianenſis, an miniſter baptiſmi qui fundit aquam proferens tantùm hæc verba, *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, & reticens iſta, *ego te baptizo*, validè conferat baptiſmum, ut cognoſcitur per epiſtolam 3. Epiſtolâ autem 4. Mauritius mentem ſuam de hac quæſt. aperit; & præſenti epiſtolæ 5. Stephanus quid ſentiat exponit.

[b] *Domino Pariſienſi.*] Fuit is Mauritius 68. Epiſcopus Pariſienſis, Petri Lombardi ſucceſſor, virtute & eruditione claxiſſimus: ſcripſit enim Sermones ad populum, & tractatum de Cura animarum ad Preſbyteros. Baſilicam beatæ Mariæ Pariſienſis ferè integram conſtruxit, & ſub finem vitæ apud S. Victorem ſeceſſit, ubi tumulatus eſt. De illo Rigordus ſub annum 1196. *Eodem anno 3. Idus Septembris, Mauritius venerandæ memoriæ Pariſiorum Epiſcopus, pater pauperum & orphanorum, feliciter migravit ad Dominum. Hic inter innumera bona quæ fecit, quatuor Abbatias fundavit, & propriis ſumptibus devotiſſimè ditavit, videlicet Hervallem, Hermerias, Hederam, & Giſ, & alia quæ habuit, pauperibus erogavit.* Habes in epiſtola 262. ejus Epitaphium à Stephano noſtro in ejus laudem exaratum.

[c] *Hylam Herculi comparans.*] Hac comparatione ſæpius utitur autor noſter, ut ſignificet quanta ſit diſparitas inter hominem debilem & robuſtum, parvum & magnum, ignarum & doctum, qualis erat inter Hylam & Herculem. Fuit enim Hylas puer, quem peregrinationum ſuarum comitem Hercules habuit.

[d] *Thebais Æneida.*] Statius Papinius Poëta ſcripſit duodecim libris poëma epicum, ut omnes norunt, quod Thebaïdem appellavit, Virgilium in ſua Æneide ſecutus, non tamen aſſecutus, authoris noſtri judicio. Quod etiam ipſe Statius verè agnovit his verſibus.

—Nec tu divinam Æneida tenta,
Sed longè ſequere, & veſtigia ſemper adora.

[e] *Moverer in contrarium.*] In hac epiſtola ſententiam ſuam circa baptiſma profert Stephanus, dicitque hæc verba, *ego te baptizo*, non eſſe de neceſſitate Sacramenti; quam tamen opinionem defendere & aſſerere non intendit, ſed tantùm eam proponere; *opiniones*, inquit, *profundo, non aſſertiones.* Hoc autem argumento eam videtur aſtruere. Ad validitatem Sacramenti id tantùm requiritur, quod Chriſtus præcepit fieri; ſed præcepit ſolùm baptizare, ſeu intingere puerum in aquam *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*; ergo qui intingit puerum in aquam cum his verbis, *in nomine Patris &*

Filii & Spiritus ſancti, facit quod præcepit Chriſtus, & verè baptizat, nec opus eſt ut exprimat verbis, *ego te baptizo*, cum exprimat factis. S. Thomas 3. parte Quæſt. 66. art. 5. ad 1. & 2. huic argumento reſpondet. Condonandum eſt autem huic authori, ſi quodammodo in hanc ſententiam propendere videatur, nondum enim clarè & diſtinctè fuerat declaratum quæ verba eſſent de neceſſitate baptiſmi, quod quidem circa hæc tempora decretum fuit ab Alexandro III. his verbis in Decret. lib. 3. tit. 42. de Baptiſmo cap. 1 *Si quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti amen, & non dixerit ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritu ſancti amen, non eſt puer baptizatus.*

f *Tertiò merſus.*] Trina immerſio olim in baptiſmo obſervabatur: legitur enim in Can. Apoſt. 49. & 50. *Si quis Preſbyter aut Epiſcopus non trinam merſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur.* Poſtea tamen in Eccleſia uſus fuit indifferens, ut modò trinâ, modò unicâ immerſione baptiſma conferrêtur, quod ait S. Gregorius epiſtola ad Leandrum lib. 1. epiſt. 4. *Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt infantem in baptiſmate vel ter vel ſemel immergere.* Tandem in Concilio Tolet. habito ſub Honorio I. anno 635. Can. 6. ſublata fuit trina merſio, & ad unicam redacta. *Propter quod in Hiſpaniis* (verba ſunt Concilii) *quidam Sacerdotes trinam, quidam, ut dicitur, ſimplam merſionem faciebant, à nonnullis ſchiſma eſſe conſpiciebatur, & unitas fidei ſcindi videbatur; decretum fuit ut deinceps in baptiſmo una tantùm fieret merſio.* Quod quidem ſtatutum non ſtatim receptum fuit in omnibus Eccleſiis; ſi quidem ex hac epiſtola patet, hiſce temporibus ritum baptiſandi cum trina immerſione adhuc viguiſſe per Gallias.

g *Vndaizant.*] Idem eſt ac quod Gallicè dicimus, *Ondoyer*, cum baptiſma privatim confertur abſque ceremoniis & unctionibus ab Eccleſia præſcriptis.

h *Deuſdedit Papa.*] Scilicet in epiſtola ad Gordianum Epiſcopum Hiſpalenſem, in qua hæc ait. *Nullus Chriſtianus ſuam commatrem in conjugem ſuſcipere debet; & qui præſumpſerit, anathematis vinculo religetur in perpetuum, niſi pœnitentiam egerit dignè. Mulieres cùm ſeparatæ fuerint pro hac illicitate, à propriis viris totam recipient dotem, quam in die nuptiali receperunt, & poſt expletum annum recipiant alium virum, ſimiliter & vir uxorem.*

EPISTOLA VI.

Aldeberto Mimatenſi[a] Epiſcopo,

In adverſis conſtantiam, in proſperis æquitatem.

Purgat ſe de quibuſdam dictis quæ ipſi falsò fuerant relata.

COMMUNIS ferè Principum & Nobilium morbus eſt[b], citò credere & condemnare. Primum leve, ſecundum crudele eſt. Utrumque vobis alienum faciat, qui in adventu ſuo fecit utraque unum. Quod de me credidiſtis, non facilitati, ſed innocentiæ, quæ omni verbo credit, veſtræ litteræ deputarunt. Propterea qui me vobis detulit, majus peccatum habet. Veſtræ voluntatis judicia plenis deoſculor labiis, plenis viſceribus deamplector. Beneficiorum memor, quæ mihi exhibuiſtis, depono memoriam querelarum, offero me Domino meo, & in ejus obſequium totus ibo; & quia laboris & ſtudii mei primitias noluiſtis, decimas vobis reſervo. Non dubitet Dominus meus vel jubere quod voluerit, vel quod juſſerit obtinere. De reddita mihi gratia veſtra gratias ago, ſi locus & tempus occurrerit gratiam pro gratia redditurus.

[a] *Aldeberto Mimatenſi.*] Fuit Canonicus regularis ſecundùm S. Auguſtini regulam, & Præpoſitus Eccleſiæ Mimatenſis, vulgò *Mande*, deinde ad Sedem hanc Epiſcopalem evectus anno 1151.

[b] *Principum & nobilium morbus eſt.*] Per hæc verba innuit hunc Epiſcopum fuiſſe nobili genere ortum, nec immeritò, ſi quidem ab illuſtri & antiqua familia de Tornello apud Gabalitanos ducebat originem.

EPISTOLA VII.

Chariſſimo amico ſuo Godefrido [a] Abbati S. Satyri.

Frater Stephanus Miniſter S. Evurtii.

Plenitudinem ſalutis in obſequio ſanitatis.

Rogat ut quemdam ſuum Canonicum apud ſe retineat.

AUXILIUM à potente, conſilium quæritur à perito. Hæc duo, ſi voluntas adfuerit, ſpei remedium pollicentur. Poſſe ſcire, & velle vos credimus quod preces noſtræ continent, quod affectus deſiderat, quod deſiderium expectat. Chariſſimum nobis & vobis filium ac fratrem noſtrum Giſlebertum mittimus, ut in neceſſitate ſua, quæ & noſtra, Patrem vos ſentiat & Patronum. Morbo tangitur occulto nobis, cui ſi non occurritur in primis, metuendum eſt in extremis. Excitetur affectus & effectus veſter; charitas operetur, & pietas, ut ei priſtina ſalus veſtro miniſterio reſtauretur; & quia puſillanimitatem ejus ſcimus, etiam ſi properè reverti voluerit, rogamus ut eum teneatis vobiſcum, donec aut nos, aut nuncium noſtrum videatis.

[a] *Godefrido Abbati S. Satyri.*] Ex Canonico S. Evurtii Aurelianenſis electus fuit in Abbatem S. Satyri juxta urbem dictam Sacrum Cæſaris, vulgò *Sancere*, in Diœceſi Bituricenſi. Fundata autem fuit hæc Abbatia anno 1113. a Matilde hujus loci domina, in honorem S. Petri & S. Satyri, plurimorumque ſociorum ejus martyrum, ad Officium Clericorum inibi canonicè viventium, ut legitur in charta fundationis. Hoc Monaſterium unitum eſt poſtea Congregationi Victorinæ, cujus erat Canonicus Godefridus, ad quem hæc epiſtola & plures aliæ ſcriptæ ſunt.

EPISTOLA VIII.

Decano S. Martini Turonenſis.

Quærit eleemoſynas pro Eccleſia ſancti Evurtii reparanda.

SOLLICITARE compellimur amicos noſtros, & in preces aſſurgere neceſſitas nos compellit. Combuſtam patris Evurtii [a] renovamus Eccleſiam: ubi quia noſtra non ſufficiunt, aliena ſtipendia mendicamus. Eximus in publicum, nec ſine rubore ruborem abjecimus, per vicos & plateas devotionem plebis, ut poſſumus, excitantes. Inde eſt quod hos Fratres noſtros cum Sanctorum pignoribus miſimus, quibus obſecro per authoritatem veſtram & operam, detur copia in Eccleſia S. Martini eleemoſynas devoti populi corrogare. Non indignabitur pius & miſericors Confeſſor, Sacerdoti ſuo vel præſtare obſequium, vel hoſpitium præparare. Quem enim habet in cœlis concivem & ſocium, lætus in terris hoſpitem ſuſcipiet, & amplexu gratiſſimo confovebit. Cum Sanctorum pignoribus miſimus, ut devotionum populi per aliquas Eccleſias fiat oblatio, quæ offerentibus in meritum accipientibus in ſolatium convaleſcat. Grande eſt quod petimus, ſed hinc noſtra compellit neceſſitas, inde veſtra nos benignitas invitat.

[a] *Combuſtam Patris Evurtii.*] Cùm Abbatia S. Evurtii Aurelianenſis eſſet extra muros urbis ſitâ, bellorum patuit incurſibus, unde cladem maximam perpeſſa eſt, præſertim à Normannis, qui eam ferro & face penitus deleverant. Cùm Stephanus Abbatis in ea officio circa annum 1174. fungeretur, zelo domus Dei reparandæ incenſus, ut ſumptus ad tantum opus neceſſarios compararet, miſit quoſdam è ſuis Canonicis ad vicinas urbes, qui ut tunc mòris erat, ſecum deferrent reliquias Beati hujus Eccleſiæ Pontificis & Patroni, quarum intuitu fideles

deles eleemosynas suas largirentur, templi sui restaurationi impendendas. De hujusmodi Reliquiarum delatione agitur Can. 12. Concilii Pictavensis his verbis: *Ut Sanctorum Reliquiæ causa pecuniæ & quæstus circumferentes, ad prædicationem non admittantur.*

EPISTOLA IX.

Scribit amico suo de ejusdem Ecclesiæ restauratione.

INTER fumantes Ecclesiæ nostræ cineres, & ambusta renascentium parietum ligna, flentes & attoniti, prodire cogimur in publicum, & attrita fronte stipis exteræ suffragia mendicare. Erigitur nova Confessori Evurtio fabrica, quæ sic nostris inchoatur impendiis, ut perfici desideret alienis. Misimus hos Fratres nostros cum Sanctorum pignoribus, ut devotione populi per aliquas Ecclesias vel modica fiat collatio, quæ & offerentibus in meritum, & accipientibus in solatium convalescat. Grande est quod petimus, sed hinc nostra nos compellit necessitas, inde vestra benignitas nos invitat.

EPISTOLA X.

Cluniacensi [a] Abbati.

Monet ut amoveat Priorem [b] *Monasterii Pontis Monachorum, qui Ecclesiæ suæ bona dilapidabat.*

QUÆ præ oculis habemus faciliùs innotescunt, longè autem posita, quia rariùs offeruntur, & tepidiùs mentem movent. Inde est quod remotis domibus vestris, Pater, si qua minùs idoneè fieri contingat, tamdiu vobis excusationem præstant, quamdiu nesciatis: at rei veritate comperta, non est locus excu-

ſationi, quam excludit cognitio. Eſt in territorio noſtro Monaſterium quoddam veſtrum, cujus Prior, ut dicitur, non ſecundùm ea quæ conveniunt ambulat, nec reſtaurationi domus intendens, nec utilitati Fratrum, aut quieti, crebras à vicinis, & quibus fides haberi debet, conqueſtiones audivimus, & ipſo geſtu ſuo negotia perhibent veritatem. Excreverunt in immenſum brevi tempore debita, cùm nec ampliantur redditus, nec augeatur numerus Fratrum, nec vetuſtate conſumpta ædificia reſtaurentur. Tædet audita referre, quæ vicini, de quorum patrimonio Monaſterium ſuſtinetur, miſerabiliter nobis replicant, & frequenter. Videat Paternitas veſtra, ut loco in deſolationem vergenti provideatis talem Priorem, qui & honorem Dei & Ordinis diligat, & locum ipſum in meliorem ſtatum reformet.

a *Cluniacenſi Abbati*] Cluniacum celeberrimum toto orbe Monaſterium in Diœceſi Matiſconenſi, quod caput ampliſſimæ Congregationis ſemper extitit. Fundatum fuit ſub Regula S. Benedicti à Bernone Abbate, favente Guillelmo primo Comite Arverniæ & Aquitanorum Duce anno 910. de quo Glaber lib. 3. Hiſt. Franc. cap. 5. ait: *Monaſterium cognomento Cluniacum, quod ex ſitu ejuſdem loci adclivo atque humili, tale ſortitum eſt nomen, vel etiam quod aptius illi congruit, à Cluendo dictum, quoniam cluere creſcere dicimus, inſigne quippe incrementum diverſorum donorum à ſui principio locus idem obtinuit. Conſtruxit igitur prædictum Cœnobium primitus, Pater Monachorum Balmenſis Monaſterii Berno, jubente Guillelmo piiſſimo Aquitanorum Duce, in pago Matiſconenſi ſuper Graonam fluviolum.*

b *Priorem de Ponte Monachorum.*] Pons Monachorum eſt Prioratus Ordinis Cluniacenſis, duodecim circiter milliaribus ab urbe Aurelia diſtans.

EPISTOLA XI.

Guillelmo [a] Senonenſi Archiepiſcopo.

Commendat Eccleſiam S. Samſonis [b] Aurelianenſis.

IN te, Pater, reſpiciunt oculi totius Iſraël, ut eripias pauperem à potente, & cornua peccatorum confringas. In hujus conſtantia clamat in aures Domini Sabbaoth filia [c] Sion, Eccleſia ſancti Samſonis, & contra mulierem improbam quaſi alteram Jeſabel ſub umbra alarum veſtrarum quærit requiem & ſolamen. Injuſtè poſſeſſionem Eccleſiæ civilem & juſtam non ſolùm turbat, ſed & aufert, cùm totius ferè civitatis teſtimonium ejus miretur improbitatem, ejus impudentiam deteſtetur. Sententiam illam quam Eccleſia ſanctæ Crucis in eam protulit, canonicam credimus atque juſtam, & eam ſicut dignum Paternitati veſtræ videtur, communi cum eis deſiderio ſuppliciter à vobis rogamus & petimus confirmari.

[a] *Guillelmo Senonenſi.*] Fuit filius Theobaldi Campaniæ Comitis, primùm Trecenſis Eccleſiæ Præpoſitus, deinde in Carnotenſem Epiſcopum electus, ut diximus, anno 1164. inde aſſumptus ad Metropolim Senonenſem 1169. & à Mauritio Pariſienſi Epiſcopo conſecratus; demum ad Remenſem Archiepiſcoparum vocatus anno 1175. purpurâ Cardinalitiâ tandem donatus eſt. Plures ad eum hîc inſcribuntur epiſtolæ.

[b] *Eccleſiam ſancti Samſonis.*] Hæc Eccleſia in urbe Aurelianenſi ab origine ſancto Simphoriano Martyri fuit dicata, & Abbatiali dignitate decorata. At cùm Canonici Dolenſes metu Normannorum corpus beati Samſonis ex Britannia minori Aurelias deportaſſent ſub annum 930. Hugo Comes Pariſienſis & Aurelianenſis Marchio, dedit hanc Abbatiam cum aliis Eccleſiis, præfatis Canonicis Dolenſibus, annuente Anſelmo Aurelianenſi Antiſtite. Poſtea Philippus I. Francorum Rex hanc Abbatiam S. Simphoriani ac ſancti Samſonis tunc nuncupatam, una cum

medietate fori, quod ſtatuit in loco ipſius Monaſterii, aſcripſit Canonicis ſancti Martini à Campis prope Pariſios, in die dedicationis ejuſdem Eccleſiæ die 1. Novembris 1067. inſtrumento ſuper his confecto.

[c] *Filia Sion.*] Vocat Eccleſiam ſancti Samſonis filiam Sion, eò quòd Ludovicus VII. anno 1152. ex Jeroſolymitana expeditione in Galliam rediens, adduxerit ſecum quoſdam Canonicos regulares, qui in Eccleſia Patriarchali Montis Sion divinis vacabant, ut notat Jacobus de Vitriaco Hiſt. Orientat. cap. 18. quos in Ædem ſancti Samſonis Aurelianenſis, loco Canonicorum ibi ſæculariter & ſingulariter viventium, induxit; Chartamque donationis hujus authenticam confici curavit, quam refert Sauſſæus lib. 10. Hiſt. Eccleſ. Aurel. n. 4.

Hinc eſt quod in charta donationis cujuſdam loci dicti *de Fraameer* cum omni dominio ſuo, factæ Eccleſiæ ſancti Samſonis, hujus Eccleſiæ Fratres dicuntur Jeroſolymitani ſanctæ Mariæ de Monte Sion; quapropter operæ pretium duxi hîc eam recenſere: ſic igitur habet.

A ℣ & Ω *principium & finis. Ea quæ ſacris Dei Eccleſiis pia liberalitate donantur, digno debent robore convaleſcere, ne quies & ottum earum Eccleſiarum, & perſonarum quibus conferuntur, ab aliquorum moleſtiis ſeu vexationibus aliquatenus valeant perturbari. Ex hoc ergo ego Herveus de Virſione, notum fieri volo tam præſentibus quàm futuris, quod locum de Fraamer, qui ſitus eſt in confinio de Clinum & Briennum Eccleſiarum cum appenditiis ſuis, pro ſalute pregenitorum meorum & mea, Ieroſolymitanis ſancta Maria de Monte Sion, & Fratribus Eccleſiæ ſancti Samſonis Aurelianenſis ſub tali tenore duxi conferendum, ut nec prædictus locus, vel ejus poſſeſſiones ſine aſſenſu meo aut haredum meorum qui mea hereditate fuerint decorati, alienari poſſint, diſtrahi, vendi, vel quemodolibet obligari, ad hæc adjiciens, eiſdem fratribus nihilominus indulgeo, ut his liberè poſſint uti quæ de feodo meo ad ipſius loci augmentum poterint adipiſci, præſentem utique paginam ſigilli mei autoritate præcepi corroborari, aſſiſtentibus teſtibus Acio Ciconio, Bricio Præfecto, Rembaudo Combuſto, & Venando fratre ejus, Mauberto ſancta Crucis Canonico, Haimerico Preſbytero de Petrâ fictâ. Actum publicè Ludovico Regeregnante anno ab Incarnatione Domini M. C. LXXV.*

Hic locus *de Fraamer* titulo Prioratus gaudet, quem hodie poſſidet unus è Canonicis Regularibus noſtræ Congregationis Gallicanæ, qui mihi hanc chartam ſuppeditavit.

EPISTOLA XII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Alexandro Summo Pontifici,

Stephanus dictus Abbas.

Rogat ut ſe propitium præbeat Joan. Clerico Aurelianenſi.

PARATA ſedes veſtra, Pater, ut de plenitudine ejus omnes accipiant. Et profectum parvulis, & ſtatum provectioribus pollicetur. Hæc de veſtra miſericordia præſumens juvenis quidam bonæ, ut nobis videtur, indolis, Joannes in Aurelianenſi nutritus Eccleſiâ, & eruditus, devotè à vobis & conſilium expetit, & auxilium expectat. Scimus eum de legitimo matrimonio & honeſtis parentibus natum, qui etſi non ſint facultatibus divites, moribus ſunt inſignes. Credimus eum idoneum qui vel in Aurelianenſi, vel in alia Eccleſia, ſtipendia canonica mereatur.

Commendat hâc epiſtolâ quemdam adoleſcentem, Joannem nomine, Alexandro ſummo Pontifici, ut Præbendam in Eccleſia Aurelianenſi ipſi jubeat tribui, quod factum fuiſſe diſcimus ex epiſtola inferiùs ſcripta, ac diplomata Pontificia ad id obtinuiſſe, quorum executio Stephano noſtro demandata eſt.

EPISTOLA XIII.

Chariſſimo Domino & Patri Guillelmo Senonenſi Archiepiſcopo.

Frater Stephanus Abbas.

Salutem & cum omni veneratione reverentiam.

VITTORIO EMANUELE

Rogat pro quodam Clerico ſcholari, ut ei ſua poſſeſſio conſervetur.

PROFESSIONI ſimul & conditioni præſentium latoris compatiens, & revereor Clericum, & pauperum deamplector. Ad beſtias depugnat in Laïcorum foro, contra Laïcum de paterna hæreditate litigans, judices habens eos, qui & non noverunt literas, & literatos oderunt. Veſtra, Pater, ſententia non minus æqua, quàm juſta, coram vobis agentem Clericum in illius remiſit curiam, cujus annua functione cenſum poſſeſſio profitetur. Eo ſalvo prolata eſt definitio veſtra, ut cauſa ſtudiorum, qua contingit eum abfuiſſe, non debuerit obfuiſſe. In contrarium nititur judicare turba maledica, ne dicam maledicta, quæ neſcit legere. Quarto convenerunt litigantes coram judice, & quarto filii hominum qui judicant terram, ut vulgariter loquitur, judicium reſpectarunt. Pro certo didicimus eos non minùs impudenter, quàm imprudenter, primo conſeſſu judicaturos, cauſam ſtudiorum non eſſe juſtam abſentiæ cauſam: ob quam aut ipſo jure non fuerit læſus, aut reſtitui mereatur, cujus abſentis & ſtudentis hæreditas diſtracta eſt. Si ſic eos proferre contigerit, & juri communi contrarium, & ſententiæ quam dediſtis, ut inimicum refragabitur & iniquum. Sed ad conſequentiam trahi poterit in cauſis conſimilibus, Pater, ut jam non ſit, qui causâ ſcholarum patrios lares exeat, ne dum facultates quæſierit liberales, facultates amittat temporales. Placeat vobis, Pater, in hoc articulo conſilium & auxilium dare, non huic tantùm Clerico, ſed & omnibus aliis, quoniam & communis cauſa eſt omnium, & propria ſingulorum. Benè valeat Sanctitas veſtra.

EPISTOLA XIV.

Donno Alberico Bononienſi Legiſperito.

Supplicat pro Hugone Aurelianenſi Clerico, ut ei præſto ſit.

ABSENTIAM veſtram ſupplet mihi frequens nominis veſtri memoria, & ſuavis morum veſtrorum recordatio jucundum animæ meæ plauſum excitat, jocundam celebrat Theatralium actionem. Inde eſt quod amicis & domeſticis meis nomen veſtrum frequenter inſinuo, magnifico, & extollo. Hac de cauſa miſi ſecurius ad vos chariſſimum amicum meum harum præſentium latorem, ut eum causâ mei benevolè ſimul & beneficè vobiſcum habeatis. Dignum enim credimus, cui & honorem exhibeatis & favorem.

EPISTOLA XV.

Donno Guillelmo Bononienſi.

Commendat eundem Clericum Aurelianenſem.

HILARIS opinio tua relatu commeantium, ſeipſam in dies excedens, gratum mihi præbet ſpectaculum, gratam refectionem miniſtrat. Creſcat obſecro, & ſicut odor agri pleni cui benedixit Dominus, longè latéque diffuſa, in adjutorium tuum remotas excitet nationes. Hoc & continuum de te votum meum, hæc deprecatio jugis, hæc indefeſſa voluntas. Interim Dilectioni tuæ commendo hunc amicum meum chariſſimum Hugonem, ut eum causâ mei benignè ſuſcipias, & ei conſilium & auxilium tuum libenter impendas.

EPISTOLA XVI.

Chariſſimo amico ſuo totis præcordiis amplectendo Neapolitano Priori,

Frater Stephanus.

Salutem & mutuæ charitatis obſequium.

Commendat quemdam Canonicum ſuum Neapoli commorantem.

FA jucunditate ſimul & lætitia, Frater amantiſſime, nominis tui recordor, quæ animæ veram amicitiam deguſtanti non minùs afferat dilectionis commodum, quàm delectationis condimentum. Inde eſt quod ſi quos videro, qui te, aut qui tecum ſunt viderint, frequenter interrogo, quis locus habitationis veſtræ? quis vivendi modus, quæ Domini Cardinalis [a] circa vos ſollicitudo? quæ denique Fratrum noſtrorum voluntas, aut ibi commorandi diutius, aut citiùs revertendi? Hæc autem diligentiùs inquiro, non ut adverſis, quod abſit, congaudeam, ſed ut proſperis condelecter. Inter omnia & ſuper omnia, dilectiſſime, fratrem noſtrum R. tibi commendo, gratias agens de præteritis à te ei exhibitis beneficiis, preces porrigens de futuris. Memento, Pater & Frater, illius Filii noſtri communis, & juventutem ipſius ſalubribus informa monitis, fove conſiliis, robora documentis. Quicquid ei boni feceris, mihi collatum, & in plateis & in angulis prædicabo.

[a] *Domini Cardinalis.*] Intelligit Joan. Pinzutum Preſbyterum Cardinalem S. Anaſtaſiæ, natione Neapolitanum, profeſſione verò Canonicum regularem apud S. Victorem, qui cùm Eccleſia S. Petri ad Aram Neapoli reſtauraſſet, duos è ſuis Concanonicis, Petrum videlicet Petragoricum, & Hugonem à S. Germano,

à Gruiſio tunc S. Victoris Abbate obtinuit, ut eos in novam ſuam Eccleſiam induceret. At cùm alter eorum fato functus fuiſſet, alter verò gravi oppreſſus infirmitate vix reſpiraret, his malis commotus Guarinus Abbas S. Victoris, Gruiſii ſucceſſor, epiſtolam Joanni Cardinali ſcripſit, quam ex codicibus Bibliothecæ San-Victorinæ depromptam Quercetanus inſeruit tom. 4. ſcriptor. Hiſt. Francorum pag. 749 in qua hæc leguntur. *Tandem humanum dicam, ſecreta infirmitatum aperiens, mortem valde & propter terra inſuetam aſperitatem, & aëris qualitatem corruptam Fratres paveſcunt. Quoniam ſi noſtrates Laici cùm illuc vadunt, quive ſpatiandi, eundi, & redeundi habent libertatem omnimodam, vix vel modicum vivere poſſunt, iſti Clauſtro concluſi, quomodo vivere poſſent. has cauſas & occaſiones Fratres pretendunt, unde & graviſſimum duco injungere; quod ſi fit, contra voluntatem ſuſcipitur; ſi enim non fit, periculosè valdè negatur. Parcat igitur nunc, Domine, infirmitatibus noſtris veſtra Clementia magnitudo, & Eccleſiæ inſtantes attendite neceſſitates. Ego enim in quibuſcumque potero veſtris ſum paratus obedire mandatis.* Quamvis aliquandiu reſtitiſſet Abbas S. Victoris, victus tamen hujus Cardinalis precibus & Summi Pontificis Alexandri mandatis (ad quem reſcripſit epiſtolam, quam inibi apud Quercetanum videre eſt) miſit novos Canonicos apud Neapolim, inter quos fuit R. Canonicus ſanctæ Genovefæ, de quo in hac epiſtola. Non diu tamen in Italia permanſit, morte enim ſublatus eſt, unde epiſt. 29. Stephanus commendat eum precibus Abbatis S. Bartholomæi Noviomenſis.

EPISTOLA XVII.

Donno Rogerio [a] Abbati S. Evurtii Aurelianenſis.

Scribit ſe reverſurum in Monaſterium, ut Abbas mandaverat.

TRINIS, Pater, edictis & eo ampliùs accingor ad reditum, ne contumaciæ pœnas luam; peremptorio demum miſſo unum ſufficeret pro omnibus, etiam ſi nullum aliud præceſſiſſet. Ne ergo idem-

ptitatem ipſo jure non habeam, vel reſtitutionis auxilium non merear, vel expectationis ope non adjuver, advolvor pedibus veſtris, ut neceſſitatis inducias, quas hactenus objeci, contumaciæ non aſcribatis, ne contrahatur heremoditium[b] ſuper me, ne procedat calculus in abſentem, cujus abſentia noſtræ Reipublicæ commodis elaborat. Moratoriis exceptionibus abjectis, Domine Pater, id promitto, quoniam in Paſcha Deo volente tranſitum faciam ad vos in grege Domini, & ſi non agnus, ſaltem ut hœdus paſcua ejus humiliter ingreſſurus. Præmiſi puerum hunc ad me citò reverſurum, cui ſi neceſſe fuerit, obſecro, aſſiſtatis, ne Fratres ejus portionem paternæ ſubſtantiæ quæ ei contigerit, vi aut pravo judicio ſibi uſurpent. Jam maturaſſem reditum, ſed ſubvectoria non habebam. Provideat mihi Deus, ut cum libris meis ad vos gemina poſſim æquitatura reverti. Temeritatis eſſet, Pater, in hoc articulo à vobis aliquid petere, ſed pietatis eſſet, verecundiæ non petentis offerre.

[a] *Rogerio Abbati S. Evurtii.*] Legendum eſt Rogerio non Roberto ut in Priori edit. errore ſcilicet Notarii, qui literam R. Robertum pro Rogerio perperam interpretatus eſt. Fuit autem Rogerius Canonicus Regularis S. Victoris, à Gunthero ejuſdem Cœnobii Abbate miſſus cum ſociis in Monaſterium S. Evurtii Aurelianenſis, ut ibi collapſam regularem diſciplinam reſtauraret. Abbatiſque in eo dignitate primus inſignitus eſt. Sub eo Stephanus noſter, mutata veſte, Canonici Regularis animum & habitum induit.

[b] *Heremoditium contrahatur ſuper me.*] Idem eſt quod dicimus Gallicè, *defaut*, & ne ideò calculus procedat in abſentem, hoc eſt, ne ut contumax judicetur ac damnetur.

EPISTOLA XVIII.

Guillelmo Senonensi Archiepiscopo.

Rationem reddit cujusdam negotii sibi commissi.

DIFFICILES, & aut suam, aut Regis Anglorum gloriam quærentes, ut credo, Turonensis Provinciæ Episcopos invenimus. Primæ diei congressu usque ad vesperam protracto potiùs quàm tractato, sufficere sibi ad satisfactionem putabant, si Canonici sese offendisse dicerent, ut veniam postulantes, promitterent se tale aliquid de cætero non facturos. Sed quoniam in his paucis verbis magna mali materia latebat, & dignitatem Regni lædere in posterum posse videbatur, nec nos præbuimus consilium, nec illi præbuerunt assensum. Sequenti die jam nihil proficientes erant, laboribus aut sumptibus suis parcentes, aut personæ, ut ipsi dixerunt, deferentes. Utramque manus impositionem, ordinatoriam scilicet & consecratoriam, salvo jure suo promiserunt.

EPISTOLA XIX.

Anicienſi [a] Episcopo.

Rogat eum ut promissum teneat & compleat.

BENEDICTUS Deus, qui post tempestatem serenum facit, & post lachrymationem & fletum, consolationem infundit. Et nunc quoniam redditâ vobis tranquillitate & pace, in his quæ ad honorem & augmentum Ecclesiæ Dei sollicitum vos esse credimus & devotum, rogamus & petimus ut donum quod in Ca-

pitulo noſtro, præſentibus quibuſdam Clericis noſtris, Eccleſiæ noſtræ & nobis feciſtis, ſine dilatione, ſi libet & licet, compleatis. Propterea miſi ad vos Canonicum noſtrum, venturus & ipſe ſi mandaveritis, & obſequium meum vobis & Eccleſiæ veſtræ longè ac propè ſemper exhibiturus. Mandet mihi Dominus meus, ſi quæ ſunt contradictiones, quæ vel auferre nobis donum veſtrum poſſint, vel differre. Tantum enim nos laborem fruſtra ſuſcipere non nobis expedit, nec vos decet. Valete.

[a] *Anicienſi Epiſcopo.*] Petrus Anicienſis Epiſcopus vulgò, *Le Puy en Velay*, cùm Aureliis verſaretur, donavit Stephano Abbati S. Evurtii Monaſterium de Doa, *de Doë*, in ſua Diœceſi ſitum, ut illud per ſuos Canonicos Regulares in meliorem ſtatum reformaret; quorum ope tandem unitum eſt Congregationi S. Victoris Pariſienſis. Nunc verò Canonicorum Præmonſtratenſium Regulæ ſubjacet.

EPISTOLA XX.

B. Anicenſi Canonico.

Petit ut benignum erga ſuos ſe præſtet.

MEMOR antiquæ liberalitatis & amicitiæ veſtræ, diem & locum videre deſidero, quando & ubi jucundo aſpectu veſtro frui merear & affatu. Cauſa præſto eſt, ſi eam promovere volueritis, & fovere. Credo vos ab aliquo audiſſe, quod Dominus Epiſcopus, conſenſu quorundam Canonicorum veſtrorum, domum Doé Eccleſiæ noſtræ conceſſit, ut in ea regularis Ordo ad honorem Dei & profectum loci ferventiùs obſervetur; & ego qui veſter ſum, poſſim vobiſcum frequentiùs converſari. Proinde precor inclytam Benignitatem veſtram, de qua plenè confido, ut ſine dilatione rem faciatis ad effectum perduci, & ſi quæ contradictio-

nes ortæ fuerint, per vos & per amicos veſtros ſtudeatis extingui.

EPISTOLA XXI.

Hugoni Abbati S. Bartholomæi Noviomenſis.

Rogat ut quemdam Canonicum profugum admittat.

QUONIAM ovis quæ extra gregem eſt, luporum morſibus patet, niſi citiùs reducatur ad caulas, & pecudis ſimul periculum eſt, & Paſtoris. Id attendentes in præſentium latore I. quondam Canonico & Fratre veſtro, bonam ejus revertendi ad Clauſtrum ſuſcepimus & approbavimus voluntatem. Precamur Miſericordiam veſtram, ut aditus ſupplicanti pandatur, colligatur vagus & profugus ſuper terram, ſtolam primam & annulum redonet Pater, ne diutius aut porcos cogatur paſcere, aut eorum ſiliquas eſurire. Movit nos ejus, pro quo ſupplicamus, ſupplicatio, qui ut evadat ſupplicia, ſupplet deſiderio quod opere minus fecit.

EPISTOLA XXII.

Venerabili Patri & Domino Jothoni Turonenſi Archiepiſcopo.

Frater Stephanus humilis S. Evurtii Miniſter.

Plenitudinem ſalutis & gaudii.

Ipſius gratiam deprecatur pro Conſeranenſi electo.

NIHIL honeſtius charitate, quæ & incognitos ligat, & conciliat ſeparatos. Hæc Septentrionem

Orienti, Gades[b] Oceano, Latinis Barbaros, salutis commercio fœderavit. Hujus officio Dominus Conseranensis[c] electus nobis accessit, concordiæ filius, mansuetudinis hæres, virtutum, ut credo, non inquilinus, sed civis; non æstimator, sed judex. In eo prudentiæ semmo, temperantiæ risus, status fortitudinis, justitiæ motus, quadratum metiuntur exemplum. Non minùs religiosè, quàm studiosè moram fecit nobiscum, in altero Episcopus, in altero Philosophus, in utroque maturus, in neutro dissolutus. Pro tanto vobis viro preces offerre tum caritati convenit, tum expedit honestati. Si quid gratiæ Stephanus vester habet in oculis vestris, abundet in viro præsenti, & oblatas communis amici preces sibi sentiat profuisse, nec solùm pro eo de futuris preces porrigimus, sed & de præteritis plenas gratiarum referimus actiones.

[a] *Iothomi Turonensi Archiepiscopo.*] Vocatur aliàs Gotho, vel Jolcius in Chronico Turonensi, vel etiam Gocius apud Mathæum Paris anno 1166.

[b] *Gades Oceano.*] *Gades*, inquit Plinius lib. 4. cap. 22. *sunt duæ insulæ ultra fines Beoticæ provinciæ, & in extremo nostri orbis versus Occidentem, extra freti angustias, quibus Africa ab Europa dirimitur.* Harum major dicitur Erithia, à Pomponio, propter Tyrios ab Erythræo mari oriundos, qui in hac insula urbem condiderunt. unde Lucanus Gades Tyrias appellat. Huic adjacet altera insula minor Gadis appellata, unius tantum stadii Euripo interlabente ab altera dirempta, pascua habens pinguissima. Ibi templum famosissimum Herculi consecratum, ubi columnas posuisse dicitur, vocatusque est inde Hercules Gaditanus, ut videre est in nummo aureo Adriani Imperatoris.

[c] *Dominus Conseranensis*] Augustinus electus Episcopus Conseranensis, de quo meminit epist 18. his verbis, *Vtramque manus impositionem, ordinatoriam scilicet & consecratoriam*, scilicet fecerunt Episcopi Provinciæ Turonensis, cum eum ordinarunt in Presbyterum & consecrarunt in Episcopum.

EPISTOLA XXIII.

Guillelmo Senonenſi Archiepiſcopo.

Rogat ut tueatur Cantorem & Archidiaconum, ne adverſus eos prævaleat ipſorum inimicus.

SOLET innocentiam aſtutia ſupplantare, & veritati dolus inſidians, conſcientias ſimplices aggreditur, ut quæ non rapuerint exolvant. Iſta, Pater, attendit & vindicat veritatis & juſtitiæ miniſter, quotiens aut condemnat ſubdolos, aut innocentes abſolvit. Hæc me vobis preces fundere pro Cantore & Archidiacono compellunt, quorum fidem, & veritatem, & integritatem mores prædicant, fama clamat, & ſincera religioſorum commendant teſtimonia, & quod non modicum eſt, magni Patriarchæ [a] præfert authoritas, cujus conſiliis & obſequiis uſque ad exitum vitæ fideliter aſtiterunt. Pro his toto mentis affectu rogo, ut & vos pro ipſis Domino Papæ benignè ſcribatis, ne adverſus eos prævaleat homo; ne mendacium veritati, virtuti vitium, dolus fidei præferatur.

[a] *Magni Patriarchæ præfert authoritas.*] Ex epiſtola ſequenti ſatis manifeſtè apparet hunc Patriarcham non eſſe alium quàm Petrum *de la Chaſtre* Archiepiſcopum & Patriarcham Bituricenſem, qui fato functus eſt anno 1171. cujus obſequio addicti fuerant Cantor & Archidiaconus Bituricenſes, in quorum gratiam ſcribitur hæc epiſtola ad Archiepiſcopum Senonenſem, ac ſequens ad Summum Pontificem. Archipræſulem autem Bituricenſem Patriarchæ titulo ab antiquis temporibus decoratum legimus; ſanctus enim Deſiderius Cadurcenſis Epiſcopus ſcribens ad Severum Sulpitium, eum jam Patriarchæ nomine affecit. Sed his temporibus ſolebant Metropolitani omnes Patriarchæ nomine deſignari, ut liquet de Priſco & Nicetio Lugdunenſibus Archiepiſcopis apud Gregorium Turonenſem. Nicolaus Papa, ſcribens quoque ad Rodulphum Archiepiſcopum Bituricenſem anno circiter

860. agnoſcit eum Primatem Aquitanicum, ac Patriarchæ titulo afficit.

EPISTOLA XXIV.

Domino Papæ.

Preces fundit apud Summum Pontificem in gratiam eorumdem Cantoris & Archidiaconi.

INSTAR ſacrilegii credimus eſſe veſtram, Pater, velle fallere Sanctitatem. Sed nec impunitam ſibi fore mentiendi licentiam noſſe debet, qui murum fidei, aut integritatis veſtræ vallum, ſuo poſſe credit maculare mendacio. Quiſquis ille eſt, ſuæ ferat aſtutiæ pœnas, & qui innocens eſt abſolvatur. Explorate viros. Fidei & boni apud nos teſtimonii, Cantorem & Archidiaconum, non vulgari modò relatione didicimus, ſed ſagaci inquiſitione percepimus & præſentia corporali. Nam & in civitate ipſorum tot accepimus teſtimonia pro ipſis, tot indicia virtutis, tot innocentiæ conſonas voces, ut de fide ipſorum maximè circa pecuniam beatæ memoriæ Petri Patriarchæ ſui, vel depoſitam, vel relictam, quaſi nefas ſit dubitare. Omnia ſub luce fecit ille prudens teſtamenti ſui conditor, & in abſcondito loquutus eſt nihil. Per manus Religioſorum Abbatum, & Clericorum bonæ opinionis, quorum nullus niſi fidelis & prudens circa pecuniam domini ſui, & excluſa ſunt omnia, & Eccleſiis, ac Monaſteriis & pauperibus, ſicut ille magnus Sacerdos eorum fidei commiſerat, erogata. Si quid dolo actum eſt, omnes illos attaminat hæc culpa, nec eſt qui ſe abſcondat à dolo iſto. Sed eos, Pater, ſicut tanto ſcelere involvi Religio prohibet; ſic opinio credi vetat. Proinde Sanctitati veſtræ preces fundimus, ut eorum laboribus & pudori parcat Paternitas veſtra; & qui à fraude ſunt extranei, à pœna ſint alieni.

alieni. In hoc examine, Pater, nec severitatem sentiat veritas, nec honestas succumbat oneri, nec ignominiosa suspicio absorbeat bonum nomen.

EPISTOLA XXV.

Sanctissimo & Patri Joanni[a] Pictavensi Apostolicæ Sedis Legato,

Salutem, & quam mundus dare non potest pacem;

Gratulatur de fausto reditu.

PEREGRINATIONEM vestram absentia tanti Patris mihi fecerat gravem, devotio tanti [b]Martyris gratiosam. Redeunti summa gratiarum actione lætus occurro, quem summâ orationum instantiâ tristis fueram prosequutus. Reditum desiderabam communi salute, pro pace principis minùs sollicitus, quia minùs solitus exorare. Cumulatius accessit votis meis salutationis officium, & pacis signum osculo oris sui vobis à Principe[c] datum levis mihi nuntiavit chartula, gravis lingua. Crescat in dies obsecro gratia, quæ tamen gratiarum non displiceat Authori, nec dulia[d], quæ in quibusdam nostri temporis Sacerdotibus latriam excluserit, vestram audeat opinionem tentare.

[a] *I. Pictavensi Episcopo.*] Joannes dictus *de Bellemains*, vir magnæ literaturæ & eloquentiæ, ut vocatur à Roberto de Monte in Chronico, in Episcopum Pictavensem designatur anno 1162. Quam quidem Ecclesiam sanctissimè rexit per 20. fermè annos, nam 1181. in Archiepiscopum Narbonensem assumptus est.

[b] *Devotio tanti Martyris.*] Scilicet S. Thomæ Cantuariensis, ad cujus tumulum peregrinationem susceperat Joannes iste Pictavensis Episcopus, cujus olim amicus extiterat, sicut & Stephanus noster. Erat autem Anglus natione, & Canonicus Ebora-

censis ac Thesaurarius fuerat antequam ad Episcopatum Pictavienſem vocaretur.

c *A Principe datum.*] Videtur quod princeps ille fuerit Henricus II. Angliæ Rex, Joanni quondam infensus, quòd partes S. Thomæ tueretur, sed modò ipsi reconciliatus, ut patet ex hac epistola.

d *Nec dulia latriam excluſit.*] Cùm dulia sit honor qui exhibetur Regibus & Principibus terræ, latria autem dicatur cultus qui redditur Deo Regi Regum: arguit quorumdam Sacerdotum ignaviam, qui cultum Principum mundi Dei obsequio præponebant. Et notat præcipuè Clericos & Præsules Angliæ, qui à partibus S. Thomæ defecerant, ut Regis votis, etiam iniquis, faverent.

EPISTOLA XXVI.

Chariſſimis Dominis & Patribus ſuis Priori de[a] Charitate, & ſanctæ Congregationi ejuſdem Eccleſiæ,

Frater Stephanus S. Evurtii Miniſter.

Supplicat pro quodam Monacho fugitivo, qui ſuus præceptor extiterat.

MOVETUR uſque ad tempora noſtra cribellum Sathanæ, dum expectat & expetit, ut frequenter excutiat filios excuſſorum. At non deficiet fides Petri, qui in caſu ſuo noſtram metiens infirmitatem, converſus aliquando Fratres confirmat, ſanat Æneam, Thabitam ſuſcitat[b], baſes & plantas conſolidat eleemoſynam poſtulantis. Hunc imitare qui præes, qui ſubes amplectere, ut tu diſperſa revoces, tu colloces revocata. Exivit à vobis qui de nobis erat, olim noſter chariſſimus A. & à tanto ſeparatus Collegio, minùs probanda miſſione ſolutus eſt, nec tamen ſecutus eſt viam Balaam & Boſor[c], ſed ad gregem albi[d] velleris

ſeſe conferens, difficiles & diſſimiles vias prioribus obvias expertus eſt. Laudanda in hoc viri devotio, qui cùm exiſſet ab Hieruſalem, non deſcendit in Jericho, ſed in Bethleem maluit commorari. Ibi tamen linguam quam non noverat audivit, nec diverterunt ab oneribus dorſum ejus. Occurrit ei novitas ignota, & à primæ contemplationis otio, in ſecuri & falce dejecerunt eum; & qui nutritus fuerat in croceis eloquiorum ſacrorum, manus ejus in cophino ſervierunt. Movet & monet eum conſcientia mordax, ut ad ſinum redeat Charitatis, & ſatietur ab uberibus ejus, qui cum ſcandalizatis uritur, cum infirmantibus infirmatur. Confitetur errorem, culpam perſequitur & abjurat, & purgaturus exceſſum trahi deſiderat ad victimam diſciplinæ. Occurrat Pater Filio revertenti, deoſculetur miſerum, ſtolam primam & annulum reformet, ne ſi adverſum hominem obduraverit homo, Dominum ſibi ſentiat obdurari. Sed nec in Fratribus obmurmuret revertentis ab agro ſenioris Fratris crudelitas, quo minùs præveniant in benedictionibus dulcedinis, eum qui perierat & eſt inventus. Cogit nos in tantas aſſurgere preces, à primis litterarum rudimentis, priſca viri notitia, municipium commune quod ambos edidit, & aluit, & quod eſt majus, magiſterium ejus, quod inter ipſa Artis Grammaticæ auſpicia ſortitus ſum. Conciliant ſibi precum inſtantiam mores hominis ſuaves, litterarum cumulus, pœnitentia quam præter dit. Si quid ſum in oculis veſtris, preces meas admittite, ut de collato Fratri beneficio vobis in plenam gratiarum actionem totus aſſurgam. Impendetur mihi quicquid ei feceritis, cujus & adverſis compatior, & proſperis coexulto.

a *Priori de Charitate.*] Charitatis inſigne Monaſterium ſub Regula Benedictina Congregationis Cluniacenſis, ad Ligerim ſitum, inchoatum fuit anno 1056. ſecundùm Chronicon Vizz-

liacenſe, vel 1069. ex Chronico Malleacenſi, fundatumque à Giraudo nobili quodam & pio viro, qui ibi vitam religioſam amplexus eſt.

[b] *Sanat Æneam, Thabitham ſuſcitat.*] Agit de miraculis à B. Petro perpetratis, ut habetur Actuum cap. 3. & 9. hæc repetit epiſtola 96.

[c] *Secutus eſt viam Balaam ex Boſor.*] Alludit ad id quod dicitur 2. Petri cap. 2. ſecuti viam Balaam ex Boſor. Id eſt non declinavit à via recta & juſta, ut ſequeretur obliquam & perverſam.

[d] *Ad gregem velleris albi.*] Intelligit Monachos Ciſtercienſes, ad quos ille de quo hic agitur confugerat, perfectionis ſtudio; at cùm laborioſum & durum nimis vitæ illorum genus, qui culturæ agrorum propriis manibus vacabant, expertus eſſet; ad primam Charitatis domum reverti tentavit, & ut in ea benevolè admitteretur, iterum preces Stephani quondam diſcipuli ſui adhibuit.

[e] *Municipium commune.*] In eadem urbe ſcilicet Aurelianenſi nati, communem patriam ſortiti fuerant.

EPISTOLA XXVII.

Chariſſimo Domino & amico ſuo A. Suppriori de Charitate;

Frater Stephanus de S. Evurtio,

Orationis mutuæ commercium.

Rogat pro eodem fugitivo, ut denuò admittatur.

IN Prælatis gravitas, in ſubjectis humilitas commendatur. Primam temperat miſericordia, ſecundam obedientia magnam facit. Utramque vos amplecti conſidero, qui grato Religionis artificio & præeſſe noſtis, & ſubeſſe. Inde eſt quod tantò confidentiùs preces vobis offero, quantò convenientiùs intelligo vos & errores corrigere, & infirmitatem portare. Amicus iſte meus, & aliquando Magiſter meus, poſt

exitum ſuum à vobis dura expertus, & ſuavium expers, in ſpiritu humilitatis & animo contrito revertatur ad matrem Charitatem, quæ nulli revertenti gremium ſuum claudere conſuevit. Dolet ſe Collegium ſacrum dereliquiſſe, & pœnitentiæ notas indices lachrymas prodit tam confuſio ſupplicis, quàm confeſſio ſupplicantis. Precor affectione qua poſſum, effundite corda veſtra ſuper illum, & à tenebris interioribus inducite eum in candorem lucis æternæ. Sentiat me de vobis etſi non aliquid meruiſſe, obtinuiſſe tamen; me ſuſcipite in illo, cui quidquid impenſum fuerit, mihi impenſum reputabo.

EPISTOLA XXVIII.

Amici ſui favorem deprecatur pro eodem Monacho.

INTERCEDERE pro amicis & neceſſitas urget, & Charitas perſuadet. Ipſam autem Charitatem dixerim neceſſitatem, quæ quamvis ſit patiens & benigna, fortis tamen ut mors, quæ difficilia ad facilitatem reducere conſuevit. Inde eſt quod pro præſentium latore amico quodam & Magiſtro meo ſupplicare cogor, & ſcribere, ut qui lapſus eſt, & erroris ſui veniam poſtulat, ſi non ſibi ſufficit, pro nobis mereatur audiri. Totus in preces aſſurgo, totus in gratiarum actiones aſſurgam. Staté pro me obſecro in hoc conflictu precum, & ut Matris reducatur in gremium, mecum obſecro poſtulate. Meum æſtimo, quicquid ei pro me beneficiorum & miſericordiæ conferetis.

STEPHANI TORNACENSIS EPISCOPI EPISTOLARUM

PARS SECUNDA,

Continens eas quas ſcripſit cùm eſſet Abbas S. Genovefæ Pariſienſis, ab anno 1177. ad annum 1192.

EPISTOLA XXIX.

Abbati S. Bartholomæi,

Salutem, proſperitatem, & Pacem.

Narrat quid agatur apud Canonicos Neapolitanos.

VT impleatur quod dicitur: *Qui audit, dicat veni*: & audiſſe nos dicitis, & ut veniam, me rogatis. Votum peregrinationis nullum feci, quam tamen non differrem, ſi occaſio ſe offerret. Occaſionem auferunt oc-

cupationes, quarum malitia diei sufficit, quarum mali strepitus non solùm Mariam meam impediunt, sed & Martham confundunt. Interim horas capto, momenta considero, si fortè furari possum negotiis otium, quietem labori, faciem amici confabulationibus æmulorum. De Neapolitano nostro nihil aliud didici, nisi quòd inter Abbatem & Priorem nescio quod monstruosum prælationis genus exprimens, sic utrumque portendit, ut neutrum exhibeat; sic declinat in neutrum, ut alterutro non ornetur. De domo Cardinalis in numero, & pondere, & mensura dispensatur eis, unde mercenarii potius quàm filii; stipendiarii, quàm milites; præbendarii, quàm Canonici reputantur, Frater R. quem cum eis misimus, ultimum apud eos diem clausit, & eò nos reddidit tristiores, quò Canticum Domini in terra aliena cantans, Fratrum suorum non obtinuit sepulturam. Cecidit funiculus sortis, immò mortis hujus super nos, & super Filium nostrum. Videat quid fecerit [a], qui tantis nos impulsionibus adegit, ut de sinu nostro talem juvenem eriperet violenter, quem in alieno solo solum præter alios sepeliret. Rogamus, Pater, ut animam ejus coram Domino Jesu & commendetis orationibus, & oblationibus adjuvetis.

[a] *Videat quid fecerit.*] Loqui videtur de Guarino Abbate S. Victoris, qui pro ea authoritate qua pollebat in omnes Congregationi Victorinæ ascriptas domos, R. Can. Reg S. Genovefæ de quo epist. 16 misit Neapolim, coëgitque Stephanum Abbatem, eum retinere cupientem, invitum licet, dimittere.

EPISTOLA XXX.

Chariſſimo amico ſuo Magiſtro Roberto;

Salutis plenitudinem, & gaudii perfectionem.

Preces apud ipſum fundit pro quodam amico ſuo qui ejus ope indigebat.

JUCUNDO fruor ſpectaculo, quoties aut tui nominis audio ſonum, aut tuæ recordationis ingredior cogitatum. Facit hoc & priſca ſtudiorum noſtrorum communio, & morum tuorum communi gratiæ conveniens habitudo. Inde eſt quod in negotio præſentis amici mei ſecura tibi ſupplico confidentia, ut ei pro amore meo conſilium & auxilium impendas, quò & preces meas ſibi ſentiat profuiſſe, & in curia Domini mei aliquem me amicum habere cognoſcat. Cauſam habet coram Domino meo, in qua quoniam mei copiam facere non poſſum ad eundem, abſentia precor mea per tui præſentiam ſuppleatur. Opinantur aliqui de me ſupra me, & aliorum æſtimatio ſic excedit conſcientiam meam, ut exoſam habeam quandoque confidentiam alienam. Talium eſt unus præſentium lator amicus meus, & in Curia[a] Domini mei, in qua negotium habet, me poſſe aliquid confitens, & confidens, ut vos & cæteros amicos meos pro ipſo ſollicitem, ſollicitè me compellit. Dilectioni veſtræ preces fundo, ut ei pro amore meo, & in agendo dictetis conſilium, & in poſtulando patrocinium præbeatis.

[a] *Domini mei curia.*] Is erat Guillelmus Archiepiſcopus Senonenſis, ac deinde Remenſis, cujus obſequio aliquando addictus fuerat, ejuſque Clericum ſe fuiſſe profitetur. Curia autem ſumitur hîc pro foro in quo cauſæ agitabantur, & judicia reddebantur.

EPISTOLA XXXI.

Remensi Archiepiscopo, pro Abbate sancti Bartholomæi Noviomensis.

Rogat ut benignum se præbeat erga hunc Abbatem.

HUMILES vobis, Pater, porrexeram preces pro Abbate sancti Bartholomæi, viro simplici & recto, & timente Dominum, quas paterno, ut consueviſtis, animo benevolè suscepiſtis. Homo senex & infirmus ac debilis, & quem multa circunveniunt incommoda, si viam adversæ peregrinationis fuerit aggressus, viam universæ carnis facilè est ingressurus. Parcite obsecro canis ejus, & ne homo Dei injustè vexetur, authoritatem vestram opponite, molestantem comprimite, molestias cohibete. Confisus de benignitate vestri responsi vi rum retinui, viam distuli, securitatem promisi. Agite, Pater, obsecro, ut tantus Altaris minister Altare [a], de quo contenditur, quietè possideat : Episcopum qui contendit, pacatum sentiat; authori pacis & fundatori quietis suæ gratias agat. Scio enim quia nec tantæ gratiæ vestræ erit ingratus, nec tantis beneficiis indevotus. Valete.

a *Altare de quo contenditur.*] Hæc vox altare non sumitur hîc pro mensa in qua offertur sacrum & incruentum Missæ sacrificium, sed ut usurpatur à veteribus Scriptoribus, pro Sacerdotio seu Parochia, de qua erat controversia inter quemdam Episcopum, & Abbatem S. Bartholomæi Noviomensis Hugonem, coram Archiepiscopo Remensi Metropolitano.

EPISTOLA XXXII.

Eleemosynario [a] Regis.

Rogat eum ut Regis eleemosynarum beneficio frui faciat Judæum ad fidem conversum.

RARÒ accidit, ut de plebis incircunciſæ duritia in novam Eccleſiæ renatus infantiam fideliter aliquis converſetur. Quod ſi præter exempla quæ videmus occurrerit, eò cariùs, quò rariùs amplectendum. Pauper iſte de Judæis ortus parentibus, Judæorum ſcandalum, crucem Chriſti, non erubuit, & ab Epiſcopo[b] Legionenſi baptizatus, de maſſa perditionis inter Catholicos & Eccleſiæ ſuæ Canonicos tranſlatus eſt, diſciplinis & miniſteriis Eccleſiaſticis legendi ſimul & cantandi plurimum edoctus, in ſcholaſticos ſudores ſeſe dedit, ubi veſtris pariter, quoniam ei Deo volente manum ſemel aperuiſtis, & aliorum eleemoſynis ſuſtentatur. Precamur, Pater, ſi placet, ut in numero pauperum illorum qui pro Domino veſtro, Domini Regis noſtri Filio, aluntur, eum computari faciatis, quoniam & ipſius verecundia, & paupertatis ac laborum voluntaria patientia, de ipſo præſumimus fidei fructum & ſalutis ac laboris. Capicerius ſanctæ Crucis [c], cum ad Sanctum Jacobum iret, in Capitulo Legionenſi converſionis ejus bonum audivit teſtimonium, quo & ipſe illi benefaceret, & nos ad benefaciendum ei devotiùs invitaret.

[a] *Eleemoſynario Regis.*] Eleemoſynarii Regis dicuntur illi Clerici, quibus Rex utitur in divinis, ſacrorum miniſterio, & eleemoſynarum largitione. Fit autem mentio Eleemoſynarii Regis in Capitularibus Caroli Calvi, apud Cariſiacum conditis anno 877. in quibus Rex ſic loquitur: *Si nos in Dei Sanctorumque*

ipſius ſervitio mors præoccupaverit, Eleemoſynarii noſtri ſecundùm quod commendatum habemus, de eleemoſyna noſtra decertent. Nominantur autem illi Eleemoſynarii, quorum quidam erant Præſules, ut Hincmarus Archiepiſcopus, Franco Epiſcopus, Goſſenus Abbas: quidam etiam Comites ſæculares, ut Arnulphus, & Bernardus. Invenitur etiam quod ſub Regibus ſecundæ ſtirpis, ille Clericus, qui potior apud eos miniſtrabat, Archicapellani titulo decorabatur Nec Eleemoſynarii primarii dignitas inducta invenitur in Palatium Regis, ante Ludovicum juniorem, cujus Rogerius Sagienſis Epiſcopus vocatur Eleemoſynarius à Sigeberto an. 1160. Illum autem ad quem hanc mittit epiſtolam Stephanus, arbitror eſſe Prælatum aliquem, ſi quidem eum patris nomine interpellat, quo Epiſcopos tantùm & Abbates afficere conſueverat ut in cæteris ejus epiſtolis licèt annotare.

[b] *Epiſcopo Legionenſi.*] Legio urbs eſt celeberrima Hiſpaniæ, vulgò *Leon*, & caput totius Regni Legionenſis.

[c] *Capicerius S. Crucis*] Munus Capicerii, Gallicè *Chevecier*, in Eccleſiis Cathedralibus ac Monaſteriis eſt ut res ſacras curet & cuſtodiat, quem quidem alio nomine Sacriſtam nominamus. Dicitur autem Capicerius quaſi capiens ceram, quod ejus officii ſit cereos qui à fidelibus Altari & Sanctorum reliquiis pio cultu offeruntur, recipere, & ad uſum Eccleſiæ præparare. Quidam eundem fuiſſe Capicerium ac Primicerium arbitrantur, ob parem ferè nominis ſignificationem; quibus tamen non aſſentior ob officiorum diſparem rationem.

EPISTOLA XXXIII.

Abbati Sancti Bartholomæi.

De contemptu temporalium piè diſſerit.

GRATA eſt occaſio, quæ ad correctionem veſtram dedit mihi materiam reſcribendi. Salutationis meæ formam notavit diligentia veſtra, litterarum ſuperficiem attendens, non medullam. Profiteor me ſanè ſpiritualibus pauperem, temporalibus abundantem, in utriſque tamen nihil in nobis tanquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Nunc tandem liber à ju-

go ſollicitudinis & curæ, quæ cor urit & ſollicitat, oratione delector & lectione, ſciens & ruminans, quia erit tempus quando nihil invenient omnes viri divitiarum in manibus ſuis. Ego autem videns paupertatem meam cum Paulo dico, quia divites facti ſumus in illo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Nec ætatis noſtræ, nec propoſiti eſt, ut illas amemus divitias, quas ærugo & tinea demolitur, quas fures effodiunt & furantur. Idem & de vobis æſtimo, veſtram conſiderans prudentiam & ætatem.

EPISTOLA XXXIV.

Nobiliſſimo B. Hungariæ Regi,

Stephanus de S. Genoveſa dictus Abbas, totuſque ejuſdem Eccleſiæ humilis Conventus;

Salutem & gloriam ſempiternam.

Quemdam adoleſcentem Hungarum vitâ functum, piè Pariſiis degiſſe teſtatur.

MANIFESTIS ad nos venientium indiciis experti ſumus, quia juſtitiam diligitis, & colitis veritatem. Hæc eſt ſublimitas Regni veſtri, hæc veſtri gloria principatus. Inde eſt quod excellentiam veſtram ſcire volumus, quia bonæ memoriæ adoleſcens [a] Bethleem, qui apud nos in Domino requieſcit, in ſancta confeſſione & fide Catholica, coram omnibus, abſque contradictione, ſeu querela creditorum, aut fidejuſſorum, in Eccleſia noſtra ſepultus eſt. Sed & cùm nuper ob hanc eandem cauſam nuncii parentum ipſius ad nos veniſſent, diligenter inquiri fecimus, an aliquo debito, ſive apud Chriſtianum, ſive apud Judæum obligatus

Parisiis teneretur. Facta circiter decem diebus hac inquisitione, non est inventus, qui vel principaliter, vel secundariò prædictum Adolescentem sibi diceret obligatum. Parati erant prædicti nuncii solvere, si quis sibi pro eo aliquid fateretur deberi. Veruntamen sicut non comparuit creditor, sic & defuit fidejussor. His interfuerunt Clerici de regno vestro Jacobus, Michaël, & Adrianus. Valeat Sanctitas vestra, & regnum vestrum coram Domino roboretur.

In Epistolis editis titulus hujus est R. Hungariæ Regi illustri, sed malè posuit R. pro B. per quod Bela Hungariæ Rex designatur, qui hoc regnum administravit secundùm Ranzanum in Epitome rerum Hungaricarum, à 1172. ad 1190.

[a] *Bethleem.*] Nomen proprium nobilis Hungariæ adolescentis, qui è vivis Parisiis sublatus, in Ecclesia sanctæ Genovefæ sepultus est, cujus obitus notatur in Necrologio ejusdem in Kal. Decembris, his verbis: *Obiit Bethleem Clericus quidam de Hungaria, pro quo pater ejus & mater dederunt Ecclesiæ nostræ pretiosa ornamenta.*

EPISTOLA XXXV.

L. & Christianæ ejus uxori,

Salutem & frequentem in orationibus memoriam.

Consolatur parentes afflictos de Filii morte.

CONTRISTARI, sicut & cæteri qui spem non habent, super Filio vestro bonæ memoriæ Bethleem non debetis, quoniam in sancta confessione, in fide Catholica, in spe communi, in charitate non ficta, in manu Domini spiritum suum commendavit. In Ecclesia nostra coram Clericorum & Laïcorum multitudine fideli, Missis peractis, & oblato pro eo vivifico sacrificio sepultus est. Crediti aut debiti nullamentio, nul-

la commemoratio querelarum. Occasione rumorum quorundam, quos postmodum falsos didicimus, venerunt ad nos nuncii vestri, & sicut diximus, nihil eorum quæ dicta fuerant invenerunt, diligenter à nobis inquisitione facta per decem circiter dies, nec Christianus nec Judæus apparuit, qui sibi prædictum Filium vestrum aliquo debito diceret obligatum. Hæc vidimus, hæc testamur. De cætero vobis quotidianas & uberes gratias agimus super beneficiis vestris, qui primis secunda muneribus addidistis. Attulerunt nobis xenia [a] devotionis vestræ, duas casulas[b] sericas, & unum vexillum[c], & marcam argenti, cum nummo aureo[d], & quinque solidis ad faciendum calicem, & equum album ad convehendos lapides in opus ædificii nostri liberaliter obtulerunt. Retribuat vobis Deus in vita æterna, & pro tantis beneficiis vestris benefaciat vobis in æternum. Valete.

[a] *Attulerum nobis in xenia.*] Licèt proprie xenia sumantur pro donis quæ amici sibi mittere consueverunt in anni primordio, accipitur tam n in hoc loco pro munere quolibet. Legitur in Capitularibus Ludovici Pii cap. 5. *Videant utrum Episcopi in circumeundo Parochias, si in debita xenia à Presbyteris exigantur.* De his xeniis seu muneribus mentio habetur in Necrologio sanctæ Genovefæ, ut superiùs retuli.

[b] *Duas casulas.*] Casula est vestis illa exterior qua utitur Sacerdos dum sacrum Missæ sacrificium peragit, alio nomine planeta dicitur, ut legere est in Concilio Tolet. sub Honorio I. Can. 27. *Presbyter si à gradu suo dejectus in sancta Synodo recipiatur, accipiat de manu Episcopi orarium & planetam.* Legitur quod planeta S. Petri Apostolorum Principis, ab Antiochia Parisios allata, in Ecclesia sanctæ Genovefæ quondam asservata fuerit, ubi Paralyticum sanavit præsente Hugone Cluniacensi, ut refertur in ipsius vita apud Surium, de qua etiam mentio habetur sub nomine Casulæ S. Petri, in Epistola Suggerii ad Eugenium Papam apud Quercetanum tom. 4.

[c] *Unum vexillum*] Vexillum apud Romanos erat signum militare, de quo Vegetius lib. 2. ait: *Cùm centeni milites sequerentur non solùm vexillum suum, sed etiam Centurionem, qui signum*

habebat in galea. Plinius lib. 10. inter ea notat aquilam, lupum, equum, aprum, quæ ſingulos ordines militares anteibant haſtis affixa, Cajus Marius anno Conſulatus 2 reliquis ſignis ablatis Aquilam tantùm Romanis legionibus dicavit, quam qui geſtabat, Aquilifer dictus eſt. Poſtea tempore Imperatorum eorum nomina vexillis imprimebantur, ac imagines ſignis imponebantur. Suetonius in Veſpaſiano cap. 6. ait: *Nomen ejus ſine mora vexillis omnibus inſcripſerunt.* Et Tacitus: *Quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, eos Imperatores deligerent.* Unde Conſtantinus Chriſtianus effectus nomen Chriſti vexillis ſuis inſcripſit, ut notat Euſebius, & nummi ejus ac filiorum fidem faciunt, quod in Conſtantini numiſmate ex noſtro muſeo deprompto videre eſt, & hinc ſacrorum vexillorum forma manavit, in quibus pictæ acu Chriſti & Sanctorum imagines à Chriſtianis deferuntur, cum ad ſupplicandum alicubi procedunt, ut notat Prudentius lib. 2. in Symmachum, vexillumque antiquo vocabulo labarum appellat.

Chriſtus purpureum gemmato texius in auro
Signabat labarum.

[d] *Cum nummo aureo & quinque ſolidis.*] Nummi aurei apud antiquos Romanos ii planè erant, quos etiam nunc ſervamus in Cimeliarchiis noſtris Numiſmatum duplo Hiſpanico magnitudine & pondere non multum diſpares, nec excedunt valore tredecim aut 14. libras Turonicas. Solidi verò aurei quales ii fuerunt de quibus hic ſermo (ſi quidem nondum argentei in uſu erant per Galliam) nummi noſtri aurei pondus aliquantulum excedebant, accedentque ad valorem ſex librarum Turonenſium aut circiter. Solidi aurei ejuſmodi æſtimantur in Lege Salica ad valorem 40. denariorum. Servatur exagium ſolidi aurei antiqui in eodem cimelio Sangenovefæo, in calce appoſitum.

EPISTOLA XXXVI.

Portuenſi [a] Epiſcopo.

Rogat ut petitiones Decani & Succentoris Carnotenſis admittat, & curet adimpleri.

ECCLESIA [b] Carnotenſis inter comprovinciales & longè poſitas, ſicut eſt authoritatis præcipuæ, ſic & erit opinionis præclaræ. Eam tantò profundiùs tene-

mur diligere, quanto profusiùs ab uberibus consolationis ejus & blandimenta susceptimus, & fomenta. Colliduntur viscera ejus, & in quibusdam filiis suis reperit pravitatem. Hujus compassionis zelo permoti Decanus & Succentor Ecclesiæ Carnotensis, Domini Papæ misericordiam & expetunt & expectant. Amici nostri sunt ex diuturno convictu, & honestæ conversationis suæ testimonium prisca nobis eorum societas repræsentat. Sanctæ Paternitati vestræ preces fundimus pro utroque, quorum neutrum justo desiderio suo fraudari volumus, & alterum in alterutro confidimus adjuvari. Eorum petitiones sicut nostras suscipite, & in oculis Domini Papæ commendabiles faciat eos gratia vestra, qui de nobis confidentes mendicare suffragia nesciunt aliena.

[a] *Portuensi Episcopo.*] Portuensis Antistes, unus est ex sex Cardinalibus Episcopis Sedis Romanæ Suffraganeis. Portus autem civitas non longè ab Ostia quæ ab Urbe 18. milliaribus distat. Hanc olim Claudius Imperator ædificavit ad navigantium commodum. Callixtus verò secundus Pontifex Max. anno 1120. hujus urbis Sedi univit Episcopatum Silvæ candidæ. Nomen autem Portuensis Pontificis, ad quem hæc epistola dirigitur, videtur fuisse Theodinus, qui secundùm Ugellum hanc Sedem tenebat tempore Alexandri III.

[b] *Ecclesia Carnotensis.*] Celeberrima est hæc Ecclesia & omnium sacrarum ædium non solùm per Gallias, sed etiam toto orbe Christiano antiquitate primaria; quippe quæ in honorem Virginis parituræ dicata fuerit à Druidibus hujus gentis Sacerdotibus, ducentis annis antequam B. Virgo Deipara nasceretur. Ac postea Christianis ritibus cùm fides in Gallias fuit invecta, consecrata est. Fulbertus Episcopus in eam quam modò cernimus elegantiam anno circiter 1020. illam restauravit, largitionibus præsertim Cnutonis Angliæ Regis, ut testatur Malmesburgensis lib. 2. de Gestis Anglorum. *Rex Cnuto ad transmarinas Ecclesias pecunias mittens, maximè Carnotum ditavit, ubi tunc florebat Fulbertus Episcopus in sanctitate & Philosophia nominatissimus.*

EPISTOLA

EPISTOLA XXXVII.

Prænestino[a] Episcopo.

Stephanus de sancta Genovefa.

Causam Decani & Succentoris Carnotensis ipsius curæ committit.

CARNOTENSEM Ecclesiam in regno Francorum commendabilem & communis opinio prædicat, & antiqua dignitas repræsentat. Ejus quietem & pacem tantò arctiùs diligere debemus, quantò altiùs beneficia ipsius & sensimus & sentimus. Moventur in ea filii contentionis & rixæ, & minimas occasiones usque in maxima scandala protendere moliuntur. Compatientes Matri suæ præ cæteris Decanus & Succentor, ad Dominum Papam supplices accedunt, ut inde injuriarum puniantur præsumptores, unde jura sumuntur. Specialiter eos diligimus, & diligimur ab eis, quorum antiquæ societatis & diuturni convictus reliquias sub honestæ recordationis memoria retinemus. Preces fundimus Sanctitati vestræ, ut eorum desideria, petitiones, vota & suscipiatis benivolè, & beneficè compleatis.

[a] *Prænestino Episcopo.*] Est Prænestinus Episcopus unus ex sex Papæ Suffraganeis. Prænestæ autem urbs est antiquissima Latii, quæ 25. milliaribus abest Româ. Episcopus autem ad quem dirigitur hæc epistola, fuit ut colligitur ex eodem Ugello, Bernaredus quondam Abbas S. Crispini Suessionensis, ad quem scribit Petrus Cellensis epist. 21. lib. 8.

EPISTOLA XXXVIII.

Venerabili Domino digno Dei gratiâ [a] Gratiano Cardinali ſanctæ Romanæ Eccleſiæ;

Stephanus de ſancta Genoveſa,

Salutem.

Rogat, ne quendam Canonicum quinquies ejectum recipere cogatur.

RELIQUIÆ cogitationis meæ diem feſtum agunt mihi, quotiens recolo me fuiſſe ſocium veſtrum in auditorio [b] Bulgari, quem modò lætus ſuſpicio Dominum meum in miniſterio Petri. Et quoniam gratia veſtra merita multorum excedit, & vota, quamvis erga vos aliquid videlicet meruerunt, precor ut quem benevolum videre merui, beneficum merear invenire. Quidam diſſenſionis & ſcandali filius, olim Canonicus noſter, qui propter intolerabiles & enormes exceſſus ſuos quinquies de Eccleſia noſtra ejectus eſt, Dominum Papam ſuo mendacio circunvenire pertentat. Mandato Domini Regis, qui perverſa illius hominis opera noverat, Regni fines abjuravit, verberavit plures è Fratribus noſtris, & ad ultimum Priorem noſtrum virum religioſum & honeſtum repetitis ictibus pugno impiè percuſſit. Mihi quoque multas & acerbas contumelias, poſtquam à curia reverſus eſt, irrogavit. Manifeſtavimus Domino Papæ, per litteras Capituli noſtri, qualitatem hominis, quem ignorat, ut agnita veritate & ipſe mandet quid voluerit, & nos quod mandaverit faciamus. Malumus enim, ſi Domino Papæ placuerit, peſtem illam cum periculo noſtro ſuſcipere, quàm inobedientes apparere. Precor Benignitatem veſtram, ut pro Dei amore, & Eccleſiæ noſtræ

conſervanda concordia, à tanto incommodo liberetis.

[a] *Domino Gratiano Cardinali.*] Magiſter Gratianus Piſanus ex Subdiacono & ſcriptore Apoſtolico factus eſt Diaconus Cardinalis SS. Coſmæ & Damiani ab Alexandro III. & S. R. E. Cancellarius. In ejus devenit amicitiam Stephanus, cùm ambo ſub eodem Magiſtro litteris operam darent.

[b] *Auditorio Bulgari*] Fuit Bulgarus celebris Juris Doctor in Academia Bononienſi, de quo alibi fuſiùs agetur.

EPISTOLA XXXIX.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo,

Stephanus de S. Genovefa,

Proſperum cum ſalute, &c.

Agit de celebri controverſia inter Turonenſem Archiepiſcopum & Dolenſem Epiſcopum, quod Dolenſis, Archiepiſcopi & Metropolitani titulo & jure frui præſumebat.

ABSENTIA veſtra, Pater, magis interim nobis eſt lethalis, quàm læta; gravis, quàm grata; formidabilis, quàm formoſa. Quod ſupereſt, quotidianas precum pro vobis & ſociis noſtris immolamus hoſtias, ut qui de receſſu veſtro meritò triſtes fuimus, de reditu veſtro vel ſubitò gaudeamus. Dominum & familiarem veſtrum, & qui, ut credimus, intimo vos diligit affectu, Turonenſem Archiepiſcopum ad ſacrum Concilium euntem Pariſius[a] vidimus, ægritudine chronica, pluſquàm credi poſſit, afflictum, & quaſi in imagine pertranſeuntem hominem, ſine viribus virum procedere volentem, nec valentem. Certabat contra naturam ſuam homo impotens, certabat contra ſuorum conſilium & voluntatem, ut proficiſceretur ſine profe-

ctu, moreretur ſine mora, pareret cum periculo, cum obitu obediret. Ejus tam evidens incommodum Dominus Rex aſpexit nec deſpexit, & Metropolitano ſuo compaſſus infirmitatem ejus jure metiens & non mentiens, eo retento cauſam abſentiæ juſtiſſimam Domino Papæ, ſicut debuit, & eum decuit, intimavit. Mihi quoque parvulo fideli ſuo Chriſtianiſſimus Rex noſter dedit in mandatis, ut, ſicut oculata fide perceperam, pro prædicto Archiepiſcopo, Domino Papæ ſcriberem, quod & feci. Scribo etiam Paternitati veſtræ fidelis ac devotus famulus veſter, obnixè rogans & ſupplicans, ut in ſacro Concilio excuſatum habeatis illum amicum veſtrum, quem infirmitas retinet, non voluntas. De Dolenſium[b] autem cauſa, quæ authoritate Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſopita eſt, miratur admodum Dominus Rex, & eam moveri ſic movetur, ut non toleret promoveri. Satagat obſecro Paternitas veſtra, ut Eccleſia Turonenſis, quæ uſque ad ſenectutem ſanctiſſimi Regis[d] noſtri ſuper hac quæſtione tranquillitatem habuit & quietem, quaſi extremis diebus ejus non amittat, quam hactenus habuit dignitatem. Voluntatem ipſius & mentem novi, quia quicunque in hac cauſa Turonenſi Eccleſiæ adverſati fuerint, ſuos æſtimabit adverſarios, quicunque pro ea ſteterint, ſibi aſſeret aſtitiſſe. In fine loquar ad Dominum meum cùm ſim pulvis & cinis. Sic ergo habeat ſe, precor, ſancta Diſcretio veſtra in negotiis, quæ Dominum Regem contingunt, ut & in Laudunenſi[c] vos laudet, & non doleat in Dolenſi.

[b] Rogat nomine Regis Archiepiſcopum Remenſem, qui Romam ad Concilium generale Lateranenſe anno 1179. profectus fuerat, ut apud Summum Pontificem Alexandrum III. excuſet Bartholomæum Archiepiſcopum Turonenſem, quòd Romam proficiſci per infirmitatem ipſi non licuerit. Agit etiam de controverſia Archiepiſcopi ejuſdem cum Epiſcopo Dolenſi.

[a] *Pariſius vidimus.*] Ponit Pariſius pro Pariſiis, quod vocabulum erat maximè in uſu apud antiquos, cujus quidem infinita proferri poſſent exempla, primò in antiqua moneta fabricata tempore Caroli Calvi Pariſius Civis cujus typum accipe. Secundò de Hulboldo Leodienſi, qui degebat tempore Roberti Regis, dicitur, *Dum adoleſcentulus à ſcholari diſciplina confugiſſet Pariſius.* Tertiò in diplomate Eugenii III. Papæ, *Odoni primo Abbati ſanctæ Genovefæ quæ ſecus Pariſius eſt.* Inveni in antiqua epigraphe ſepulchri, quæ mille annos excedit, annus pro annis, Januarius & Julius dies pro Januarii & Julii die, talis eſt inſcriptio. *Leudelinus hic requieſcit in pace, vixit annus 50. defunctus eſt, ubi ficit Genarius dies 15.* Ex averſa parte ejus uxoris Cœnotaphium legitur his verbis, *Valdolina hic requieſcit in pace, vixit annus 30. defuncta eſt ubi ficit Iulius dies 33.* Hæ duæ inſcriptiones habentur in tabula quadam lapidea inventa in ſepulchro Ambiani prope Monaſterium S. Acheoli effoſſo, & ad me tranſmiſſa, cujus characteres peritorum judicio Regum primæ ſtirpis ævum præ ſe ferunt.

[b] *De Dolenſium cauſa.*] De hac ſic loquitur Chronicon Alberici. *Hoc tempore cauſa Eccleſiæ & Ioannis Epiſcopi Turonenſis (vel rectiùs Ieſcii Bartholomæi deceſſoris) ventilabatur coram Papa de Epiſcopis Britanniæ qui habebant Archiepiſcopum Dolenſem, quos Archiepiſcopus Turonenſis dicebat ad ſe pertinere de jure, & cùm proceſſum eſſet ad ſententiam definitivam, Procurator Turonenſis Gaufridus Archidiaconus obtulit Archiepiſcopo Dolenſi coram Papa, cauſa pacis, ut ſi vellet antequam daretur ſententia mediante pace ſemper eſſet Archiepiſcopus, & ſemper unum haberet Epiſcopatum, quo recuſante ventum eſt ad judicium, & poſt multas altercationes Papa dedit ſententiam pro Turonenſi, & Dolenſis ſublatus eſt Archiepiſcopatus.* Matthæus Paris ait anno 1199. controverſiam hanc fuiſſe terminatam, quo tempore Bartholomæus Epiſcopatum Turonenſem gubernabat. Cùm ergo Chronicon Alberici loquatur de cauſa hac Joannis ſeu Joſcii Epiſcopi Turonenſis, ſupponendum eſt ab eo fuiſſe tantùm motam, ſed non finiram. Hæc enim habet Matth. Paris, ſub annum 1199. *Hoc anno deciſa eſt cauſa vetuſtiſſima inter Eccleſias Turonenſem & Dolenſem. Roma à Papa Innocentio per ſententiam definitivam, Archiepiſcopo Turonenſi ab Epiſcopo Dolenſi ſubjectionem exigente, & Epiſcopo Dolenſi contradicente.* Deinde ſeriem totius hiſtoriæ proſequitur, atque originem & cauſam iſtius controverſiæ exponit, tum ſubjungit: *Inter Epiſcopos Turonenſem & Dolenſem lis continua & contentio perduravit, donec anno præſenti, ut prædictum eſt, à Papa præfato ſententia definitum eſt, ut tam Dolenſis quàm*

ceteri Britanniæ Episcopi, Archiepiscopo Turonensi subjaceant, & in perpetuum præceptis ejus canonicis acquiescant. Unde Papa memoratus in pronunciatione sententiæ definitivæ, ut qui scientia erat magnus, audax & Iuris peritus, ita exorsus ait: Doleat Dolensis, & gaudeat Turonensis. Consule epistolas sequentes.

[c] *In Laudunensi vos laudet, & non doleat in Dolensi.*] Cùm Guillelmus Remensis Archiepiscopus ad Concilium Lateranense pergeret, duo illi præsertim Rex exequenda mandaverat, alterum scilicet, ut Archiepiscopum Turonensem contra Dolensem Episcopum defenderet in Curia Romana; alterum verò, ut partes suas tueretur in Concilio contra Episcopum Laudunensem, Rogerium de Roseio, qui cùm præsens illic adesset, conquerebatur quòd Rex Episcopatum per injustam vim deserere coëgisset. Causa autem Regiæ in ipsum offensionis hæc erat, quæ notatur in Chronico Laudunensi anno 1177. *Homines de Laudunesio in prajudicium Episcopi & Ecclesiæ Laudunensis, data Regi Ludovico æstimatione pecuniæ, communiam ordinaverunt habere, & sic perperam cogitantes à jugo servitutis cervices suas & hæredum suorum excutere, arbitrati sunt. At Rogerus egregius Laudunensis Episcopus, per se & per amicos Regis præsentiam adiit, & ut Ecclesiæ suæ misereretur, communiam servorum suorum defendo, modis omnibus exoravit; Rex verò, ut dicitur, sponsioni pecuniæ harens, Episcopum & suos non audivit: Episcopus verò ut erat magnanimus, videns se apud Regem sæpe requisitum non proficere, proprium genus suum sollicitavit, ut per eos de servis sibi ingratis & rebellare volentibus ulciscereturi confluentibus ad eum undique sui generis Principibus, cum aliis amicis necessariis, scilicet Domino de Avennis & Comite de Rostolio. Pars autem adversa non ignara eorum adventum cum suis adjutoribus præstolabatur, armata venerant eis in auxilium, & aliis communiis plurimi, Galfrido Silvanectensi, tunc Laudunensi Præposito procurante. Sex ex Regis præcepto homines S. Medardi Suessionensis ad eorum auxilium confluxerunt, communia de Crispeio communia de Velli in eorum auxilium convenerunt. Apparatis itaque hinc inde copiis armatorum, tota illa rusticana multitudo, solo nomine militum qui convenerant, territa, fugam consuluit. Cæsa fuit ibi multitudo non modica, sed eorum qui in aquis perierunt, incertus numerus. Sequenti verò æstate Rex Ludovicus iter parat, stragem illorum de Laudunesio, in fratrem Episcopi Raynaldum Dominum de Roseio: pervenit ad Castrum Comitis de Roseio, cui nomen Nisy, ubi amicis dicti Domini de Roseio satisfacientibus Regi pro eo intervenit reconciliatio, ita tamen ut Castrum suum ab eo deinceps recognosceret tenendum. Venerabilis verò Episcopus iram Regis declinans, apud Galterum tunc Lingonensem Episcopum*

latuit in Burgundia

d *Ad ſenectutem ſanctiſſimi Regis noſtri.*] Ludoviciſcilicet VII. qui erat tunc natus 69. annos. Hæc enim epiſtola ſcripta eſt anno 1179. quo habitum eſt Concilium Lateranenſe, & ſequenti 1180. ſeptuagenarius è vivis exceſſit, ſecundùm Guillelmum Armoricum, licèt Rigordus vitam ejus ad annum 1181. proroget. Sanctiſſimum eum appellat author noſter, ſi quidem Pii cognomen præ cæteris noſtris Regibus ſortitus eſt. Pietatem ejus erga Deum & ſubditos his paucis verbis exprimit Guillelmus Neubrigenſis lib. 3. Hiſt Aug. cap. 4 *Homo intepidæ devotionis in Deum, & eximiæ lenitatis in ſubditos, ſacrorum quoque ordinum præcipuus venerator.*

EPISTOLA XL.

Summo Pontifici,

Stephanus de S. Genovefa,

Salutem & devotam obedientiam.

Rogat ut excuſatum habeat Bartholomæum Turonenſem Archiepiſcopum, quòd Romam ſe conferre non valuerit.

DOMESTICUM nobis ac cæteris filiis veſtris gaudium eſt, Pater, quia beatæ Paternitatis veſtræ ſinus ſic extenditur ad ſingulos, ut ſuſcipiat univerſos. Ab uberibus conſolationis ejus & juvantur puſillanimes, & flebiles refoventur. In hujus ſpei virtute devotus Filius veſter B. Turonenſis Archiepiſcopus, licèt longa ægritudine afflictus, & ſupra humanum characterem extenuatus, ad ſacrum Concilium veſtrum iter arripuerat, & quæ non poterat corpore, animo ſtagebat implere. Is cùm veniſſet Pariſius locuturus in tranſitu ſuo cum Domino Rege, recidiva correptus infirmitate, ſine periculo mortis, ut credimus, iter incœ-

ptum, etsi oportuit, non tamen potuit consummare. Infirmus infirmo testimonium perhibeo, de conscientia mea loquens, quia si abiret, obiret; si proficiscerétur, non proficeret; si non moraretur, moreretur. De cætero, Pater sancte, super negotio Turonensis & Dolensis Ecclesiæ, volo vos voluntatem Domini Regis nosse, cujus merita & apud vos efficaciter vivunt, & sui memoriam vestris successoribus perpetuò derelinquunt. Qui læserit Turonensem Ecclesiam, pupillam oculi ejus lædet, & diminutio ejus vel modica, Coronæ suæ maximum afferet detrimentum. Dolet admodum de Dolensium dolis, qui litem sopitam susciture contendunt, & sanctam religionem vestram circumvenire pertentant. Parcite, Pater, obsecro, Filio vestro Regi sancto, parcite paci ejus & quieti, parcite Regno Francorum, quod sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ in omni persecutione sua fidele semper extitit ac devotum.

[a] *Summo Pontifici.*] Hæc epistola videtur esse eade qua sermo habetur in præcedenti ad Guillelmum Archiepiscopum Remensem, quam scripsit ad Summum Pontificem Regis nomine.

EPISTOLA XLI.

Bartholomæo Turonensi Archiepiscopo.

Se excusat ob ægritudinem à concionibus habendis.

POST tenues dietas, & noctes insomnes, quas in doloribus meis ægritudo chronica concepit & peperit, modicum quietis & refrigerii minus instantia mea quotidiana sollicitudo Ecclesiæ meæ mihi promittit & permittit. Hipppocratis & Galeni discipulos, ut mihi consulant, consulo, incerta semper ab eis oracula reportans, qui in vase vitreo coloris & substantiæ peccata discer-

nunt [a], dum eorum opem & operam expetens expecto, dum artem arctus attendo, dum ago ut ægritudinis meæ nodos incidant, ipsi nodosas incidunt quæstiones, dum mihi quasi sub periculo salutis inhibent studium ac laborem. Hæc sunt quæ impediunt, ne impendam supra posse velle, ne si voluero quod non possum, sic in alterutro non proficiam, ut deficiam in utroque. Hæc sunt quæ in sermonibus conscribendis [b] & desiderio desidiam afferunt, & auferunt voto vocem. Parcat obsecro mihi Paternitas vestra, & usque ad plenitudinem salutis & convalescentiæ perfectæ super iis quæ postulatis inducias indulgete. Valete.

[a] *Qui in vase vitreo coloris & substantiæ peccata discernunt.*] Intelligit medicos, qui per inspectionem urinæ in vase vitreo contentæ, morborum qualitates & symptomata cognoscunt, eosdem vocat Hypocratis & Galeni discipulos. Hæc etiam repetit alibi.

[b] *In sermonibus conscribendis.*] Inter concionatores sui ævi clarissimos & nominatissimos reputabatur Stephanus. Unde ejus sermones exquisitè undequaque collecti fuerunt, ut ab injuria temporum vindicarentur. Non mirum ergo debet videri, si à multis Prælatis ad munus prædicationis expetitus fuerit, ut hîc ab Archiepiscopo Turonensi.

EPISTOLA XLII.

Summo Pontifici,

Stephanus de ſancta Genoveſa,

Salutem & devotam obedientiam.

Rogat ut patrocinetur cauſæ Abbatis S. Victoris, eumque benignè ſuſcipiat.

EAM, Pater, ignorantiam facti credimus excuſabilem, non quæ ſupinæ ſimul & craſſæ mentis hominibus accidere ſolet, ſed quam perfectis etiam & verè philoſophantibus viris invidia temporum ingerit, aut locorum. Hujus inſidias perpeſſus innocentiæ filius, & obedientiæ cuſtos Abbas ſancti Victoris[a], ſacrum Apoſtolatus veſtri mandatum nec evitaſſe credendus eſt, nec eluſiſſe dicendus. Cùm enim divinas illas litteras veſtras Calendis Januarii, ut ex earum ſubſcriptione conſtat, nuncius ſuſceperit: ſecunda poſt Octavas Pentecoſtes feria, præfato eas innocenti & ſimplici viro detulit ac porrexit: induſtriâ an incuriâ cujuſquam factum fuerit neſcimus, factum tamen nullatenus dubitamus. Et quoniam vir ille religioſus ac timens Deum, ad unius etiam juſſionis veſtræ vocem paratus eſt, & in carcerem, & in mortem ire, excuſabilem faciat eum apud vos innocentia propria, quem accuſabilem forſitan reddit temeritas potiùs aliena. Clamat interim infirmitas viri, clamat, & virtutis corporeæ defectum prætendit, ut in hac vocatione veſtra, ſi placet, ei parcatis, ne non poſſit proficere, ſi cœperit proficiſci. Quia tamen idololatriam & inobedientiam æquis paſſibus ambulare non ambigit, tam deforme ſi-

mulachrum & enorme abhorrens, ſpiritu quidem prompto, quamvis carne infirma, ut mandatis veſtris mereamur obedire, non verebitur obire.

[a] *Abbas S. Victoris*] Is eſt Guarinus, qui fuit 5. Abbas S. Victoris Pariſienſis, vir pietate & doctrina inſignis, in Abbatem aſſumptus anno 1172. ad quem epiſtolam gratulatoriam de ejus electione ſcribere dignatus eſt Alexander III. Pontifex Maximus. Sermones eleganti & polito ſatis ſtylo exaravit, quæ adhuc in Bibliotheca Victorina aſſervantur. Fato functus eſt anno 1180.

EPISTOLA XLIII.

Sanctiſſimo Domino Magiſtro Petro Tuſculano [a] Epiſcopo,

Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem.

Poſtulat ut in ſuam clientelam ſuſcipiat Abbatem S. Bartholomæi Noviomenſis.

INJUNCTUM à vobis, Pater, obſequiolum prout potui complevi, quaſi in ſylvam ligna ferens, quaſi ſolem certans facibus adjuvare. Rogo ut puerilia mea quamvis digna ſint riſu, benevolo tamen ſuſcipiatis aſpectu. Juges orationum hoſtias offerunt pro vobis in Eccleſia Beatæ Genovefæ [b] Filii veſtri, tanquam pro ſalute veſtra labiorum vitulos & cordis immolantes. Memor & ego beneficiorum veſtrorum, quæ ſupra omnem mortalem mihi contulit Benignitas veſtra, memoriam veſtri fixam in meis viſceribus geſto, cum ea confabulans & colludens, cum ea delectationis meæ primitias ac decimas delibans ac deguſtans. Pro Abbate ſancti Bartholomæi viro honeſto & juſto, Paternitatem ve-

ſtram deprecor, ut in neceſſitatibus Eccleſiæ ſuæ benivolum ei conſilium, & beneficum auxilium præbeatis. Valeat ſancta veſtra Paternitas, & de bono in melius proficiens augeatur.

[a] *Magiſtro Petro Tuſculano.*) Petrus Cardinalis Epiſcopus Tuſculanus creatus ab Alexandro III. anno 1178. ad eum ſcripſit epiſtolam 6. lib. 9. Petrus Bleſenſis. Rogerius verò Hoveden vocat illum Petrum Papienſem.

[b] *In Eccleſia B. Genovefæ filii veſtri.*] Non video cur nuncupet Canonicos ſanctæ Genovefæ Pariſienſis ejus filios; niſi fortè quia, ut notatur ab Ugello ſub Lucio III. in Romana Eccleſia adminiſtranda vices Pontificias geſſit, ideoque Canonici hujus Abbatiæ, qui ad Sedem Apoſtolicam ſpeciali titulo pertinebant, eum patrem appellarunt, ejuſque filii dici potuerunt. Notatur autem ejus obitus in Necrologio S. Genovefæ his verbis. *Obiit piæ memoriæ Petrus Tuſculanenſis Epiſcopus, qui dedit nobis* 30. *libras ad emendum terras.*

EPISTOLA XLIV.

Archiepiſcopo Toletano.

Agit de quodam ſimoniacè ordinato.

EAM Prælatis imminere ſollicitudinem decet, ut ſubditorum errores & doctrinâ corrigant, & corripiant diſciplinâ: nec debet deeſſe ſeveritati ſerenitas, ubi profert Sacerdos ſententiam, Pater pœnam. Temperet in Vicario Chriſti rigorem diſpenſatio, jus ſtrictum æquitas, poteſtatem Judicis ſinus Patris. Sacrificium ex adipe, ſimila oleo lita, miſericordia ſuperexaltans judicium commendatur. Hæc ſunt, Pater, quæ circa pauperem ſpiritu præſentem Filium veſtrum nos movent: & ut ad compaſſionem vos invitemus, non invitos invitant. Delictum ſuum cognitum nobis fecit, & in ſuſcipiendis ſacris Ordinibus aliquid de labe &

nube Simonis, quamvis ſimpliciter, ſeſe bibiſſe confeſſus eſt. Munus ab obſequio quod peræquè ac munus à manu in hoc ſacro contractu reprobatur. Cuidam qui manum fecit ei imponi, & promiſit, & exhibuit, annuum ei ex pacto ſervitium impendens, & quaſi non ingratus gratiæ, quæ tamen ſi gratis non datur, gratia non eſt. Fidei contrariam pollicitationem implens, erravit ex ignorantia, quæ fortè in Philoſophum non cecidiſſet, ſed excuſat ſimplicitas, quem ignorantia juris accuſat. Preces fundimus Pietati veſtræ, ut quia poteſtatem ſuper eum ligandi atque ſolvendi accepiſtis, ſuſcipiatis infirmum, & ei veniam præſtetis de miſericordia, quem fortaſſis de juſtitia damnare poteſtis. Valete.

EPISTOLA XLV.

Abbati ſancti Satyri.

Rogat ut remittat quemdam ex ſuis Canonicis decumbentem.

IMPORTUNUS eſt qui petit, beneficus qui largitur. Primum excuſat neceſſitas, ſecundum liberalitas commendat. Hanc importunitatem meam veſtra, quæſo, ſupportet amicitia, & præſentem Fratrem, quem & vos in Chriſto genuiſtis, ſalubri conſilio juvet, opere, & opera conſoletur. Cauſam ignoramus morbi, curam neſcimus; acutam paſſus[b] diu decubuit, nec poſt criſim convaluit, quia prævaluit ægritudo: lentis adhuc uritur febribus, pulſu veloci & frebrili; frequenter ſurgit, & recidit; facilius tamen ægrotare, quàm convaleſcere videtur. Si quid potes adjuva illum, miſertus noſtri. Quicquid ei bonum factum fuerit, meum reputabo. Conſilium veſtrum ſcribite, & mittite no-

bis ipsum. Alibi quàm apud nos nec morari volumus, nec mori. Morem nobis geret, si moram non fecerit apud vos.

[a] *Abbati S. Satyri.*] Godefrido scilicet, de quo superiùs.
[b] *Acutam passus.*] Intelligit febrem continuam & vehementiorem.

EPISTOLA XLVI.

Petro[a] S. Chrysogoni Presbytero Cardinali.

Gratulatur de ejus ad Cardinalatum promotione.

JUCUNDUM mihi fateor spectaculum præbet recordatio vestra, dum quasi per graduum Canticum ascendentem suspicio, dum à minoribus ad majora Petrum nostrum hinc virtutes sibi rapiunt, hinc honores. Gratia gratiam invocat, gloria gloriam: ut cortina cortinam trahit, & jam plenè lucet omnibus qui in domo Domini sunt, quoniam de plenitudine sua vobis gratiam & gloriam dedit Deus. Hæc sunt quæ amicorum vestrorum exhilarant faciem in oleo: corda lætificant & confirmant. Hujus festi me participem gratulor, hujus glorior me consortem. Nam etsi inter vestros modicum obtineam locum, sed non modicum tantæ dilectionis simul & delectationis vendico mihi fructum. Amplector Scholarem, prosequor Archidiaconum, deosculor Abbatem, assurgo Episcopo, revereor Cardinalem, his gradatim ascendentibus, & sibi accedentibus potiùs, quàm succedentibus articulis, arrident honores moribus, mores honoribus coexultant. Vivat in aliis illud vulgare proverbium: Honores mutant mores. In vobis id tantùm precor obtineat, ut si mutent aut moveant, eam motus speciem, quæ augmen-

tum dicitur, non excludant. Interim, Pater, immolo pro vobis, quales poſſum, hoſtias precum, columbas gemituum, vitulos labiorum. Confido, quia quem dilexiſtis privatus, non dediligetis promotus. Meipſum ſi placet in holocauſtum obſequii veſtri ſuſcipite, quem ad libitum veſtrum fortis ut mors dilectio mactet, & flamma charitatis accendat.

[a] *Petro S. Chryſogoni Preſbytero Cardinali.*] Cardinalis creatus eſt ab Alexandro III. antea Epiſcopus Meldenſis, ex Abbate & Archidiacono: ſed cujus Ordinis & Monaſterii fuerit Abbas, aut cujus Eccleſiæ Archidiaconus, non conſtat. De ejus autem Legatione ad Henricum Angliæ Regem hæc habet Rogerius Hoveden anno 1179. *Petrus tituli S. Chryſogoni Preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ Sedis Legatus, quondam Meldenſis Eccleſiæ electus, venit in Franciam, & ab Alexandro Papa in mandatis recepit, quod tota Normannia, & omnes terræ Regis Ciſmarinæ & Tranſmarinæ ſub interdicto ponerentur, niſi ipſe permiſerit Ricardum filium ſuum Comitem Pictaviæ ducere in uxorem Aleſiam filiam Ludovici Regis Franciæ, quam ipſe Rex Angliæ tamdiu & ultrà quàm inter eos convenerat, , in ſua cuſtodia retinuerat.*

EPISTOLA XLVII.

Araldo Abbati S. Benedicti.

Commendat ipſi quamdam viduam & ejus filium.

INSTANTIA & importunitate ſolita commendo Dilectioni veſtræ Viduam noſtram & Orphanum, quorum res tenuis & ſubſtantiola modica, de veſtro pendet beneficio, de veſtro patrocinio ſuſtentatur. Inhiat ſuper eos creditorum voracitas, ut de ſinu viduæ pupillum tollant, & abſorbeant ſcintillam ejus, cujus vita in amaritudine eſt, victus in penuria, in frigore & nuditate veſtitus. Rogo, Pater, ut de æquitate potiùs quàm de jure ſtricto judicium veſtrum prodeat, & ejus

Frater, qui pro Sororis Filio orphano ſatiſdedit, & ſatisfecit, tanquam potior in pignore authoritate veſtra cæteris creditoribus præferatur. Is enim & per manum veſtram naturalem feudi detentionem habet, & ſacramentum fidelitatis præſtare paratus eſt, ut convenit.

[a] *A. Abbati S. Benedicti.*] Hæc epiſtola dirigitur Araldo Abbati Floriacenſi ſeu ſancti Benedicti ad Ligerim, in Diœceſi Aurelianenſi. Illud autem Monaſterium celeberrimum fundatum dignoſcitur à Leoboldo S. Aniani Abbate circa annum 623. in eoque Reliquiæ S. Benedicti è Cœnobio Caſſinenſi ab Aigulpho Monacho aſportatæ ſunt anno 660. unde poſtea nomen ſancti Benedicti ſortitum eſt, cum Floriacum primitus vocaretur. Poſſidet autem Abbas hujus loci omnimodam juſtitiam temporalem tam in villa Floriacenſi, quàm in variis prædiis & dominiis circumjacentibus. Multos homines habet dominicæ clientelæ & juſtitiæ addictos, de quorum numero ille, in cujus gratiam ſcripta eſt hæc epiſtola, cenſeri debet.

[b] *Feudi detentionem habet.*] Feudum quod antiquitus vocabatur beneficium ſecundùm Cujacium ad lib. 1. Feud. tit. 1. Par. 10. *eſt jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi, quod pro beneficio dominus dat ex Lege, ut qui accipit, ſibi fidem, & militia munus aliudve ſervitium exhibeat.* Feudum igitur propriè non eſt prædium, ſed jus in prædio. Feudum autem peperit rei militaris neceſſitas. Laborantibus enim priſcis ſæculis bellis graviſſimis, Imperatores, Reges ac Principes, Ducibus, ac ut vocant Capitaneis, regiones integras, præſertim hoſti finitimas diſtribuerunt, non tamen ut eas ſoli poſſiderent, ſed ut in idoneas portiones, ſingulis militibus, habito perſonarum reſpectu, feudi, id eſt ſtipendii nomine diſtribuerent, fide illorum accepta, ut patriam tuerentur, & militanti Principi, in auxilium vocati, accurrerent.

EPISTOLA XLVIII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Alexandro Summo Pontifici,

Stephanus de ſancta Genoveſa,

Salutem & cum omni devotione & reverentia debitam obedientiam.

Certiorem facit ſe ejus mandatum, de cujuſdam Clerici penſione, impleviſſe.

AD unius juſſionis vocem veſtræ, Pater, obtemperans, filio Laxii de Archerio, ſicut præſens coram vobis promiſeram, abſens exhibere curavi, quanquam ſit vobis aliter per ejus vicinos intimos intimatum. Frumento & vino ſtabilivi eum, ut altero confirmaretur cor hominis[a], altero lætificationem ſentiret. Superveniente nuncio mutatum eſt mandatum, & aggravatum præcepto, ut quotidianum victum in menſtruam pecuniæ ſummam converterem, & decem ſolidos Pariſienſes per ſingulos menſes puero numerarem. Factum ut imperaſtis, cùm & hæc & alia quæcumque juſſeritis, ego & Fratres noſtri parati ſimus & libenter ſuſcipere, & liberaliter adimplere. Sciat interim Paternitas veſtra, nos quibuſdam Clericis[b] alendis, per aliquos Dominos meos Cardinales conſimilia onera ſuſtinere.

[a] *Ut altero confirmaretur cor hominis*, &c.] Alludit ad id quod ſcribitur Pſal. 103. *Panis cor hominis confirmet, & vinum lætificet cor hominis.*

[b] *Quibuſdam Clericis alendis.*] Solebant Summi Pontifices & Cardinales Præbendas quaſdam, quas quæſtuarias vocabant, pauperibus Clericis & aliis quibus placebat, in Eccleſiis

Cathedralibus conferre, pensionesque annuas in celebrioribus Monasteriis assignare.

EPISTOLA XLIX.

Sanctissimo Domino & Patri A. Romanæ Ecclesiæ Cancellario;

Frater Stephanus de sancta Genovefa,

Salutem & cum omni devotione sinceram obedientiam.

Rogat ut negotium suum æquis judicibus curet committi, cum hac clausula, remotâ appellatione, inserenda.

IMPORTUNUS est, & ab improbo non recedens, qui sermonibus vacuis Dominum suum vel offendit tranquillum, vel impedit occupatum. Id ne mihi accidat, oro, & impetratâ venâ loquar, cùm nec opportunas temporum voces explorare valeam, nec ad explorandum longè positus excubare. Sollicitus erit in hac parte pro nobis Clericus vester, amicus itidem noster Alvardus, quem experti sumus honesto consortio, & moribus gravem, & sumptibus non gravantem. Dignum eum credimus tanto Patre vel sanguine jungi, vel familiaritate vinciri. Si quid ei pro vobis contulimus, jocundum fecit tum accipientis humilitas, tum auctoritas imperantis. Petitiones nostras, obsecro, paterne admittatis, & adjecto, remotâ appellatione, articulo, faciatis eas, si placet, timentibus Deum judicibus demandari. Valeat Sanctitas vestra.

EPISTOLA L.

Alberto[a], Domini Papæ Cancellario.

Certum facit se ejus intuitu pensionem cuidam Clerico persolvisse.

IN consummandis precibus vestris pro Ærnaudo Clerico vestro mihi quandocunque oblatis, nec dissimulatio me fecit desidem, nec simulatio deceptorem. In illa ægritudine mea chronica, quæ plus minus anno dimidio me ferme usque ad extrema confecit, semel eum vidi, & cùm ut reverteretur ei blando, non blæso, sermone dixissem, usque ad Pentecostem mihi nec comparere voluit, nec parere. Extunc per initia singulorum mensium intuitu vestro v. solidos Parisienses ei conferri facio, nec differri. Et hæc dixerim, non ut improbus mei commendator appaream, sed ne ingratus beneficiorum acceptor existam. Unde sciat sancta Paternitas vestra, quoniam in petitionibus nostris, quæ nec multæ, nec magnæ Domino Papæ offeruntur, difficiles expertus sum, tam eos qui petitoria porrigunt, quàm eos qui admittere debuissent communes litteras illas, quas de justitia appellant, in quibus Græcus, & Latinus, & Barbarus & Scytha adjectionem remotâ appellatione, sese consequi gratulantur; nos qui speciales filii Romanæ Ecclesiæ[b] dicimur, non potuimus obtinere. O modica adjectio (remota appellatione) quàm speciosa facta es, quæ sic es difficilis Filiis, sic facilis alienis!

[a] *Alberto Domini Papæ Cancellario.*] Fuit natione Beneventanus, de Mora dictus, Religione verò Cisterciensis, Diaconus Cardinalis S. Adriani, ab Adriano IV. creatus. Legatus in Angliam missus est ad impertiendam absolutionem Henrico II.

postquam de nece S. Thomæ se purgasset. Cancellarius S. R. E. institutus est ab Alexandro III. Ad eundem plures scripsit epistolas Petrus Cellensis.

[b] *Nos qui speciales filii S. Romanæ Ecclesiæ dicimur.*] Ecclesia S. Genovefæ Parisiensis dicta est Apostolica, ut legitur in vita S. Guillelmi apud Surium ad diem 6. Aprilis; Sedique Apostolicæ immediatè fuit subjecta, etiam ante tempora Canonicorum Regularium denuò in eam inductorum anno 1148. quod quidem patet ex diplomate Paschalis Pontificis datum Meldis anno 1108. his verbis: *Ejusdem Ecclesiæ Clerici cum patrocinio Regis, etiam Sedis Apostolicæ tuitione congaudeant, claustrum quoque ipsorum in ea quam hactenùs habuit libertate servetur.* Et in Bulla Eugenii III. anno 1150. hæc habentur: *Constituimus quoque ut nulli Archiepiscopo vel Episcopo, nisi tantum Romano Pontifici, Ecclesia vestra subjaceat.*

EPISTOLA LI.

Fratri Joanni de sancto Satyro.

Repetit ab ipso mutuò datam pecuniam.

SI communis peregrinationis & gratiæ, quam inter eundum & commanendum habuimus, meminisses, certè gratiam pro gratia reddere debueras. At verò cùm ingratum te exhibueris, ut pace tua loquar, aut dissimulatio te facit desidem, aut simulatio deceptorem. Nosti quia cùm ab Urbe recesserim, xl. solidos Parisienses, quos & ego mutuò acceperam, tibi plurimum roganti, & ut dicebas indigenti, non minus benevolè quàm beneficè numeravi. Elapsus est annus, ex quo pro te creditoribus satisfeci. Si computaveris usuras, ut de centesimis taceam, etiam quinconces sortem facilè consequentur. Nondum super hoc Abbatem tuum conveni, nondum exposui causam, nondum querelam proposui, parcens verecundiæ tuæ, parcens famæ. Redde quod debes, ut quia patientiam habui in te, de mea patientia pœnam non

patiar aut jacturam. Vale. Frater Guido repetit à te v. ſol. ſub quæſtione ſimili, ſub indignatione pari.

EPISTOLA LII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Godefrido Abbati ſancti Satyri;

Frater Stephanus,

Salutem & communes orationes in Domino.]

Se excuſat quod eum inviſere non poſſit.

FESTUM eſt mihi, quotiens feſtiva memoria veſtra, vel per nuncium mihi, vel per epiſtolam renovatur. Si quis hoc feſtum turbare voluerit, vel auferre, mihi, fateor, eſt infeſtus. Sanè quod ad feſtum Martyrum veſtrorum me charitate benevola invitaſtis, communem lætitiam non recuſo, ſed abſentiam excuſo ſingularem. Illa die Remis coram Domino Archiepiſcopo pro negotiis Eccleſiæ noſtræ ſtare me oportet, & contra quoſdam raptores noſtros, & adverſarios experiri. Cæterum communis Pater & Abbas noſter[a] R. me pariter, & cariſſimum ſenem bonum Abbatem S. Bartholomæi paterno rogavit affectu, ut in Octavas Purificationis ei noſtram exhibeamus præſentiam. Credo quia & vos tantùm Filium ſuum in hac vocatione non omiſit. Et quia tanto Patri præſenti, in neceſſitate ſua non obedire nefas eſt, rogo, conſulo, moneo, quatinus eadem die nobis Fratribus veſtris occurratis, ut funiculo triplici Filiorum, qui difficile rumpitur, confirmetur imbecillitas ſenis Patris; & anguſtia, ſi qua fuerit, relevetur. Valete.

[a] *Communis Pater & Abbas noſter* R.] Exiſtimo eſſe Ro-

gerium primum Abbatem S. Evurtii Aurelianenſis, ſub cujus regimine regularem vitam didicit & duxit cum Hugone Abbate S. Bartholomæi Noviomenſis, & Godefrido S. Satyri, ut patebit ex epiſtola 285. ad Abbatem S. Evurtii, in qua ait: *De gremio tuo aſſumpſerunt Patres & Paſtores Ambroſius Bituricenſis, Satyrus Sancerrenſis, Bartholomæus Noviomenſis, & ut minùs ſapiens dicam, Genovefæ Pariſienſis.*

EPISTOLA LIII.

Godefrido Abbati S. Satyri.

Agit gratias pro collatis cuidam Canonico ſuo beneficiis.

PRÆTER alia quæ mihi ſæpe, Pater, exhibuiſtis beneficia, annuum & gratiſſimum in Fratre noſtro[a] Eccleſiæ noſtræ ſolatium contuliſtis. Condignas in eo vobis offerrimus gratias, ut qui fortè in poſtulando fuimus importuni, in obſequendo non inveniamur ingrati. Et quia tempus miſerendi ejus venit, Dilectioni veſtræ preces porrigimus, ut eum ad commune Patris noſtri Evurtii domicilium faciatis perduci, quatinus à Sacrario Martyrum[b] tranſeat ad Montem Virginis, per Cameram Confeſſoris. Valete.

[a] *Fratre noſtro.*] Is eſt Giſlebertus Canonicus ſanctæ Genovefæ Pariſienſis, quem miſerat in Monaſterium S. Satyri.

[b] *De Sacrario Martyrum.*] Per Sacrarium Martyrum intelligit Eccleſiam S. Satyri, & ſociorum; per Montem Virginis, Abbatiam S. Genovefæ, & per Cameram Confeſſoris, Monaſterium S. Evurtii Aurelianenſis, quâ tranſire debebat, ut à S. Satyro Pariſios ac domum S. Genovefæ remearet.

EPISTOLA LIV.

Domino Papæ.

Ipsius patrocinium pro Ecclesia Corbeiensi implorat.

ZELUM domus Domini vos habere, & disciplinam in Ecclesia Dei sic observari vos velle credimus, ut temperata Discretio vestra & superbos humiliet, & humiles amplectetur. Proinde Sanctitati vestræ complaceat, ut contra quosdam rebelles & inobedientes contentionis & discordiæ filios, qui de Corbeia exierunt, accendatur fervor vester, moveatur indignatio, ultionis gladius educatur. Sicut à Religiosis, & quibus fides haberi debet, viris audivimus, & qui præsentes aderant, & rem ut gesta fuerat nobis intimarunt contra sacramentum de se & à toto Corbeiensi conventu coram Comite Flandriæ, qui ex parte Domini Regis cum octo Abbatibus ibidem aderat, super sancta Evangelia præstitum, prædicti notabiles, & non audiendi Monachi incentivum schismatis & litigii seminarium, in Monasterio Corbeiensi susciture contendunt tam manifestè per viros & promissæ fidei corruptores, qui in Matris suæ jacturam, & irreverentiam Patris, illicitè discurrunt: sacrosancta Romana Ecclesia nec in patrocinio debet suscipere, nec in negotio sustinere.

a *Pro Ecclesia Corbeiensi.*] Corbeia ad ripam Somonæ, leucis 4. ab Ambiano, sita, insigne habet Monasterium Ordinis D. Benedicti, à Beata Batilde Francorum Regina, & Clotario ejus filio in honorem SS. Petri & Pauli anno 662. fundatum.

EPISTOLA LV.

Sylvanectenſi Epiſcopo.

Profert litteras teſtimoniales & dimiſſorias pro Canonico ſuo in Preſbyterum ordinando.

AD reditum veſtrum [a], Pater, in tripudiis exultant, & lætantur in jubilo Filii veſtri Fratres noſtri, aſſumentes ſibi coronam pro cinere, gaudium pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Duplicata conſolatio noſtra, Paracliti conſolatoris in feſto, & generale gaudium adventus Spiritus ſancti, ſpeciali lætitia veſtri ad veſtros adventus cumulatius adimplevit. Interim ſanctæ Paternitati veſtræ mittimus Fratrem noſtrum Ricardum Diaconum honeſtate vitæ & integritate famæ apud nos commendabilem, ut eum pro amore Dei & Beatæ Virginis Genovefæ, ipſius ſervilem, in Preſbyterum ordinetis. Valete.

[a] *Ad reditum veſtrum.*] Mejerus Annal. Fland. lib. 6. dicit Regem Philippum Auguſtum coniugem ſuam dimiſiſſe omnium Epiſcoporum conſenſu, præter quam Henrici Silvanectenſis, ad quem Regina confugit. Ideò fortè a Rege ſibi infenſo in exilium pulſus eſt, ac deinde revocatus.

EPISTOLA LVI.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Conqueritur de Monachis Longipontis, qui ſibi erant moleſti & infenſi.

FESTUM mihi eſt, quotiens ſic infeſtor, ut ad judicium veſtrum compellari compellar, cui tutius eſt

ad ipsum appellere, quàm appellare ab ipso. Unus è Fratribus de Longoponte[a] (nec enim sanctum illud Collegium inde arguo) quasi sub nomine pietatis, pugno impiè nos impugnat, & tanquam loro me trahere credens ad judicem, proverbii vulgaris ignarus, securum me reddit, quia visurus sum Patrem. Dubium me facit nomen hominis & opus ejus, Droconem nescio eum rectiùs dixerim, an Draconem. Tanta sese præditum charitate prædicat, ut non sufficiat ei sua pauperibus erogare, nisi & adjiciat aliena. De nostro contendit eleemosynam facere. Fructum cujus sibi nobisve concessurum dum non concedimus, non cedemus. Credo, Pater, quia Cistercienses de numero sunt eorum, qui violenti diripiunt cœlum, sed utrum violenter eis terram rapere liceat, nondum legi. Die data Remis coram Officialibus vestris responsurus authori copiam mei feci, sed quia paternam faciem vestram non vidi, timui sub alterius examine judicari. Gratias ago sanctæ Paternitati vestræ, quia qui pro vobis sedebant ad invocationem nominis vestri, mihi usque ad octavas Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis inducias indulserunt. Rogo, Pater, ut talem mihi puero vestro diem assignetis, quia vos Remis affuturum non dubitetis & sessurum. Si coram alio litigare me contigerit, flebiliter dicam me tandem expertem gratiæ vestræ, quam jugiter sum expertus. Valete. Commendabilem vobis faciat, obsecro, Joannem nostrum Aurelianensem & ad serviendum idonea persona sua, & ad obsequendum devota supplicatio nostra.

a *Vnus è Fratribus de Longoponte.*] Hæc Abbatia sita est in Diœcesi Suessionensi, fundata à Josleno ejusdem urbis Episcopo anno 1131. qui è Divi Bernardi familia coloniam illuc induxit. Comitum autem Veromanduorum sepulchris pluribus nobilitatur. Charta subsequens ex tabulario Abbatiæ S. Genovefæ deprompta huic epistolæ lucem præbebit. *Henricus Dei gratia*

Silvanectensis dictus Episcopus, omnibus ad quos littera ista pervenerint, in Domino salutem. Cùm ex mandato Domini Papæ cognosceremus de causa quadam quæ vertebatur inter Ecclesiam Beatæ Genovefæ, & Droconem, Ascelini Presbyteri fratrem, de Firmitate Milonis, & Odonem Clericum ipsius nepotem, super terra quam idem Ascelinus ad Carrucam suam coluerat, tandem facta transactione inter eos, in hunc modum pacis & concordiæ convenerunt &c. Hoc autem addendum est quod aliam terram quandam, quantum uno modio seminari potest, prædictus Ascelinus prænominatis Droconi & Odoni, ut dicebant, sub ea conditione reliquerat, ut singulis annis 40. solidi ad arbitrium Abbatis de Longeponte minutis pauperibus distribuerent. Stephanus autem Abbas sanctæ Genovefæ id ei non licuisse asserens, & terram Ecclesia tali onere premi non posse dicens, terram ipsam vendicabat, & Ecclesiæ restituendam esse ut pote propriam asserebat. Cùm autem prædicti Droco & Odo actores laudarent Abbatem & Monachos de Longoponte, & eos die sibi assignata defensores promitterent, diem assignavimus. Venientibus autem ad diem, prædicto Abbate & Canonicis beatæ Genovefæ, jam dictus Droco & Odo venerunt, sed neque Abbas de Longoponte neque Monachi, qui eos defenderent, affuerunt: nos autem authoritate mandati Domini Papæ de prænominata terra quantum scilicet uno modio seminari potest, volentibus id ipsum Odone & Drocone, in manu Abbatis Ecclesiam S. Genovefæ investivimus, & ei terram ut pote suam reddidimus, &c. Nec mirum videri debet si Droco ille, de quo agitur in hac Charta, & qui dicitur Monachus Cistercienſis, in præsenti epistola prædia aliqua hæreditario jure possederit: licitum enim & frequens erat apud Monachos antiquos paterna hæreditate gaudere, eamque Monasterii facultatibus ascribere.

EPISTOLA LVII.

Hugoni Abbati S. Bartholomæi Noviomensis.

Excusat se ob varias occupationes in jure dicendo quominus ad eum accedat.

SUmma celeritate accederem ad vos, si desiderio necessitas non obstaret. Retinet me mandatum Apostolicum, cui non parere, perire est; non obedire, obire. Hac

instante Dominica, de mandato ipsius triplicem habeo necessitatem sedendi, & in trium cognitione causarum Judicis officium exequendi. Non recipiunt causæ dilationem, quæ & per litis contestationem inchoatæ sunt; & ad postulationem partium, die proximâ assignatæ. Expletis negotiis quando vobis placuerit, tam libenter veniam ad vos quàm licenter.

EPISTOLA LVIII.

Domino Papæ.

Sub persona Abbatis S. Bartholomæi Noviomensis.

Ecclesiam S. Evurtii Aurelianensis à procuratione Episcopi liberam esse testatur.

ECCLESIAM sancti Evurtii Aurelianensis in conspectu Angelorum & hominum commendabilem faciunt & meritum Confessoris, & testimonium civitatis. His accedit sancta conversatio Fratrum regulariter inibi Deo servientium, qui vitâ sic eminent inter suos, ut famâ excitent alienos. Tempore sæcularium Canonicorum, ante xl. jam annos Canonicus simul & Cantor ejusdem Ecclesiæ fui, & mutato ipsius statu in regularem formam, postmodum & ipse Augustini discipulus, habitum in ea pœnitentiæ suscepi. Scio, Pater, & in veritate testificor, quoniam, quantum extat in memoria hominum adhuc viventium, hac libertate & immunitate Ecclesia illa, & tres aliæ Clericorum Abbatiæ, quæ in eadem civitate sunt, scilicet sancti Petri virorum, sancti Petri puellarum, & sancti Aviti, usque ad diem hanc gavisæ sunt, quòd in nulla earum, quicumque fuerit Senonensis Archiepiscopus, procurationem susceperit. Hoc tota civitas novit, hoc

& Clerus ſimul & populus atteſtatur. Et quoniam Senonenſis Archiepiſcopus contra conſuetudinem & Eccleſiæ libertatem in exigenda procuratione prædictam Eccleſiam fatigare intendit, ſanctæ Paternitati veſtræ preces fundimus, ut alicui perſonæ religioſæ & diſcretæ cognitionem cauſæ hujus committatis, quoniam non eſt facilè pauperi Eccleſiæ illi, teſtes ſuos ante præſentiam veſtram ducere, & libertatem ſuam inſtrumentorum, & teſtium approbatione confirmare. Si quæ enim ſunt onera, quæ in exigendis procurationibus ſuis Senonenſis Archiepiſcopus prædictis quatuor Abbatiis velit imponere, Aurelianenſis Epiſcopus de conſuetudine multis temporibus approbata, quoniam de menſa ipſius eſſe dicuntur, ea debet ſuſcipere & implere. Vale.

EPISTOLA LIX.

Domino Papæ.

Stephanus de ſancta Genoveſa.

Idem perfert teſtimonium pro eadem S. Evurtii Eccleſia.

IN Eccleſia ſanctæ Crucis Aurelianenſis à puero nutritus, & poſtmodum in Eccleſia beati Evurtii Confeſſoris ſub regulari diſciplina Religioſam vitam profeſſus, utriuſque Eccleſiæ memoria dignas conſuetudines ſic recolo, ut in eis nec me falli æſtimem, nec alios fallere me proponam. Inde eſt quod jam ſecurâ conſcientiâ in veritate teſtificor, quoniam, quantum extat in memoria, &c.

EPISTOLA LX.

Remenſi Archiepiſcopo.

Commendat cauſam cujuſdam Simonis, quæ in ejus curia agitabatur.

IN oculis veſtris, Pater, nec honeſtas mendicat gloriam, nec veritas interventum. Ibi virtus eſt pretium ſui; & qui ſibi merito ſuo ſufficit, ſuffragio non indiget alieno. Inde eſt quod Magiſtro Simoni viro inter Scholares cathedras egregio, non neceſſe eſt aut verboſas emendicare preces, aut laudum vænalium coram vobis præconia corrogare. Gratioſum & commendabilem faciunt eum, hinc authoritas morum, hinc peritia litterarum. Tales conſuevit illuſtris Clementia veſtra vocare, diligere, promovere. Clamat hoc quaſi ab ortu uſque ad occaſum totus orbis, cum Etruſcos, & Ligures ſuos Italia, Britannia major Anglicos, utraque Gallia Belgas & Celticos in curia veſtra videant aut onerari divitiis, aut dignitatibus honorari. Impletur ad cumulum gloriæ veſtræ quod veniunt ab Oriente & Occidente, & recumbunt in ſinum veſtrum. Vident & invident, quibus liberalitas diſplicet; quibus odio ſimul & tædio virtus eſt; quibus & honeſti cachinnos provocant & nauſeam litterati. Sed ne peccatoris oleo caput veſtrum videar impinguare, proſtratus ad pedes veſtros, cùm ſim pulvis & cinis, loquor ad Dominum meum, pro Magiſtro Simone preces fundens & ſupplicans, ut in negotio quod habet cum Epiſcopo ſuo, & cum Canonicis ſuis, tam benevolè ſuſcipiatis eum, quàm beneficè ſuſtententis. Cauſam quam promovit, ita promoveatis ſi placet, ut ſi quis promotus eſt in injuriam canonum, canonicè ſimul amoveatur, & jure. Cæte-

rùm quid de prædicto viro sit agendum, nobis animus vester meliùs & pleniùs providebit. Valete.

EPISTOLA LXI.

Domino Papæ.

Conqueritur de rebellione Canonicorum sancti Joannis Suessionensis inparochiis commorantium, qui [a] Hugoni Abbati morem gerere detrectabant.

TERRIBILEM, Pater, & compassione dignam solemnis olim disciplina Regularium sui vobis offert imaginem, per contradictionis & inobedientiæ Filios affectam pariter & afflictam. Glorioſam illam & auream Regulam, quam ab Apostolis Augustinus quasi mutuò acceperat, & ut fidelis dispensator tanquam pecuniam Domini sui aliis ad usuram dederat, furantur hodie consortes Achan [b] filii Charmi: & non timentes anathema Jericho, peculiare corrogant aurum, ut auram colligant popularem. Id in Canonicis sancti Joannis Sueſſionensis tristi simul & turpi prædicatur exemplo, qui contra communem, quam professi sunt vitam, contra tanti Magistri sui doctrinam, contra sacri Concilii Lateranensis [c] decretum, in privatis sarcinulis & scriniis furtiva congregantes peculia, sic Antistiti suo placere & eum placare intendunt, ut & Deo inobedientes, & Abbati suo inveniantur rebelles. Armat eos & animat ad inobediendum tum pecunia illicitis artibus quæsita, quam copiosè effundunt; tum eorum auctoritas qui ab eis eam studiosè susciptunt. Obviet huic ignominioſæ pesti severitas vestra, Pater, & occasiones amputet ambiendi, unde sibi materiam præsumunt ambitioſi. Eò usque morbus invaluit, ut sceleris mereatur pœnam, nisi cœlestem inveniat medicinam.

Objecit ſeſe tantis periculis devotus Filius veſter, hujus prædictæ Abbas Eccleſiæ, vir apud nos boni teſtimonii, & opinionis ſanæ: & dum corripere intendit, quod corrigere nequit, operam perdit & impenſam. Eos maximè ſibi experitur adverſarios, quorum ope & opera deberet comprimere contumelioſos & ſuperbos. Valete.

a *Hugoni Abbati S. Ioannis Sueſſionenſis.*] Celebre Monaſterium Ordinis Canonicorum Regularium fundatum anno 1076. ab Hugone Caſtri Theodorici Toparcha, primariò vocabatur Eccleſia S. Joannis in Monte: at cùm multas vineas circumjacentes idem Hugo ad Canonicorum ſuſtentationem erogaſſet, ab ipſis nomen S. Joannis in Vineis mutuatum eſt anno 1181. Orta eſt autem gravis rixa inter Nivelonem Epiſcopum Sueſſionenſem, & Hugonem Abbatem S. Joannis, quòd hîc pro arbitrio ſuos Canonicos de ruralibus parochiis revocaret ad Clauſtrum, Canonici verò qui id ægrè ferebant, ad Præſidium Epiſcopi confugiebant, ut in eis etiam reluctante Abbate remanerent. Eoque progreſſum eſt, ut lis ad Summum Pontificem Lucium III. deferretur. Romam itaque profecti ſunt uterque, & causâ in Curia Romana diutius agitatâ, tandem elegerunt arbitros quorum ſtarent judicio. Qui cùm rei momenta omnia perpendiſſent, ſententiam tulerunt, qua amoti ſunt Canonici à Parochiis ſuis. Poſtea verò intervenit compoſitio mediante præſertim noſtro Stephano inter Nivelonem Epiſcopum, & Hugonem Abbatem, per quam ille omnem libertatem ſuarum Eccleſiarum Parochialium Abbati reſtituit his verbis. *Nivelo Dei gratia Sueſſionenſis Epiſcopus, omnibus in perpetuum. Noverit univerſitas veſtra, quod nos in præſentia Magiſtri Stephani ſanctæ Genovefæ Abbatis, & Magiſtri Petri Cantoris, & Magiſtri Roberti Paujenti, Ambianenſis Canonici, reddidimus Eccleſias ſuas parochiales, in eo ſtatu quo Canonici eas prius tenuerant, ſalva dignitate & poteſtate noſtra, & ſalva libertate Eccleſiarum, de aſſenſu noſtro qua prius fuerat tempore anteceſſorum noſtrorum Antiſtitum, & anteceſſorum Hugonis quondam Abbatis. Actum anno Verbi incarnati* 1186. Conſule epiſt. 93.

b *Achan filii Charmi.*] Vide cap. 7. lib. Joſue id quod dicitur de Achan filio Charmi, qui contra præceptum Joſue furatus fuerat de ſpoliis urbis Jericho.

Contra ſacri Concilii Lateranenſis decretum.] Habitum eſt

hoc Concilium anno 1179. diciturque Lateranense tertium. Parte 27. cap. 5. hæc leguntur, *Nullus proprium habeat; si quid acquisierit, rectori suo assignet.*

EPISTOLA LXII.

Domino Viviano [a] S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali.

Suum ipsi devovet obsequium.

JOCUNDUM mihi theatrum proposuit Epistola vestra, quæ desidiam meam & refecit spectaculo, & excitavit exemplo. Debueram tantum Dominum & amicum meum tum sollicitasse litteris, tum munusculis visitasse. Purgabit diligentia moram, delebit oblivionem memoria, ut Domino meo nec ingratus apparream, nec indevotus existam. Eâdem fermè horâ quâ litteras vestras nuncius porrexit, quasi qui moram fecerat, abiit & recessit, vix licuit mihi vel sub brevitate rescribere, vel ad ea quæ postulaverat à nobis vestra Paternitas, respondere. Invidebat angustia temporis, ne recessuri festinantiam nuncii aliquo servitioli præparatorio retardarem. In proximo (Deo volente) per aliquem de transeuntibus ad vos, non vacuo salutatorio vestræ supplicabo benevolentiæ; vestræ gratiæ complacebo. Benevaleat, & vivat Dominus meus Vivianus.

[a] *Domino Viviano S. R. E. Cardinali.*] Vivianus, vel ut Ciaconio placet, Vibianus Tomasius Presbyter Cardinalis tituli S. Stephani in Cælio monte, creatus est ab Alexandro III. anno 1173 Vivianum vocat Rogerius Hoveden, dicitque eum anno 1176. Legatum à Latere missum in Hiberniam.

EPIST. LXIII.

EPISTOLA LXIII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Eraclio [a] Cæſarienſi Epiſcopo;

Fr. Stephanus S. Genovefæ Pariſienſis dictus Abbas,

Cœleſtem Jeruſalem habitare.

Commendat conſanguineum ſuum, qui in Palæſtinam proficiſcebatur.

JOCOSAS olim confabulationes noſtras fructuoſis oro ſæpius orationibus expiari. Togatorum advocationes, mercimonia; litigantium conflictus, cæcorum pugnam: Bononienſium auditoria, fabriles diximus officinas. Inter hæc diverſa ſequuti ſtudia ſumus, ego quod irriſeram carpentariam Bulgari [b], vos Calvariam Crucifixi. Beata peregrinatio veſtra, quæ & culpas expiat, & ad ſublimia vos extollit. Interim, Pater, obſecro mementote Stephani veſtri, qui ſic memoriam veſtram retinet, ut quaſi jugi ſpectaculo veſtram præſentiam amplectatur. Pro præſentium latore preces vobis offero, qui & ſanguine mihi conjunctus, & in multo ſervitio non extitit indevotus. Valete.

[a] *Eraclio Caſarienſi Epiſcopo.*] Heraclius fuiſſe videtur Gallus natione, olim ſodalis ac familiaris Stephani, qui cùm in partes tranſmarinas profectus fuiſſet, Archiepiſcopus Cæſarienſis effectus eſt. Quinque invenio urbes Cæſareas, ſcilicet Phœniciæ, Ciliciæ, Cappadociæ, Armeniæ, & Palæſtinæ, de qua ultima hîc agitur. Sita autem eſt non procul à Monte Carmelo, in littore maris. Primo vocabatur Turris Stratonis: at cùm Herodes illam in melius reſtauraſſet, in honorem Auguſti dedicavit, ac Cæſaream appellavit, eique magnificam domum mar-

more undique nitentem construxit: tandem Archiepiscopali Sede decorata est.

[b] *Carpentariam Bulgari.*] His verbis intendit probare quod dixit, scilicet eos diversa secutos esse studia, & occupationes dispares. Heraclius enim pietate ductus iter Jerosolymitanum, & ad Montem Calvariæ peregrinationem susceperat; ille verò Jurisprudentiæ operam dabat, quàm olim spreverat & irrisserat, cùm diceret togatorum advocationes esse forum seu mercatum, quod antiquo vocabulo dicebatur, *Coüa* nunc *Cohuë*: litigantium conflictus, esse cæcorum pugnam; Bononiensium Academicorum Scholas & Auditoria esse instar officinas fabrorum tumultuantium & obstrepentium; hasque per derisionem vocabat Carpentariam Bulgari. De Bulgaro autem dicit Otho Morena in Chronico Laudensi, quod *cùm Guarnerdus celebris ille Academiæ Bononiensis institutor in extremis laboraret, accesserunt ad eum sui Scholares dicentes: Domine, quem vultis post mortem vestram doctorem nobis constituere? Quibus ille respondit duobus carminibus infra scriptis:*

Bulgarus os aureum, Martinus copia legum,
Hugo mens legum, Iacobus est quod ego.

De eodem Bulgaro subjungit idem author, quod *cùm Fridericus Imperator equitaret in medio Bulgari & Martini, quæsivit ab eis, utrum de jure esset dominus mundi, & respondit Bulgarus, quod non erat dominus quantùm ad proprietatem. Martinus verò respondit, quod erat dominus. Et tunc Imperator cùm descendisset de palefrido super quo sedebat, fecit eum præsentari Martino. Bulgarus hoc audiens, dixit hac ludens in verbo: Amisi equum, quia dixi æquum.* Verisimile est Stephanum operam dedisse studiis Juris tam Civilis quàm Canonici in hac celebri Italiæ Academia cum Heraclio; & ibi etiam hanc scientiam fuisse professum.

EPISTOLA LXIV.

Sanctissimo Domino & Patri Episcopo [a] sancti Georgii;

Stephanus de sancta Genovefa,

Temporalem salutem & æternam.

Eidem commendat consanguineum suum, qui ad sanctum Sepulchrum properabat.

CONFIDENTIÙS vobis, Pater, pro præsentium latore scriberem, si de vobis aliquid meruissem. At hoc solum supereſt absenti solatium, quia si repulsam patiatur incassùm, non rubet si non exaudiatur. Epistola verecundiam non incurrit. Importunus, sive cum muliere interpellante judicem, sive cum amico tres panes postulante, modicum quid forsitan impetrabo. Præsentium lator sanguine simul & servitio mihi junctus, sepulchrum Domini glorioſum visitaturus abscessit; rogo, ut, si necesse fuerit, benevolè simul ac beneficè vestrum ei consilium & auxilium impendatis.

[a] Liddensis Episcopus vocatur in editis Epistolis, qui hîc sancti Georgii. Est autem Lidda vel Lyda secundùm Ptolomæum lib. 5. cap. 16. urbs Palæstinæ Judæ, alio nomine Diospolis dicta; ac etiam Rama, in qua fuit Sedes Episcopalis.

EPISTOLA LXV.

Dilecto ſuo Joanni[a] Aurelianenſi, Domini Papæ Scriptori;

Stephanus de S. Genoveſa.

* *Rogat ut petitiones ſuas ad effectum perducat.*

NATIS ſub Aurelianenſi aëre, & Ligeris aquâ perfuſis, æſtivo tempore Romæ morari nihil aliud eſt quàm mori, ſatiùs eſt aurea paupertate frui cum ſalute, quàm periculoſam corrogare pecuniam, quæ & ſollicitudine pulſet animum, & corpus agitet cum labore. Inde eſt quod ad reditum te hortarer, ſi tuâ te contentum fortunâ crederem, ſi ad majora quàm habeas, ſucceſſus priſtinos tibi præſumerem non blandiri. Interim dilectionem tuam rogo, ut petitiones noſtras ad effectum perduci facias, ſi potueris, & maximè ſuper confirmatione excommunicationis communiæ Meldenſis, quoniam Epiſcopum eorum in excommunicatione ſententiæ à bonæ memoriæ Joanne Carnotenſi[b] Epiſcopo in præfatam communiam latæ, negligentem experti ſumus, & mandati Apoſtolici contemptorem. Quere ſi potes Domini Papæ litteras ad ipſum, ut ſicut prædictus Carnotenſis Epiſcopus excommunicavit auctores communiæ [c], ita & ipſe in Eccleſia ſua excommunicatos denunciet, & faciat ab omnibus devitari. Pro latore præſentium familiari meo & amico noſtro, tibi ſupplico, ut in negotiis ſuis quantum potueris, eum juves. Valete.

[a] *Joanni Aurelianenſi.*] Multi Aurelianenſes officium Scriptoris apud Summos Pontifices tunc exercebant, præter hunc Joan-

nem invenimus epist. 85. Robertum & Guillelmum ex urbe Aurelia ortos Papæ fuisse scriptores.

[b] *Bonæ memoriæ Ioanne Carnotensi Episcopo.*] Fuit ille Joannes Salisberiensis, scriptis celebris, qui fato functus est 1182. post cujus obitum hæc epistola fuit conscripta.

[c] *Excommunicavit authores communiæ.*] Hoc sæculo urbes Galliæ cœperunt instituere Majores, Præpositos, & Scabinos, qui rerum publicarum administrationem gererent, & hoc sæpisse in præjudicium Episcoporum, ad quos dominium etiam temporale civitatum suarum spectabat. Quod quidem fusiùs videre est de communia Laudunensi ad epistolam 39. Legimus apud Rigordum, Philippum Augustum anno 1190. cùm in Palæstinam proficisceretur, Parisiis Scabinos instituisse, *Civitatem*, inquit, *Parisiensem, quam multùm diligebat, muris & turribus lapideis per ambitum cingi præcepit, quod opus septem viri quibus regimen villæ commiserat, qui Scabini vocabantur, de substantia civium, brevi temporis elapso spatio diligentissimè compleverunt.* Remenses litteras ad communiam erigendam a Ludovico Juniore impetrarunt, vacante Sede Archiepiscopali anno 1137. quibus obstitit Sanson cùm ad hanc Sedem perveniisset: Guillelmusque à Campania ejus successor, promisit Capitulo se communiam ejusmodi erigi non passurum, his verbis: *Deo & præsenti Capitulo vovimus in verbo Domini, præsentis scripti testimonio confirmantes, quod quamdiu vixerimus, nec communiam, nec alicujus fraternitatis vinculum, nec aliquod juramentum inter prædictos Cives fieri permittemus.* Belvacenses, diplomata Regia ad instituendam inter se communiam impetrarunt anno 1144. Insulenses, teste Buzelino anno 1195. Scabinos primùm elegerunt, & Tornacenses eodem ferme tempore communiam suam crearunt. Simile quid attentarunt cives Meldenses, quam ob causam excommunicationis vinculo fuerunt constricti.

EPISTOLA LXVI.

Sanctiſſimo Domino & Patri Alexandro Summo Pontifici,

Frater Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem & perfectam in omnibus obedientiam.

Supplicat ut tueatur Canonicos S. Mariæ Blæſenſis.

CHARITATI debitum reddit penſum, qui cum ſcandalizatis uritur, cum infirmantibus infirmatur. Cauſa, Pater, movet, & monet exiguitatem noſtram, ut Fratribus noſtris Canonicis ſanctæ Mariæ Blæſenſis [a], in adverſitatibus ſuis compaſſionis exponamus affectum, miſerationis expandamus ſinum, opis & operæ brachium extendamus. Et quoniam in hac parte minus ſufficientes ſumus, ad veſtram recurrimus Plenitudinem, ut Filios nuper orbatos Patre, ab uberibus conſolationis veſtræ benevolè ſimul ac beneficè ſatietis. Bonum ſui teſtimonium, his qui eos noverunt, illud reddit Collegium, ut & amicus inde gaudeat, & invidus confundatur. Oritur juxta eos, & utinam non contra eos, quædam plantatio ſingularium ſeu ſecularium Canonicorum [b], quos utrum Pater cœleſtis plantaverit, necdum ſcimus. Placeat oculis benevolentiæ veſtræ, Pater, ut jura Regularium non minuant Seculares, ut Filiorum panes non comedant alieni.

[a] *Fratribus noſtris S. Mariæ Blæſenſis.*] Abbatia B. Mariæ Blæſis ad Ligerim ſita, de Burgo medio vulgò dicta, Canonicæ regulæ ſemper ſubjacuit. In ſtrictiorem autem obſervantiam reſtituta eſt hoc ævo, quæ teſte Jacobo de Victriaco cap. 21. Hiſt. Occidentalis, maximè in ea viguit.

Quadam plantatio singularium seu Secularium Canonicorum.] in Ecclesia enim S. Salvatoris in Castello Blæsensi, Comes Theobaldus fundavit Collegium Sæcularium Canonicorum, ut in ea divina perageret. Cum his controversiam habuerunt Canonici Regulares B. Mariæ, pro Ecclesia S. Carilephi ab ipsis pendente, quæ quidem erat Prioratus Conventualis Canonicorum Regularium intra muros ejusdem Castelli constitutus, unde dixit, *Oritur juxta eos novella plantatio.* Consule epistolam sequentem.

EPISTOLA LXVII.

Domino Papæ.

Rogat iterum ut jura tueatur Canonicorum Regularium Blæsensium, quæ à Sæcularibus Canonicis usurpabantur.

QUOTIENS vel pro nostris vel pro alienis negotiis vobis audeo scribere, Pater, timet animus, tremit manus, timor hinc & tremor veniunt super me, & ignorantiæ, nescio. Deus scit, an dubietatis tenebræ contegunt me, ne vel offendam quietum, vel impediam occupatum. Excusabilem oppono charitatem, quæ sic non quærit quæ sua sunt, ut non minoris proprium quæstum æstimet, quàm alienum. Charissimus in Domino Frater noster & communem nobiscum Ordinem sub Patris Augustini regula professus, Nicolaus Abbas sanctæ Mariæ Blæsensis, inter quotidianas angustias Ordinis in Ecclesia sua reformandi, & dilapidatæ fermè usque ad desperationem domus ruinas per ejus industriam renascentes, novi mœroris calicem & inopinatæ tristitiæ gustum haurire compellitur, & ad mortem usque cum tota sibi commissa deproperat Ecclesia, nisi sancta Sedes Apostolica vivas cœlestis antidoti tanto malo repercussiones opponat. Commuta-

verat dextera Excelſi, tempore ſanctæ memoriæ Comitis Theobaldi, in oppido Blæſenſi, per æternæ recordationis Innocentium Papam, lubricos ſecularium Canonicorum greſſus in regularium diſciplinam, & ſingularitatem illam reſtrinxerat, ut tanquam Apoſtolorum diſcipuli de communi viverent in communi. Acutiùs intuentes & intelligentes aſtutiùs Pontifices & Principes temporis noſtri, plantationem, quam neſcio utrum Pater cœleſtis approbet, inducunt, & Clericos hujus modernæ viæ viros corrogant, qui domos & vineolas ſuas ad informem præbendarum formam conferant, qui quaſi altare contra altare erigant, qui Sanctis in via Dei gradientibus objiciant, & offendiculum in verbo, & laqueum in exemplo. Diſſimulari fortaſſis hæc poterant, & quoquomodo tolerari, niſi ad majora manus extenderent, & in labores aliorum rapaci pariter & voraci violentia non intrarent. Novum ſibi Cimeterium, novos Magiſtratus Scholarum, novas occaſiones venandi parochianos alienos ſibi concedi poſtulant, ut quod aliis detraxerim, improbitati ſuæ gaudeant acceſſiſſe. Provideat, Pater, ſancta ſollicitudo veſtra, ne quod beati patres & deceſſores veſtri piâ religione Regularibus conceſſerunt, ſibi ſubreptione aliquâ novi, qui ſuperveniunt, extorqueant ſeculares.

EPISTOLA LXVIII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Joanni Pictavienſi Epiſcopo,

Spiritum conſilii & fortitudinis.

Hortatur ad conſtantiam in adverſis.

IN afflictione veſtra [a], Pater, cœlum & terra pariter commoveri debent, clamantes in auribus Domini

Sabaoth: *Redde ultionem hostibus tuis, & his qui te oderunt retribue.* Sed & nos minima portio Ecclesiæ Dei, compassionis vobiscum calicem bibimus & mœroris: in viridi ligno hæc fieri gementes, & timentes in arido deteriora compleri. Nescio, Pater, an completi sint illi mille anni quibus solvendus erat Sathanas: ejus satellites ita solutos videmus, ut ligare incipiant servos Dei. At non deficiet fides Petri, cujus in Ecclesia sedetis[b], cujus sollicitudinem pascendi gregem Domini & officio simul & beneficio tenuistis. Absit ut qui confirmare Fratres debuit, quasi ad ancillæ vocem iterum negaturus, ad minas Tyranni juvenis infirmetur. Absit ut in adversis amittat constantiam, qui in prosperis tenuit æquitatem. Consuevit his attritionibus Ecclesia crescere, & quantò magis ministri mortis in Filios vitæ desæviunt, eò ampliùs Mater Sion Filiam Babylonis miseram subjicere didicit, & fugare. Crescat in dies, obsecro, fortuna vestra, & ab uberibus consolationis divinæ non solùm lacte quo parvuli egent, sed & solido cibo, pane, qui cor hominis confirmat, longanimitatis & perseverantiæ quotidianum sumatis augmentum.

[a] *In afflictione vestra.*] Persecutionem passus est Joannes Episcopus Pictavensis propter Ecclesiæ suæ jura, quæ acriter tueri conabatur adversus quosdam invasores. Vide epist. 182. Joannis Salisberiensis, ubi de his agitur, asseriturque in altera eum fuisse veneno infectum, non tamen interemptum.

[b] *In cujus Ecclesia sedetis.*] Ecclesia Cathedralis Pictavensis, divo Petro dicata est.

EPISTOLA LXIX.

Petrus divina dignatione Tuſculanus Epiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus;

Dilecto filio R. Decano Rothomagenſi,

Salutem & ſinceram dilectionem.

Monet ut amoveatur Sacerdos à Monialibus S. Cirici, quòd minus caſtè ſe gereret.

RELATUM eſt nobis quòd quidam Manerius apud Vilercel. cum ſacris virginibus degens, turpi & inhoneſta converſatione ſua gregem Domini corrumpere & maculare intendit. Et quoniam vitam ejus Deo & hominibus credimus diſplicere, Abbatiſſæ de ſancto Cirico [a] dedimus in mandatis, ut prædictum prodigium à prænominata domo & aliis domibus ſuis amoveat, nec ad aliquam ſuarum domorum de cætero regreſſum habere permittat; ne ſimplices oves fœtidus hircus inficiat, & iniquitatis filius ſanctuarium Dei ſacrilega converſatione prophanet. Inde eſt quod ſicut dilectiſſimo Filio & amico noſtro, tibi mandamus atque præcipimus, ut authoritate noſtra per Dominum Archiepiſcopum & per ſolicitudinem tuam abominabilis ille perſecutor virginitatis & hoſtis, à prædicto Collegio ſponſarum Chriſti ſeparetur, & ſi opus fuerit, per excommunicationem recedere compellatur.

[a] *Abbatiſſæ de ſancto Cirico.*] Abbatia Monialium S. Cirici, Gallicè *ſaint Cyr*, in Diœceſi Carnutenſi 15. ab urbe Lutetia milliaribus diſtat: hujus fundator extitit Robertus Epiſcopus Carnutenſis anno circiter 1160. quæ Prioratum habuit nomine

Villocellum in Diœceſi Rothomagenſi, ubi aliquot Moniales degebant.

EPISTOLA LXX.

Reverendiſſimo Domino & Patri Guillelmo Senonenſi Archiepiſcopo,

Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem.

Arguit ejuſdem Sacerdotis vitam minimè pudicam.

VESTRA, Pater, intereſt, ea quæ ad honorem Dei & religionis augmentum ſpectant defendere, & authoritate veſtra turpitudinis & ignominiæ ſcandala de domo Domini pro viribus amovere. Inde eſt quod Sanctitati veſtræ pro virginibus Chriſti apud ſanctum Ciricum Deo ſervientibus incluſis, preces, quas poſſum, ſecundùm charitatem quæ eſt in Chriſto, fundo, ut honeſtatis & pudicitiæ ipſarum hoſtem Manerium non admittatis, nec in aliquo credatis ei, qui per Dominum Tuſculanum[a] Epiſcopum Apoſtolicæ Sedis Legatum, propter enormes & intolerabiles ſuæ turpitudinis exceſſus, à conſortio Sanctimonialium remotus eſt, & ejectus. Credat nobis Sanctitas veſtra, credat Abbati ſancti Victoris, credat Fratri B. de Vicena, & aliis vicinis Religioſis viris, qui nec Diſcretionem veſtram circumvenire, nec vobis falſitatem aſſerere volumus, aut debemus. Credite teſtimonio noſtro, qui ex vicinitate loci, de inhoneſta converſatione illius Sacerdotis Baal eſſe poſſumus certiores. Omittat ſi placet religioſa Diſcretio veſtra quæſtionem de illo recipiendo à virginibus Chriſti, qui ſi receptus fuerit, immaculatum gregem Domini tanquam hircus fœtidus mortali-

ter inquinabit. Quod si omnino supersedere nolueritis, & ex mandato vestro necesse fuerit Abbatissam & Sorores ejus inclusas, causam cum prædicto monstro Veneris intrare, placeat obsecro vobis hanc cognitionem committere Domino Parisiensi Episcopo, qui per vicinos Clericos, & Laïcos plenius poterit rei investigare & quærere veritatem.

[a] *Dominum Tusculanum Legatum.*] Is erat Petrus Papiensis, de quo superius ad Epistolam 43. & ad quem alia epistola dirigitur. Fit ejus mentio in Necrologio sanctæ Genovefæ.

EPISTOLA LXXI.

Dilecto Deo & hominibus Roberto Pontiniacensi[a] Monacho, genere simul & conversatione illustri,

Stephanus de S. Genovefa,

Consolari pusillanimes, & unanimes in domo Domini cohortari.

Agitat & solvit quæstionem, an liceat Novitiis Ordinis Grandimontensis habitum Cistercienſem suscipere.

COMMENDABILEM, Roberte, sollicitudinem geris, & affectione fraterna Novitiorum tuorum ut novam moves quæstionem. Mallem quæsisses ab alio, qui & peritior esset ad discutiendum, & promptior ad solvendum. Mihi, fateor, imperitia silentium imperat, & ab audaci proposito manum revocat Grandimontensium [b]grande nomen. Si quæstioni tuæ de conscientia mea respondeam, offendentur: si eos offendero, in communem opinionem peccavi. Hominibus placent, & servi Christi sunt, Bonihomines appellantur. Nam

bonitatis illorum teſtis eſt & excluſa cupiditas, & incluſa paupertas Perrò ambitio, quæ ferè omnes impugnat, & plures expugnat, tam remota eſt ab eis, quàm longè eſt ab hominibus qui nunquam ſe adepturos Ciſtercium certi ſunt. Cumque terram dederit Deus filiis hominum, ipſi funiculum ſuum & ſortem in cœleſtibus extendunt, viros Evangelicos exprimunt, nec ſolliciti ſunt quid manducent & bibant, aut quid induant, quoniam à Patre ſuo qui in cœlis eſt, paſcuntur cum volucribus, & cum liliis veſtiuntur. Orationes eorum nec balantes greges impediunt, nec mugientia turbant armenta, nec univerſos familiæ ſtrepitus interrumpunt. Fugerunt ſæculum, beati ſi eos ſæculum non ſequatur. Et quoniam radix omnium malorum cupiditas inter eos aruit, receſſit ambitio, litigandi materia ſublata eſt, ſolitudo claudit, paupertas premit, humilitas ligat: hi cum diſciplinam quæ eſt in morum ordinata correptione, apprehenderint, profecto nec iraſcetur eis Dominus, nec peribunt de via juſta. Viderint ipſi quid intra domeſticos parietes agant, & teſtimonia ſecretorum intus operum ſuorum invicem accuſantium, aut defendentium ei publicent, cui omne cor patet, & quem nullum latet ſecretum. Nobis ignorare libet, quibus non licet intrare. Credimus autem quia nec labor eorum ſine mercede, nec certamen erit ſine victoria, nec exercitium ſine fructu, cùm inter alios conſolationis filios habituri ſint & ipſi coronam pro cinere, gaudium pro luctu, pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Quæſiſti de fratribus qui exierunt ab eis, & ad Ciſtercienſes tranſitum fecerunt, utrum obligatione voti, quod priùs fecerant, reverti debeant ad eos; an Pontiniaci ſalubriùs demorentur. Si priori propoſito non præpoſuiſſent ultimum, nec ego proponerem ut præferrent. Si ſtetiſſent in finibus prioris voti, ſtarem forſitam & ego, nec ad aliud animarem. Nunc verò

quia meliora & viciniora ſaluti quæſierunt, & de Silo in Hieruſalem aſcendentes, tranſtulerunt tabernaculum ſuum; quis audeat in eis libertatem Spiritus Domini impedire? Nam revera ubi Spiritus Domini, ibi libertas. *Spiritum*, inquit, *nolite extinguere*. Extinguunt autem quantum in ſe eſt, qui ejus operibus contradicunt. Certè Spiritus ſanctus Columba eſt, quia in ſpecie Columbæ ſuper Dominum dum baptiſaretur viſus eſt deſcendiſſe. Inter alias columbæ proprietates, quas admittit Eccleſia, & myſticè repræſentat, Columba meliora grana eligit, non ſpernit bona, quoniam ſi meliora non occurrerent, bonis utique veſceretur; bonis tamen meliora, melioribus optima præfert. Imitantur eam qui ex parte ejus ſunt. Æmulamini & vos meliora chariſmata. Beatus enim eſt non tantùm qui judicat inter diem & noctem, ſed qui judicat inter omnem diem. Ciſtercienſium Ordinem quaſi lucernam ſupra montem poſitam quis in Eccleſia Dei maximum & præcipuum culmen non dicat attingere? Evangelium implentes, Monaſticam regulam, quam ſupererogavit Benedictus pater, fidelis Samaritani ſtabularius, ſic obſervant, ut nec unum ex eo iota præterire videantur. Beata paupertas eorum, quæ licèt eos fame premat & frigore, non tamen aut mendicare compellit, aut divitibus adulari. Suis aut ſuorum manibus victum exquirunt, & veſtitum: non veriti ſequi Paulum, qui cùm licitè poſſet de Evangelio vivere, ac ſpiritualia ſeminans, carnalia metere, maluit tamen manibus ſuis operari, ne quod offendiculum daret Evangelio Chriſti, honorant Dominum de ſua, non de aliena ſubſtantia, & de primitiis frugum, non alterius, ſed ſuarum dant pauperibus: quanquam rectiùs non ſua, ſed omnium dixerim, quæ univerſis ſecundùm gradus ordinatæ charitatis quaſi in commune deſerviunt. Nec enim buccellam ſuam comedunt ſoli, & non comedit cum eis

pupillus ex ea: non deſpiciunt prætereuntem, & abſque operimento pauperem; ſed benedicunt eis latera pauperum, & de velleribus ovium ſuarum calefaciunt, & eorum quidem lateribus pannos circundant ſicut deſpicabiles pretio, ſic inapplicabiles ornamento. Conqueritur ipſa natura, quæ modico ſolet eſſe contenta, quod tegumenta eorum ei non ſufficiant in hyeme, & officiant in æſtate. Oſtium eorum viatori patet, nec foris remanet peregrinus. In ſudore vultus ſui veſcuntur pane ſuo, nec eos laſcivire aut rixari faciunt otium & alienus cibus. Tanta in cibo parſimonia, ut duobus tantùm pulmentis utantur, quæ aut ager ex leguminibus, aut ex oleribus hortus offert. Ipſi piſce tantò rariùs utuntur, quantò frequentiùs apud eos audiri ſolet quàm videri. Terram diſrumpunt voluntarii, & violenti diripiunt cœlum. Si numeres quot ab eis beneficia profluant in populum, plura conferunt univerſitati, quàm univerſitas ipſis. Parva ſunt hæc, & quæ terrenos vel alliciant vel occupent appetitus. In eis nec fœcunditati Liæ Rachel invidet, nec Rachel pulchritudinem Lia minuit, ſed munit. Non murmurat Martha de ſilentio Mariæ, & mirum dictu Maria ſedens ad pedes Domini Martham ſolam miniſtrare non relinquit. Inter eos juge gaudium, communis exultatio, ubi nihil extra diſciplinam, nihil contra. Mirantur homines, delectantur his Angeli, fugiunt partes adverſæ, quoniam ſancta illa congregatio terribilis eſt ut caſtrorum acies ordinata. Illic nec bobus præfertur aratrum, nec à capite deorſum pendet Dominus, nec idiota docet Clericum, nec Laïcus imperat Sacerdoti. Ibi majores minoribus, prudentiores præſunt indoctis, qui & vitæ ſanctitate præeminent, & intelligentiâ ſcripturarum. In arca illa non eſt virga ſine Moyſis tabulis Teſtamenti, quia qui poteſtatem habet corripiendi, habet & ſcientiam corrigendi,

Divina officia cum tanta ſolemnitate & devotione celebrant, ut in eorum concentu voces Angelorum ſonare putes: pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus ad laudes Dei invitant homines; & Angelos imitantur. Laïcorum fabulis intereſſe non delectantur, & tantò remotiùs ſunt ab eis; quantò Chriſto devotiùs famulantur. Extra oratorium aut operi manuum dant operam, ut ſemper eos diabolus inveniat occupatos; aut legendo concipiunt; aut ſanctis meditationibus cœlos penetrant, ut in paradiſo audiant illa arcana verba quæ non licèt homini loqui. Regreſſi à ſuperis tantam ori ſuo ponunt cuſtodiam, tantum oſtium labiis ſuis, ut cultum juſtitiæ ſilentium, ne articulatis quidem vocibus, interrumpant. Non bini aut terni ſeorſum per angulos clauſtri fabulis vacant; qui nec inter ſe ſeria ſerere permittuntur. Tenent memoriter, quoniam in multiloquio non effugient peccatum, & quaſi naturæ bellum indicentes, modicum illud membrum, quod magna exaltat, non modica diſciplina, coërcent. Attende quiſquis es bonæ indolis adoleſcens, qui cum Iſaac in holocauſtum Domino ſuper unum montium offerri deſideras, quia tam ſancto & cœlis proximo monte iſto, montem non invenies grandiorem. Verè mons iſte, mons coagulatus, mons pinguis: coagulatus per unionem ſpiritus in vinculo pacis, pinguis per infuſionem gratiæ cœleſtis. Quis grandis mons grandior iſto monte? Nubes penetrat, cœlos attingit, longè inferiùs montes alios & colles relinquit, de rore cœli deſuper & de pinguedine terræ plenam accipit benedictionem. Hic enim à diſciplinis regularibus colligatus, impoſitis tibi lignis Dominicæ crucis, ſancti fervoris ac charitatis ardentis igne ſuccenſo, quid de hoſtia ſua Dominus facturus ſit, cum ſilentio patienter expecta. Quid tibi cum rumoribus, qui aut de negotiis principum, aut de promotionibus Clericorum, aut

de

de vanis ſopinionibus vulgi dicuntur? Quid tibi cum otioſis verbis, de quibus rationem reddituri ſunt homines in die. Judicii? Et hæc ſi in aliquibus clauſtris frequentantur, tu videris. Viri illi Evangelici & Angelici, non ſunt filii noctis nec tenebrarum; quoniam ſic lucet lux eorum coram hominibus; ut videntes opera eorum, glorificent Patrem ſuum qui in cœlis eſt. Spectaculum ſunt & Angelis & hominibus, ut ex eorum manifeſta converſatione & Angeli congratulationis gaudium, & homines ſumant imitationis exemplum. In illo ſancto Collegio, de fermento Phariſæorum vel ſimulatio vel diſſimulatio nihil penitus intermiſcet. Nec enim aut ſimulare quæ non ſunt, aut quæ ſunt diſſimulare volunt; ſcientes quòd ſimulatores & callidi provocant iram Dei. Intrat quilibet quaſlibet eorum officinas, & ſingulorum officia certis diſtincta finibus attrectare manibus, oculis curioſis inſpicere, æſtimare animo, linguâ dijudicare poteſt. Nec enim declinant humanum judicium, qui ſolum timent divinum. Veritas angulos non habet, ſed anguli ſordes habent. Memento quiſquis es, qui jugum Domini propoſuiſti portare ab adoleſcentia tua, quid aliquando, de quibuſdam quos noveras, tu & ſocius tuus ſcripſiſtis & dixiſtis: Si quis quod ædificaverit, deſtruere intendit, prævaricatorem ſe conſtituit. Ecce ſimilis negotiatori quærenti bonas margaritas. Bonam inveniſti margaritam, cui ſimilem non habent vel Regum diademata, vel monilia Reginarum. Vendidiſti omnia quæ habueras, & emiſti eam: quoniam primò parentes, patriam, redditus Eccleſiaſticos, divitias & delicias, lubricos adoleſcentiæ motus, voluptatem paritet & voluntatem reliquiſti carnalem. Secundò ab iis quæ propoſueras, ad meliora tranſitum faciens, conſummatus in brevi explebis tempora multa. Vide, ne margaritam quam tanti emiſti, porcis conculcandam ex-

ponas. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus erit regno Dei. Nunquid, inquies, hoc eſt retro aſpicere, ſi ad bonum quod propoſueram, & propter quod aliud forſitan majus bonum interim omiſeram, reditum faciam? Noli mihi credere, ſed ſancto Patri Gregorio crede, non te fallet ille Doctor egregius, qui ſicut fallere noluit, falli non potuit. Quiſquis, inquit, bonum majus ſubire propoſuit, bonum minus illicitum ſibi fecit. Nemo enim mittens manum ſuam ad aratrum, &c. Qui enim fortiori ſtudio intendit, rectiùs reſpicere convincitur, ſi relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Hæc ille ſucceſſor Petri, columna Eccleſiæ, inſtrumentum Spiritus ſancti. Et tu dubitas, ubi tantus vigilator monet, conſulit, docet? Audi quid etiam dicat idem Pater ſanctus ſuper Ezechielem. Sunt nonnulli qui bona quæ noverunt, operantur, atque hæc operantes, meliora deliberant: ſed retractantes, meliora quæ deliberaverant immutant. Et quidem bona agunt quæ cœperant, ſed à melioribus quæ deliberaverant ſuccumbunt. Hi nimirum ante humana judicia ſtare videntur in opere, ſed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione. Si adhuc dubitas, adhuc times, argue te, & ſtatue contra faciem tuam. Manifeſta ſunt hæc, & minùs expoſitore indigent, quàm executore. Cœpiſti cum pennatis animalibus volare ſublimiùs, & ante faciem tuam ambulare; noli reverti, noli aſpicere retro. Illa enim ſancta animalia non revertebantur cùm incederent, ſed unumquodque eorum ante faciem ſuam gradiebatur. Et certè oculata erant antè, & retrò; ſed retrò, ut quæ tranſierant deſpicerent: antè, ut ad ea quæ nondum attigerant pervenirent. Similis erat eis pennatis qui, æquè ut ipſa, uſque ad tertium cœlum volaverat, Paulus. Unde inquit: *Quæ retrò ſunt oblitus, in ea quæ ſtant antè extendens, ſequor ad palmam ſuperna vocationis.*

Ecce oculatum habes Paulum antè & retrò : ſed an è ut proficiat, retrò ne deficiat. Poëta gentilem inſtruens viatorem, ait :

Nec quot tranſieris, ſed quot tibi quære ſuperſint,
Millia.

Ergo in anteriora extentus ſequere ad palmam ſupernæ vocationis, *inſtruet te Dominus in via hac quagradieris*, & profectò *firmabit ſuper te oculos ſuos.* Sed votum, inquies, feci; votum vovi Deo Jacob. Nunquid non compellor reddere vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea? Et hoc præcipuè me terret, quia terribili, & qui aufert ſpiritum principum votum vovi: ſi non reddidero quod vovi, timeo ne ille qui aufert ſpiritum principum, auferat & ſpiritum meum. Sed quid voviſti? aut animam tuam voviſti, aut aliud. Si aliud, commutationem recipit votum tuum: ſi argentum, ſi aurum, ſi veſtem, ſi quodlibet voviſti ſimile, commutare maximè potes, ſi vel melius, vel maius ſolvas quod voviſti. Sola anima, ſi eam voveris, commutationem non recipit, *Quam enim commutationem dabit homo pro anima ſua?* Reſponde ſi potes, & cùm potueris, dicas: Nullam. Animam, inquis, meam vovi, ſed in loco certo, ſub magiſtro certo, ſub forma vivendi certis inſtitutionibus ordinata, ſtabilitatem loci, obedientiam Prælati, communionem vivendi propter ſalutem animæ meæ vovi: commutare non licet, reddere non licet. Attende, puer timorate, & noli timere ubi non eſt timor. Votum quod commutationem non recipit, quaſi ſubſtantiale eſt & principale vovere animam ſuam Deo. Cætera, ſicut eſt locus, Prælatus, habitus, forma vivendi, tanquam acceſſoria ſunt, ſed ab hominibus voventibus apponuntur, non quia ſine his ſalvari non poſſit anima quæ vovetur, ſed quia per hoc expeditior fit ad ſalutem via. Quid ſi locus deſtruatur, ſi ab his qui inhabitant vel penitus deſeratur, vel transfera-

tur; nunquid non alibi salvari potes? Si Prælatus moriatur, si recedat, si nolit præesse, quid facturus es? Peribis, quia non præest cui subesse debueras? Si habitus immutetur, & institutiones aliam formam receperint: si priores non observaveris, eris reus voti quod feceras? Vides quoniam hæc omnia accessoria sunt, & commutationem recipere possunt; sola voti substantia, scilicet anima, commutationem non recipit: hîc non habet locum dispensatio, quia non invenitur recompensatio. Eleemosyna, jejunium, vigiliæ, peregrinatio, magna bona sunt inter filios hominum. Si quis horum aliquid voverit commendabile, sed commutabile votum fecit: pro jejunio eleemosynam, pro peregrinatione conversionem, pro vigiliis jejunium aut lectionem solvere tibi licet. Unum duntaxat attende, ut si majus voveris, minus non solvas: si minùs pro majori commutaveris, acceptum erit acceptori. Propheta dicit: *Maledictus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat Domino debilem.* Quid si debilem voverit, & fortiorem offerat? Audacter dico quia qui post votum taliter immolat, nec transgressor est, nec dolosus; & ideo nec maledictus. Vovisti priùs hostiam, non dico debilem, sed fortiori minus fortem. Ecce nunc pro mediocri quam voveras, maximam & fortissimam immolasti. O vem vovisti, reddidisti bovem: securus esto quia liberatus es. Benedicta adolescentia tua à Domino, quæ manum suam misit ad fortia, quæ sic accinxit fortitudine lumbos tuos, & roboravit brachium tuum. Lætare, juvenis, in adolescentia tua; beatus, quoniam ab ea jugum Domini portare cœpisti, sedens amodo solitarius, & tacens, & levans te super te, Hæc commutatio voti, commutatio est dexteræ Excelsi. Certè qui pœnitentialem Canonem didicerunt, frequentes votorum commutationes circa pœnitentes suos fieri permittunt. Novi ego Sacerdotem, qui cùm à quadam

nobili muliere ſecundùm ſæculum conſuleretur, quia votum feciſſet, quod ſolvere non poterat; quid ei factu opus eſſet, & ſi quomodo id commutare poſſet, commutationem idoneam permiſiſſe. Voverat enim mulier illa, neſcio an propter dolorem dentium, aut ob aliam cauſam, ſeſe deinceps in Eccleſiam ſputum non emiſſuram. *Non poſſum*, inquit, *obſervare quæ vovi. Vade*, inquit, *& ſpue in Eccleſia quando tibi neceſſe eſt, ſed in ea de cætero ne loquaris. Nam ſpuere quidem non eſt peccatum, ſed in multiloquio non deeſt peccatum.* Sana voti commutatio, quæ voventem liberavit, Deum placabilem reddidit. *Sed quid*, inquis, *faciam de obedientia quam Prælato promiſi?* Si prædicta non ſufficiunt, accipe & hoc. Parochiales Preſbyteri obedientiam quam promittunt, debent Epiſcopis ſuis, & ſacramentaliter alligati ſunt Eccleſiis quas regunt, tanquam uxoribus propriis. Lege autem communi Canonum, ſine licentia Epiſcoporum ſuorum, quibus obedientes eſſe debent, nec ipſi recedere, nec alii recipere eos debent: lege autem privata, quæ inſtinctu Spiritus ſancti in corde ſcribitur, ſi ad Monaſterium vel Canonicam Regularem tranſierint, tales etiam contradicentibus Epiſcopis recipi poſſunt. Ait enim Urbanus Papa: *Si quis in Eccleſia ſua ſub Epiſcopo populum retinet, ſi afflatus Spiritu ſancto, in aliquo Monaſterio vel Regulari Canonica ſalvare ſe voluerit, etiam Epiſcopo ſuo contradicente, eat liber authoritate noſtra. Juſto enim non eſt lex poſita. Sed ubi Spiritus Domini, ibi libertas; & ſi Spiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* Ecce quoniam nec obedientia Epiſcopo promiſſa, neque Eccleſia commiſſa Preſbytero, ad frugem melioris vitæ tranſire volentem poterunt impedire. Fortè objicies, & dices, de Clericis & Preſbyteris ſæculariter viventibus iſta dici: de Religioſis autem & in communi viventibus ſecus eſſe. Certè ſacræ virgines in Monaſte-

tio degentes religiosæ sunt, de his tamen in Concilio Triburiensi [c] sic statutum est: *Virgines sacræ si pro lucro animæ suæ, & propter districtiorem vitam ad aliud Monasterium pergere disposuerint, & ibidem commanere decreverint, Synodus concedit: Si verò fugâ disciplinæ aliud quæsierint, ad locum redire cogentur.* Ecce in fine Capituli causa exprimitur. *Quia qui de Monasterio ad Monasterium transierit, redire cogendus est*, fugâ scilicet disciplinæ. Tu videris utrùm pro lucro animæ tuæ, & propter districtiorem vitam transitum istum feceris, an fugâ disciplinæ: sed teste conscientia tua fugisti disciplinam, ut apprehenderes disciplinam. Et quoniam pro lucro animæ tuæ, & propter districtiorem vitam saltum cœlo proximum feciſti, age quod agis, operare quod operaris. Quod autem de Virginibus sacris dictum est, consequenter & de Monachis intelligendum esse asserit magnus ille Canonum interpres Gratianus. Sed aliter dices de Canonicis Regularibus observari. Nam & Eduense [d] Concilium, & idem Urbanus [e] Papa, cujus supra mentio facta est, id affirmare videntur. Sic enim in Concilio Eduensi legitur: *Nullus Abbas, vel Monachus Canonicos Regulares à proposito professionis canonicæ revocare, atque ad Monasticum habitum suscipere audeat, ut Monachi fiant, quamdiu ordinis sui Ecclesiam invenire queant, in qua canonicè vivendo Deo servire, & animam suam salvare possint. Quod si temerario ausu id agere temptaverint, anathematis vinculo obligentur.* Idem Urbanus Papa: *Mandamus & universaliter interdicimus, ne quis Canonicus regulariter professus, nisi, quod absit, publicè lapsus fuerit, Monachus efficiatur. Quod si decreto nostro contraire præsumens, agere temptaverit, ad ordinem canonicum præcipimus ut redeat, & deinceps Monachalem cucullam deferat, & ultimus in choro sedeat.* Item: *Statuimus ne professionis canonicæ quispiam, postquam*

Dei vice ſuper caput ſibi hominem impoſuit, alicujus levitatis inſtinctu, vel diſtrictioris religionis obtentu, ex eodem clauſtro audeat ſine Patris totius Congregationis permiſſione recedere. Diſcedentes verò nullus Abbatum vel Epiſcoporum & nullus Monachorum ſine communi litterarum cautione ſuſcipiat. Ad hæc impetratâ veniâ, ſalvâ reverentiâ majorum & gratiâ. Reſpondemus : Quid Canonicis Regularibus & Grandimontenſibus Eremitis ? Ipſi certè nec Canonici appellantur, nec Canonici volunt appellari ; & quomodo cum eis participabunt re, quibus participari dedignantur & nomine ? Nec eos Canonicos eſſe crediderim, quorum & plures numero, & prælatione majores, non Clerici, ſed Laïci ; non litterati, ſed ſine litteris exiſtunt. Niſi fortè quis dicat Clericos eorum eſſe Canonicos, Laïcos autem Eremitas. Quod ſi ita eſt, invenimus Ordinem aut cum Jano bicipitem, aut cum Centauro biformem. Si ab eis quæſieris cujus ordinis ſunt ? Reſpondent, Peccatores ſumus. Si ab aliis, Bonoshomines eſſe dicunt. Nam & in provincia illa unde originem habent, ubi eſt caput & ſedes eorum, cellulæ ipſorum Bonominæ appellantur. Sed & Canonicos Regulares noſtri temporis ſub Regula beati Auguſtini Chriſto deſervire ſcimus, & ſub ea in domo Domini unius moris habitare. Ipſi autem non Auguſtinum, ſed quendam, ut dicunt, bonum hominem Stephanum de Mureto magiſtrum ſuum profitentur. Libellus etiam qui eorum conſtitutiones continet, non regula appellatur ab eis, ſed vita. Inde eſt quod ſicut à regula quam obſervant Canonici noſtri, dicuntur Regulares : ſic etiam ipſi neceſſe eſt à vita quam profitentur, dicantur Clerici ſeu Laïci vitales. Urbanus Papa de regulariter profeſſis, id eſt de his qui ſub regula B. Auguſtini militant Deo, ſic ait. Nam & Abbati ſancti Ruffi [f], qui proculdubio regulam beati Auguſtini ſe-

quuntur, & Canonicis Regularibus & consimilibus privilegium hoc indulget. Credimus quia nec dum tradita erat à Domino Stephano de Mureto regula istorum, aut si tradita erat, sanctæ Romanæ Ecclesiæ incognita erat. Et quomodo poterat Summus Pontifex privilegium dare his qui necdum erant, vel in notitiam suam nondum venerant? Quanquam ipsi Canonici Regulares si hodie ad celsitudinem Cisterciensis Ordinis ascendere vellent, decretis illis Urbani Papæ non possent forsitan revocari. Certè ego indignus Canonicis Regularibus præsum, & cum à Domino Papa, non multum temporis transiit, privilegium quærerem, ut Canonicos nostros nobis invitis nullus retinere auderet, addidit in privilegio, *ubi causa districtioris vitæ ad arctiorem ordinem transierint.* Ecce ne longè exempla petantur, videtur quia privilegium Urbani restringitur privilegio Alexandri. Verè si aliquis nostrorum ad Cistercienses transire vellet, ante transitum dissuaderem, post transitum non revocarem. Nollem Spiritui sancto resistere, nollem Spiritum extinguere, nollem libertatem spiritus impedire. Quid peccati bellator fortis? Si non ut in plano pugnares, collem ascendisti, ut hostem melius ferires. Non transfuga dicendus es miles Christi, quia ad hostes non fugisti: nec desertor militiæ, quoniam à signis non recessisti. Possunt hæc tibi sufficere, nec est unde propter votum dubitare debeas aut timere. Sed adhuc obmurmurat cogitatio tua dicens, *Revertar in domum meam unde exivi: proposui enim & dixi, Hæc requies mea in sæculum sæculi: hîc habitabo quoniam elegi eam.* Timeo, frater, quia ne sicut serpens decepit Evam astutiâ suâ, ita corrumpantur sensus tui, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Jesu. Transfigurat se nonnumquam Sathanas in Angelum lucis, & vesicam pro laterna simplicibus vendit. Blanditur tibi memoria pravæ quietis,

loquendi licentia locis & horis indulta, ſomnus prolixior, veſtis mollior, cibus delicatior. Adoleſcentiam tuam revocare contendunt plura ibi fercula, pocula plura, quæ nonnumquam citra eſuriem ſitimque capiuntur, & ultra. Ibi fomenta pellium rigorem frigoris expellunt, lini aut canabis occulta blandities lanam temperat ſuperjectam, ibi ſalutationes principum, viſitationes Regum, occurſus populorum, dona omnium. Ibi dicitur Aquiloni, Da: & Auſtro, Noli prohibere: eis conferunt, afferunt, offerunt, inferunt omnes, quique terrigenæ & filii hominum ſimul in unum dives & pauper. Hoc ſolemne theatrum forſitan erigit tibi cogitatio tua; & quoties hæc recogitas, reliquiæ cogitationis tuæ diem feſtum agunt tibi. Delicatæ tibi ſunt & teneræ juveniles manus, & laborem refugiunt: vigiliæ prolixiores, & nocturna ſynaxis in lucem uſque producta matutinum ſoporem non admittunt. Ruſticanus cibus, & ſale tantùm conditus nobile adoleſcentis palatum offendunt, & ad ſingulas oblationes nauſeam movent. Regulare ſilentium prurientem incitat linguam, & ad quemlibet ſonum patulas aures inquietat aviditas audiendi. Obſecro fili, per medicinam vulnerum noſtrorum pendentem in cruce Jeſum Chriſtum, non te moveant iſta, non te turbent; vana ſunt hæc, & quæ primo quidem aſſultu currentem impediunt, ſed ad ſolum crucis ſignaculum & invocationem Domini Jeſu citiùs evaneſcunt. Et quoniam major, ut audivi, conflictus eſt tibi contra voti memoriam, quaſi fidem primam irritam feceris, conſtanter reſponde: *Non veni votum ſolvere, ſed adimplere.* Coëgit me, Roberte cariſſime, latum Domini mandatum, longam latamque formare Epiſtolam; & cùm tibi ſcribere incepiſſem, raptus Novitiorum tuorum charitate, & timore reditus ipſorum, ſtylum verti, æſtimans, ſi eos directò vel arguerem vel monerem, fide-

le propositum meum in eis faciliùs obtinerem. Gratiùs enim metit agricola, quod manu propria serit, quàm quod aliena. Interim tu, Charissime, circa Novitios tuos sollicitus esto, per te & per alios Doctores exhortare, mone, argue, increpa, obsecra, quoniam plantæ de loco ad locum transiatæ facillimè arescunt, nisi sæpius irrigentur. Deus autem meus impleat omne desiderium meum, tuumque, secundùm divitias gloriæ suæ, in Christo Jesu Domino nostro, Amen.

[a] *Roberto Pontiniacensi Monacho.*] Pontiniacum, Gallicè *Pontigny*, insignis est Abbatia Ordinis Cistercienſis, fundata in Diœcesi Antissiodorensi anno 1114. à Theobaldo magno Campaniæ Comite, in qua post mortem sepultus est. Celebris fuit B. Thomæ Cantuariensis exulis hospitio, & S. Edmundi reliquiis.

[b] *Grandimontensium grande nomen.*] Ordo Grandimontensium institutus fuit in Diœcesi Lemovicensi à Stephano dicto de Mureto. Horum vitæ sanctitatem disertè author hîc extollit, & fusiùs ipsa describitur à Jacobo de Vitriaco cap. 19. Historiæ Occidentalis: *Est altera*, inquit, *religio seu regularis institutio, quæ de Grandimonte nominatur, quorum caput & originale Monasterium in partibus Aquitaniæ*, &c.

[c] *Concilio Triburiensi.*] Celebratum fuit hoc Concilium Triburiæ in Germania ad Moguntiam an. 895. sub Formoso Papa, in quo actum est de Ecclesiastica disciplina reformanda. Can. autem 26. hæc habentur. *Si quis Monachus pro lucro animæ suæ vel animarum à suo Monasterio exire, & in aliud proposuerit intrare, consentientibus Episcopo, Abbate & Fratribus, consentimus & concordamus, quia id fecisse multos sanctos legimus. Si verò fuga regularis disciplinæ elapsus propositum sanctitatis calcaverit, omnimodis coërcendus.* Hic adverte in textu Concilii nominari Monachos, in epistola autem ista Moniales.

[d] *Eduense Concilium.*] Duo Concilia habita olim in urbe Ædua seu Augustodunensi in Burgundia legimus: primum scilicet sub Adeodato Summo Pontifice anno 670. sancto Leodegario ejusdem urbis Præsule: alterum verò congregatum anno 1055. Aganone hujus civitatis cathedram renente, de quo Hugo Monachus in vita S. Hugonis Cluniacensis hæc scribit; *Dux Burgundiæ Robertus Aganonem Æduorum Episcopum viva infestatione gravabat, eapropter Gaufridus Lugdunensis, Hugo Bisuntinensis, Aycardus Cabilonensis, & Drogo Matisconensis Æduam conve-*

erunt, &c. Existimo autem hunc Canonem à secundo potiùs manasse quàm à primo, cujus ævo nondum mentio Canoniæ Regularis habebatur. Injuria tamen temporum deperdita fuerunt acta & Canones ejusdem secundi Concilii Æduensis, cujus tantùm meminit præfatus Hugo.

[e] *Vrbanus Papa.*] Scilicet Urbanus II. cujus Canones hîc citati referuntur apud Gratianum in Decreto part. 2. Quæst. 3. causa 19.

[f] *Abbati S. Rufi.*] Monasterium S. Rufi fundatum fuit primò juxta Avenionem circa annum 1000. per quatuor Canonicos Regulares Ecclesiæ Cathedralis ejusdem urbis, qui cæteris vitam communem & regularem abjicere volentibus, non consentientes, petierunt sibi donari capellam juxta Avenionem Divo Rufo sacram, ut ibi patrias leges & regularia instituta observarent. Qui quidem virtutis suæ odore plurimos ad se allicientes, brevi in tantùm excreverunt, ut in vicinas provincias ad Ordinem Canonicum instaurandum propagandumque colonias emiserint. Unde origo & caput Congregationis clarissimæ hæc Abbatia effecta est. Sed cùm postea Albigensium hæreticorum furore & impietate funditus diruta fuisset, Canonici S. Rufi aliò migrantes, ad urbem Valentiam confugerunt, ubi novum Monasterium extruxere sub pristino nomine S. Rufi.

[g] *Vesicam pro laterna.*] Tritum ac vulgare proverbium quod nondum obsolevit.

EPISTOLA LXXII.

Benevolo & benefico Domino suo & Patri Petro Tusculano Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato;

Salutem & cum omni devotione plenam obedientiam.

Agit de iisdem Novitiis Grandimontensibus.

RISUM movet intuentibus, si accesserit ovis ad capram [a], ut ex ea sibi lanam assumat. Ita, Pater, accidit. Placuit vobis aliquid à me petere quo plenius abundatis: feci quod potui, ne si nihil feciſsem, indevotus existerem & ingratus. Misi vobis Epistolam No-

vitiis Pontiniacenſibus nuper ſcriptam. Quæſierat vobis Frater [b] Robertus de Galardon me præſente, quid Novitiis illis faciendum erat, qui timore prioris voti tentabantur ad reditum. Mihi tunc injunxiſtis ſarcinam reſpondendi. Memores beneficiorum veſtrorum quotidianas pro vobis Deo precum hoſtias immolamus. Angelus Domini bonus comitetur iter veſtrum.

[a] *Si acceſſerit ovis ad capram.*] Tritum & vulgare fuit apud illius ævi ſcriptores hoc adagium, quo ſignificarent divitem & locupletem ab egenti aliquid mutuò petere. Sic D. Bernard. in quadam epiſt. quæ eſt 87. ad Ogerum, ait lanam quærit ovis à capra.

[b] *Robertus de Galardon*] Ex nobili familia dominorum *de Galardon* in agro Carnutenſi, quorum caſtelli ruinæ adhuc ſpectantur eminùs.

EPISTOLA LXXIII.

Chariſſimo ſuo Raimundo [a] Priori S. Genovefæ,

Stephanus Abbas,

Salutem.

Narrat varia pericula quæ ſubiit.

LEVIOREM & minùs formidabilem facit ſuſceptum laborem timor periculi gravioris: & tamen inde timere debeo, cùm & peregrinatio ſit longa, & periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex Coterellis [b], Baſculis, Arragonibus [c], via ſuſpecta, magis ſit lethalis, quàm læta. Sequor Albanum [d] Epiſcopum per montes & valles, per vaſtas ſolitudines, per prædonum rabiem, & mortis imaginem, per incendia villarum, & ruinas domorum, ubi nihil tutum, nihil quietum, nihil quod non minetur ſaluti, & non inſidietur vitæ. Inter hæc ſupplicare ſupplico cum dilectis Fratribus noſtris Deo & beatæ Virgini, ut ſi Eccleſiæ ſuæ utilis futurus ſum, incolumen me reducat. Ultra Toloſam prope Hiſpanos hominem illum [e] inve-

niam ſicut dicunt. Si quid inter vos circa exteriora negotia natum fuerit quæſtionis, propoſitum ad B. olim præpoſitum referte, cui Dominus Roberţus [f] ex parte Domini Regis injunxit, ut quidquid in negotiis veſtris poſtulaveritis, ope & opera ejus fiat vobis. Quare ad Dominum Legatum vado, neſcitis; alia cauſa eſt quàm ea quam mandaveram vobis: de illa tamen omnino ſilete, ne aliquis in contrarium interpretetur.

[a] *Raymundo Priori S. Genovefæ.* Prioris officio functus eſt Raymundus in Monaſterio S. Genovefæ, dum illud regebat Stephanus Abbas. Inde verò tranſlatus eſt ad Monaſterium ſancti Joannis Sueſſionenſis, ut dicemus inferiùs, in eoque Abbatis dignitate potitus eſt. Ad eundem ſcribit epiſt. 104. & 113.

[b] *Periculis ex Coterellis.*] Divus Antoninus tom. 2. tit. 17. ſ. 17. de his ait: *Anno* 1183. *in provincia Bituricenſi ſeptem millia Coterellorum & amplius interfecti ſunt ab illius terræ incolis, in unum contra inimicos Dei confœderatis. Iſti enim terram Regis vaſtando prædas ducebant, homines captos ſecum viliſſimè trahebant, Eccleſias incendebant, Sacerdotes autem, & viros religioſos captos ſecum ducentes, & in ipſis tormentis irriſoriè dicentes, Cantores cantate, cantate, confeſtim ipſis alapas dabant, & groſſis virgis eos cædebant, ex quibus quidam ſic flagellati, beatas animas Deo reddiderunt: alii longa carceris cuſtodia ſemimortui, data pro redemptione pecunia ad propria redierunt. Denique pecuniis hominum exigentibus iidem Coterelli Eccleſias ſpoliabant, & Corpus Domini de vaſis aureis & argenteis, in quibus pro neceſſitate infirmorum reſervabantur, extrahentes, & proh dolor! in terram viliter projicientes, pedibus conculcabant: calices verò ſecum irreverenter portabant, & malleis & lapidibus confringentes diſtrahebant, de corporalibus verò concubinæ eorum pepla capitibus ſuis componebant.* Guillelmus verò Armoricus de geſtis Philippi Auguſti anno 1183. ait: *Eodem anno interfecti ſunt in pago Bituricenſi Coterelli, qui vulgò dicuntur Ruptarii, uno ſolo die ſeptem millia, qui invaſerant fines regni, nemini parcentes, aut propter ætatem aut propter ſexum, vel religionem, aut propter ſacrum locum, quin omnes occiderent, aut diverſis tormentis, ad refundendam eis pecuniam pro redemptione ſua compellerent; quo audito à Rege miſſo exercitu, in adjutorium ad Dominum illius provinciæ, omnes à ſummo uſque ad minimum trucidati ſunt.* Errores autem Coterellorum hæreticorum erant quod dicerent, primò B. Ma-

riam Virginem fuiſſe Angelum. Secundò, Corpus Chriſti non eſſe glorioſum in cœlo. Tertiò, animas ſanctorum, ante diem judicii in gloria non futuras.

c *Baſculis, & Aragonibus.*] Baſculi & Valdenſes hæretici errorem & nomen ſuum acceperunt à Valdone quodam cive Lugdunenſi, viro divite, qui degebat anno circiter 1170. Hic facultatibus ſuis in egenos diſtributis, pallio paupertatis errores ſuos contegebat. De Valdenſibus ait Petrus Monachus Vallis Sernaii in ſua Albigenſium hiſtoria, quod cum ſandalia more Apoſtolorum portarent, ſolitos dicere, quemlibet ipſorum in neceſſitate, dummodo haberent ſandalia, abſque ordinibus ab Epiſcopo ſuſceptis, poſſe conficere Corpus Chriſti. Multa ejuſmodi ipſorum commenta narrat Gualterus in ſua Chronologia. Damnati ſunt in Concilio Lateranenſi III. cap. 27. his verbis: *Quia in Gaſconia Albegeſis & partibus Tholozanis & aliis locis, ita hæreticorum, quos alii Catharos, alii Patrinos, alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, valuit damnata perverſitas, ut jam non in occulto, ſicut aliqui, nequitiam ſuam exerceant, ſed ſuum errorem publicè manifeſtent, & ad ſuum conſenſum ſimplices attrahant & infirmos: eos & defenſores eorum & receptores anathematis decernimus ſubjacere.* Poſt pauca ſubjungit: *De Brabantionibus & Aragonenſibus, Navarriis, Baſcolis, Coterellis & Triaverdinis qui tantam in Chriſtianos immanitatem exercent, ut nec Eccleſiis nec Monaſteriis deferant*, &c. Vocati ſunt autem ejuſmodi hæretici Aragones, Navarrii, Baſculi, Albigenſes, quod ex Aragonia, Navarra, Vaſconia, & territorio Albigenſi prodierint.

d *Sequar Albanum Epiſcopum.*] Epiſcopus ille Cardinalis Albanus fuit Galterus deceſſor Henrici Abbatis Claræ vallenſis, qui quidem cùm ad hæreſes, quæ per Tholoſanas partes graſſabantur, profligandas, unà cum Stephano Abbate S. Genovefæ & aliis veniſſet, à Rogero *de Bediers* Comite S. Ægidii, eorum fautore, captus, in carcerem truſus eſt. De his hæc ſcripſit Petrus S. Chryſogoni Preſbyter Cardinalis Legatus, in epiſtola apud Rogerium Hoveden anno 1188. *Cùm itaque prædicti Raymundus & Bernardus atque alii venerabili Fratri noſtro Reginaldo Barthonienſi Epiſcopo & nobilibus viris, Vicecomiti de Turena & Raymundo de Caſtro novo, qui de conſilio noſtro in terram Rogeri* de Bediers *pro liberatione venerabilis Fratris noſtri Albanenſis Epiſcopi venerant, occurriſſent*, &c.

e *Hominem illum.*] Rogerium Comitem S. Ægidii, quem quærebat Galterus cum ſuis ſequacibus, ut ipſe recitat his verbis: *Ingredientibus ergo nobis unà cum dicto Barthonienſi Epiſcopo illam regionem perditiſſimam, quæ velut totius ſentina malitiæ totam*

in ſe colluvionem hareſis illuc defluentis excepit, praditus Rogerus in ultimos & inacceſſibiles terræ ſuæ fines malè deſperatus; oderat enim lucem veritatis author malitiæ, nec ſuſtinere poterat noſtræ collocutionis acceſſum, qui totus receſſerat in opera tenebrarum.

[1] *Dominus Robertus.*] Arbitror eſſe Robertum Clementem regni miniſtrum, de quo alibi facit mentionem.

EPISTOLA LXXIV.

Reverendo Patri & Domino Baiocenſi Epiſcopo & Decano,

Frater Stephanus de S. Genovefa,

Salutem & dilectionem.

Agit de quodam negotio Archiepiſcopi Turonenſis cum Epiſcopo Dolenſi, de quo ſuperiùs.

RISUM movet intuentibus, ſi acceſſerit ovis ad capram, ut inde ſibi lanam aſſumat. Sub hoc vulgari proverbio conſuluiſtis hominem & peritia modicum, & authoritate non magnum. Sed quoniam, ut Hylam Herculi, non æquis paſſibus incedentem, ſocium me vobis in negotio Turonenſi & Dolenſi Dominus Papa conjunxit, dicam quæ ſentio, & his conſentiam quæ dicetis, ne fortè alterutra partium de nobis juſtè conqueri poſſit. Loco & tempore condicto debemus, ut æſtimo, convenire, & utrùm in negotio procedendum ſit vel cedendum, communi ſimul conſilio conferre. Valete.

[2] *Negotio Turonenſi*] Negotium illud, quod Papa Epiſcopo ac Decanis Baiocenſibus, necnon Stephano Abbati S. Genovefæ examinandum commiſerat, erat de erectione Epiſcopatus Dolenſis in Archiepiſcopatum; quod quidem Turonenſis Archiepiſcopus totis viribus impediebat.

EPISTOLA LXXV.

Reverendo Domino & Patri Joanni Pictavienſi Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato;

Frater Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem & cum ſincera devotione fidele obſequium.

Gratulatur de ejus tranſlatione ad Narbonenſem Eccleſiam.

JUCUNDUM mihi theatrum proponit recordatio veſtra, cujus & reficiar ſpectaculo, & afficiar blandimento. Concertant in idem caput diverſarum provinciarum Pontificales infulæ[a], & dum Pictavienſi Cathedræ Sacerdotem ſuum Narbonenſis conatur eripere, religioſo ſaltu præambula Narbonenſem Electum prima ſedes Galliarum ſibi vendicat Lugdunenſis. Admirabilis & amabilis eſt Eccleſiarum ludus iſte, ubi ſuperior inferiorem ſpoliat, & æmulatione ſanctâ, voluntate pares apparent, quæ ſunt impares dignitate. Abſit, Pater, à manſuetudine veſtra, ut ad Gothorum barbariem, ad levitatem Waſconum, ad crudeles & efferos mores Septimaniæ declinetis, ubi ſupra fidem infidelitas, ſupra famam fames, dolus & dolor pluſquam valeat æſtimari. Vidi nuper in tranſitu, cùm Dominus Rex Tholoſam me mitteret[b], frequentem & ferventem in illa terra terribilem mortis imaginem, ſemirutos Eccleſiarum muros, ambuſta ſacrorum ædificiorum loca, fundamenta effoſſa, & ubi fuerant habitacula hominum, inculta domicilia beſtiarum. Contremui, fateor, & expavi, cùm ad ea loca vos invitari audirem;

rem, in quibus etsi contingeret vos præesse, facilè esset non prodesse. Audito tandem quod [c] Rodanusia Sidonii vos vocaret, gavisus sum gaudio magno, & Primatem nostrum in gloria videre desidero, quem priùs affectione Patrem, liberalitate benevolum simul & beneficum sum expertus. Nepoti vestro Archidiacono bonæ indolis adolescenti, sicut mihi mandavistis, paratus sum & consilio & auxilio providere.

[a] *Diversarum provinciarum Pontificales insulæ.*] Joannes Episcopus Pictavienſis electus est in Archiepiscopum Narbonensem, deinde in Primatem Lugdunensem, de quo hæc leguntur. *Anno* 1181. *in Archiepiscopum Narbonensem electus est Ioannes Pictavienſis, qui cùm Romam pergeret, ut à Summo Pontifice Lucio confirmaretur, ab eodem factus est Archiepiscopus & Primas Lugdunenſis, & ob ejus eximiam eruditionem, ab eodem in regno Francia creatus est Apostolica Sedis Legatus.*

[b] *Tholosam me mitteret.*] Consule epistolam 73.

[c] *Prima Sedes Galliarum Lugdunenſis.*] Eodem titulo insignitur Ecclesia Lugdunensis in moneta Ludovici Pii & Caroli Calvi, cujus typum accipe ex nostro Cymeliarchio.

[c] *Rodanusia Sidonii.*] Id est urbs Lugdunum, quam Solius Sidonius Apollinaris epistolâ 3. vocat Rodanusiam, quòd ad Rodanum sita sit. *Egresso mihi*, inquit, *Rodanusia nostra mœnibus, publicus cursus usui fuit, utpotè sacris apicibus accito.* At Ireuæus regionem ipsam tractumque circa Rhodanum, ῥοδανουσίαν appellavit.

EPISTOLA LXXVI.

Venerabili Patri & Domino Godefrido Abbati S. Satyri.

Rogat ut amico ſuo præſto ſit.

ACCEPTUM debet eſſe teſtimonium, quod profertur de conſcientia bona, & fide non ficta. Is eſt theſaurus, de quo nova profert & vetera quiſquis ſcriba doctus eſſe voluerit in Regno cœlorum. Ex eo bonæ vobis opinionis juvenem Filium veſtrum Th. commendamus, qui etſi ad tempus à Patre receſſerit, non tamen aut pavit porcos, aut ventrem eorum ſiliquis ſub aliquo Civium ſatiavit. Egreſſus à Hieruſalem non deſcendit in Hierico, ſed in Silo figens tabernaculum ſuum, aut operi manuum operam dedit, aut honeſtis ſtudiis occupavit animum, quibus decet adoptionis filios edoceri. Demoratus apud nos non minùs honorificè quàm honeſtè conſcientiam ſervavit & famam: in altero, ſibi providus: in altero, proximo non moleſtus. Devotas vobis & Fratribus veſtris pro eo preces fundimus, ut ſicut Patrem decet & Filio expedit, benevolè ſimul ac beneficè ſuſcipiatis revertentem, & ei non tam Patris verbera, quàm Matris ubera porrigatis.

EPISTOLA LXXVII.

Chariſſimis amicis & Fratribus B. Priori & S. Collegio B. Evurtii Aurelianenſis;

Frater Stephanus de ſancta Genoveſa,

Idem operum & verborum.

Repetit annuam penſionem quæ ei conceſſa fuerit.

ODIOSUM mihi eſt odiſſe quos amaveram. Hujus culpæ ſimulachrum ne vel ad horam adorem, rogo Filium Dei, qui Filios hominum, ut ſe invicem diligant, verbo docuit & exemplo. Sed ecce cogor indicere invitus bellum viſceribus meis, & quaſi oculorum meorum orbibus injicere digitos effoſſores. Si enim pulſatus tacuero, ſi non ingemuero læſus, ſi maximas injurias minimo quæſtu compenſem, patientiam exhibui, ſed non pacem. Æquo animo, Fratres, accipite; ſi poſtulo quod eſt æquum, obſecro per Eccleſiæ veſtræ, communis Matris noſtræ, quæ nos lactaverunt, ubera, per glorioſam Confeſſoris Evurtii memoriam, per fidem quam & verbis & operibus veſtris ineſſe decet, ut conceſſionem veſtram in Capitulo veſtro mihi à vobis factam, verbo ſcripto, & excommunicationis vinculo ſubnixam, & conſervetis fideliter, & feliciter conſummetis. Quid in promiſſione veſtra tam ſolemniter & terribiliter mihi facta debeatis agere, ſic conſulite conſcientiam veſtram & famam, ut & conſcientiæ conſulatis & famæ. Mallem interim ſecretius inter nos agi verbum, & quod mihi debetur ſine ſcandalo recipere, quàm in publico coram tribunalibus Legatorum & Præſulum repetere. Et ne fortè dicat aliquis,

me vel nondum repetiiſſe, vel vos debitum non negaſſe, per præſentium latorem mittite mihi portionem [a] proventuum terræ de Godrevilla, quæ ex promiſſione veſtra me contingit, aut per eundem nuncium quid inde facturi eſtis, certo ſignificate reſponſo. Mitto vobis reſcriptum conſtitutionis veſtræ, conceſſione, conſcriptione, conſignatione, excommunicatione, per vos in Capitulo veſtro confirmatæ, ut ſi fidem ſuam aliquis noſtrûm (quod abſit) ſervare noluerit, charta muta arguat eum, & ſtatuat contra faciem ſuam. Vale.

[a] *Proventuum terræ de Godrevilla.*] Godrevilla eſt parochia Diœceſis Aurelianenſis, vulgò *Gondreville*, ubi Abbatia S. Evurtii terras & prædia poſſidet, ex quarum proventu Capitulum hujus Monaſterii conſtituerat Stephano annuam penſionem, in ſuæ gratitudinis monumentum, cùm ad Eccleſiam S. Genovefæ Pariſienſis regendam vocatus eſt.

EPISTOLA LXXVIII.

Venerabili Patri & Dom.[a] Abbati Caroliloci;

Stephanus Abbas de ſancta Genovefa,

Salutem & dilectionem.

Ab ipſo petit arietes pro grege ſuo.

RISUM movet intuentibus, ſi accedat ovis ad capram, ut ab ea ſibi lanam aſſumat. Capellâ id poſtulante, lanigeri gregis erit gloria, ſi exaudieris mendicantem. Sub hac forma, verbum humile, rogo, porrigens vobis, ut de fœcundis ovium veſtrarum cauliſtres aut quatuor arietes nobis commodari poſtulo, vel donari. Imminet tempus aſcendendi, & balantes ovium voces rude matrimonium in proximo ſibi coapta-

re festinant. Absens scribere malui, quod præsens timui postulare : Scio enim quia si repulsam patiatur incausùm, non rubet ; si non exaudiatur Epistola, verecundiam non incurrit. Si de retributione cogitetis, nos & nostra vobis offerimus ; & cùm in simili casu respondere sufficientes non simus, in aliis per Dei gratiam poterimus compensare. Cumulabitur beneficium, si & dator hilaris, & lana mollis, & fortes fuerint ascensores.

[a] *Abbati Carliloci.*] Carlilocus, vulgò *Charly*, insignis est Abbatia Ordinis Cisterciensis in Diœcesi Silvanectensi, juxta quam sita est villa & terra de Borteto, vulgò *Borrest*, dominio temporali sanctæ Genovefæ addicta. Hanc terram suis sumptibus colebat Stephanus tunc Abbas, numerosissimumque ibi gregem ovium alebat, pro quibus arietes quærebat à præfato Carliloci Abbate.

EPISTOLA LXXIX.

Venerabili Domino & Patri A.[a] Londensi Archiepiscopo.

Certum facit Petrum nepotem ejus apud S. Genovefam professionem canonicam emisisse.

PLACET pariter holocaustum, & placat, quod offertur de conscientia bona & fide non ficta. Id in qualibet ætate, conditione, & sexu Deus non respuit, qui in juvenibus matutinum sacrificium approbat, & in senibus vespertinum. Circa hunc offerendi ritum sollicitus, & sedulus bonæ indolis adolescens Petrus vester, & amodò noster, super Montem Virginis Genovefæ vinculis obedientiæ colligatus, quid de se placabili hostia Dominus facturus sit, patienter expectat. Arctius, & ut credimus, [b] altius propositum ag-

greſſus fuerat. Sed ne labor inſolitus, & rigor auſterus teneram ætatem reverberaret & dejiceret, ſatius eſt ei ſalvari in Segor, quàm periclitari in Excelſo ſine ſui ac ſuorum ignominia. Licitè ſimul & liberè divertit ab oneribus dorſum ſuum, & ne manus ejus circa hortos & agros in cophinodeſervirent, lectioni ſæpiùs vacaturus, factus eſt nobiſcum Clericus, ut Clericis conformetur. Gaudeat ſuper eo ſancta Paternitas veſtra, & parentes ejus in Domino conſolentur, quoniam in Eccleſia Dei ex tali flore fructus uberes expectamus. Ego autem & Fratres noſtri, quicquid inſtructionis, dilectionis & doctrinæ poterimus, parati ſumus ei impendere, materna ſæpiùs ubera, quàm paterna verbera porrecturi.

[a] *Londenſi Archiepiſcopo.*] Londonum, vulgò *Lunden*, civitas Daniæ ſpectatiſſima, Archiepiſcopali ſede ac primatiali totius regni dignitate nobilis, cujus Præſul vocatur à Saxone Grammatico, hujus gentis hiſtorico elegantiſſimo, Pontifex Maximus. Ille autem ad quem dirigitur hæc epiſtola, erat Abſolon vir eximius, & apud authores laudatiſſimus.

[b] *Altius propoſitum.*] Per hæc verba innuit Petrum hunc ordinem S. Benedicti vel Ciſtercienſem, fuiſſe ingreſſum, cujus rigorem ferre non potuit, ideo ad Canonicos S. Genovefæ migravit.

EPISTOLA LXXX.

Eidem Londenſi Archiepiſcopo.

[a] *Petrum nepotem infirmum ad natale ſolum cenſet remittendum, ut melius habeat.*

HILAREM ſui præbet opinionem adoleſcens, cujus inter ætatis initia, virtutis indicia coaleſcunt. Reſpiciunt hæc Petrum noſtrum pariter ac veſtrum, qui nobiſcum regularis profeſſus obedienter ſuſcepit & doctrinam in ſtudiis, & in moribus diſciplinam. Et quoniam in eo ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma, ſecundùm mandatum veſtrum vobis com-

mendamus eum & committimus, ſatiùs æſtimantes & gratiùs eum apud vos morari, quàm apud nos mori. Infeſtas quartanæ moleſtias crebrò ſentit, & illius infeſtationis reliquiæ diem mœſtum agunt ſibi. Soli natalis & naturalis aëris beneficio poſſe juvari credimus teneros ætatis annos, & humores maternis uberibus infuſos paterno ſimul & materno ſolatio confoveri. Unum eſt quod ei ſicut Filio cariſſimo conſulimus, mandamus, & præcipimus, ut quandiu in terra illa moram fecerit, vagari non incipiat poſt greges ſodalium ſuorum ſæcularium; ſed aut in Clauſtro regularibus diſciplinis intendat, cum Fratribus ſuis ſub venerabili Fratre noſtro Willelmo Domino ſervientibus, aut quotiens & quando volueritis vobiſcum in Curia veſtra religiosè, ſicut decet & expedit, converſetur. Quod autem de ipſo nobis per litteras veſtras intimaſtis, vel [b]in Monte[c], vel in Pariſienſium ſæcularium Scholas, & venditores verborum mittendo, ſalvâ gratiâ veſtrâ non admittimus, quoniam inſtitutioni noſtræ repugnat & conſuetudini, ne per ipſum præſentibus Fratribus novum proponetur ſpectaculum, quod futuris pernicioſum trahatur in exemplum. Habet in Clauſtris ſapientia regulas ſuas, erigens ſibi Scholas, inde veritatis, hinc virtutis. Quod ſi fortè conſilium veſtrum in hoc declinaverit, ut de regulari ſæcularem facere contendatis, aliam quàm Pariſius civitatem, in qua ſtudeat, eligite, ne in oculis noſtris pro matutino & veſpertino ſacrificio quod nobiſcum offerre debuerat, Domino verborum ſtrepitus & diſputationum anfractus offerat, & unde ſperavimus fructum, vertatur nobis in opprobrium & contemptum.

[a] *Petrum nepotem infirmum.*] Erat nepos Abſalonis, qui in Galliam miſſus, apud ſanctam Genovefam Canonicus Regularis effectus eſt, ubi ſtudiis operam dedit: deinde in Daniam reverſus, Epiſcopus Roſchildenſis, & totius regni Cancellarius con-

ſtitutus eſt, ut diſcimus ex Necrologio ſanctæ Genovefæ 5. Kal. Decembris. *Anniverſarium pia memoriæ Petri Roſchildenſis Epiſcopi, Cancellarii Regis Daciæ, Canonici noſtri profeſſi.*

[b] *In Monte.*] Scholæ S. Genovefæ in monte locutitio fuerunt antiquiſſimæ & celeberrimæ, in quibus non pauci viri doctrinâ illuſtres aut docuerunt, aut ſtudiis operam dederunt. Inter alios Hulbodus Clericus Leodienſis, tempore Roberti Regis, de quo ſcribitur, quod *dum adoleſcentulus è ſcholari diſciplina confugiſſet Pariſios, S. Genovefæ Canonicis adhæſit, & in brevi multarum Scholarum inſtructor fuit, ubi cùm aliquandiu à Domino Notgero Leodienſi Epiſcopo ignoraretur, tandem Canonica Epiſcopalis ſententiæ executione compulſus eſt redire, pluribus ibi relictis ſtudiorum ac moralitatis inſignibus.* Abailardus etiam, ut legitur in vita Goſuini Abbatis Aquicinctienſis, *multis ſibi ſæcularibus aggregatis in Clauſtro S. Genovefæ ſchola publica utebatur.* Ex autem erant Scholæ externæ ſæcularibus deputatæ, de quibus hîc mentio. Sed præter eas in eodem Monaſterio conſtitutæ erant Scholæ internæ, in quibus Canonici Regulares hujus domus litteris operam navabant, quod patet ex hac epiſtola.

[c] *Vel in Pariſienſium ſæcularium Scholas*] Intelligit Scholas externas S. Genovefæ, ut diximus, vel Scholas B. Mariæ, vel quas in domibus privatis ſæculares, etiam conjugati regebant, de quibus vide Jacobum de Vitriaco cap. 7. Hiſt. Occidentalis, qui ait. *In una & eadem domo Schola erant ſuperiùs, & proſtibula inferiùs; in parte ſuperiori Magiſtri legebant, in inferiori meretrices officia turpitudinis exercebant; ex alia parte diſputantes & contentiosè agentes Clerici proclamabant*, &c.

EPISTOLA LXXXI.

[a] Cuidam Archiepiſcopo.

Rogat pro Preſbytero injuſtè oppreſſo.

PRo latore præſentium Preſbytero mihi ignoto, Notis meis noto, Dominum meum rogo, ut qui pro ipſo me rogaverunt, pro ipſo me gaudeant rogaſſe. Conqueritur de Epiſcopo ſuo, qui injuſtè, ut aſſerit, Eccleſiam ſuam abſque ordine judiciario auffert, ut invitus extra Eccleſiam panem alienum mendicare

compellatur, qui panes propositionis deberet in Ecclesia manducare. Aperiatur super eum, obsecro, vestræ pietatis oculus, misericordiæ sinus expandatur, ut qui Episcopum suum, quem non solùm mercenarium expertus est, sed & lupum; Metropolitanum suum Patrem sentiat & patronum.

a *Cuidam Archiepiscopo.*] Videtur scripta hæc epistola Guillelmo Remensi Archiepiscopo, si quidem vocat eum Dominum suum, ut alibi passim.

EPISTOLA LXXXII.

Sanctissimo Domino & Patri Lucio Summo Pontifici,

Stephanus de S. Genovefa,

Salutem & cum omni servitute & subjectione devotam obedientiam.

Commendat Francia Cancellarium contra repulsas Canonicorum ipsi natalium defectus objectantium.

COMMUNIS omnium mater Ecclesia Romana potestatis & gratiæ plenitudinem habens à Domino, sic extenditur ad singulos, ut suscipiat universos. Vasa discretionis in pondere & numero & mensura gerens, pro singulorum meritis, aliis vinum infundit & oleum, aliis alterutrum ab altero separatum: frequentius tamen & libentius in affectum filiorum totam se effundens, maternæ pietatis ubera, quàm paternæ verbera severitatis desidibus sæpe, desiderantibus semper, & exprimit & exponit. In hujus spei reliquiis & odore currentes, ad sacri Apostolatus vestri genua procidimus, magnæ indolis juvenem, majoris, ut credi-

mus, virtutis virum mox futurum, Domini Regis Francorum [a]Cancellarium veſtræ gratiæ commendantes. In loco & gradu poſitus, in quo nonnulli magis obeſſe ſoliti ſunt quàm prodeſſe, ſic in negotiis Eccleſiarum ſollicitus exiſtit ac ſtrenuus, ut eis & in palatio conſulat, & eas extra palatium conſoletur. Et quoniam in Regno Francorum aliquæ Eccleſiæ quadam ſcrupuloſa nobilitate glorioſam, ut æſtimant, ſibi conſuetudinem aſſumpſerunt, ne aliqui niſi ex licito complexu geniti promoveantur, in eis meritorum & virtutis excellentiam, origini poſtponentes, prædicto Cancellario ſuperbè potius quàm ſupernè titulum nativitatis objiciunt, ne vel ad eos accedat, vel inter eos aſcendat. Eorum, Pater, legibus Romana Eccleſia non ſubditur, potens ſi voluerit vel eis derogare in partem, vel eas penitus abrogare. Et cum magni pro eo viri, ut credimus, preces vobis offerant, rogo & ego minima portio gregis veſtri, ut quod humana conſtitutio contendit auferre, divina veſtra conſolatio conferre ſic intendat, ne magis poſſit in eo ſeveritas quàm [b] uberitas, minus gratia quàm natura. Solvatur in eo, ſi placet, Apoſtolicâ manu vinculum, quod exclusâ virtute nativitatem includit, ut in paucis Eccleſiis quæ id obſervant privilegium mereatur accipere, per quem in palatio Regis multæ Eccleſiæ privilegia conſequuntur.

[a] *Cancellarium Regis Francorum.*] Cancellarium illum eſſe arbitror Hugonem de Puteaco, qui hoc munere in Gallia functus eſt hiſce temporibus, obiitque anno 1186.

[b] *Vberitas*] Hoc verbum erat in uſu apud antiquos, ut videre eſt in nummo argenteo Decii, ex noſtra penu nummaria deprompto, inferiùs deſcripto.

EPISTOLA LXXXIII.

Sanctiſſimo Patri ac Domino Remenſi Archiepiſcopo;

Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem.

Rogat pro Preſbytero, cui Epiſcopus Sueſſionenſis beneficii partem ſubtraxerat.

DIFFICILE pietas expugnatur, quam hinc gratia promovet, hinc natura. Hoc utroque beneficio juvatur in vobis, ut nec deficiat cùm imploratur ſingulis, & proficiat univerſis. Eam mihi ſemper propitiam pro G. paupere Clerico latore præſentium ſollicitare præſumo, non timens à vobis vel reprobari ut improbus, vel expui ut expulſor. Serenitatem veſtram veretur in ſeveritatem ſibi verſam; & quia Dominum ſuum ſequi, & ei in via obſequi obſtante infirmitatis incommodo non eſt auſus, neceſſitatis ſuæ, non voluntatis culpam coram pedibus veſtris timens & tremens, ſibi ſupplicat non ad ſupplicium imputari. Condonet illi ſancta Paternitas veſtra hanc offenſam, ut qui veſtras ulciſci parcè conſueviſtis injurias, ex cumulato clementiæ veſtræ theſauro puniatis parciùs alienas. Beneficium illud, quod idem G. per [a] Laudunenſem Archidiaconum Meliorem, melioris in proximo, ſicut audivimus, fortunæ futurum, à Domino Sueſſionenſi Epiſcopo obtinuit, idem Epiſcopus ex magna parte detruncat, meſſem hujus anni auferens, ut qui de Altario manducare debuerat, juxta Altarium mendicare compellatur. Rogo ſi placet, ego minima portio

Clericorum veſtrorum, ut is qui per Curiam veſtram beneficii titulum obtinere meruerit, per curam veſtram menſuram bonam & confertam & coagitatam & ſuper-effluentem meſſis quam poſtulat, non minus benivolè quam beneficè recipere mereatur.

[a] *Per Laudunenſem Archidiaconum Meliorem.*] Forſan non aberrabô ſi hunc Meliorem Archidiaconum, eum eſſe dixerim, qui poſtea S. R. E. Cardinalis creatus eſt, ad quem epiſt. 113. cùm præſertim addat in proximo melioris fortunæ futurum, ſubintelligens Cardinalitiam dignitatem, ad quam vocabatur, ut valdè eſt probabile.

EPISTOLA LXXXIV.

Henrico Dei gratiâ Regi Anglorum;

Frater Stephanus de S. Genoveſa Abbas,

Salutem & cum omni proſperitate gloriam ſempiternam.

Petit ut confirmet & exequi faciat teſtamentum nepotis Summi Pontificis, Clerici ejus.

POST lugubres exequias [b] & lamentabile feretrum, reſiduum lachrymarum noſtrarum coram vobis, inclyte Princeps, effundimus, de copioſa clementia veſtra triſtitiæ noſtræ ſolatium expectantes. Sanctæ recordationis Alexandri Papæ Nepos idemque Clericus veſter Gentilis, turbato quoad parentes ſuperſtites ordine mortalitatis, diem clauſit extremum; bonæ indolis adoleſcens, laudabilem converſationem ſuam fideli fine concludens. Inter extrema ſanctæ confeſſionis Catholicæ verba, ſana mente ſanoque conſilio de rebus ſuis legitimè diſpoſuit; teſtamentum ſolemne condidit; in cauſas pias diſtribuit & legavit. Et quoniam

nihil eſt quod magis hominibus debeatur, quàm ut ultimæ voluntatis liber ſit ſtilus, & licitum quod iterum non redit arbitrium: Excellentiæ veſtræ preces effundimus, ut authoritate veſtra teſtamentum prædicti Clerici veſtri confirmetis, & res ipſius quæ in regno veſtro de redditibus ſuis, per vos eidem collatis, ſuperſunt, fideli diſpenſatori & Magiſtro ſuo Alberto, per cujus manum diſtribuendæ ſunt eleemoſynæ, ſine difficultate & mora faciatis aſſignari, ut ex liberalitate veſtra nomen veſtrum clariùs reſplendeat, & defuncti voluntas effectum obtineat, & tàm vobis quàm ipſi merces æternæ retributionis accreſcat. Refundite tanti Patrui memoriam in Nepote, & à mortuo ne prohibeatis gratiam, cui viventi benivolè ſimul & beneficè regiam contuliſtis & operam & impenſam.

a *Henrico Regi Anglorum.*] Henricus II. ſub quo B. Thomas Cantuarienſis cæſus eſt anno 1171. ipſe verò è viris exceſſit 1185. ut notat Chronicon Normanniæ: *Obiit Rex Henricus Nonis Iulii apud Chinonem, ſepultuſque eſt apud Fontem Ebraudi in Abbatia Monialium, cui ſucceſſit Richardus filius ejus.*

b *Poſt lugubres exequias.*] Videtur innuere his verbis quod in hac ſanctæ Genovefæ Eccleſia ſepultus fuerit quidam Alexandri III. nepos, nomine Gentilis, Clericus, ſeu ut vocamus, Eleemoſynarius Regis Angliæ, de quo agitur in hac epiſtola. Obitus autem ejus memoratur in Necrologio ejuſdem Abbatiæ x. Kalend. Decembris. *Obiit Gentilis Acolytus S. Romanæ Eccleſiæ, nepos bonæ memoriæ Alexandri Papæ III.*

EPISTOLA LXXXV.

Chariſſimis ſuis Guillelmo & Roberto Domini Papæ Scriptoribus,

Frater Stephanus de S. Genoveſa.

Agit de negotiis ſuis in Romana Curiâ promovendis.

COMMUNE vobis commonitorium offero, congaudens peregrè profectis, ſi profectio veſtra profectum vobis pariter pariat & provectum. Utrumque vobis facile comparabunt duæ divini palatii virgines, humilitas & honeſtas; ſi vel alter vel uterque veſtrûm alterutram excluſerit, quiſquis ille fuerit excludetur. Solent plerique Aurelianenſium aurei inter alienos eſſe, qui nec argenti fuerant inter ſuos. Metalla morum metior, quamvis non mentiar, ſi de pecunia faciam mentionem. Augeat vobis Deus gratiam ſuam, ut qui in curia ſunt, gratos nos habeant, & nos de vobis faciant gratulantes. Quaſdam petitiones noſtras Herveo de Rochis commiſimus, Eccleſiæ noſtræ negotia continentes. Rogo vos ut per vos & amicos veſtros, quanta ſedulitate & ſollicitudine poteritis, opem & operam impendatis, quatinus petitiones illæ noſtræ à Domino Papa & Domino Cancellario & exaudiantur benivolè, & beneficè compleantur. Si de retributione cogitetis, paratus ſum loco & tempore præſtito mihi à vobis beneficio reſpondere.

EPISTOLA LXXXVI.

Sanctissimo Domino & Patri Lucio Summo Pontifici,

Frater Stephanus,

Salutem & cum omni devotione vigilem & sinceram obedientiam.

Rogat eum ut servet antiqua jura Capellani S. Benedicti Parisiensis.

ANTIQUAS Ecclesiarum consuetudines, quæ nec rationi nec legi obviant, sancta Romana Ecclesia aut approbare consuevit, aut non censuit improbare. Eâ confidentiâ ductus ad misericordiæ vestræ sinum recurrit devotus filius vester Simon Capellanus sancti Benedicti, qui à quibusdam ejusdem Ecclesiæ Canonicis inquietatur, ut contra consuetudinem antiquam, tam suis quàm prædecessorum suorum temporibus observatam ab Altari, in quo parochialia divina hactenus populo celebrata sunt officia, recedat, & Altare novum in aliquo Ecclesiæ ipsius angulo erigere compellatur. Ecclesiæ illius forma dissimilis & dissidens ab aliis Ecclesiis à parte sanctuarii respicit Occidentem, ab introitu Orientem, non permittat in alio loco convenienter officia parochialia celebrari, quàm in eo quo priscis diebus usque ad tempora nostra priores celebrarunt. Placeat Sanctitati vestræ, si condignum vobis fuerit, ut observetur consuetudo quæ hactenus invaluit, sacrificia pro populo offerendi, maximè cùm non officiat officiis Clericorum, cum aliis horis sua ce-

lebrent divina officia, aliis Capellanus parochialia conficiat Sacramenta.

a *Ecclesiæ illius forma dissimilis.*] Cùm apud Christianos superior pars Ecclesiarum in qua ponitur altare, respiciat Orientem; ædes D. Benedicto sacra, olim in suburbio Lutetiæ Parisiorum, nunc verò viâ Jacobæâ, præter morem aliarum conversa erat versus Occidentem, his ut reor de causis, ut porta ejusdem Ecclesiæ secus viam publicam statueretur, qua facilior ad eam, prætereuntibus pateret ingressus, & ne strepitu officia divina turbarentur. At tempore Francisci I. cùm hæc ædes, situ & vetustate collaberetur, parochiani eam in meliùs restaurarunt, præcipuo Ecclesiæ aditu in partem oppositam constituto, ut in modum cæterarum Ecclesiarum ista deinceps versus Orientem collocaretur. Mos autem fuit semper apud Christianos orare ad Orientem conversos: ait enim Justinus Martyr quæst. 118. *Orationis tempore ad Orientem vultus omnes convertimus.* Et Origenes lib. Num. Hom. 5. *Ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conversi orationem fundimus.* Tres autem hujus ritus causas affert sanctus Athanasius lib. 9. quæst. 14. *Primò quia scriptum est, Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: per Zachariam autem dicitur; In die illa stabunt pedes ejus supra montem olivarum ad Orientem. Secundò, quia Deus lux est. Respicimus ergo orantes ad hanc partem unde lux venit. Tertiò, quòd cùm paradisus unde pulsus est homo, sit ad Orientem, ibi revertendi mens cupida oculos illuc dirigit.*

EPISTOLA LXXXVI.

Domino & Patri Abbati S. Bartholomæi Noviomensis seniori;

Jam senescens dies bonos & exitum felicem.

Rogat ut quemdam Canonicum fugitivum benignè suscipiat, & erga ipsum misericordem se præbeat.

UNUS ex eis, quorum infinitus est numerus, Robertus aliquando vester, in forma deformi veniens ad nos, miserabile simulacrum Fratribus nostris exhibuit,

buit, cujus & afficeretur ſpectaculo, & erudiretur exemplo. Opertus amiculo vili ac brevi, quod nec veſtigium veſtis intuenti præferret, nec opem aut operam operculi conferret induenti, errore ſuo nobis incuſſit horrorem, fortunâ movit formidinem, miſeriâ miſericordiam invitavit. Animalis homo non percipiens ea quæ Dei ſunt, cui nec vexatio dat intellectum, nec labor fingitur in præcepto. Hanc ſolam ſibi ſufficere credit allegationem, ſi vel miſericordes gratis invenerit, vel calamitatem ſuam inſpicientibus non occultet. Pro eo vobis, Pater optime, compaſſionis ardentes preces offerimus, ut miſerum iſtum, arborem autumnalem, ſal infatuatum, canem mortuum, culicem vivum, levitatis ſuæ dolos expertum, nec dolorum expertem, benevolè recipiatis, ac reficiatis beneficè; ne in eo per vos calamus quaſſatus conteratur, aut linum fumigans extinguatur. Moleſtum vobis me crederem, ſi ſenſiſſem vos aliquando moleſtatum. Confido, quia nec hujus, pro quo ſupplico, dementia veſtram clementiam minuit, nec importunitas mea vobis importat offenſam.

Unus ex eis quorum infinitus eſt numerus.] Alludit ad id quod dicitur Eccleſiaſt. 10. *Stultorum infinitus eſt numerus.* Agit autem de quodam Canonico S. Bartholomæi Noviomenſis, qui animi levitate ductus, Clauſtrum deſeruerat,

EPISTOLA LXXXVIII.

Priori & S. Collegio de Charitate,

Stephanus de ſancta Genoveſa,

Salutem & ſpiritualem cum exultatione proventum.

Preces fundit pro quodam Monacho fugitivo.

JOCUNDAM veſtri memoriam dum recolo, fructuoſam reporto conſcientiam, cùm inter veſtros

numerari me noverim, & à vobis meruerim munerari. Addit ampliſſimus charitatis veſtræ ſinus confidentiam votis meis, ut à vobis audeam petere, quod & impetrare debet pietas, & charitas non negare. Lator præſentium Canonicus quandoque noſter, lubrico conſilio ductus, cùm ex nobis eſſet, à nobis exiit, & poſt greges ſodalium ſuorum vagari incipiens ut inſipiens, poſt modicum ad ſe reverſus,[a] ſedato friſculo venit plorans, veniam implorans. Aliquos ex noſtris pietatis non expertes expertus, clauſum ſibi reditum multorum precibus attemptans, reverti in domum unde exivit non poteſt; & à nobis ad miſericordiæ veſtræ viſcera miſſus, ab uberibus tantæ conſolationis ſatiari & expetit & expectat. Rogo pro eo ego, ſi recolitis, amicorum veſtrorum quædam portio, ut eum qui ad arctiorem & altiorem ordinem veſtrum contendit aſcendere, pro amore Dei & noſtro benivolè ſuſcipiatis ac beneficè, ne preces incaſſum effuderimus, qui de gratia veſtra majora ſperamus. Ne autem converſationem ejus oneroſam vobis & inutilem credatis, divinis eum inſtructum cantandi & legendi teſtamur officiis, & eruditum regularibus diſciplinis.

[a] *Sedato friſculo.*] Friguſculum dicitur apud Ulpianum levis diſſentio quæ oritur aliquando inter conjugatos, aut etiam amicos, quod Gallicè dicimus, *froideur*: hîc autem accipitur pro quadam animi morositate, quasi diceret moroſæ mentis ſedato motu,

EPISTOLA LXXXIX.

Domino Papæ.

Supplicat pro Acolytho ab Episcopo Schismatico ordinato.

EXCUSABILIS est ignorantia, quam vel infirmitas ætatis, vel innocentiæ simplicitas inducere consuevit. Ea sic à malitia recedit, ut ad mansuetudinem accedat: sic accedit ad veniam, ut severitatem non accendat. Eam, Pater, sive de infirmitate procedat ætatis, sive de innocentiæ simplicitate nascatur, communis mater Ecclesia Romana levare semper & juvare sic studuit, ut & rigorem dispensatio temperet, & dispensationem justitia non relinquat. Hæc sunt quæ me minimum servum vestrum movent & monent, ut pro Odone Clerico præsentium latore, cum aliis qui pro ipso vos rogant, sanctæ Paternitati vestræ preces offeram, quæ & de charitate prodeunt, & proderunt charitati. In puerili ætate ab [a] Herberto Bisuntino schismatico gradum Acolythi qualitercumque suscepit, cùm priùs à Catholico Clericus factus fuisset: nesciens miser, quantum periculi manus illa leprosa sibi, vel ad præsens, vel imposterum importaret. Aperiatur super eum, obsecro, paternus Apostolicæ pietatis oculus, maternus Ecclesiæ Romanæ sinus expandatur; ut qui in suscipiendis Ordinibus minoribus deliquit, ad majores valeat humiliter promoveri. Vale.

[a] *Ab Heberto Bizuntino Schismatico*] Herbertus à Frederico Imperatore, qui ab Alexandro III. legitimi Pontificis partibus defecerat, in Sedem Bizuntinam intrusus est, quam per octo circiter annos occupavit. Legitur in Diplomate quodam Guillelmi II. ejusdem Sedis Archiepiscopi, privilegia ab Humberto Monasterio S. Vincentii concessa per longum tempus mansisse inco-

gnita, propter inhibitionem Herberti Schismatici, qui tanquam apostata pro Archiepiscopo Bizuntino de facto, non de jure se gerebat. Infaustam ejusdem mortem sic describit author vitæ S. Petri Tarentasiacensis. *Cùm eo tempore sanctissimus ille Præsul Vesontionem advenisset, ad eum multitudo undique confluxit, quibus inter cætera de prædicto hæretico, scilicet Herberto, verba faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec præsentiam Imperatoris per quem erat intensus, orationem omnibus indixit, ut manus domini acceleraret, Ecclesiam abillius tyrannide liberare, vel mutando hominem, vel mulctando, ut converteretur ad pœnitentiam, aut de medio tolleretur. Oratum est, & infra quatuor aut quinque dies miseram idem Schismaticus animam exhalavit.*

EPISTOLA XC.

Lucio Papæ.

Rogat ut Hervæum Clericum Beneficio gaudere faciat.

LAUDABILIS est juventus, cui testimonium præbent & honestas morum, & peritia literarum. Hæc in præsentium latore Hervæo Subdiacono per Dei gratiam, quantùm intelligimus, sic conveniunt & occurrunt, ut ei sufficiant ad meritum, & aliis ad exemplum. Inde est, quod pro eo confidentiùs vobis preces offerimus, ut quia nullum in Ecclesia Beneficium habet, benivolum simul ac beneficum aperiatis ei sinum, & ab uberibus consolationis vestræ desiderato spei suæ solatio satietur. In divinis officiis idoneum reddit eum usus quem à puero combibit; & de sacrario plenè vivere debet, qui plenè novit sacrario deservire. Scripsit pro eo felicis recordationis Pater Alexander Decano, & Canonicis S. Aniani Aurelianensis. Scripsistis & vos primò & secundò. Sed neque preces, neque præceptum vestrum, quamvis tres Præbendæ vacarent, voluerunt audire. Absit, Pater, ut inanes sint preces vestræ, contempti-

bilis authoritas, eluſorium præceptum. & nunc demum tanta, ſi placet, virtute intonet ſuper eos Majeſtas veſtra, ut qui blanditiis juvari non potuerunt, imperio diſcant vinci. Petitiones noſtras, quas per eum vobis offerimus, & implendas, ſi placet, admittite, & remittite perimpletas.

EPISTOLA XCI.

Henrico Silvanectenſi Epiſcopo.

Paratum ſe exhibet ejus mandatis.

GRATA eſt occaſio, quæ aut præſentiam veſtram mihi præſtat, aut memoriam repræſentat. Eam ſemper & oblatam deoſculor, & offerendam amplector. Verùm quia Capitulum Silvanectenſe, & [a]Abbas ſancti Vincentii, nullâ veſtri mentione factâ, mihi per Petrum de Valle mandaverunt, ut omni occaſione & dilatione poſtpoſitâ, in Octavis Epiphaniæ ad horam Capituli ad ipſos venirem pro quadam compoſitione, quæ, ut aiunt, inter vos & ipſos ex compromiſſo ea die fieri debet: miratus ſum pariter & moratus. Nec enim ſine mandato veſtro feſtinare debui, ne aut inofficioſus appaream, aut ocioſus exiſtam. Quotiens autem veſtræ Paternitati placuerit, paratus ſum, tam in his, quàm aliis negotiis apparere vobis & parere. Si me invitaveritis, non invenietis invitum. Abſit enim ut tam chariſſimus Pater meus invitum inveniat, ſi quando ut veniam me invitat. Licentius tamen & libentius in ſequentis hebdomadæ quartâ vel ſextâ feriâ meam vobis, ſi placuerit, præſentiam exhibebo.

[a] *Abbas S. Vincentii.*] Conſtructa eſt hæc Abbatia Silvanect. in honorem S. Vincentii ab Anna Regina conjuge Henrici I.

Francorum Regis anno 1059. *Vt ibi quieti & tranquilli viri religiosi Domino servientes, mundo renunciantes, regularem, id est sanctorum Apostolorum & B. Augustini, qua scripta est, vitam canonicè amplectentes, vivere valeant*, ut legitur in instrumento ad id confecto.

EPISTOLA XCII.

Guillelmo Aurelianensi, Domini Papæ Scriptori.

Rationem reddit de eo quod egit apud Magdunum pro Beneficio illi à Papa collato.

FELICES adolescentiæ successus, cui laborem indicit necessitas, & fructum educit utilitas de labore. In his tibi condelector & congaudeo, qui fortes & fortunatos animos sequens, & lascivos ætatis annos ad spectacula non proponens, sed exponens ad pericula, qui quasi cum Prophetis non acceptus in patria, sanctæ Sedis Apostolicæ, in sudore vultus tui, Beneficium & expetis & expectas. Promoveat Dominus & compleat desiderium tuum, ut in augmento gratiæ tuæ & amici gaudeant, & æmuli confundantur. Secundùm mandatum Domini Papæ pro negotio tuo [a] secutus sum usque Magdunum Dominum Aurelianensem Episcopum, & ibi coram Canonicis illius [b] Ecclesiæ, post sacros apices lectos, redditâ prius gratiarum actione Episcopo de promisso tibi, ad preces Domini Papæ, Beneficio, subsequenter & constanter authoritate mandati mihi injuncti eidem prohibui, ne alii, antequam tibi, Beneficium in Ecclesia Magdunensi conferret; & Canonicis, ne alium quàm te in Concanonicum reciperent, aut investiri permitterent: & si quam Episcopus fecisset, vel facturus esset de nondum vacante Præbenda

promissionem, concessionem, vel investituram, totum authoritate Domini Papæ irritum esse & fore denunciavi. Homo ille obedienter, ut solet, respondit, & mandatum Domini Papæ sese completurum promisit, Canonicis murmurantibus & objicientibus de quodam pecunioso Archipresbytero, cui ut dicebant xxx. solidos, quousque Præbenda vacaret, nomine Præbendæ assignaverant. Da operam ne opes illius opus tuum impediant. In petitionibus nostris per te & per amicos tuos, si quid potes, adjuva nos.

[a] *Secutus sum usque Magdunum*] Magdunum, vulgò *Meun*, urbs ad Ligerim in Diœcesi Aurelianensi sita, famosa natalibus Poëtæ clarissimi *Ioannis Clopinel*, à qua *Ioannes de Magduno* dictus est. Scribitur autem in hist. Episcop. Antissiodorensium, quod *Manasses Aurelianensis Præsul apud Magdunum castrum Episcopale, ubi Episcopus propriam non habebat quod competens esset domicilium, magna nobilitatis extruxit Palatium, cum turribus & propugnaculis, Præsidium videlicet municipii inexpugnabile, & nobile Episcopi, cum ad castrum illud delegaverit mansionem, ibidem & apud Largolium supra Ligerim lapideos pontes fecit.*

[b] *Ibi coram Canonicis illius Ecclesiæ.*] Collegiatæ scilicet S. Liphardi Magdunensis. Dicitur autem in vita istius sancti apud Surium, quòd *erat in pago Aurelianensi mons, quem incolæ regionis Magdunum nominant, in quo antiquis temporibus fuerat constructum castri ædificium, quod Vvandali solo tenus diruerant, ita ut nemoribus hinc inde rudera excrescentibus locus esset solitudo, ibi Liphardus cellulam sibi ex virgis contexuit. Interea Marcus Aurelianensis Antistes cùm viri Dei virtutes audisset, illum in Presbyterum ordinavit, exiguum illic templum extruens, quod etiamnum extat ad hunc usque diem.* Loquens verò de morte & sepultura S. Liphardi ait: *Marcus Episcopus audita viri morte, celerrimè ad ejus funus accurrit, atque unà cum fratribus corpus suum religiosæ tradidit sepulturæ, Veritium ipse sua benedictione futurum confirmat in Monasterio Magdunensi successorem, qui exinde illius structuram fecit excelsiorem.* Fuit ergo hæc Ecclesia priscis temporibus Monasterium, quod etiam legitur in constitutionibus Theodulphi Aurelianensis Episcopi. Monachi verò hujus Cœnobii jugo regularis disciplinæ excusso, in Canonicos sæculares mutati sunt, eodem planè modo quo apud Aurelias Monasteria SS. Aniani, Aviti, Petri virorum, & puellarum. Hæc autem S. Li-

phardi Ecclesia cùm diruta, & bellorum incursibus solo adæquata fuisset, denuò restaurata est, & solemni ritu inaugurata anno 1104. præsentibus Radulpho Turonensi Archiepiscopo, Galone Parisiensi, Joanne Aurelianensi Episcopis, Christiano Abbate S. Maximini, & aliis. Sunt in ea viginti Canonici & quatuor Dignitates, scilicet Decanus, Cantor, Succentor, & Capicerius.

EPISTOLA XCIII.

Domino Papæ.

Rogat ut nuncium [a] Canonicorum de Salicosa benignè suscipiat.

INCONSUTILIS Christi tunica desuper texta per totum, universa Christi membra sic contegit, ut nec minora rejiciat, & majora sufficienter admittat. Hoc exultationis & salutis operculo contecti quicumque sub [b] Augustino Regularium patre communem professi sunt vitam, speciali sese charitate tenentur diligere, & in necessitatibus fraternis alterius onera supportare. Inde est quod sanctæ Paternitati vestræ pro Fratribus de Salicosa Deo regulariter servientibus preces, quas possumus, effundimus, ut eorum nuncium & admittatis benivolè, & beneficè remittatis. Sanctæ conversationis eorum hilaris fama testimonium præbet, & integri fructus opinio sic alios invitat, ut & amicus gaudeat, & invidus torqueatur.

[a] *Canonicorum de Salicosa.*] Monasterium de Salicosa, Gallicè *Saussaye*, est Prioratus Ordinis Canonici in Diœcesi Rothomagensi, non longè à civitate Vernonensi. Condita est autem hæc Canonica anno 1155. à Richardo quodam parocho Tilliaci, qui omnibus suis facultatibus inibi erogatis, cum quibusdam ejusdem voti piis viris, Canonicam Regulam amplexus est.

[b] *Augustino Regularium Patre*] Regularium, seu Canonicorum in communi viventium Pater & Patriarcha dicitur S. Augustinus duplicem ob causam; vel quia communem illam vitam inter Clericos Hipponensis Ecclesiæ, Apostolorum more, constituit

& duxit, tractatumque de communi vita Clericorum ad eorum usum & regulam conscripsit: vel quòd Canonici illi, qui Regulares dicti sunt, ut à sæcularibus distinguerentur, regulam ab ipso dictatam in vitæ suæ normam assumpserunt. Utrùm autem viris an mulieribus fuerit primitùs scripta, utrùm sæculis millesimo prioribus, an posterioribus, fuerit apud eos recepta, non est hîc differendi locus.

EPISTOLA XCIV.

Hentico Sylvanectensi Episcopo.

Preces fundit pro Huberto Capellano ejus, ut offensam ei dignetur remittere.

NON est angustus charitatis sinus, qui sic extenditur ad singulos, ut suscipiat universos. Accuratiùs sese ad domesticos extendit, quorum compassione & cum scandalizatis uritur, & cum infirmantibus infirmatur. Hæc est, Pater, quæ affectum movet & monet, ut pro [a] Fratre nostro Huberto Capellano vestro justæ apud vos excusationis petitorium offeramus. Infirmitatis suæ causâ venit ad nos, ut sibi consulens, eos consuleret qui venalibus aphorismis seducunt ægros, & in vase vitreo coloris & substantiæ peccata discernunt. Excusabilis est levitas, quam iniquitas non induxit. Suscipiat, obsecro, vestræ lenitatis intuitus, quem suæ levitatis impetus, & justæ necessitatis impulsus, ad nos venire coëgit. Absit ut gratiam vestram sibi sentiat imminutam, quam tanto tempore beneficam habere meruit & benignam. Si quid culpæ fuerit, vel in linguæ lubrico, vel negligentiæ scandalo, donate nobis, ut gaudeamus de venia, qui metuimus de offensa.

[a] *Pro Fratre nostro Huberto Capellano vestro.*] Non est novum quod Episcopi asciscant sibi Canonicos Regulares in obsequium ad ministeria Ecclesiastica; eoque lubentiùs id præstitit Hen-

ricus Silvanectenſis, qui Hugonem Canonicum Regularem S. Genovefæ ſibi Capellanum vel Clericum elegerat, quò ipſe Canonicam vitam apud S. Quintinum Belvacenſem profeſſus fuerat.

EPISTOLA XCV.

Domino Papæ.

Rogat ut inobedientiam reprimat Canonicorum S. Joannis Sueſſionenſis in Parochiis commorantium.

PRÆTER communes Eccleſiæ Dei preſſuras, quibus nova monſtra diebus noſtris Chriſtum iterum crucifigunt, & de patrimonio ipſius animarum tributa in delicias laſcivientes effundunt, clamat Regularium Pater Auguſtinus, regulam auream quam ab Apoſtolis mutuò acceperat, diripi, frangi, & pedibus conculcari. Inter hujus corruptionis & inſaniæ filios tanquam mortiferæ cohortis duces erigunt capita, & malignandi libertatem ſibi miſerabiliter uſurpant Canonici S. Joannis Sueſſionenſis, regularem in ſe præferentes habitum, & ſæcularem obitum inferentes. In patrem armati, mortali vulnere matrem confodiunt, & eum quaſi ſignum ad ſagittam exponentes, dum famam ſuam negligunt, etiam in alios ejuſdem profeſſionis conſocios crudeliores exiſtunt: per Obedientias inobedienter vivunt, nec Abbati revocanti reſpondere, nec corrigenti volunt acquieſcere, nec credere corripienti. Hujus nequitiæ ſuæ velamentum & excuſationis opponunt cauſam authoritatem Epiſcopi ſui, qui contra ſacram quam profeſſi ſunt diſciplinam, armat eos & animat, ne Abbati ſuo reverentiam exhibeant, quam ei inter prima ſuæ converſionis auſpicia coram Deo & ſanctis ejus reliquiis, tanquam cœleſtis Reipublicæ jurati mi-

lites, promiſerunt. Huic morbo ſola medicinalis manus veſtra remedium afferre poteſt & conferre, quoniam inter cedros Libani nec unam invenire poteſt miſerabilis Abbas, quæ contra quercus Baſan ex adverſo velit aut valeat violentos impetus ſuſtinere. Authoritate veſtra reſtitutionem meruerat per Dominum Pariſiorum Epiſcopum & [a] Decanum ſancti Germani, ſed nec ſententiam eorum, imò veſtram obſervare voluit Epiſcopus, nec Canonici contradictionis filii mandatis judicium obedire. Inſurgat, Pater, veſtra ſeveritas, imò exerat ſe veritas contra tantæ inſolentiæ beſtias contumaces, & eripite pauperem à potente, cui præter Sedem Apoſtolicam non eſt adjutor, ut exemplo iſtorum diſcant alii ſub obedientia Prælatorum disciplinam ſuſcipere pariter & doctrinam.

[a] *Decanum S. Germani.*] Canonici S. Germani Pariſienſis, olim Rotundi, nunc Antiſſiodorenſis dicti, ad Regiam Luparam, regebantur per Abbates, ſi quidem Abbatiali titulo gaudebat hæc Eccleſia, ut legitur in Bulla Alexandri III. relata à Chopino in lib. de Sacra Politica. At cùm ſæculari toga donati ſunt Canonici illi; Abbates eorum tranſierunt in Decanos, ut aliis permultis Galliarum Eccleſiis Regularibus contigiſſe ex profeſſo alibi demonſtravi.

EPISTOLA XCVI.

Domino Papæ.

Commendat Abbatem S. Satyri, cujus vitam & virtutes laudibus extollit.

MOVETUR uſque in tempora noſtra cribrum Sathanæ, dum expectat & expetit, ut per contentionis filios frequenter excutiat filios excuſſorum. At non deficiet fides Petri, qui converſos confirmat fratres, Thabitam ſuſcitat, Eneam ſanat, baſes & plan-

tas consolidat eleemosynam postulantis. In hujus spiritu & virtute confidimus Sanctitatem vestram, Pater, scire, velle, posse & corripere inquietos, & pusillanimes consolari. Recesserunt à venerando Collegio sancti Satyri exeuntes ab eis, qui non erant ex eis, duo filii nequam, & quibusdam rebus Ecclesiæ furtim sublatis manus impias sacrilegio polluentes, ausi sunt, ut audivimus, sancto vestro comparuisse conspectui, & religionem vestram circumvenire attentantes labiis iniquis & lingua dolosa, nec falsitatem vobis intimare timidi, nec tacere veriti veritatem. Utuntur auctore quodam Raimundo excommunicato, & à Fratribus ob enormes excessus & seditiones inobedientiæ filias ejecto, qui, ut plenè agnovimus, sanctam illam Ecclesiam, inter filias Sion apud Deum & homines gloriosam, semper pacis impatiens turbare consuevit, & ut vulgò dicitur, serpens inter anguillas, milvus inter columbas, verius maliciæ & nequitiæ suæ fermento fraternæ sinceritatis & veritatis azyma, quantum in se est, attaminat & attemptat. Vero vobis testimonio, Pater, asserimus personam Abbatis religiosam, honestam ac providam esse & fuisse, & per xxxv. & ampliùs annos tam in Ecclesia illa, quàm in Ecclesiis[a] sancti Ambrosii & sancti Evurtii, in quarum altera priùs Subprior, in altera postmodum Abbas, Deo servisse fideliter in oculis hominum &, ut credimus, Angelorum. Exturbet & exterreat à conspectu suo sanctæ Paternitatis vestræ severitas prædictos iniquitatis filios, ut non apponant nocere homini innocenti, nec prævaleant sub aliquo mendacii sui velamento adversus Ecclesiam illam terribilem, ut castrorum aciem ordinatam, quæ usque ad diem istam præcipuo religionis titulo quasi speculum & exemplar inter consorores suas enituit & divinis obsequiis & regularibus disciplinis.

[a] *S. Ambrosii.*] Abbatia S. Ambrosii Bituricensis antiquæ

fundationis & Canonici Ordinis, reſtaurata fuit à Gaufrido Vice-Comite Bituricenſi anno 1012. Canonici autem Regulares S. Victoris Pariſienſis in eam poſtmodum inducti fuerunt.

EPISTOLA XCVII.

Sanctiſſimo Dom. & Patri Summo Pontifici,

Stephanus de ſancta Genovefa,

Salutem & novam in omnibus obedientiam.

Commendat [a] Monachos Compendienſes, rogatque ut eos adverſus impugnantes tueatur.

AD paternæ Sollicitudinis veſtræ ſinum recurrimus, quotiens aut noſtra neceſſitas urget, aut fraterna charitas perſuadet. Inde eſt quod ad inſtantiam Abbatis & Monachorum Compendienſium imprudentiùs forſitan & impudentiùs Paternitati veſtræ ſcribererere præſumpſi, ut cùm merita mea non ſufficiant, ſaltem proficiant aliena. Audivimus quia per operam & induſtriam Domini Silvanectenſis Epiſcopi, & Abbatis ſancti Germani de Pratis, & de Urſicampo ſibi à vobis injunctam, prædictum Monaſterium in meliorem ſtatum reformari incipiat, & tam apud Deum quàm apud homines, ſicut ex literis ipſius Epiſcopi pleniùs intelleximus, profectum ſibi pariter pariat & provectum. Inde eſt quod ego minima portio gregis veſtri, fraternis, ex his quæ audio, congaudens meritis, miſericordiæ veſtræ preces fundo, ut prædictorum fratrum nuntios & audiatis benevolè, & beneficè remittatis. Si quis autem contra ipſos Sanctitatem veſtram movere temptaverit, aut monere, ea quæ contra libertatem Eccleſiæ & Monaſticam diſciplinam ex adverſa parte

propoſita fuerint, veſtra, ſi placet, ſicut ſemper conſuevistis, Serenitas non admittat.

[a] *Monachos Compendienſes.*] Inſtauratum fuit celebre Monaſterium S. Mariæ, SS. Cornelii & Cypriani in urbe Compendienſi à Carolo Calvo Imperatore, ut notatur in ipſius Capitularibus tit. 43. n. 2. *Monaſterium*, inquit, *à nobis Compendium in honore S. Mariæ conſtructum à filio noſtro & fidelibus noſtris eo tenore quo cœpimus, honoretur.* At cùm Canonici in eo reſidentes ita à recto religionis tramite deviaſſent, ut Suggerius ad Eugenium Papam reſcribens dicat hanc Eccleſiam eſſe de nobilioribus Galliæ, niſi infamis enormitas Canonicorum obſtitiſſet. Idem Summus Pontifex his commorus, prætato mandavit Suggerio S. Dionyſii Abbati, ut Eccleſias S. Genovefæ Pariſienſis & S. Cornelii Compendienſis in meliorem ſtatum reformaret. Qui quidem ut Apoſtolicis apicibus pareret, ſicut in illam Canonicos Victotinos induxerat anno 1148. ſic in iſtum Monachos ſuos Sandionyſianos invexit anno 1150. nec tamen diu apud eos viguit reparata hujuſmodi Monaſtica obſervantia, ſi quidem poſt triginta circiter annos debuit adhuc reſtaurari per Epiſcopum Silvanectenſem & Abbates ſancti Germani Pratenſis, & Urſicampi, ut diſcimus ex hac epiſtola.

EPISTOLA XCVIII.

Godefrido Abbati ſancti Satyri.

Rogat ut benignè ſuſcipiat quemdam Canonicum S. Genovefæ, qui apud S. Satyrum degere cupiebat.

JUVANDA ſunt deſideria, quibus & egreſſum devotio, & diſcretio dat progreſſum: eorum nec obſtandum principiis, nec detrahendum mediis, nec ultimis invidendum. Hæc attendentes in chariſſimo Fratre Concanonico noſtro Joanne bonæ indolis & fructuoſæ, ut credimus, in poſterum ſpei juvene, commendabilem ipſius voluntatem commorandi apud vos, & exemplo veſtro diſciplinis regularibus in melius confor-

mandi, grato assensu susceptimus, & ad tempus eum vestræ mittimus & committimus Sanctitati. Preces pro ipso porrigimus, ut eum benivolè simul & beneficè cum Fratribus vestris commorantem paternâ sollicitudine conservetis. Si opportunitas interim vobis occurrerit ad Ecclesiam sanctæ Genovefæ Virginis ad Diaconem ordinandum, Archiepiscopo vestro, vel alii Catholico Episcopo poteritis præsentare. Processu temporis, cùm ætas ipsius exegerit, Deo volente, per Ecclesiam vestram in gradum superiorem poterit promoveri.

EPISTOLA XCIX.

Magistro Bertero Cameracensi Archidiacono.

Monet se iter arripuisse ut conveniat Dominum suum.

IN auditu auris obediens Domino meo hac die Sabbati summo mane Parisius veni; cúmque adhuc sufficeret dies militiæ, quia tantum non sufficiebat diei malitia nostra, fatigato corpore substiti, nocturnas vigilias somno recipiens & reficiens, ne deficerem in via, minimum proficiens si plurimum proficiscens. Sequar tamen ne non obsequar Domino meo, & apud[a] Spinogilum modicum somni capiens, cras Domino volente circa horam tertiam Domino meo comparebo. Renuntiate mihi per præsentium latorem ubi vos veniens inveniam, venialem moram meam sub virga Domini mei purgaturus.

[a] *Apud Spinogilum.*] Spinogilum vel Spinolium, vulgò *Espinay*, est villa Diœcesis Parisiensis non longè a Corbolio, dominio spirituali & temporali Ecclesiæ S. Genovefæ subjecta.

EPISTOLA C.

[a] Manaſſe Dei gratiâ Aurelianenſi Epiſcopo; *Stephanus de S. Genovefa,* Salutem & fidele obſequium.

Hortatur ut quoddam debitum ſolvere non retardet.

AD petitionem veſtram, quam per Dominum Odonem Clericum veſtrum ſignificaſtis mihi, & cùm eſſem apud vos ore proprio expreſſiſtis, inducias vobis, in cauſa Magiſtri Benedicti ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Acolythi conceſſimus, ſperantes de vobis meliora & viciniora paci. In hujus ſpei confidentiam venit ad vos prædictus B. cui ſi ſatisfeceritis in debito ſuo, & conſuletis famæ veſtræ, & verecundiæ parcetis. Verbo enim Epiſcopali credulus, ſicut ſermonem veſtrum ſacramentum exiſtimat, ſic & ipſius ſermonis contrarium eventum ſacrilegium reputat. Satisfacite ei, Pater, vel in totum vel ſaltem in partem debiti, ne compellar, ad mandatum Domini Papæ, in ſententiam vobis moleſtam procedere, quoniam mandatis Apoſtolicis nolle acquieſcere peccatum ariolandi eſt, & ſcelus idololatriæ nolle obedire. Invitus offendam ſenectutem veſtram, ſed à Domino Papa puniri timeo inobedientiam meam. Si enim ad aures Domini Papæ pervenerit, vel vos non ſolviſſe, vel me nihil feciſſe, offenſus & indignans ſupremam manum apponet, & ſic utrumque noſtrûm, quod vereor, percutiet, ut pœna veſtra meam negligentiam non excuſet.

[a] *Manaſſe Aurelianenſi Epiſcopo.*] Manaſſes de Garlanda nepos Stephani de Garlanda quondam Aurelianenſis Decani, de quo ſæpius S. Bernardus agit in epiſt. Ex nobili Garlandorum Gornaci ad

ad Matronam proſapia oriundus Epiſcopus Aurelianenſis renunciatur anno 1146. erga Canonicos Regulares S. Evurtii benevolus & beneficus, ita ut inter eos tandem in medio Capituli voluerit ſepeliri.

EPISTOLA CI.

Reverendiſſimo Patri ac Domino, Dei gratiâ Summo Pontifici,

Philippus eâdem gratiâ Francorum Rex,

Debitam cum ſumma devotione reverentiam.

Rogat ut omnem fidem adhibeat Stephano, quem Romam mittit ad negotia, quæ ipſi tractanda mandavit.

FIDELIS ſemper Eccleſiæ Romanæ devotio Regni noſtri, & facilem ſupplicandi coram vobis aditum, & felicem à vobis reditum promeretur. Concurrant & reſpondeant priſcis diebus hodierna tempora, Pater, ut Regnum Sacerdotio, nec Sacerdotium deſit Regno.[a] Impugnant adoleſcentiam noſtram, & auſpicia Regni noſtri perturbare contendunt potentes, & qui multiplici ex cauſa fidem nobis debuerant, infideles adverſarii, quorum improbitate compellimur & conſilia nova quærere, & auxilia corrogare. Adſiſtit nobis ſuper omnes amicos & fideles noſtros chariſſimus[b] avunculus noſter Willelmus Remenſis Archiepiſcopus, in conſiliis noſtris oculus vigilans, in negotiis dextera manus. Cùm vel ad tempus recedere à nobis, ſuccedere eſt hoſtibus noſtris, qui ſicut abſque armis, ita & abſque amicis nos eſſe votis infidelibus irreverenter & expetunt & expectant. Vocaſtis enim, Pater, ſicut audivimus, & ut præſentiam ſuam vobis exhibeat, ſacris

vestris apicibus invitastis. Paratus erat parere, & comparere vobis, peccato ariolandi simulacrum inobedientiæ comparans, & voluntatem non acquiescendi vobis tanquam scelus idololatriæ detestans: in articulo summæ necessitatis nostræ, confidentes de præcipua dilectione vestra retinuimus eum, clavum in oculis hostium nostrorum, & in lateribus eorum lanceam, sine ipso fieri nihil æstimantes, sive de pace, sive de bello cum hostibus sit agendum. Suscipite, Pater, preces nostras, preces Filii vestri, quem à cunabulis semper dilexistis, ut qui ante nativitatem nostram [c] nostrum benivolè desideraſtis ortum, authoritate vestra beneficè comprimatis nostrum desiderantes occasum. Gratum sit vobis, Pater, quod in tanto discrimine Regni, tantum amicum nostrum retinemus, cujus præsentia nobis est perneccssaria, & absentia perdamnosa. Et quoniam magnum & cordi nostro profundè insitum est negotium, mittimus ad vos prædilectum & familiarem nostrum [d] Stephanum Abbatem S. Genovefæ discretum & fidelem Regno, quem loco nostro benignè suscipite, & ei tanquam nobis, in his quæ ex parte nostra vobis dixerit, indubitanter fidem habete.

[a] *Impugnant adolescentiam nostram.*] Philippus scilicet Flandrensium Comes, cum quo bella movit ad Viromandiæ Comitatum recuperandum, quem Belga usurpaverat. De hoc bello hæc habet Rigordus. *Anno igitur quinto regni Philippi Augusti, ætatis ipsius anno vicesimo, egressus est cum exercitu ad omnem terram illam, & operuerunt faciem terræ sicut locusta. Videns autem Comes Flandriæ exercitum Regis magnum & fortem, valde contritus est spiritus ejus, & liquefactum est cor populi sui fuga præsidium quærentes*, &c.

[b] *Avunculus noster Guillelmus.*] Guillelmus scilicet à Campania Archiepiscopus Remensis, Cardinalis Legatus, filius Theobaldi veteris Campaniæ Comitis, qui filiam suam Adelam dederat in uxorem Regi Ludovico VII. ex qua suscepit Philippum Augustum, cujus ergo avunculus fuit Guillelmus, de quo suprà egimus.

c *Noſtrum benevole deſideraſtis ortum.*] Cùm Ludovicus VII. duas habuiſſet uxores, quæ nullam ſexus maſculini prolem ediderant, tertiamque duxiſſet Adelam, quæ jam quatuor annis abſque liberis permanſerat, ac ſterilis videbatur, *Rex*, ut ait Rigordus, *cum uxore ſua Adela, & univerſo Clero & omni populo totius regni ad orationes converſus & eleemoſynas, filium à Deo petiit, non de meritis ſuis jactans, ſed ſola Dei miſericordia confidens. Exaudita ſunt preces eorum in conſpectu Domini, & datus eſt ei à Deo filius nomine Philippus, qui idcirco Adelodatus dictus eſt.*

d *Stephanum Abbatem.*] Ex hac Epiſtola licet colligere quanto fuerit in pretio apud Reges, Principes & Magnates Stephanus noſter, tunc Abbas S. Genovefæ.

EPISTOLA CII.

Narrat quomodo ſe purgaverint Apuli contra Romanos Scholares.

LINGUA tertia conturbat Fratres, & amicam ſimplicitatis concordiam ſcandalo diſſentionis involvit. Id accidiſſe credimus inter quoſdam Scholares Romanos cives, N. Domini Papæ & G. Domini Jachinti nepotes, cum quibuſdam aliis, & quoſdam Apulos, ſcilicet B. nepotem bonæ memoriæ Domini Papæ G. & alterum quemdam B. & Joannem quemdam Neapolitanum, occaſione quarumdam litterarum, quas, ut dicebatur, prædicti Apuli in detractionem & infamiam prædictorum nobilium Romanorum præſumpſerant ad Curiam tranſmiſiſſe. Convenerunt utrimque de beneplacito ſuo joram nobis & in præſentia noſtra prædicti Apuli, qui famoſas litteras ferebantur ſcripſiſſe, ſeſe frequenter & ferventer excuſantes tactis ſacroſanctis Evangliis juraverunt, neque litteras illas neque alias contra eos quos ſupra diximus ſe nunquam ſcripſiſſe, neque ut ſcriberentur, conſenſum aut conſilium præbuiſſe, aut aliquam ſcientiam inde habuiſſe. Hac voluntate utrorumque vobis ſcripſi-

mus, ut illorum apud vos purgetur innocentia, & istorum apud eos indignatio remittatur.

EPISTOLA CIII.

Refert qua ratione pacificarit quosdam inter se rixantes.

* IN hac executione mandati vestri, Pater, eâ quâ potuimus diligentiâ procedentes, convocatis ante nos nepotibus vestris B. & E. intelleximus eam materiam jurgiorum magis excitatam animositate quàm malitiâ, minus odio quàm animi levitate. Auditis conquestionibus utriusque brevis horæ momento, leni pariter & levi suffragio, & labore nostro conquievit omnis illa dissensionis causa, & ad primos correptionis & correctionis nostræ monitus docilis amborum juventus acquievit; interposito coram nobis fraterno osculo, quod intelleximus fidelissimum signum pacis. Quod autem per litteras vestras nobis significastis, ut de moribus & actibus eorum vos pleniùs instruamus, indulgeat nobis sancta Paternitas vestra, quoniam intentionem quantulam possumus impendentes Ecclesiis nobis commissis, nec volumus nec debemus aliorum esse censores, morum vel actuum scrutatores: ipsi enim à nobis separati, in civitate vacant doctrinis scholaribus, nos extra civitatem claustralibus disciplinis. Salutant vos omnes Fratres communi desiderio, de vobis sperantes prospera, timentes adversa. Valete ut volumus.

EPISTOLA CIV.

Raimundo Priori,

Stephanus de ſancta Genoveſa Abbas,

Salutem quam deſiderat.

De ſuæ valetudinis ſtatu eum certiorem reddit.

POST [a]iter arreptum ſextâ feriâ febrilem tota nocte paſſus acceſſionem, ſummo manè Trecas veni. Salutato Domino Archiepiſcopo ea die Dominica in domo Joannis noſtri quievi. Interim per Dei gratiam [b] acceſſio non acceſſit. Reliquiæ tantum caloris & ſitis moleſtant me ſperantem in proximo meliora, & viciniora ſaluti. Secunda feria manè Dominus Archiepiſcopus Divionem, [c]ego Abbatiam Ripatorium adii. [d]Clarevallem vado, morulam aliquam ibi facturus, & per Dei miſericordiam & orationes Sanctorum plenam recepturus ſalutem. Salutate omnes Fratres noſtros, & in univerſis ſingulos, & in ſingulis univerſos.

[a] *Poſt iter arreptum.*] Ad proficiſcendum Romam, quò à Rege delegatus erat, ut ex ſuperiori 101. epiſtola patet.

[b] *Acceſſio non acceſſit.*] Id eſt febris acceſſus, Gallicè, *accez de fievre.*

[c] *Abbatiam Ripatorium adii.*] Ripatorium Monaſterium, vulgò *La Rivour*, Ordinis Ciſtercienſis filia Claræ-vallis in Diœceſi Trecenſi. Fundatum eſt rogante Divo Bernardo, ab Hattone ejuſdem urbis Epiſcopo anno 1140. huic primùm præfuit Alanus, qui poſtea Epiſcopus Autiſiodorenſis electus fuit.

[d] *Clarevallem vado.*] Abbatia Clarevallenſis Divi Bernardi vita, morte & cineribus, toto orbe celebris eſt.

EPISTOLA CV.

Remensi Archiepiscopo.

Rogat pro Magistro Hugone, ut Beneficium valeat obtinere.

QUANTUM vobis debeam, Pater, & memoria mea testis est, & conscientia judex. Usque in secreta consiliorum vestrorum suscepistis me gratis, & paternam sollicitudinem sano mihi exhibuistis & infirmo. Credunt aliqui me in oculis vestris complacere, & preces meas sibi apud vos prodesse, pro voluntate sua metiuntur, nec mihi mentiuntur. Unus eorum est magister Hugo de Novaria, non novus amicus & Clericus vester, pro cujus Clerico preces vestras Domino G. Archidiacono verbo pariter porrexistis & scripto. Et quoniam nihil vos incepisse memini, quod imperfectum reliquerit manus vestra, rogo ego minima portio Clericorum vestrorum, ut quia preces vestræ nondum obtinuerunt effectum, pondus addatis precibus vestris, ut tam fidelis & honestus amicus vester per vos consequatur desiderium, & Clericus Ecclesiam obtineat, quam de liberalitate vestra se obtenturum expectat.

EPISTOLA CVI.

Domino Albino Presbytero Cardinali.

Mittit ipsi superpelliceum novum & talare.

PAUCA vobiscum, Pater, verba contuli, sed multum retuli fructum, humilitatem didici, combibi mansuetudinem; gravitatis si non meminero, levitatem

incarri : verum mihi prætendebant Auguſtini diſcipulum & excluſa cupiditas & frugalitas incluſa. Regularem habitum per gratiam Dei ſic præfertis exteriùs, ut interiùs conſervetis. Hujus habitus indicium principale vobis mitto, ſuperpelliceum [b] novum, candidum & talare, quod repræſentet vobis vitæ novitatem, munditiæ candorem, perſeverantiæ finem. Suſcipite, Pater, munuſculum filii, minus æſtimantes panni pretium, quàm vel mittentis animum, vel muneris ſacramentum. Et quoniam in feſto beatæ virginis Genovefæ [c] myſticam ſuperpellicii confectionem Fratribus noſtris moraliter expoſui, cum materiali ſuperpellicio mitto vobis etiam morale, ut ex ſermone ſit acceptum munus, & ſermo ex munere ſit acceptus.

[a] *Domino Albino S. R. E. Preſbytero Cardinali.*] Albinus Mediolanenſis Canonicus Regularis Monaſterii Sanctæ Mariæ de Creſcentiaco, primùm Diaconus Cardinalis ſanctæ Mariæ Novæ, deinde Preſbyter Cardinalis à Lucio III. creatus, demum Epiſcopus Albanus à Clemente III. effectus, librum edidit, cui titulus *Collectio Canonum.* Ad eum autem ſcripſit acta Concilii Remenſis Gaufridus Clarevallenſis Monachus. Vita functus eſt anno circiter 1198.

[b] *Superpelliceum novum candidum & talare.*] Superpelliceum dicitur veſtis illa linea quam ſuperinduunt Canonici. Hanc autem ſortita eſt nomenclationem, quod antiqui Canonici eam ferrent ſuper togam ex agnorum pellibus confectam, qua hyeme frigus arcerent, dum divinis in Eccleſia vacabant. Superpelliceum autem illud uſque ad talos deſcendebat, & ſimile erat albæ qua utuntur Sacerdotes cùm ſacrum Miſſæ ſacrificium celebrant; unde fuit prohibitum in Synodo Sueſſionenſi ſub Riculpho congregata anno 889. *ne alba illa utantur Sacerdotes in ſacris myſteriis, quæ in quotidiano & exteriori uſu.* Et in Concilio Conſtantienſi: *ut Clerici utantur ſuperpelliceo ultra medias tibias longo.* Ejuſcemodi oculis noſtris conſpeximus apud antiquos S. Dionyſii Remenſis Canonicos Regulares.

[c] *Myſticam ſuperpellicei confectionem fratribus noſtris moraliter expoſui.*] Sermo ille habetur ultimus inter ſermones Stephani noſtri. Habet autem pro themate hæc verba Sapientiæ, *quæſivit lanam & linum, & operata eſt digito manuum ſuarum.* Inducit autem

S. Genovefam virginem quærentem linum munditiæ à beata Virgine Maria, quo ſuperpelliceum novis ſuis Canonicis Regularibus contexeret, & lanam pœnitentiæ à beata Magdalena, qua cappas eiſdem conficeret.

EPISTOLA CVII.

Sanctiſſimo Domino & Patri Lucio Summo Pontifici,

Philippus Dei gratiâ Francorum Rex.

Salutem & cum omni devotione debitam reverentiam.

Rogat ut tueatur cauſam Archiepiſcopi Turonenſis adverſus Epiſcopum Dolenſem, qui titulum Archiepiſcopatus ſibi vendicabat.

SI obliviſci potuerit mater filiorum uteri ſui, & Eccleſia Romana Regni Francorum oblivionem aſſumet, cùm utrumque de jure ſit impoſſibile, de natura difficile, de facto enorme. Quid enim ultra facere debuimus Matri noſtræ, & non fecimus ei? uſque in hodiernos dies in partibus noſtris cum gaudente gaviſi ſumus, cum flente flevimus, utrumque calicem paſſionis & lætitiæ, ſine ſimultatis idolo, aut diſcordiæ, combibentes, perſecutiones ipſius quæ frequentius acciderunt, Patres noſtri Reges Francorum & robuſtis portabant humeris, & extentis brachiis defendebant. Exempla proponere, retractare eſt beneficia, quorum debetis in quem collata ſunt, non qui contulit, meminiſſe. Et quoniam hæc omnia melius noſtis, Pater, & tàm perſecutionis alienæ, quàm veſtræ in ſanctæ memoriæ Patre noſtro Alexandro conſolationis particeps fuiſtis, ſecuriori confidentiâ vobis exponimus ea quæ

ad Coronæ noſtræ gloriam, vel ejus ignominiam & jacturam reſpiciunt, ut de plenitudine conſilii & auxilii veſtri ſolatium reportemus. Turonenſem Eccleſiam noſtram ſemper ac Patrum noſtrorum fuiſſe, & præſentium memoria tenet, & priſcorum annalia profitentur. Totius Britanniæ minoris Metropolitanus hactenus extitit, qui Turonenſi præfuit Eccleſiæ, & in ipſo partes extremæ Regni noſtri uſque ad Occeanum requieſcunt. Ecce, Pater, [b] diebus adoleſcentiæ noſtræ nos impugnant non ſolùm qui armatam militiam exercent, ſed & qui in ſorte Domini vocantur, Clerici Dolenſes [c]: fortè non ſine dolo dolorem nobis inferre conantur, in tenero Capite noſtro Coronam antiquam confringere molientes. Chariſſimum ac fidelem noſtrum Turonenſem Archiepiſcopum ſuggeſtione quorumdam, & favore, ut dicitur, cujuſdam, infra breviſſimi temporis anguſtias vocaſtis, ut de cauſa, quæ magis noſtra eſt, quàm ſua reſpondeat, & ſtatum Coronæ in ancipiti ſtatera ponat, periculoſum ſanè & ignominioſum nobis & poſteris qui ſuccedent. Proinde Sanctitati veſtræ preces ex toto corde prodeuntes fundimus, ut intuitu Dei & pacis Regni Francorum, quæ in hoc articulo, ſi proceſſerit, peritura eſt, à cauſa iſta penitus deſiſtatis. Sed ſicut temporibus Anteceſſorum noſtrorum Turonenſis Eccleſia Metropolitanum ſuum in tota minori Britannia obtinuit, ita diebus noſtris, quos perturbare nec debetis nec vultis, obtineat & obſervet. Quòd ſi fortè, quod non credimus, inexorabilem vos invenerimus, uſque ad congruum tempus quo Dominus pacem & quietem Regno noſtro dare voluerit, Archiepiſcopo noſtro Turonenſi dilationes indulgeat Benignitas veſtra, quoniam propter neceſſarias Regno noſtro cauſas eum retinuimus: Primò propter difficillimam quam cum Comite Flandriæ guerram habemus. Secundò propter motus pluſquam civiles qui in provincia Bri-

tanniæ insurgunt inter principes ejusdem provinciæ & Regis Anglorum filios. Tertiò propter proximum colloquii terminum, quod cum Imperatore post Pascha Deo volente sumus habituri. In quibus omnibus ipsius Archiepiscopi industriâ, præsentiâ, consilio & auxilio indigemus. Sciat autem Paternitas vestra, quoniam in [d]generali Conventu nostro, quem in initio Quadragesimæ propter hanc causam & alias Regni necessitates Parisius convocavimus, consilio Archiepiscoporum & Episcoporum ac Baronum nostrorum prædictum Archiepiscopum ab incœpto itinere retinuimus, ut pote necessarium nobis & utilem rebus incœptis, & per Dei gratiam ad honorem Regni nostri peragendis. Fideles nostros præsentium latores [e]Abbatem de Sarcocello, & Magistrum P. familiarem & Clericum Parisiensem vestrum ac nostrum vobis transmisimus, ut in his, quæ ex parte nostra vobis dixerint, fidem eis habeatis, & per eosdem voluntatem vestram nobis, si placuerit, remandetis.

[a] *Persecutiones ipsius.*] Semper Summi Pontifices oppressi vel ejecti, apud Reges Galliæ confugerunt. Stephanus II. ab Aistulpho Longobardorum Rege divexatus, à Pipino exceptus est, ac in Sede sua omnibusque dominiis restitutus. Idem præstitit Carolus Magnus in gratiam Leonis III. à Romanis quibusdam seditiosis lacessiti, unde titulum Ecclesiæ Defensoris promeruit. Ludovicus Pius suscepit ac tutatus est Stephanum IV. in Galliam persecutionis causâ fugientem. Carolus Calvus benignè fovit Joannem VIII. præsidium apud se quærentem. Ludovicus Crassus omnibus modis adjuvit Gelasium ab Honorio IV. Imperatore oppressum, prorexitque Innocentium II. contrà Anacletum Sedis Pontificiæ invasorem. Ludovicus denique junior Alexandrum III. in has plagas adventantem & profugum admisit, causamque ejus contra Octavianum Antipapam, & Fredericum Imperatorem viriliter defendit. Quod beneficium Lucio Pontifici exponit Philippus Rex in hac Epistola, cùm dicit: *Et quoniam hæc omnia melius nosti, Pater, & tam persecutionis alienæ, quàm vestræ in S. memoriæ Patre nostro*, scilicet Alexandro, *consolationis particeps fuisti.*

[b] *Clerici Dolenſes.*] De controverſia Archiepiſcopi Turonenſis & Epiſcopi Dolenſis, qui Archiepiſcopalem dignitatem ambiebat, vide quæ diximus ad epiſtolam 39.

[c] *In generali Conventu.*] De hoc Conventu loquitur Rigordus ſub annum 1184. his verbis: *Chriſtianiſſimus Rex Francorum Philippus convocavit omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates, Comites, & omnes Barones, qui ad domandam feritatem illius, Flandriæ Comitis, & ſuperbiam frangendam unanimiter convenerant.*

[d] *Diebus adoleſcentiæ noſtræ nos impugnant.*] Philippus ſcilicet Flandrenſium Comes, de quo ſuprà.

[e] *Abbatem de Sarcocello.*] Sarcocellum vel Sacra cella, Gallicè *Cercanceau*, eſt Abbatia Ordinis Ciſtercienſis diœceſis Senonenſis, fundata ab ipſo Philippo Auguſto anno 1181.

EPISTOLA CVIII.

Eidem Lucio Papæ,

Sub perſona Philippi Regis.

Eandem Turonenſis Archiepiſcopi cauſam commendat.

CLAUSA nobis & Regno Francorum, quod hactenus Eccleſiæ Romanæ fideliſſimum extitit, paterna viſcera veſtra, ſaltem in dilatione quam pro Eccleſia Turonenſi poſtulavimus, ſentientes, & inexorabilem animum veſtrum non ſine confuſione noſtra nunc experti, cœlum & terram in teſtimonium vocamus, ut ſi quando Regias aures noſtras vobis aut Fratribus veſtris clauſerimus, excuſabiles valeamus apud Deum & homines apparere. Suſtinuimus pacem veſtram, & ecce turbatio, & in læſione Turonenſis Eccleſiæ, quæ tempore Patrum noſtrorum integram Metropolitani juriſdictionem in tota minori Britannia obtinuit, Regnum noſtrum turpiter imminuere ac mutilare contendit Eccleſia Romana, Coronam de

Capite noſtro dejicere, frangere, & pedibus conculcare. Quid enim aliud eſt Archiepiſcopum in eadem provincia contra Metropolitanum ſuum & integritatem Regni noſtri erigere velle, quàm ab hæreditate Patrum noſtrorum nos tanquam imbecilles & reſiſtere non valentes ejicere & fugare? Videat Dominus & judicet quod ſi proceſſerit factum iſtud, minus amodò vos æſtimabimus Patrem quàm Vitricum, minus ſentietis nos Filium quàm Privignum. Uſque ad animam noſtram pertinget gladius iſte, ut exhæredati clamemus, plangamus nudati, contempti & abjecti à vobis ultionem quandoque Dei & hominum expectemus. Neque enim ſolummodo vulnerabit nos plaga iſta, ſed & omnes totius Regni Barones in compaſſionem accendet, ut de manu veſtra requirat Dominus aliquando ſanguinem, qui propterea fundi poteſt, & inter Regnum, & majores Regni principes materiam ſeceſſionis & guerram perpetuam, quæ accidere poterit, eis imputet qui merentur. Ex præteritorum enim exemplis colligimus materiam futurorum, & ſicut antiquis temporibus occaſione diſſentionis hujus multorum ſanguis effuſus eſt: ita & diebus noſtris, niſi per induſtriam veſtram venienti morbo citius occurratur, clades communis, & generalis ſtrages inter Francos & Britones poterit ſuſcitari. Melius eſt autem in tempore occurrere, quàm poſt exitum vindicari.

EPISTOLA CIX.

Domino Octaviano,

Ex perſona Philippi Regis.

Conqueritur de Curia Romana ſibi minus benevola.

INviti compellimur hodie cœlum & terram invocare, & commovere in teſtimonium noſtrum, quoniam irreverenter impugnant adoleſcentiam noſtram. Hinc Eccleſiaſtici Patres, inde Principes Sæculares Eccleſiam Romanam, quod nequaquam ſperavimus, adverſariam nobis ſentimus, & uſque ad animam deſcendit gladius iſte, cùm in Regiæ Coronæ noſtræ confractionem manus extendant, qui eam ſaltem Petri gladio defendere debuiſſent. Contra Turonenſem Eccleſiam, quæ noſtra eſt, erigere conatur Apoſtolica Sedes in Britannia minore Dolenſem Archiepiſcopum, & integritatem Regni noſtri, quæ temporibus Patrum noſtrorum illæſa perſtitit, lædere, minuere, detruncare. Hæc ſunt beneficia meritorum Regni noſtri. Hæ retributiones & gratiarum actiones devotionis & fidei, quam Eccleſiæ Romanæ Patres noſtri ſemper exhibuerunt in omni perſecutione veſtra parati, pro Eccleſia Dei & imperare fideliter ſuis, & reſiſtere viriliter alienis. Perpetuæ diſſentionis & guerræ materiam ſuſcitare contenditis inter nos & Regni noſtri principes Occidentales, & ut abjectâ reverentiâ, quam Eccleſiæ Romanæ hactenus exhibuimus, facie vobis reſpondeamus adverſa; ſuſcitatis odiorum incendia, quæ ſi excreverint in flammam, inextinguibiliter pervenient in favillam. Exhæredati, ſpoliati, nudati per Eccleſiam Romanam, quantum in vobis eſt, aut periculosè pu-

gnare compellimur, aut turpiter exulare. Opponat se tantis malis auctoritas vestra, nec recidiva permittat exempla renasci, quibus multus sanguis innoxius effusus est, & iterum effundi poterit, si favore cujusdam, ut dicitur, qui non sine dolo Dolensis electus est, Regni nostri partes nobis occiduas auferatis.

EPISTOLA CX.

Magistro Meliori Cardinali,

Ex persona Domini Remensis.

Commendat idem negotium Archiepiscopi Turonensis.

QUæ ad utilitatem & pacem sanctæ Romanæ Ecclesiæ spectant, oculo vigilanti tenemur attendere, & primos discordiæ motus tanquam parvulos ad petram allidentes comprimere & necare. Occasione Turonensis & Dolensis discordiæ tantus in animum Domini Regis & principum ejus amaritudinis rancor descendit, ut coram Archiepiscopis. Episcopis, & Baronibus Regni ab Ecclesia Romana se conqueratur exhæredari, & dignitatem Ecclesiæ Turonensis, quæ sua est, aliter quàm temporibus Patrum suorum fuerit, imminui, & turpiter mutilari. Ingratam sibi & Patribus suis clamat Ecclesiam Romanam, & oblitam beneficiorum, quæ persecutionis & pacis temporibus à Francorum Regibus hactenus percepit, pro Matre perhibet se recepisse novercam. Inde est quod Dilectionem tuam, de qua non immeritò specialiter confidimus, monemus, rogamus & consulimus, ut quacumque arte potueris, factum istud impedias, nec proprer favorem personæ illius, quæ tibi natione conjuncta est, pa-

cem & concordiam, quæ inter Romanam Ecclesiam & Regnum Francorum hactenus inviolabilis extitit, turbari permittas. Credimus enim, quia si Dominus Papa contra Turonensem Ecclesiam processerit in facto isto, Dominus Rex & omnes Barones ejus indignatione, irâ & odio plusquàm credi potest animati & armati, abjectâ paulisper reverentiâ quam Ecclesiæ Romanæ debent, nova & periculosa consilia tractare cogentur, & non poterit leviter extingui, quod præcipitanter potuit incitari. Melius est autem in tempore occurrere, quàm post exitum vindicari.

[a] *Magistro Meliori Cardinali.*] Melior fuit Gallus natione Doctor, & fortè Archidiaconus Laudunensis, ut videre est in superiùs. Creatus est Cardinalis SS. Joannis & Pauli à Lucio III. anno 1185. De ejus legatione in Galliam sic loquitur Rigordus: *Pontifex Cœlestinus ad conquæstionem Danorum misit Legatos suos in Franciam, Meliorem scilicet Presbyterum Cardinalem, & Censium Subdiaconum, qui Parisios venientes, Concilium convocaverunt omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, necnon Abbatum totius regni, in quo tractaverunt de reformando Matrimonio inter Philippum Regem & uxorem ejus Ingelburgem.*

EPISTOLA CXI.

Londensi Archiepiscopo.

Mittit ei ampullam theriacæ.

VERECUNDIAM meam tetigit litera vestra, Pater, & castigato rubore frontem perfudit, commemorans pro negotiis vestris apud Dominum Papam me fuisse sollicitum, & in consiliis nuncii vestri Magistri Thobiæ minus desidem quàm devotum. Non modicus est obsequiorum fructus, eos quibus impensa sunt maximè potentes & nobiles vel in modico

meminiſſe. Placet mihi ſervitium meum complacuiſſe vobis, & in veſtra gratiarum actione totus accingor, & accendor ad majora, ſi vel opportunitatem occaſio non deſerat, vel opportunitas occaſioni concurrat. [a]Petrum veſtrum pariter ac noſtrum commendabili morum nobilitate inter juvenes præcipuum, ſicut mandaſtis, quantum nobis Dominus permittit, & commonemus Patrum verbis, & promovemus Fratrum exemplis. [b]Sacræ paginæ ſtudens ſcholas veritatis in auditorio, ſcholas virtutis frequentat in clauſtro: cum neque hic ſine veritate virtutem, neque ibi ſine virtute combibat veritatem. Duo ſugens ubera cito poterit impinguari, ut tanquam ſaginatus vitulus, vel fortis aries, ſive filius arietum de grege Domini ad altare ipſius & ipſe immolari poſſit, & quando vobis placuerit [c]pro aliis immolare. Conſideranti mihi quid vobis Domino meo poſſem mittere, nihil occurrit quo non abundetis & vos, & ideò inter divitias & delicias Occidentales, Orientale munuſculum mitto vobis [d]ampullam tyriacâ probatiſſimâ plenam, ab Archiepiſcopo Mamertino, Antiocheni Patriarchæ Suffraganeo, Concanonico & amico noſtro, mihi datam. Humile ſatis, ſed utile xenium, magnis & potentibus viris acceptum: quorum & vitæ ſtatus fructuoſus eſt in ſæculo, & exitus à ſæculo luctuoſus. Si quid aliud placuerit vobis, quod in Francia, quæ monſtris caret, inveniri poſſit, parati ſumus ſine diſſimulatione quærere, ſine dilatione transferre.

[a] *Petrum veſtrum pariter ac noſtrum.*] Conſule quæ diximus ad Epiſtolam 79. & 80.

[b] *Sacra pagina ſtudens.*] Scientia illa omnium facilè Princeps, quam Theologiam nuncupamus, aliis olim etiam nominibus appellabatur, illiuſque Doctores modò vocabantur Magiſtri in Divinitate, modò in ſacra pagina Theologiæ etiam nomen non erat inter eos peregrinum: ait enim Abaelardus epiſt. 1. *Accidicit ut quemdam Theologia tractatum de unitate & Trinitate divina*

divina Scholaribus noſtris componerent. Et Rigordus utriuſque meminit: *ſacram paginam & quæſtiones Theologicas docebant.*

c *Pro aliis immolare.* Id eſt ſacrum Miſſæ ſacrificium peragere.

d *Ampullam tyriacæ.*] Tyriaca vel Teriaca medicamentum quoddam præſtantiſſimum, ſingulare contra venena remedium, confectum ex carne viperina & aliis; unde Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum ait: *Carnes viperæ, unde Teriaca conficitur, quantis rebus aptæ ſint, norunt medici.* Sic autem nominatur ἀπὸ τῶν θηρίων; hoc eſt à beſtiis feris, ut ſunt venenatæ; ſive quòd illarum carnes admittat hæc compoſitio, ſive quòd earum venenis adverſetur, ut placet Plinio, qui etiam quoddam vitis genus in Theſſilo naſcens Theriacem appellat, quod venena propulſet.

e *Archiepiſcopo Mamertino Concanonico noſtro.*] Meſſana, vulgò *Meſſine*, eſt clariſſima Siciliæ civitas, cujus cives Mamertini dicti ſunt à Mamertinis quibuſdam barbaris, qui tempore Regis Agatoclis eam invaſerunt. Sic cives Romani Quirites appellabantur.

f *Antiochæni Patriarchæ.*] Erat tunc temporis Rudolphus II. Patriarcha Antiochenus, ut videre eſt in Genebrardi Chronologia.

g *Suffraganeo.*] Epiſcopus Suffraganeus duplicis eſt generis; alter qui ſub Archiepiſcopo conſtituitur, ut Epiſcopus Meldenſis dicitur Suffraganeus Archiepiſcopi Pariſienſis; alter verò qui vices obit alicujus Pontificis. Sic Epiſcopi Principes Imperii, qui non ſunt in ſacris, Suffraganeos aſſumunt Epiſcopos, ut eorum munia exerceant. Talem fuiſſe Mamertinum Epiſcopum, de quo hîc ſermo, reſpectu Patriarchæ Antiocheni, ſuſpicamur.

h *Francia quæ monſtris caret.*] Alludit ad id quod ſcripſit B. Hieronymus in laudem regni Franciæ in epiſtola adverſus Vigilantium: *Sola Gallia monſtra non habuit, ſed viris ſemper fortiſſimis & eloquentiſſimis abundavit.*

EPISTOLA CXII.

Raimundo Priori S. Genovefæ.

Rogat ut se apud Coabbates, excuset, quòd Capitulo adesse non possit.

CASUS fortuiti qui prævideri non possunt humano judicio, cùm ex insidiis fortunæ pendeant, eorum præscientiam soli sibi Dominus reservavit. Calore febrium laborans Marisiaci decumbo [a], timens ne, si duriorem evectionem ascendam, vehiculi motus accedens, incommodum periculi vehementius accendat. Oblatos cibos fastidio, eorum oblationes nec appeto nec affecto. Continua tamen nondum immoderata, calor & sitis, somnus inquietus, urina intensior, dolor capitis & membrorum, & alia quædam febrilia symptomata, quæ propriis appellant vocabulis, qui in vase vitreo coloris & substantiæ peccata discernunt. Spero tamen quia si paucis diebus quieti corporeæ indulgeam, per Dei misericordiam succedent meliora & viciniora saluti. Interim, Charissime, [b] in instanti communis Capituli conventu vices nostras suppleas, ut audias & intelligas quid loquatur. Dedit enim tibi Dominus in omnibus his intellectum. Et quoniam absentia mea non ex voluntate, sed ex necessitate procedit, apud Dominos & Coabbates nostros rogo te habe me excusatum. Saluta ex parte nostra charissimos & prædilectos Fratres nostros omnes, qui soli sunt corona mea & gaudium meum in Domino. Vale, & ora ut valeam.

[a] *Marisiaci decumbo.*] Marisiacum, vulgò *Marisy*, villa est Diœcesis Suessionensis, dominio S. Genovefæ addicta, ipsique

donata à viro nobiliſſimo Hermogaldo, cujus anniverſarium notatur in ejus Obituario 6. Kalend. Decembris his verbis: *Obiit Hermogaldus, vir magnus, qui ad æternam ſui memoriam, villâ Mariſiaco hanc ditavit Eccleſiam.* Ibi depoſita fuit S. Genovefæ theca, cùm imminentem Normannorum ſtragem declinaret. Hujus autem altare ſeu parochia Canonicis S. Genovefæ donata fuit anno 1085. ab Hilgoto Sueſſionenſi Epiſcopo, quendam ejuſdem Eccleſiæ S. Genovefæ Decano, ut apparet ex ipſius Chatta hîc tranſcripta. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Hilgotus Dei gratiâ Sueſſionenſis Eccleſiæ Epiſcopus, omnibus ſanctæ Matris Eccleſiæ fidelibus tam futuris quàm præſentibus cognitum fieri volo, quòd Servinus ſanctæ Genovefæ Decanus cum cæteris Fratribus noſtram adiit præſentiam, prece ſuppliciter orans atque poſtulans, quatenus prædictæ Eccleſiæ Fratribus duo altaria in Epiſcopio noſtro, unum in villa Mariſiaca ſitum, in honore S. Genovefæ virginis dedicatum; aliud vero Beato Vedaſto conſecratum juxta Firmitatem ſuper Vrcam fluvium, ſub præſenti teſtamento in perpetuo concederemus habenda; quorum petitionibus ſatis volens facere, atque utilitati Eccleſiæ B. Genovefæ, cujus Alumnus & Decanus extiteram, ſolis charitatis viſceribus providens, ea altaria B. Gervaſii Canonicis quibus Paſtorali dignitate præeram, & ejuſdem Eccleſiæ Decano, quicunque ſit, ea perſonaliter habenda ex conſenſu Hugonis præſcriptorum Altarium Archidiaconi, & Gotberti eorumdem Archipreſbyteri, tali dedi ratione, ut Canonici prædictæ S. Genovefæ Virginis illa duo Altaria ab illis in perpetuum habeant &c. Actum anno Incarnationis Dominicæ 1085. Indictione ſeptima, Epacta 22. concurrente 2 regnante Philippo Rege anno 31. D. Rainaldo Remenſi Archiepiſcopo anno 2. D. Hilgoto Sueſſionenſi Epiſcopo ſimiliter anno.....*

[b] *In inſtanti communis Capituli.*] Singulis annis habebatur Capitulum generale omnium Superiorum & Abbatum, qui Congregationi Victorinæ erant aſcripti, ut videre eſt in inſtrumento hîc tranſcripto. *Vniverſis præſentes litteras inſpecturis. Fr. Ioannes humilis Abbas S. Genovefæ Pariſienſis, Abbas S. Evurtii Aurelianenſis, S. Mariæ Augenſis, S. Mariæ Herivallenſis, S. Mariæ Iuliacenſis, S. Martini Ruricurtenſis, S. Mariæ de Cagia Meldenſis, S. Ioannis de Iardo, & S. Mariæ de Cantiprato Abbates, omnibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem in Domino. Notum fieri volumus, quod ſi contingat, ſicut plerumque fieri ſolet, ut Canonicus de aliqua Abbatia noſtri Ordinis abſque ſui Abbatis licentia vel præcepto qualibet de cauſa egrediatur, vel etiam pro peccato ſuo ſicut venerabilis Pater Auguſtinus dicit in Regula noſtra, de noſtra ſocietate projiciatur, ne contagione peſtifera plu-*

rimos perdat, postmodum talis frater misericorditer sit receptus, non potest de jure stallum, neque aliquid aliud postulare, praesertim cùm in matre nostra Ecclesia, videlicet S. Victoris Parisiensis, de qua omnes ordinem & habitum sumpsimus, ista sit approbata consuetudo, quod Canonicus, sicut dictum est, egressus una sola nocte extra Monasterium dormiat, in transgressionis suæ memoriale perpetuum statum pristinum de cætero nunquam obtineat. Actum in Capitulo provinciali anno gratiæ 1224. mense Maio, in Dominica qua Cantatur, Cantate Domino.

EPISTOLA CXIII.

[a]L. Cardinali S. Romanæ Ecclesiæ.

Rogat ut dispensatio ad ordines suscipiendos concedatur cuidam Judici Comitis Flandriæ.

JOCUNDAM vestri memoriam dum recolo, Pater, fructuosam reporto conscientiam, quam in brevi articulo temporis & lætificastis verbo, & ædificastis exemplo. Curram & proficiam in odore virtutum vestrarum: si autem perficere non invenero, magis imputandum erit negligentiæ meæ quàm eruditioni vestræ. Interim pro præsentium latore supplico, qui cùm me consuluisset, ad consilium vestrum missus à me, de sacro oraculo vestro sapientiæ simul ac salutis responsum expectat.[b] Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam imperium mixtum quidam appellant, sub potestate Comitis Flandrensis [c]procuratorio nomine diu exercuit, ubi ex officio qualitercumque suscepto tenebatur & innocentes absolvere, & noxios condemnare. Neminem tamen, ut ipse confitetur, ad effusionem sanguinis ore proprio condemnavit, sed confessos aut convictos de crimine, communiæ Ambianensi, ad quam judicium sanguinis spectat, secundùm quod meruisset reus, judicandos exposuit, & plectendos. Inde secuta

est capitalis pœna multorum, aliis suspensis, aliis prout exigebat consuetudo taliter damnatorum, aliter interfectis. Nullum tamen odio, sive pecunia, sive aliquo alio contra justitiam affectu supradictæ communiæ judicandum exposuit, aut damnandum. Reversus in se renunciavit his omnibus & condignos fructus pœnitentiæ concipiens in animo, Deo servire in sacerdotali ordine desiderat & affectat. Suscipite desiderium ejus, & salubriter ei consulite, temperato per dispensationem rigore, ne absorbeatur à tristitia, si ei via divini mysterii claudatur, qui sic plangit admissa, ut non admittat plangenda.

[a] *L. Cardinali S. R. E.*] Per litteram L. designatur sanè Laborans S. R. E. Cardinalis, Presbyter S. Mariæ in Porticu, creatus anno 1179. qui Canonum Collectionem elaboratissimam scripsit anno 1182. ideoque ad eum tanquam ad jurisperitissimum, hunc Presbyterum dimisit.

[b] *Iurisdictionem civilem usque ad rigorem.*] Hoc est usque ad pœnam corpori infligendam, quam vocat imperium mixtum, quod jurisdictionem civilem & capitalem simul complecteretur.

[c] *Procuratorio nomine diu exercuit.*] Id est functus est Officio Cognitoris & Actoris Fisci publici ac Principis; Gallicè, *Procureur Fiscal.*

EPISTOLA CXIV.

Decano & Capitulo S. Crucis Aurelianensis.

Hortatur eos, ut cuidam clerico, in cujus gratiam Papa ipsis scripserat, se præstent benevolos.

PATERNAS Domini Papæ preces, monitus, & mandata, tantâ debetis hilaritate ac diligentiâ suscipere, ut obedientia vestra divinam vobis gratiam comparet & humanam. Et quoniam pro Joanne latore

præsentium Clerico vestro in Ecclesia vestra enutrito & educato Summus Pontifex monendo, rogando, & mandando scripsit vobis; ego quoque sicut Clericus & amicus vester, moneo & consulo, ut in petitione prædicti Clerici benivolam simul & beneficam manum vestram aperiatis ei, quoniam tanto patri non parere perire est, non obedire obire. Moveat vos pariter & moneat ejusdem Clerici non inhonesta paupertas, non ignota nativitas, non illiterata pubertas. Accedit ad cumulum & stimulum petitionis hujus, quod Dominus Papa Domino Remensi Archiepiscopo excusationem negotii commisit, parvitatem meam tantæ potestati tanquam Hylam Herculi, & urticam lilio jungens, qui mandatum Apostolicum, si desides apparueritis, implebit non minus celeriter, quàm potenter. Noverit autem Prudentia vestra, quoniam acceptius est spontaneum beneficium, quàm involuntarium, gratuitum quàm extortum.

EPISTOLA CXV.

Fulconi[a] Magistro Scholarum S. Crucis Aurelianensis.

Rogat ut sinat quemdam Clericum publicè legere in Schola Aurelianensi.

MOLESTUM mihi est quotiens aliquem molestare compellor, præsertim Dominos meos, quibus vel ob meritorum gratiam, vel ob reverentiam dignitatis assurgere teneor & servire. Unum ex eis vos æstimo, cujus honorem minus in causis offendere quàm defendere sum paratus. Sed quoniam mandata Apostolica tanquam muri sunt urbis, quos transilire non licet: eo terrore percussus, [b] ne Romulei fratris sortem simul

ac mortem capitis amissione saltem civiliter incurram; sicut primo vos commonueram, ita & secunda commonitione vobis consulo, ut Magistrum G. secundùm mandatum Domini Papæ licitè legere permittatis. Quod si fortè nolueritis, peremptorio velim nolim vobis edicto denuncio, ut prima die Lunæ instantis Adventus dominici Parisius eundem G. ad tale regimen Scholarum minùs idoneum ostendatis.

a *Magistro Scholarum sanctæ Crucis.*] Cùm per Concilia statutum fuerit, ut sacras disciplinas ac etiam prophanas juniores edocerentur, sicut legitur in Canone 10. Concilii Tullensis anno 859. sub Carolo Calvo. *Constituantur undique scholæ publicæ, ut utriusque eruditionis, divinæ scilicet & humanæ in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere.* Legimus autem in Capitularibus Theodulphi Aurelianensis Episcopi cap. 19. *Si quis ex Presbyteris voluerit nepotem suum aut aliquem consanguineum ad scholam mittere in Ecclesia S. Crucis, aut in Monasterio sancti Aniani aut sancti Liphardi, aut in cæteris de his Cœnobiis quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus.* Cùm ergo fuerint ab antiquis temporibus scholæ publicæ in Ecclesia S. Crucis Aurelianensis, debuit etiam esse in illa, sicut in cæteris Ecclesiis Cathedralibus, Magister & Præpositus quidam qui eas moderaretur, & penes quem esset totius rei litterariæ regimen. Variam autem sortitus est in variis Ecclesiis appellationem. Nam modò Scholaris & Magister Scholarum, modò Cancellarius & Theologus appellatus est. De his agitur in Can. 18. Concilii III. Lateranensis his verbis. *Ne pauperibus qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Ecclesiam Cathedralem Magistro, qui Clericos, ejusdem Ecclesiæ ac Scholares gratis doceat, competens aliquod Beneficium assignetur, quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam.* Ad eos autem spectabat cæteris Magistris docendi licentiam ac facultatem tribuere, quod etiam nunc Cancellarii Academiarum ac Universitatum præstant. Arguebat Alexander III. in Decretali, quosdam ex iis qui sordido nimis quæstu pecunias ad hujusmodi licentias concedendas Magistris exigebant: *Tanto vehementiori*, inquit, *animadversione eos dignos censemus, qui nomen Magistri scholarum & dignitatem assumunt, & sine pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt.*

[b] *Ne Romulei fratris.*] Alludit ad id quod narrrtur de Remo, qui periit propter transgressionem & contemptum edicti fratris sui Romuli urbis conditoris.

EPISTOLA CXVI.

Guillelmo Remensi Archiepiscopo.

Ejus implorat auxilium pro quodam rustico à Regis ministris injustè oppresso.

ANGUSTANT me, ne augusto sermone scribam vobis, hinc necessitas mensis Augusti, inde festivitas patris Augustini. In primores familiaris & domestica, in secundo cura Pastoralis & Canonica nec scribentem recipiunt, nec rejiciunt disponentem. Inter hæc malui rudis esse, ut indemnis essem, quàm invocare musas, ut eruditus apparerem. Mitto vobis hominem rusticanum de post fætantes acceptum, in Palatiis Regum & Præsidum Prætoriis elinguem ac mutum, cujus causa sine consilio vestro peribit, sine auxilio vestro valido non valebit. Sublimes rapiunt eum & innocentem condemnant ministri Domini Regis, substantiolam ejus alendis uxori & filiis non sufficientem diripere volentes, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat.

Patet hanc epistolam conscriptam esse mense Augusto circa festum S. Augustini. Cùm loquitur de necessitate mensis Augusti, & de cura in eo rei familiaris, intelligendum est de instanti messe quæ non mediocre faciebat Abbati nostro, rei domesticæ providо, negotium, quippe qui agros ac villas suas proprio labore & sumptu per Canonicorum ac Conversorum ministerium colebat.

EPISTOLA CXVII.

Remenſi Archiepiſcopo.

Scribit in gratiam cujuſdam hoſpitis ſancta Genovefæ, ut liberetur ab exactione præpoſiti Pinciacenſis.

PRÆPOSITUS[a] Pinciacenſis contra propoſitum quod vobis promiſerat, poſtpoſitâ in hac parte memoriâ veſtri, ovem veſtram pro dimidia relinquens intonſam, reliquum non ſolùm tondere, ſed excoriare contendit. Centum ſolidos à paupere noſtro exigit, quos ſub centeſimis mutuabitur, ſi propoſitum præpoſiti non mutetur. Et quia nihil incepiſſe vos memini, quod imperfectum reliquerit manus veſtra, precor ut hominem innocentem, & uſque ad tempora iſta ab exactione regia liberum, beatæ Genovefæ Virginis hoſpitem & ſervum[b], conſilio & auxilio veſtro ita faciatis abſolvi in ſolidum, ne in centum ſolidis condemnetur. Plenum erit beneficium, ſi abſolutionem ſecuta fuerit plenitudo. Cantorem Silvanectenſem, qui atroces Canonicis noſtris injurias, contumax & arrogans irrogavit, ſuæ manumiſſionis immemor[c] quam ab Eccleſia noſtra gratis accepit ingratus, ſi placet, certo die citari & loco faciatis, & nobis ſuper tanto reſpondeat exceſſu, quoniam die quam nobis in quarta feria aſſignaſtis Noviomi, vos non credimus affuturum. Diſtentum eſt marſupium ejus, & ſicut animal illud plenum eſt vento[d], ita & ſacculus plenus eſt argento. Pecuniariter puniri poteſt, qui criminaliter meruit accuſari.

[a] *Præpoſitus Pinciacenſis.*] Pinciacum vel Piſciacum, vulgò *Poiſſy*, quindecim milliaribus ab urbe Lutetia, in Diœceſi ta-

men Carnotensi collocatur. Primas tenet inter septem præposituras à Castelleto Parisiensi pendentes. Celebris hæc villa Baptismo B. Ludovici. In ea insigne est Monasterium B. Mariæ sacrum, per Constantiam uxorem Roberti extructum, sed postea à Philippo Pulchro decentiùs restauratum, ac Monialibus sancti Dominici traditum.

[b] *Beata Genovefa hospitem & servum.*] Ecclesia sanctæ Genovefæ multos possidebat hujusmodi servos & ancillas tam Parisiis in Burgo de monte & S. Medardi, quàm in villis suis de Autolio, Vanvis, Spinolio, Rodoniaco & cæteris; dicebanturque homines & fœminæ de corpore. Quadruplex erat jus dominorum in ejusmodi servos, prout declaratur in Charta quadam Tabularii ejusdem Abbatiæ his verbis. *Non possunt filios suos Clericos facere nisi de concessione Ecclesiæ; non possunt filios suos aut filias matrimonio conjungere cum hominibus alterius Ballivæ vel Dominatus; caducum, id est manum mortuam debent: in necessitatibus Ecclesiæ dabunt auxilium conveniens de suo juxta consuetudinem regni.* Servi autem S. Genovefæ manumissionem suam pretio emerunt anno circiter 1245. regnante S. Ludovico, iis scilicet conditionibus, *primò, ut remanerent hospites seu vassalli ejusdem Ecclesiæ. Secundò, si uxorem servilis conditionis ducerent, etiam servi eorum liberi restarent. Tertiò, pro personis & juribus Ecclesiæ defendendis, seu pro prosecutione damnorum venire personaliter tenebuntur. Primo die ad sumptus suos, cæteris verò diebus dabimus unicuique dictorum hominum sex denarios Parisienses, quousque ex parte Ecclesiæ nostræ licentientur.*

[c] *Sua manumissionis immemor.*] Cantor ille Silvanectensis fuerat quondam servus S. Genovefæ, quem Abbas libertate donarat, ut Clericus efficeretur. Cautum enim erat per Concilia, scilicet Aurelian. III. Can. 26. Tribur. Can. 29. Bitur. Can. 9. Pictav. I. Can. 9. *ne servi ad ordines promoverentur, & ad honores Ecclesiasticos admitterentur, nisi priùs à dominis suis libertate donarentur.* Abbas autem S. Genovefæ accepit facultatem per Diploma Clementis III. anno 1289. primam tonsuram conferendi suis servis, quos ad hoc manumittebat.

[d] *Animal illud plenum est vento.*] Intelligit Cantorem Silvanectensem, quem hoc verbo, fortè minùs congruo, designat; parcendum tamen est authori, qui ad amicum Remensem Archiepiscopum, cum quo familiariùs utebatur, de suo quondam servo rescribit, & memoriæ repetendum, quod ait Cicero, *quàm multa sunt joca in epistolis, quæ prolata si sint, inepta videantur.*

EPISTOLA CXVIII.

R.[a] Carnotensi Electo.

Ipsi commendat Ecclesiam & Canonicos suos de Soisiaco, ne ab officialibus injuste graventur.

INITIA sacræ promotionis vestræ, & futuri Deo volente sacerdotii vestri merita, Spiritus sancti disciplina suscipiat, qui & fidelem consiliis vestris formam, & felicem negotiis finem imponat. Ad hujus oblationem voti & desiderii sacrificium nos invitant & communis quam omnibus Ecclesiarum Prælatis debemus reverentia, & specialis obedientia pariter & fides, quam Domino magnifico & benefico nobis avunculo vestro Remensi[b] Archiepiscopo à multis retro temporibus exhibere tenemur. Et quoniam his gratiarum vinculis vobis respondere, temporibus opportunis, parati sumus, & vitium ingratitudinis tam circa vos, quàm circa alios Dominos nostros penitus abhorremus: præcipuam ac prælaram nobilitatem vestram rogamus, ut sicut decessores vestri Carnotenses Episcopi, præcipuè Dominus noster Avunculus vester, & [c] post eum bonæ memoriæ J. & P. Carnotenses Episcopi nobis benivolè detulerunt, & vos æquis passibus, & si non majoribus, liberaliter deferatis. Est in Episcopatu vestro Ecclesia quædam nostra in villula nostra, quæ Sosiacum[d] dicitur, tam obscura nomine, quàm tenuis facultate, in qua duo Canonici [e] Regulares curam parochiæ gerentes Deo deserviunt[f], quibus Officiales vestri occasione cujusdam collectæ, quam fecisse vos dicunt, quadraginta solidorum onus imponunt, quod neque nos, neque patres nostri suscipere consuevimus

aut portare. Remittite nobis hanc angariam, Pater, quæ & nobis est oneri, & vobis futura non est honori. In aliis Episcopatibus, Parisiensi scilicet & Suessionensi, liberi sunt ab his oneribus Fratres nostri, nec à vobis Deo volente gravari incipient, qui per vos, sicut confidimus, specialiùs defendi deberent.

[a] R. *Carnotensi electo.*] Hæc epistola scripta dignoscitur anno 1187. quo Reginaldus de Barro electus fuit in Episcopum Carnotensem post decessum Petri Cellensis, ut legitur in Chronico Roberti de Monte. De illo autem meminit Petrus Blesensis epist. 15. & 20. vivere desiit anno 1217. ut notatur in Necrologio Carnotensi.

[b] *Avunculo vestro Remensi Archiepiscopo.*] Erat enim Reginaldus filius Agnetis à Campania, filiæ Theobaldi Comitis, & sororis Guillelmi Remensis Archiepiscopi.

[c] *Et post eum bona memoria I. & P.* Post Guillelmum Episcopatum Carnotensem administraverant Joannes Salisberiensis, & Petrus Cellensis, epistolarum suarum scriptis notissimi.

[d] *In villula nostra quæ Sossiacum dicitur.*] Sossiacum, vulgò *Choisy*, in Diœcesi Carnotensi, subjacet omni dominio Ecclesiæ Sanctæ Genovefæ. Hæc Parochia vocabatur olim S. Petri ad Boves, & villa ipsa dicitur, Gallicè, *Choisy aux bœufs*, eò quòd forum inibi habebatur celeberrimum, in quo boves undequaque adducti certis hebdomodæ diebus divendebantur, quod postea in villa Pisciacensi præstitum est. Cùm autem hæc Ecclesia in manus alienas devenisset, tandem Canonicis sanctæ Genovefæ restituta est per Guillelmum tunc Senonensem Archiepiscopum, qui etiam administrationem Episcopatus Carnotensis gerebat teste Roberto de Monte in supplemento Sigeberti his verbis. *Archiepiscopo Senonensi in fata recedente, Guillelmus electus Carnotensis ei successit, concesso tamen ei Episcopatu Carnotensi per biennium à Papa Alexandro, id est usque ad annum* 1171. quo tempore parochiam de Soisiaco Canonicis S. Genovefæ per chartam hîc appositam firmavit. *Guillelmus Dei gratia Senonensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, omnibus sanctæ Matris Ecclesiæ filiis tam futuris quàm præsentibus, ad quos litteræ præsentes pervenerint, in Domino salutem. Cùm Iurisdictio Carnotensis Ecclesia nobis esset commissa, Hugo Abbas & Canonici S. Genovefæ Parisiensis sæpè & multum querimoniam detulerunt super Ecclesiam de Soisiaco, quam ab Ecclesia sua videbant alienari, cujus juris*

eandem esse constaret : inquisita ergo rei veritate ex relatione dilecti filii nostri Odonis præfatæ Ecclesiæ quondam Abbatis, aliarumque legitimarum personarum ita se habere pro certo comperimus. Ea propter tam intuitu justitiæ quam Domini Papæ & amicorum nostrorum interventu Ecclesiam illam prædictis fratribus concedimus, ita ut liceat Abbati S. Genovefæ Canonicos suos ibi ponere, salvo jure Episcopali per omnia. Hæc ut rata imposterum permaneant, scripti hujus attestatione, & sigilli nostri impressione confirmamus. Hanc concessionem ratam habuit Alexander III. suo diplomate dato Tusculi 13. Kalend. Maii.

[c] *Duo Canonici.*] In illa Ordinis reformatione quæ sæculo circiter 12. facta est, duo vel tres Canonici in unaquaque Parochia morabantur, vel etiam plures. Quod semper observatum fuisse in iis quæ à Monasterio S. Genovefæ pendebant, discimus ex antiquis ejusdem Regulis & Constitutionibus in quibus cap. *De his qui ad obedientias conversantur*, præcipitur *ut fratres qui ad obedientias, id est Parochias, commorantur, in singulis locis tres si fieri potest, vel duo ad minus esse debent.* Verùm etiam illud ipsum decernitur per Diplomata Summorum Pontificum Cœlestini, Alexandri III. & Clementis III. in hæc verba. *Statuimus, ut liceat vobis in vestris Ecclesiis 4. aut 3. ad minus ex fratribus instituere, ita quod unus eorum à te, fili Abbas, Diœcesano Episcopo præsentetur, qui de manu ejus curam recipiat animarum. Cum autem res exegerit & fuerit opportunum, liberum vobis sit eos revocare ad claustrum, & alios in eis loco eorum, quemadmodum diximus, substituere, dummodo qui præesse debuerit, à Diœcesano Episcopo spiritualium curam accipiat.*

[f] *Canonici Regulares curam Parochiæ gerentes.*] Cùm Canonici Regulares sint verè & propriè Clerici, ad eos spectat animarum proximi salutem vacare, & Parochiarum administrationem gerere. Sed 12. sæculo quidam Episcopi attendentes quod ipsi in claustris vitam Monachis non valde absimilem exterius ducerent, à Parochiarum regimine volebant eos excludere ; quod præsertim accidit in Episcopatu Lemovicensi circa Canonicos Stirpenses, & in Aurelianensi circa Balgentiacenses. At Ivo Carnotensis, Ordinis sui vindex acerrimus, Canonumque indagator studiosissimus, binas scripsit epistolas, scilicet 69. ad Galterum Præpositum Sterpensem, & 213. ad Joannem Episcopum Aurelianensem, quibus evidenter probat Canonicos Regulares ad regimen animarum esse aptissimos.

[g] *Parisiensi & Suessionensi.*] Abbatia S. Genovefæ habet in Episcopatu Parisiensi Parochias de Vanvis, de Nemethodoro, de Rodoniaco, de Roissiaco, de Spinolio. In Suessionensi verò, de Firmitate Milonis, & de Matisiaco.

EPISTOLA CXIX.

Guillelmo Remensium Archiepiscopo.

Petit translationem cujusdam Monachi in aliud Monasterium.

CAPIAT est gratiæ vestræ sinus, Pater, & sic patens omnibus, ut non deficiat singulis, & proficiat universis. Erubescant & revereantur ingrati, quos frequentiùs prævenium beneficia vestra, quàm eorum obsequia subsequantur. De talium indevoto numero non esse credimus Th. Monachum vestrum in tribulatione sua de vestra sperantem benivolentia, de vestra gratia confidentem. Sicut intelleximus, frater est Draconum, & socius Strutionum, & inter Scorpiones habitans, Monachorum simultates & odia eò sentit profundiùs, quò propinquiùs intuetur. Non est qui consoletur eum, nisi à vobis ei citiùs consulatur. Vir est, qui & si apud vos commendari non egeat emendicatis suffragiis, de me tamen æstimans supra me, juvari se credit precibus alienis. Educite eum, si placet, de Hur Caldeorum, quod interpretatur incendium captivantium, ut cùm liberatus fuerit à labiis iniquis & à lingua dolosa, immolet pro vobis Deo sacrificium laudis, & reddat Altissimo vota sua.

EPISTOLA CXX.

Chariſſimo Fratri & amico, Hugoni Abbati S. Vincentii Sylvanectenſis;

Frater Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem & ſinceram dilectionem.

Poſtulat ut veniam concedat cuidam Canonico revertenti in ſuum Monaſterium.

MOVIT nos ſenectus & ſupplicatio J. fratris & Concanonici noſtri, qui ſic à vobis poſtulat veniam, ut ſuam non diffiteatur culpam. Paratus eſt ſatisfactioni parere, & miſericordiam veſtram in confeſſione reatus ſui, ne pereat, prævenire. Preces fundimus & nos pro eo, ut conſideratione ætatis longævæ, converſationis antiquæ, miſerationis divinæ, ſinum aperiatis paternum revertenti, & recipiatis pœnitentem, quem excluſiſtis[a] peccantem.

[a] *Excluſiſtis peccantem.*] Regula S. Auguſtini jubet ut contumaces ejiciantur, & à cæterorum ſocietate excludantur, his verbis: *Quòd ſi ferre recuſaverit, etiamſi ipſe non abceſſerit, de veſtra ſocietate projiciatur; non enim hoc fit crudeliter, ſed miſericorditer, ne contagione plurimos perdat.* Regula S. Benedictini cap. 28. ait de Religioſis pervicacibus; *Quod ſi nec iſto modo ſanatus fuerit, tunc jam utatur Abbas ferro abciſſionis, ut ait Apoſtolus: Auferte malum à vobis, & iterum infidelis ſi diſcedit, diſcedat, ne una ovis morbida omnem gregem contaminet.*

EPISTOLA CXXI.

Urbano Summo Pontifici.

Rogat ut petitiones quas fundit pro Ecclesia sua S. Genovefæ, suscipere & implere dignetur.

INITIA sacri Apostolatus[a] vestri, Pater, ea devotione suscipimus, ut ex eo certa concipiamus fiducia & humilibus dari gratiam, & confusionem superbis. Hac justitiæ libra[b] singulorum merita pensabit tantus Vicarius Petri, cui Dominus affluenter contulit scientiam, & cum scientia potestatem. Nec deesse poterit his duabus gratissima tertia comes, voluntas bona & beneplacens, & perfecta, quo funiculo triplici sancta desideria, recta consilia, & justa opera consummatiùs astringuntur. Interim glorior inde mecum ego minima filiorum vestrorum portio, quod Dominum nunc & patrem meum quandoque viderim in Scholis, ubi tanquam Hylas mirabar Herculem, magnis virtutum & prudentiæ passibus incedentem. Exinde vestri nominis reverentiam concepi, vestræ authoritatis combibi memoriam, fructuosum mihi proponens exemplar, doctrinam ex verbis, ex moribus disciplinam. Ecce ego & Ecclesia mihi indigno commissa vestri sumus, cum omni hilaritate parati omnia mandata vestra sine dissimulatione suscipere, sine dilatione complere. Preces fundimus Sanctitati vestræ, ut petitiones nostras quas per Dominum B. Acolythum vestrum vobis porrigimus, sicut Ecclesiæ vestræ videritis expedire, & suscipiatis benivolè & beneficè compleatis.

[a] *Initia Apostolatus vestri.*] Hæc epistola scripta est anno 1186.

1186. cùm ad Summi Pontificatus apicem evectus fuerit Urbanus III. die 23. Decembris anno 1185.

[b] *Hæc justitiæ libra.*] Quamvis per locum hunc nobis innotescat non esse recentem è justitiæ dextra libræ seu bilancis pendentis declinationem, non ea tamen fuit hujus Virtutis apud antiquos Romanos effigies. Hanc nobis exhibent nummi Adriani, Antoninii Pii, & Alexandri Severi: sedentis est habitu, sinistrâ virgam gestans, pateram dextrâ, quod quidem Justitiæ symbolum Antonius Augustinus Dialogo 2. sic explicat. *Sedet quod sapientem maturitas doceat, atque ideo sententiam pronuntiaturi judices sedebant. Sceptrum notat imperium mundi, atque Reipublicæ administrationem; patera verò significat divinitatem.* Aliam autem Justitiæ picturam profert Aulus Gellius lib. 14. Noctium Atticarum cap. 4. ex Chrysippo: *Forma virginali, aspectu vehementi & formidabili, luminibus oculorum acribus, neque humilis neque atrocis, sed reverenda cujusdam tristitiæ dignitate.* En variam Justitiæ imaginem, qualem sibi effinxerunt Græci, Romani, & Galli.

EPISTOLA CXXII.

Magistro Reginaldo, Aurelianensis Ecclesiæ Archipresbytero.

Petit ut injuriam fratri suo illatam condignâ satisfactione curet emendari.

SOMNOLENTA est amicitia, quæ in necessitatibus amici tardiùs excitatur. Hoc vitium ne incurras, hilarem te precor exhibe in causa Stephani fratris mei, cujus injuriam, quoniam mea est, tuam esse debueras æstimare. Et quoniam nondum plenè satisfactum est Apostolico mandato per Dominum Parisiensem Episcopum prolato, tu, penes quem non minima portio jurisdictionis [a] Ecclesiasticæ, unde gaudeo, consistit, supple vigilanter & viriliter quod excusationi deest, ut exinde tibi gratias agam, & injuriam passus industriâ tuâ recipiam ultionem. Fiat obsecro sine mora,

quæ omnino contrahet ad se periculum, si sine periculo malefactor transierit Pascha, quod Latinè transitum appellamus.

a *Tu penes quem non minima portio jurisdictionis.*] Duplicis generis inveniuntur Archipresbyteri, Urbicani scilicet, & Rurales, in Notis ad Concil. III. Tolet. Urbicanus est qui in civitate constitutus, munus Episcopi eo absente exequitur, in Ecclesia divinum officium incipit, benedictiones dat, & alia peragit quæ continentur in tit. de officio Archipresbyteri ex Constit. Leonis Papæ. Ruralis autem præest solummodo plebi. De his agitur in Can. 13. Synodi Regiaticinæ sub Lothario anno 850. congregatæ, ubi hæc habentur: *Propter assiduam erga populum Dei curam, singulis plebibus Archipresbyteros praesse volumus, qui non solùm imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verùm etiam eorum Presbyterorum qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & quâ industriâ unusquisque divinum opus exerceat, Episcopo suo renunciet, nec obtendat Episcopus non egere plebem Archipresbytero, quod ipse etiam per se gubernare valeat; quia etsi valde idoneus est, decet tamen ut partiatur onera sua, & sicut ipse matrici praest, ita Archipresbyteri prasint plebeiis, ut in nullo titubet Ecclesiastica sollicitudo, cuncta tamen ad Episcopum referent, nec aliquid contra ejus decretum ordinare praesumant.*

EPISTOLA CXXIII.

Magistro Bertero Cameracensi Archidiacono.

Rogat ut Dominum suum deprecetur pro quodam negotio.

VERECUNDUM nec minùs verum est quod loquor: timeo Dominum meum ac vestrum[a] offendere vel improbis quæstibus vel precibus importunis. Sufficit mihi gratia sua, quam solam omnibus præfero solatiis, omnibus antidotis antepono. Sed quoniam de plenitudine ejus omnes accipiunt, preces quas ei Parisius obtuli, precor ei porrigite, ut ad consequendum

quod poſtulo, per veſtram inducatur induſtriam, per veſtrum monitum moveatur. Opportunum ſe tempus obtulit, quo cum electo Aurelianenſi[b] & familiariùs loqui poſſit, & quod voluerit ab eo faciliùs impetrare. Diem feſtum acturus eſt Remis, ut audivimus, ubi concurrente temporis & loci occaſione, nihil negabit Domino noſtro, quem non ſolùm benevolum, ſed & maximè beneficum nuper expertus eſt in deſiderio ſuo.

[a] *Dominum meum ac veſtrum.*] Intelligit Guillelmum Remenſem Archiepiſcopum, cui in Eccleſiaſticis miniſtrabat Archidiaconus ille Cameracenſis.

[b] *Cum electo Aurelianenſi.*] Hæc epiſtola cum ſequenti ſcripta perhibetur anno circiter 1186. quo Henricus ad Epiſcopatum Aurelianenſem electus, ad Guillelmum Archiepiſcopum Remenſem properavit, fortè ut ab eo conſecrationis munus acciperet, quod videtur innuere verbis ſequentibus: *Diem feſtum acturus eſt Remis, ubi concurrente temporis & loci occaſione nihil denegabit Domino noſtro.*

EPISTOLA CXXIV.

Henrico Aurelianenſi Epiſcopo,

Ex perſona Abbatis S. Evurtii Aurelianenſis.

Conqueritur de Regio exactore, à quo opprimebatur.

DIES tribulationis & auguſtiæ dies hæc. Literas Domini Regis ſollicitudine noſtra impetratas, miniſtro & exactori Regio porreximus, & in earum oblatione ſuſtinuimus pacem, & non venit; quæſivimus bona, & ecce turbatio. Superbè reſpondit, & non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta. Dixit ſeſe nec literis obedire nec mandatis, niſi ſpecialia reciperet interſignia ſibi & Domino Regi co-

gnita & comperta. Prædam noſtram non ſolùm non reſtituit, ſed quod reſiduum erat abſtulit & abduxit. Moveat paterna viſcera veſtra dolor noſter, & in liberatione noſtra promotionis veſtræ principia conſecrate, ne ſi Palatini ſatellites in conſimilibus invenerint vos tepidum, commune ſit periculum veſtrum pariter ac veſtrorum. Domum reverti nec audeo nec præſumo, cùm Eccleſia noſtra in quotidianis deficiat lamentis, & adhuc lachrymæ ejus in maxillis ejus. Pariſius cum Abbate S. Genovefæ remanſi, expectans ab uberibus conſolationis veſtræ refici, & in præſenti anguſtia veſtro conſilio pariter & auxilio liberari.

EPISTOLA CXXV.

Chariſſimo Fratri & amico G. Abbati S. Ambroſii Bituricenſis,

Frater Stephanus Abbas de S. Genovefa,

Salutem & dilectionem.

Commendat quemdam Canonicum apud ſe Pariſiis commorantem.

IN revocatione, ſeu tranſlatione fratris Al. Canonici veſtri verbo vobis Evangelico reſpondemus, *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Fraternam voluit ſcindere charitatem, qui verbo iniquo & doloſo dixit nos recipere nolle tam idoneum & utilem fratrem, qui filios veſtros æquè intendimus ut noſtros honorare, colere, & amare. Grata eſt nobis ſocietas ejus, ingrata revocatio, ingratior dubietas, qua eum à nobis lingua tertia voluit ſeparare. Placeat vobis, ut nobiſcum ma-

neat, ne si mandato vestro transferatur ad alios, alieno mandato nobis minimè deferatur.

EPISTOLA CXXVI.

Nobili viro [a] Rolando de Dinano,

Stephanus S. Genovefæ dictus Abbas, totusque Ecclesiæ ipsius humilis Conventus,

Salutem & vitam æternam.

Hortatur ut cœptum opus perficiat.

COPIOSUS est divinæ gratiæ sinus, qui nec deficit singulis, & sufficit universis, dispersos colligit, errantes revocat, redeuntes amplectitur, nolentes trahit, & invitos compellit intrare. Hujus desiderio devotionem vestram gaudemus accendi, quæ terrenæ militiæ labores infructuosos contemnens, totam se, ut audivimus, ad palmam supernæ vocationis extendit, dum aut in opera misericordiæ libenter erogat sua, aut in exemplum justitiæ humiliter bona prosequitur aliena. Crescat in dies voluntas hæc bona & beneplacens & perfecta, ut [b] Ecclesia, quam ædificatis, regularibus disciplinis per industriam vestram possit instrui, per abundantiam suppleri, per providentiam gubernari. Et quoniam secreto Dei judicio carnis vestræ non relinquitis heredes, novellam illam plantationem vestram in parte bonorum vestrorum heredem constituite, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula: ne si fortè indigentes & orphanos relinqueritis eos, mendicare cogantur, & de laboribus vestris alius aliquis consequatur gloriam & honorem. Ne au-

tem beneficia vestra transitoria vel illusoria post dormitationem vestram appareant, pro salute vestra monemus, consulimus, & rogamus, ut ea firmitate conferantur Ecclesiæ quam conficitis, ne aut alicujus malitiâ possint auferri, aut avaritiâ minui, aut potentiâ perturbari. Ita demum fratres quos inibi ad servitium Dei colligitis, mensuram bonam & confertam & coagitatam & superffluentem dabunt in sinum vestrum, si paupertas eorum ex abundantia vestra sufficienter suppleta fuerit, & eleemosynæ vestræ perseveranter aluerint servos Dei Interim commendamus vobis sanctæ conversationis & indolis in Christo præcipuæ Fratrem Vv. Canonicum nostrum pariter ac vestrum, cujus conversatio inter nos grata Deo & hominibus sine omni querela communem gratiam meruit, singularem opinionem reportavit. Suscipite in eo partem viscerum nostrorum, cui sic Ecclesiam nostram concessimus, ut tanquam unus ex nobis temporalia simul ac spiritualia fraterna communione percipiat, communi fraternitate persolvat. Liberalitatem vestram plena gratiarum actione prosequimur, qui [c] Palefridum vestrum sine merito nostro nobis misistis, & donantis affectum in tam convenienti dono familiariter ostendistis.

[a] *Nobili viro Rolando de Dinano.*] Dinannum seu Dinantum, vulgò *Dinant*, urbs est Britanniæ Minoris in Diœcesi Maclovienſi, cujus erat Toparcha Rolandus ille, ad quem hæc epistola.

[b] *Ecclesia quàm ædificatis regularibus disciplinis.*] Fundavit Abbatiam in Parochia *de Megrat*, vel *Megrest*, propè Castrum suum de Belloloco, unde postea nomen sortita est, atque octo Canonicos Regulares in ea constituit, quos amplis redditibus dotavit. Hæc Abbatia dicebatur olim B. Mariæ Pontis Pillati, quòd sita esset juxta Pontem hujus nominis. In ea jacent Rolandus ille fundator, ac Alanus Vitriacensis, inter beneficos hujus Monasterii primarii.

c *Palefridum veſtrum.*] Palefridus, Gallicè *Palefroy*, dicebatur equus ſeſſorius. Guillelmus Tyrius lib. 13. Belli ſacri cap. 27. ait: *Miſerat prædicto nobili viro per quemdam familiarem ſuum Palefridum albiſſimum argento ferratum.*

EPISTOLA CXXVII.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Significat Regem exemiſſe eum ab itinere Romano.

SICUT vobis ſignificaveram, Pater, ad Dominum Regem die mihi aſſignata receſſurus acceſſi: paratus ad viam cujus formidoloſa ſunt initia, periculoſa media, noviſſima faſtuoſa. Poſt aliquas deliberationes Deus, in cujus manu corda ſunt Regum, conſilium Domini Regis mutavit, & à labore futuri itineris abſolvit me Princeps benivolus, bonam voluntatem meam in negotiis ſuis commendans; & ſi magna minimis comparari debeant, gratiam pro gratia mihi reddens. Vobis interim, Pater, ex parte famuli veſtri gratiarum actio & vox laudis, qui per literas veſtras ſuſcipiendi laboris exhortationem utilem, conſolationem uberem, compaſſionem humilem mihi ſuprà quàm meruerim non negaſtis.

Colligitur ex hac epiſtola & aliis, quantus fuerit Abbas noſter apud Regem, qui legationes frequentes, & Reipublicæ bono perutiles, ejus curæ & prudentiæ committebat.

EPISTOLA CXXVIII.

[a] Niveloni Sueſſionenſi Epiſcopo.

Hortatur ut perficiat quod inceperat in Eccleſia S. Joannis.

FRUCTUOSA ſunt opera, quæ & charitas inchoat, & perſeverantia conſummat. Radicem ſequitur ramus, rivulus fontem ſapit, opus intentionem commendat. Quod ſincerè à vobis & nobis ſuper ordinatione Eccleſiæ ſancti Joannis de Vineis, authoritate Domini Papæ inchoatum eſt, perfectionem expectat, & languentis Eccleſiæ defectus quotidiano clamore pulſat aures Domini Sabaoth, ut qui habitant terram Auſtri, cum panibus occurrant ſitienti. Quæ vobis imputentur & nobis, ſi non bono peragatur exitu, quod bono inchoatum eſt principio. Celerem ac celebrem opem date & operam, ut in octavis Aſſumptionis beatæ Virginis Pariſius ex parte veſtra mittatis, qui honorificè [b] Canonicos ducant, deducant & inducant. Quia verò propter dilationem colloquii Regii, Dominum Remenſem Archiepiſcopum affuturum non credimus, diligenter inquirite quando & ubi convenientiùs ei vobiſcum poſſimus occurrere, & de eo quod ſupereſt deliberare & tractare. Super his omnibus ſignificate nobis voluntatem veſtram, ne vel curramus in incertum, vel pugnantes quaſi aërem verberemus.

[a] *Niveloni Sueſſionenſi.*] Nivelo *de Cheriſy* promotus eſt ad Epiſcopatum Sueſſionenſem anno 1175. Matrem habuit Agnetem dominam Longipontis, quæ ſoror converſa effecta eſt in ipſa

Longipontis Abbatia à Joſleno Sueſſionenſi Præſule anno 1131. fundata. Tempore autem Nivelonis orta eſt gravis illa controverſia inter Abbatem & Canonicos S. Joannis in Vineis, qui nolebant à Sacerdotiis ſuis amoveri, de qua ſuperiùs egimus.

[b] *Canonicos ducant, deducant, & induant.*] Nivelo ad Monaſterium S. Joannis vocavit Canonicos Regulares S. Genovefæ Pariſienſis, ut regularem diſciplinam aliquatenus in eo imminutam repararent, prout à Summo Pontifice ſibi fuerat injunctum. Raymundus itaque Prior ejuſdem Abbatiæ S. Genovefæ, ad quem variæ epiſtolæ hîc diriguntur, factus eſt Abbas octavus S. Joannis Sueſſionenſis.

EPISTOLA CXXIX.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Conqueritur de Epiſcopo Sylvanectenſi, qui [a] *Majorem ſuum de Borret anathemate percuſſerat.*

ORDO judiciorum, Pater, multis excogitatis vigiliis, à quibuſdam hodie Romanæ Eccleſiæ rectoribus turbatur, qui ſacris Canonibus aut nec lectis, aut neglectis, non minùs ſunt in ſententia præcipites, quàm in executione crudeles. Sine vocatione ligant, ſine delectu excommunicant, ſine cognitione condemnant. Horum de numero contendit ſe eſſe Sylvanectenſis Epiſcopus, qui ſervientem noſtrum Majorem de Borret, omni ordine judiciario poſtpoſito, non tam excommunicavit, quàm illicitam & irregularem qualis qualis excommunicationis ſententiam in eum primo aſpectu juri ſe offerentem evomuit, & villam noſtram ex leviſſima vel nulla cauſa ſub interdicto concluſit. Et quoniam, Domine, refugium factus eſtis nobis, Paternitati veſtræ, quam benivolam ſimul experti ſumus ac beneficam, preces fundimus, ut ſervientem noſtrum præſtito ſacramento ſtandi ad manatum ve-

ſtrum ſi placet abſolvatis, & tam ſuper cauſa ejus, quàm ſuper interdicto villæ, quando, & ubi vobis placuerit, nobis & Epiſcopo diem & locum aſſignetis.

a *Majorem de Borret.*] Diximus Borretum eſſe villam 4. milliaribus à Silvanecto diſtantem, S. Genovefæ dominio adſcriptam, in qua olim fuerunt Major & Scabini. Hujus autem viaria conceſſa eſt huic Abbatiæ per Gaufridum Comitem Andegavenſem, ut patet ex Charta donationis ſequentis. *In nomine Dei omnipotentis, viſibilium rerum & inviſibilium Creatoris, Gaufridus Andegavenſium Comes. Notum fieri volo fidelibus meis & omnibus ad quorum notitiam iſtud negotium pertinere debebat, quod accedentes ad præſentiam meam Canonici Congregationis Monaſterii Pariſienſis beatiſſimæ Virginis Chriſti Genovefæ, humiliter deprecati ſunt, ut ſibi & S. loco ſuo ob amorem divini nominis & venerationem ipſius Virginis patronæ ipſorum ſpecialis quidpiam eleemoſynæ conferremus & neceſſarii ſublevaminis. Quorum poſtulationem humiliter & libenter ſuſcipiens, pro animabus parentum meorum Fulconis incliti Comitis & religioſæ Comitiſſæ Hildegardis, meorum quoque ob remiſſionem peccatorum indulſi ſacro ſanctiſſimæ Genovefæ Monaſterio de villa ipſorum quæ in Silvanectenſium ſita comitatu, Borretumque habet vocabulum, viariam totum ad integrum, &c.*

EPISTOLA CXXX.

Nicolao Priori S. Bartholomæi Noviomenſis.

Ipſi commendat Petrum nepotem ſuum.

AMICITIAM noſtram, quam charitas excitavit, occaſio non extinguat. Prudenti loquor, & ei quem licet rarò video, cogito tamen frequenter. Uſque ad mortem infirmatus ſum, & longo dolore confectus, nec præſentiâ veſtrâ, nec litteris, aut nuncio veſtro conſolationem ſuſcepi. Remittetur negligentia, ſi diligentiâ compenſetur. a Communem Pa-

trem noſtrum, Abbatem dico ſenem veſtrum, & extremis ſuis, ut timeo, proximum, honora obſecro, ut ſis longævus ſuper terram. Petrum meum, ſi exceſſerit, corrige; ſi opus habuerit, defende: culpas ejus non foveo, ſed naturæ faveo, quâ mihi ligatus eſt.

[a] *Communem Patrem noſtrum*] Hugonem ſcilicet Abbatem S. Bartholomæi Noviomenſis, ſub cujus diſciplina in Religionis obſervantiis ſimul fuerant educati.

EPISTOLA CXXXI.

[a]Reverendo Patri & amico VV. Seniori,

Conſeneſcens, vivere & videre dies bonos.

Grates agit de equo eleganti ſibi ex Dania miſſo.

DIGNA vox eſt beneficium capientis obligatum ad antidora ſe erga quemlibet profiteri. Aliter ſi quis egerit, aut indevoti ſtatuam colet, aut ingrati ſimulachrum adorabit. Infauſta hæc prodigiorum ſoboles, quarum prima informis, ſecunda infamis, utraque ſine laude, neutra eſt ſine ſorde. Indevotionis obſcuritas, ingratitudinis obſcœnitas, beneficia præterita ſepeliunt, præſentia corrumpunt, futura repellunt. Harum contagia fugimus, harum conſortia deteſtamur. Donum veſtrum ſic accipimus, ut effectum dilectionis veneremur in munere, & affectum largitoris in muneris largitore. Æquum eſt ut pro equo tam ſolemni ſolemnes referamus gratias, quem ſedere deceret aut Pontifices magnos, aut Principes Palatinos. Aliorum ſeſſores vident, & invident, nec facilè eſt apud nos conſimilem aut pretio mercari, aut obſequio promere-

ri. Si qua fuit in dando mora, convenienter purgata est, nec aliquod traxit ad se periculum, quæ tam plenum muneris exhibuit incrementum. Ductor ejus nec sumptui pepercit in pabulo, nec vehiculum sibi usurpavit in equo: quod testantur & pili jocunda mollicies, & jubarum compositio directa, collum succulentum, clunes pingues & æquales, ilia non demissa, latera plana, color aureus, totus pulcher, & macula non est in eo. Quod de statu Fratrum nostrorum quæsistis, sciat sollicita Dilectio vestra, quoniam de die in diem per Dei misericordiam & in spiritualibus proficiunt, & temporalibus abundant, nec est inter eos occursus aut Sathan, cùm in fraterna concordia & conveniant singuli, & congaudeant universi.

[a] *Reverendo Patri & amico VV. Seniori.*] Guillelmus primùm Canonicus Sæcularis S. Genovefæ, normam Regularem amplexus est, cùm Canonici Regulares S. Victoris in eandem Ecclesiam per Eugenium Papam & Ludovicum Juniorem fuerunt inducti anno 1148. inde ab Absalone Roschildensi Episcopo expetitus vocatusque est in Daniam, illucque per clarissimum Saxonem Grammaticum, gentis suæ historiographum elegantissimum, tunc Roschildensem Præpositum, ductus, totus in reformando Monasterio sui Ordinis in Eschil insula, & in altero ædificando, non sine gravibus ærumnis incubuit. Sicque plenus meritis, propè centenarius migravit ad Christum anno 1202. vel 1203. Postea in numerum Sanctorum relatus est. Vita ejus ab authore synchrono & contubernali conscripta habetur apud Surium & Bollandum ad diem 6. Aprilis De ejus obitu hæc habet Pontanus lib. 6. Rerum Danicarum, sub annum 1207. *Fuit hic quoque annus fatalis Guillelmo Abbati Ebelholtensis cœnobii quod ad sanctum Paracletum latinè nominabant eum è collegio divæ Genovefæ quod erat Lutetiæ Parisiorum, evocari in Daniam unà cum aliis ejusdem cœnobii sociis curaverat Absalon. Hi apud Danos vitam Monasticam ad Regulam divi Augustini, cujusmodi Lutetiis ex instituto S. Victoris coluerant, primùm sunt auspicati. Guillelmus verò cùm ob vitæ sanctimoniam, tum quod facta quædam miraculosa, ita traditur, post ejus obitum essent observata, inter Sanctos exinde relatus est, appellatusque sanctus Guillelmus Pari-*

ſienſis. Epitaphium ejus hujuſmodi circumfertur.

Pariſiis natus, dictis factiſque beatus,
Mundo ſublatus, jacet hic Guillelmus humatus.

EPISTOLA CXXXII.

Alberto, S. R. Eccleſiæ Cancellario.

Ipſi commendat negotia cujuſdam Clerici nobilis, quæ in Curia Romana agitabantur.

ROGARE, Pater, pro aliis cogimur, qui pro nobis non ſufficimus impetrare. Primum charitatis affectus imperat, ſecundum improperat neceſſitatis defectus. Inter hæc non minùs ſequens eam quæ foras mittit timorem, quàm de benivolentia veſtra præſumens, Paternitati veſtræ commendo præſentium latorem A. Subdiaconum, cujus ſi numeremus annorum tempora, juvenis eſt: ſenex, ſi morum merita computemus. Adoleſcentiam ſuam ſacris expoſuit litteris ſupra coætaneos ſuos, concipiens & combibens & Prophetas in Evangelio, & Evangelium in Prophetis. His accedit quod non frequenter accidit, generis claritas, quæ & ſi ſola non ſufficit, cum aliis proficit ad virtutem. Dignus eſt pro quo & in ſacris auribus fundantur preces, & à piis mentibus admittantur. Rogo ego devotus famulus veſter, ut in curia ſancta per vos ei non ſolùm ſupplicandi pandatur aditus, ſed & in negotiis ſuis felix ac facilis præbeatur exitus impetrandi.

EPISTOLA CXXXIII.

[a]Abbati ſancti Dionyſii.

Facultatem concedit cuidam Canonico S. Genovefæ, ut habitum S. Benedicti ſuſcipiat.

SOLUS eſt cui omne ſecretum patet Deus, & qui judicabit fines terræ, ipſe judicat fines operum & terminos voluntatum. Inde eſt quòd deſiderium fratris H. Canonici noſtri cupientis ad Monaſterium veſtrum tranſire, nec commendare volumus, nec reprehendere audemus, illi omnia reſervantes, qui tempore retributionis appendet merita ſingulorum in pondere & ſtatera. Sed ut veſtræ petitioni & ardentiſſimæ fratris ſatisfaciamus voluntati, liberum & abſolutum vobis eum concedimus (ſalva nobis eleemoſyna domus, quam ipſe & mater ſua Eccleſiæ noſtræ contulerunt) ut vobiſcum in habitu Monaſtico Deo deſerviat, & ex eo fructum capiat beatus Benedictus, cui ſacræ religionis primitias ſanctus contulit Auguſtinus. Teſtimonium perhibemus ei, quia per biennium & quadrimeſtre fermè ſpacium quo nobiſcum demoratus eſt, religiosè, maturè & honeſtè ſeſe habuit, & diſciplinis regularibus totus intendens, ſic omnium fratrum recepit gratiam, ut nullius mereretur offenſam.

[a] *Abbati S. Dionyſii.*] Abbatia S. Dionyſii in Francia ſecundo ab urbe Lutetia lapide Ordinis Benedictini, Regum noſtrorum ſepulchris illuſtriſſima, fundata eſt à Dagoberto Francorum Rege hujus nominis primo.

EPISTOLA CXXXIV.

Venerandis Patribus Ciſtercienſi Abbati & Claræ-vallenſi.

Spiritu conſilii animari, & ſpiritu fortitudinis armari.

Agit de Converſis Grandimontenſibus in Clericos inſurgentibus.

NE infirmo peragantur exitu, quæ bono à vobis inchoata ſunt. Vigilet, obſecro, prudentia veſtra, ut ſententiam, quam cum ſumma deliberatione tuliſtis, aſtuta barbaries non inſidiando circumvolet, non latendo ſubripiat, non inficiando corrumpat. Prudentiores ſunt in generatione ſua filiis lucis, & in errore ſuo facile habituri ſunt conſiliarios & fautores, vel eos qui corrumpuntur pecuniâ, vel qui adulationibus molliuntur. Necdum executioni mandata eſt ſententia, necdum tranſivit in rem judicatam, & dilationibus improbis delatores ſuperbiunt, deluduntur judices, mendicant Clerici, Chriſti pauperes exulant, & adhuc in domibus, quas eis aſſignaſtis, vulpes foveas habent, & volucres cœli nudos. Ferveat in vobis judiciarius ordinis vigor, nec minas principum timens, nec ſimulatas hypocriſis latebras admittens, nec prolixis & politis ſub ſpecie religionis faucibus deferens, & ut judex omnium remuneret conſcientiam veſtram, & favor hominum commendet famam.

EPISTOLA CXXXV.

A. S. R. Eccl. Cancellario.

Rogat ut se præbeat propitium Clericis Grandimontensibus adversus Conversos.

LUCTUOSUM in Ecclesia Dei spectaculum fideli ac flebili compassione dignum prosequuuntur. Grandimontenses Conversi miserabilem cœtum Clericorum exulantium, barbas prolixas tanquam [a] cornibæ ventilantes. Prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua, & simplicitatem columbæ serpentis astutia non tam fraudulenter circumvenit, quàm violenter absorbet. Ex illo venerabili quondam Collegio ministri altaris positi sunt quasi signum ad sagittam, & qui eos vident, movent capita sua super eos. Mendicant, exulant vagi & profugi super terram, saturantur opprobriis; & ecce panem filiorum comedunt canes, & in tabernaculis justorum vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos. Superbiunt in eos Laïci, & in corruptela pecuniæ spem ponentes, aurum in quo confidunt homines, sub execrabili sonitu promittunt eis, quorum oculi muneribus excæcantur. [b] Delegati à Domino Papa judices quantum licuit processerunt, sed ad novum sacri Apostolatus mandatum duobus sibi conjudicibus adjunctis, ut nequaquam [c] nisi sub septenario numero negotium tractaretur, maluerunt humiliter subsistere, quàm inutiliter laborare. Jam antea subdiderunt excommunicationi Stephanum quendam, quem Conversi irreverenter & & contra sacros canones in locum Prioris, qui nec cesserat nec decesserat, intruserant, Omnes illos qui ei tanquam Priori obedirent, sub eadem sententia concludentes.

dentes. Assignaverunt etiam viginti cellas Clericis, in quibus sine inquietatione Conversorum pacificè Deo servirent, ex litteris Domini Papæ, intelligentes melius esse ut in propriis domibus viverent, quàm in alienis mendicarent. Omnes etiam de Grandimontensi Ordine, qui hoc eorum mandatum impedirent, excommunicationi similiter subdiderunt. Conversi, & qui eis adhærent, nec timentes Deum, nec hominem reverentes; utrumque articulum excommunicationis incurrerunt. Inde est, Pater sancte, quod ego minima portio Clericorum vestrorum, qui omnibus his interfui, Sanctitati vestræ preces fundo, ut zelo justitiæ quo fervetis, occurratis superbientibus Laïcis: animo misericordiæ, quo diligitis, oppressis & humilibus Clericis succurratis.

[a] *Tanquam cornuba ventilantes.*] Per cornibas intelligit hircos qui cornua gestant, ac barbas, quibus comparat & assimilat Conversos Ordinis Grandimontensis. De controversia autem eorum cum Clericis hæc habet Jacob de Vitriaco in Historia Occident. cap. 15. *Inimicus humani generis & totius religionis callidus impugnator, tam sanctis & salutaribus invidens institutis, hac occasione murmur valdè pernitiosum, seditionem & scandalum suscitavit inter Clericos & Laicos, Monachos & Conversos prædicti Monasterii Grandimontis*, &c.

[b] *Delegati judices à Domino Papa.*] Episcopus scilicet Carnotensis, & Abbas S. Victoris Parisiensis.

[c] *Nisi sub septenario numero.*] Præter hos duos judices in causa Grandimontensium cum illis nominati fuerunt Abbates, Cisterciensis, Claræ vallensis, S. Dionysii, S. Germani à Pratis, & S. Genovefæ. De hac controversia consule alias Epistolas.

EPISTOLA CXXXVI.

Lundenſi Archiepiſcopo.

Petrum nepotem, Canonicum S. Genovefæ commendat, ut eum Beneficio gaudere curet.

JOCUNDAM Petri noſtri pariter & veſtri converſationem tantò gravius eſt nobis vel ad tempus amittere, quantò gratius eſſet ea perpetuò non carere. Si numeremus annorum tempora, juvenis eſt; ſenex ſi morum merita computemus. Inter ſcholares ſubtilis, inter clauſtrales humilis, ibi verecundus, hic verè mundus: ubique avidè laudabilis, quia nunquam avidus erat laudis. In Eccleſia noſtra ſimul & ſua verbo naturalem, [a] ſcripto civilem, re & conſenſu cum utraque canonicam, [b] cum beata Virgine, cui aſſiſtimus, obligationem contraxit, cujus ſolutionem nec prælatus debet concedere, nec ſubditus poſtulare. Tantâ eum diligentiâ curavimus, tantis impendiis extulimus, tanto favore fovimus, ut eum ſolutum ab obedientia noſtra remittere nihil aliud quàm amittere æſtimemus. Abſit ut acephalus exeat à nobis, & tanquam ventis expoſitus ſine titulo Clericus, ſine ſtipendio miles, ſine ſolatio togatus diſcurrat, miraculum ſuis, ſpectaculum alienis. Ne tamen veſtram offendamus gratiam, ne veſtram incurramus offenſam, eum non tanquam apud nos depoſitum vobis reſtituimus, ſed tanquam nobis appoſitum eum vobis interim commendamus. Quod ſi per Dei providentiam, & opem ſimul ac operam veſtram, ab humiliori ad ſublimiorem gradum, à ſcabello ad cathedram, [c] à pulvere ſubjectionis ad ſpeculam regiminis eum vocare contigerit, in hoc laudabili profectu & proventu ple-

nam ei abſolutionem indulgemus, plenam concedimus libertatem.

[a] *Civilem ſcripto obligationem contraxit.*] Intelligit profeſſionem Canonicam, quam voce & ſcripto in Eccleſia S. Genovefæ emiſerat. Non ita erat antiquum tam apud Canonicos, quàm apud Monachos, profeſſionem religioſam emittere, ac vota publicè proferre verbis quibuſdam conceptis & determinatis, ſcriptoque conſignatis. Scribitur de B. Stephano de Mureto fundatore Ordinis Grandimontenſis, atque antea Canonico Regulari, quòd cùm ſcripſiſſet profeſſionem ſuam in charta, eam capiti ſuo impoſuit, dicens: *Omnipotens & miſericors Deus, ego frater Stephanus promitto tibi me amodo ſerviturum in hac eremo in fide Catholica, & propter hoc pono chartam iſtam ſuper caput meum, & annulum iſtum in digito meo, ut in die obitus mei ſit mihi hæc promiſſio & hæc charta ſcutum & defenſio contra inſidias inimicorum meorum.*

[b] *Cum B. Virgine cui aſſiſtimus.*] Sancta ſcilicet Genovefa.

[c] *A pulvere ſubjectionis ad ſpeculam regiminis.*] Rogat Lundenſem Archiepiſcopum, ut nepotem ſuum Petrum Canonicum S. Genovefæ in patriam remeantem aliquâ prælaturâ cohoneſtet, quod quidem effectum eſt cùm ſucceſſit avunculo ſuo in Epiſcopatu Roſchildenſi, quem, poſt abdicationem Eſchilli, cum Lundenſi primatu, ex diſpenſatione Summi Pontificis, tenuerat.

EPISTOLA CXXXVII.

Chariſſimo Domino & Patri G. Abbati ſancti Satyri,

Stephanus de ſancta Genovefa dictus Abbas,

Communes orationes in Domino.

Rogat pro quodam fugitivo, ut culpam ipſi condonet.

ASPERITATIS & duritiæ plerique nos arguunt, quotiens paulò acriùs aut errantes corrigimus, aut corripimus inquietos. Quod ſi lapſum relevare,

pereuntem recipere, mendicantem pro foribus audire negligamus, crudeles nos denuntiant & proximos homicidis. In primò si excesserimus [a], non exigetur ut à nobis subditis veniam postulemus. In secundo considerandum est quanta discretione regi debent qui præsident, ut circa subditos pereuntes misericordia vigilet, excitetur pietas, motum pariter & modum vindictæ paternus vincat affectus. Inde est quod pro præsentium latore fratre nuper & Canonico nostro preces fundo, ut supplicanti pandatur aditus, colligatur vagus & profugus super terram, ne in saltu salutem amittat, in excessu decedat, in mora mortem incurrat, brevi ad se reversus paucos dies, quos foris cum carnali matre puerili ter egit, in gremio matris suæ spiritualis multa pœnitentia viriliter redimere contendit.

[a] *Non exigetur ut à nobis subditis*] Hunc locum desumpsit ex Regula S. August. cap. 10 *Quod si modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur ut à vobis subditis veniam postuletis.*

EPISTOLA CXXXVIII.

Abbati Cistercienſi.

Sub persona Clericorum Grandimontensium.

Grates referunt pro beneficiis sibi collatis.

ETSI non condignâ gratiarum actione, piâ tamen & humili sollicitudine beneficia vestra prosequimur, illum in vobis flexis genibus adorantes, de cujus plenitudine accepistis, ut & charitas vestra non deficiat singulis, & sufficiat universis. Calamum quassatum conterebant, alii linum fumigans extinguebant, & ecce à quatuor ventis insufflante super nos spi-

ritu Dei, beneficiis & orationibus veſtris oſſa noſtra arida reviviſcunt. In falſis fratribus pericula paſſi, in conſilio dolos, præjudicium in cauſa, violentiam in fuga, ejecti, pulſati, afflicti contumeliis, ſaturati opprobriis, Sacerdote & Levita tranſeuntibus, ſemivivos à ſancto Ciſtercienſi ordine veri Samaritani diſcipulo ſuſcepti ſumus, & non uſque in ſtabulum, ſed uſque in cubiculum genitricis ſuæ perducti, panem filiorum copioſè cum eis ſumpſimus, quibus micæ cadentes de menſa Dominorum noſtrorum ſufficere debuiſſent. Collegiſtis exules, ſuſcepiſtis ejectos, juviſtis puſillanimes, refoviſtis flebiles, mendicis ſtipem quæ ſufficeret, imbecillis opem quæ proficeret, ſimplicibus conſilium, ſupplicibus auxilium impendiſtis. In his omnibus quid retribuere poſſumus Dominis noſtris pro omnibus quæ retribuerunt nobis? retribuat vobis Deus mercedem juſti, qui nos quamvis injuſtos in nomine juſti recepiſtis. Sed quoniam negotium noſtrum tanquam in ſtatera appenſum movetur adhuc & fluctuat, & Summi Pontificis examen expectat, nos in ſola Dei miſericordia ſperantes, ſanctæ Paternitatis veſtræ genibus advoluti ſupplicamus, rogamus, & obſecramus in Domino, ut quod in nobis cœpiſtis fideliter & benivolè, feliciter ac beneficè compleatis. Orationibus veſtris & conſiliis commendamus cauſam noſtram, timentes ex his quæ præceſſerunt, indignationem & iram, immiſſiones per angelos malos. Converſorum noſtrorum aſtutiam, potentiam, ſuperbiam, faſtum, ſumptus, ambitum, & alia quæ terrori pauperibus, & divitibus ſunt errori. Valete in Domino ſanctiſſimi ac beatiſſimi Patres.

EPISTOLA CXXXIX.

Amantiſſimo Fratri Petro de Dacia S. Genovefæ Canonico,

Stephanus de S. Genovefa dictus Abbas,

Depoſito Septentrionis frigore flammâ charitatis ardere.

Hortatur eum ad perfectiora magis ac magis amplectenda.

SOLITAM non ſolutam fraternitatis & gratiæ tibi reſervamus amicitiam fideli memoria, nec tuam compenſantes abſentiam, nec longa terrarum ſpatia facili ſaltu deſiderii tranſeuntes. His affectuum paſſibus occurrunt ſibi cultores & diſcipuli charitatis, ſollicitudinem ſuam ſolantur, negligentiam negligunt, triſtitiam fugant, & artificioſo quodam naturæ colloquio ſibi confabulantur abſentes. Currant inter nos hæc religioſa commercia, & quod invidet commeantium raritas, communio ſuppleat voluntatum. Congaudemus tibi, quod depoſita vetuſtæ nativitatis avita barbarie, totus in Chriſtianam morum compoſitionem manſueveris, & quod Æthiopes mutatione nigellæ pelli facere non poſſunt, candida glacialis *Daneſmarchiæ progenies in te pariter & de te ſibi gaudet fuiſſe collatum. His accedunt regularis obſervantiæ diſciplina, quâ imbutus es in clauſtro, ſacræ Scripturæ doctrina, quam in ſcholis didiciſti. Ex utroque matutinum & veſpertinum ſacrificium offerendi Deo voluntas tua bona & beneplacens & perfecta. Hæc in ætate tua tenera tenere te volumus. Juventutem tuam juvat nos in hoc profectu proficiſci. Dies extremos tuos ſi

contigerit annis ſeneſcere, non contingat animis ſe neſcire. Interim de ſtatu tuo ſolliciti per nuncium vel per epiſtolam certificari deſideramus quid agas, quid agant tui circa te, quid & nos ſperare debeamus vel de reditu ad nos, vel de redditu apud tuos. Salutant te omnes Fratres noſtri communi deſiderio, de te ſperantes proſpera, timentes adverſa. Vale ut volumus, velis ut valeamus.

[a] *Daneſmarchia glacialis progenies.*] Regnum Daneſmarchiæ ſeu Daciæ ſeu Daniæ, his enim omnibus nominibus afficitur, in Oceani Septentrionalis peninſula, quàm olim Cymbri habitarunt, conſtituitur. Illud Saxo Grammaticus eius incola elegantèr, ut ſolet, ſic deſcribit. *Dania medio Pelagi fluctibus interciſa paucas ſolidi continuique tractus partes habet, quas tanta undarum interruptio, pro varia freti obliquitate diſcriminat.* Vocatur autem glacialis quia ejus plaga Septentrionalis vehementiori rigeat frigore.

[b] *De reditu apud tuos.*] Juvat hic meminiſſe eorum quæ ſcripſerat Stephanus Lundenſi Archiepiſcopo Petri avunculo epiſt. 137. ut ipſi aliquam Prælaturam procuret apud ſuos in Daniæ regno.

EPISTOLA CXL.

Domino Papæ.

Sub perſona [a] Reginæ Francorum.

Rogat ut differat judicium ferre in negotio Archiepiſcopi Turonenſis & Epiſcopi Dolenſis uſque ad reditum Regis.

MATERNO compellor affectu, per ſuccedentes ſingularum lapſus horarum, in abſentia filii mei Regis Francorum nova quædam recentiaque perpeti valnera, & meam ipſius animam pertranſeuntem gladium continuis ſentire momentis. Videre mihi videor

partem viſcerum meorum in ſacrificio Domini offerri; & unicum filium meum tanquam colligatum cum Iſaac imponi ſuper altare, nec dum tamen patientiam ſive obedientiam Abrahæ imitari poſſum vel aſſequi: quia & maternus excludit animus, & ſexus in me fœmineus non admittit. Inter hos iterati partus dolores & antiqui puerperii renovatas anguſtias, nihil eſt quod conſolationi meæ ſufficiat, niſi tantùm crucis & paſſionis Dominicæ memoria, pro cujus exaltatione & honore tantæ in terris gloriæ filius in hac peregrinatione ſeſe propoſuit pati, & ſi neceſſe fuerit, cum Domino crucifigi. Peccat in Dei filium, peccat in Spiritum ſanctum, qui in tam devota & religioſa ejus abſentia regnum ipſius in aliquo perturbat, & in alium ſtatum contendit involvere, vel permittit, quàm in eo, quo pacificus ejus egreſſus ſub quodam ſolatio populum ſibi ſubditum reddidit minus flentem. Hæc ideo, Pater, vobis ſcribo, quoniam ſpecialiter cura Regni mihi injuncta maternum movet & monet animum meum, ut provida ſollicitudine videam, ne vel circa Eccleſias, vel circa principes majores ſeu minores, civitates, oppida, vel populum immutentur aliqua, quibus devota peregrinatio filii mei Regis indignari debeat aut turbari. Proinde rogo & obſecro, & tanquam devota filia Romanæ Eccleſiæ fideliter conſulo, ut negotium Turonenſis & Dolenſis Eccleſiæ uſque ad reditum Regis, quem deſideramus & ſperamus in Domino, differatur, & Turonenſis Eccleſia, quæ unum è principuis membris Coronæ Regiæ maximum inter alias obtinet locum, de patronatu Regio gaudeat, nec Dolenſium doleat vel impetu vel incurſu. Nec enim patienter ſuſtinere poterit peregrinus noſter per Dei gratiam fortis adhuc & potens, nec regni Principes æquis oculis aſpicient ſub alio diſcrimine jura Eccleſiarum ſuarum currere, quæ tempore bonæ memoriæ patris ſui Re-

gis Ludovici, vel ſuo hactenus proceſſerunt, nec aliquo modo permittent Metropolitanum minoris Britanniæ ſub quadam prodigioſa facie ſuperbire, vel cum [b]Jano bicipitem, vel [c]Centauro bifrontem.

[a] *Sub perſona Reginæ.* Adelæ ſcilicet uxoris Ludovici junioris, matris Philippi Auguſti, cui regni adminiſtrationem commiſit, cùm in partes tranſmarinas profectus eſt anno 1190. quo ſcripta videtur hæc epiſtola. Horum mentionem facit Rigordus in Teſtamento quod Philippus ante diſceſſum ſuum condidit: *Volumus* inquit, *& præcipimus, ut chariſſima mater noſtra A. Regina ſtatuat cum chariſſimo avunculo noſtro & fideli Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo ſingulis quatuor menſibus unum diem Pariſius, in quo audiant clamores hominum regni noſtri, & ibi eos finiant ad honorem Dei & utilitatem regni.* De hac autem Regis peregrinatione agitur in initio hujus epiſtolæ, &c.

[b] *Cum Iano bicipitem.*] Janum pinxerunt antiqui bifrontem, ejuſque figuram appoſuerunt Romani in primis ſuis numinis quos aſſes vocarunt. Fuit autem Janus Rex Latii antiquiſſimus, ac in futuris prævidendis ſagaciſſimus, ideoque ipſi duplicem vultum effinxerunt. Alii autem ipſum Noë, vel ſaltem ejus filium Japhetum fuiſſe dixerunt, qui duas geſtavit facies, quod duplicem viderit mundum, illum ſcilicet qui periit aquis diluvii, & alterum poſtea renovatum. Janus autem quiſquis ille fuerit, templum habuit Romæ, quod tempore pacis claudebatur, & belli aperiebatur. In noſtro Nummorum Cimeliarchio unum habemus Neronis, in cujus adverſa parte cernitur hoc templum cum iſta epigraphe, *pace terra marique parta Ianum cluſit.* Aliqui finxerunt etiam Janum quadrifrontem, exiſtimaruntque eumdem eſſe cum ſole, cui quatuor vultus aſſignarunt, ut à quatuor ventis quatuor orbis plagas intueretur.

[c] *Cum Centauro bifrontem.*] Alibi vocat Biformem, & rectius; ejus enim pars ſuperior erat hominis, inferior verò equi. Occaſionem autem ejuſmodi monſtrum fingendi arripuerunt Poëtæ; quod Centauri, Theſſaliæ populi cœperint primi equos domare, ex iis pugnare, atque ira illis adhærere, & ad arbitrium eos movere videbantur, quaſi ipſimet eſſent equi, ex hoc Hyppocentauri dicti ſunt iidem populi. Virgilius 6. Æneidos vocat Centauros biformes, *mixtumque genus proleſque biformis*, quod etiam legitur in altera epiſt. Stephani noſtri.

EPISTOLA CXLI.

Venerabili & discreto Magistro [a] R. Remensi Decano,

Stephanus de S. Genovefa,

Salutem & debitam antiquis Patribus reverentiam.

Hortatur ut vitæ communis normam, quæ hucusque in Ecclesia Remensi perseverabat, ab ea extorrem fieri non sinat.

SUSTINETE modicum quid insipientiæ meæ, Pater, & Sacerdos magnus pusilli hominis [b] commonitorium non contemnat. Exiit sermo inter plures, quod antiqua [c] Patrum vestigia [d] sacris instituta Conciliis, & à glorioſa hactenus Remensi Ecclesia diutius observata quidam ex vobis immutare contendunt, laminamque auream [e] religiosæ consuetudinis, quæ in fronte Ecclesiæ Metropoleos apposita lucet omnibus qui in Regno sunt, quadam singularitate [f] studeant delere, dejicere, conculcare. Singulari quodam privilegio Sedes Remensis inter alias Galliarum Ecclesias eminebat, perseverans cum Apostolis in [g] communione panis, & oratione, & in sociali communione sacramentalem præferens, majoribus erat spectaculum, minoribus documentum. Ex reliquiis Regularium [h] institutionum duo sibi loca detinuerant, cœnaculum refectionis & domum somni, in altero castigatam sequentes abstinentiam, in altero candidatam continentiam observantes. Procedentibus unanimiter de Missa ad mensam, de spirituali refectione ad corporalem, præmissa invocatione Dominica [i], & signo benedictionis super cibum [k] extenso re-

ficiebant convivæ Domini, minùs ventrem, quàm mentem, ſonante eis per miniſterium [l] Lectoris divino eloquio, nunc admonendo præceptis, nunc prohibitionibus cohercendo: interdum adigendo minis & terroribus, nonnunquam blandiendo conſolationibus & promiſſis. O felices epulæ, quæ non crapulam provocant, ſed ſobrietati deſerviunt, & poſtquam ſumptæ fuerint, gratiarum actione clauduntur [m], derelinquentes pauperibus alimoniam corporalem, & convivis ſuis ſpiritualem fructum ſervantes. In his & aliis obſervantiis regularibus incedebat Remenſis Eccleſia, terribilis ut caſtrorum acies ordinata, amabilis ſuis, admirabilis alienis. Si hæc immutari cœperint [n], quid dicet germana ejus loco & ordine Germania [o], quæ inter alias inſtitutiones Eccleſiaſticas refectionis adhuc & quietis fraternam communionem ſic obſervat, ut modernam diſſolutionem non admittat [p]? Clamabit vel compatiens vel inſultans: *Quomodo obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus?* Clamabunt & Gallicanæ Eccleſiæ, diſpenſationis levamen libentius admittentes, quàm auſteritatis rigorem, *Ecce Remenſis Eccleſia facta eſt quaſi una ex nobis, conſortio ſuo verecundiam noſtram operiens, authoritate ſua negligentiam noſtram defendens.* Uterque cantus iſte epitaphium potius quàm epithalamium eſt dicendum. Uſurpabant ſibi hactenus, nec immeritò, Pariſienſis civitas doctrinam [q], Remenſis Eccleſia diſciplinam [r]. Illa utrumque retinet quod incœpit; hæc ſi declinare cœperit, periculo proxima eſt, & non longè à lapſu. Occurrite, Pater, expanſis brachiis, & apertis viſceribus pernicioſæ [s] novitati reſiſtite, [t] & virilem animum, quem de vobis opinio prædicabat communis, erigite in certamen, ne juventuti ſingulariter, ut non dicam ſæculariter vivere volenti, Decanus ſeneſcens obediat, ne, quod abſit, alicujus gloriolæ favore vel affectu quiſ-

piam conculcet in terra famam veſtram, & gloriam veſtram in pulverem deducat. Scio manſuetudinem Domini mei Remenſis Archiepiſcopi tantam eſſe, ut cum charitate, quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, voluntati filiorum citò cedat, maximè cùm generalis Eccleſiæ Gallicanæ conſuetudo ſingulares portiones Canonicis ſuis diſtribuendas concedat, & approbet, & Summi Pontificis authoritas non reclamet. Sed iterum ſcio, tantam ipſius honeſtatem & prudentiam eſſe, quòd antiquam Remenſis Eccleſiæ dignitatem conſervabit in omnibus, & à concepto, ut aiunt, incœptoque propoſito deſiſtet, ſi hoc ei cum aliquibus de ſacro Collegio veſtro perſuadere volueritis, & ne deformem hanc novitatis formam inducat, vel admonere viriliter, vel humiliter ſupplicare.

[a] *Magiſtro R. Remenſi Decano.*] Capitulum Eccleſiæ B. Mariæ Remenſis regebatur olim per Præpoſitos, penès quos omnis inerat authoritas, tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus; nonnullos tamen habebant ſub ſe Decanos, qui obſervantiæ regulari & diſciplinæ cuſtodiæ invigilabant. Hoc manifeſtum eſt in regulis illis quas tradidit Ebbo Remenſis Archiepiſcopus, minerum Eccleſiæ ſuæ adminiſtris, quæ ad calcem operum Flodoardi fuerunt appoſitæ.

[b] *Puſilli hominis.*] Ex hoc loco & aliis colligitur Stephanum noſtrum fuiſſe parvæ ſtaturæ: epiſtolâ enim alterâ vocat ſe puſillum homuncionem, hominem parvulum, & exiguum.

[c] *Patrum veſtigia*] Scilicet in vita communi, & obſervantiis regularibus, quæ diu viguerant in hac Eccleſia Cathedrali.

[d] *Sacris inſtituta Conciliis.*] Scilicet Moguntino, Turonenſi, Cabilonenſi, Arelatenſi, Meldenſi, & Aquiſgranenſi,

[e] *Laminam auream.*] Alludit ad laminam illam auream, quam in fronte gerebat Sacerdos Magnus Moſaïcæ Legis, ut habetur Exodi 28.

[f] *Quadam ſingularitate.*] Ut in eam inducant ſæcularem vitam, quam epiſt. 85. vocat ſingularitatem.

[g] *Communione panis.*] Intelligit menſam communem, quam adhuc frequentabant in refectorio.

[h] *Ex reliquiis regularium inſtitutionum.*] Obſervarant ergo

Canonici Cathedrales Eccleſiæ Remenſis omnes regulares inſtituriones, quarum magnam partem jam dimiſerant duabus ſolùm retentis, ſcilicet vita communi in refectorio, & nocturno ſomno in dormitorio.

i *Præmiſſa invocatione Dominica.*] Semper mos fuit apud Chriſtianos Deum invocare ante refectionem. Tertullianus enim dicit, *non prius diſcumbitur quàm oratio ad Deum præguſtetur.* Hieronymus ex Philone dicit de Eſſenis ſeu primis Eccleſiæ Alexandrinæ Chriſtianis: *In menſis à Dei laudibus auſpicari convivium.*

k *Signo benedictionis ſuper cibum extenſo.*] Id eſt ſigno Crucis, quod fuit ſemper uſitatum apud Chriſtianos antequam cibum ſumerent, teſte Origene in Job lib. 2. *Eſt videlicet hoc verum, cùm manducamus vel bibimus, fidei memores fuerimus, ſi terribile nomen ejus invocaverimus, ſi noſmetipſos vel cibum vel potum noſtrum ſigno venerabilis crucis Chriſti ſignaverimus.* Et Gregorius Nazianzenus adverſus Julianum ait: *Ferunt quoſdam eorum qui ad hoc nefas idololatriæ, errore atque ignorantia prolapſi fuerant, poſtquam eo admiſſo domum ſe recepiſſent, ſodales convictoreſque ſuos menſæ participes habuiſſe, deinde convivio ad conſuetam frigidæ potationem progreſſo, non ſecus ac ſi nihil gravius iis accidiſſet, ad aquæ poculum ſublatis oculis Chriſtum cum crucis ſigno appellaſſe.*

l *Per miniſterium lectoris.*] Regula S. Aug. præcipit, ut lectio fiat in menſa, his verbis, *quod vobis ſecundùm conſuetudinem legitur ſine tumultu & contentionibus audite, nec ſola vobis fauces ſumant cibum, ſed & aures eſuriant Dei verbum.* Et Concilium Aquiſgranum ſub Ludovico Pio Can. ultimo. Ait de Canonicis, *quibus etiam in refectorio comedentibus ac religiosè ſilentium tenentibus continuatim legatur lectio.* In vita Alcuini legitur de Egberto ejus Magiſtro quod *veſpertina appropinquante hora, præter Quadrageſimam maximè, omni tempore tam æſtatis, quam hiemis, parcum cum ſuis, dignè tamen præparatum ſumebat cibum, lingua non parcens lectoris, utroque ut reficerentur pane.*

m *Gratiarum actione clauduntur.*] Solebant etiam primi Chriſtiani pia ad Deum oratione etiam ſua convivia claudere. Hoc ait Tertullianus his verbis, *aque oratio convivium dirimit, inde diſcedatur.* Et Philo de Eſſenis, loquens de convivii præſide dicit; *Tum ille aſſurgens hymnum in laudem Dei primus canit, quod etiam Chriſtum obſervaſſe in Cœna diſcimus ex Evangel. Hymno dicto exierunt in montem Oliveti.*

n *Si hæc immutari cœperint.*] Scripſit hanc epiſtolam Stepha-

nus, qua hortaretur Decanum Remenſem, ut ipſe ſe opponeret quibuſdam Eccleſiæ ſuæ Canonicis, qui jugum regularis obſervantiæ, quam hactenus ſervaverant, excutere tentabant, & menſam communem diſſolvere volebant, ut privatam in domibus ſuis agerent vitam. Præter hanc autem epiſtolam tres aliæ ejuſdem argumenti inveniuntur in Cartophilacio ejuſdem Eccleſiæ Remenſis, quæ inſcribuntur pro refectorio, quarum una eſt Alexand. III. Papæ, altera Abbatis ſancti Victoris, tertia verò Innocentii III. Summi Pontificis, quam hîc ex parte deſcribo. *Accepimus, quod in eadem Eccleſia hæc fuit conſuetudo ſervata, quod univerſis Canonicis & unum erat refectorium, & menſa communis, in quo, etſi non omnibus diebus ſinguli, omnibus tamen diebus Canonicorum aliqui comedebant, &c. Licet autem adhuc in eadem Eccleſia ſatis honeſtè prædicta ſerventur, in frequentatione tamen menſæ communis vos exhibetis non modicum negligentes, cum nec omnibus vobis, nec omnibus diebus, ſed certis aliquibus communi refectorio miniſtretur, factumque ſit per negligentiam veſtram interpolatum, quod eſſe continuum prædeceſſorum veſtrorum temporibus conſueverat.* Ex hac epiſtola apparet qua ratione vita communis ab Eccleſia Remenſi ſenſim exulaverit. Primò enim cùm in ea vigeret regularis diſciplina, ſingulis diebus omnes in refectorio cibum ſumebant. Secundò refrigeſcente charitate, etſi una quaque die adeſſent nonnulli, multi tamen aberant. Tertiò neque omnes neque aliqui ſingulis diebus, ſed ſolemnioribus tantùm refectorium frequentabant, factumque eſt hoc modo interpolatum, quod continuum eſſe conſueverat. Tandem vitam communem à tot ſæculis inter eos obſervatam abjecerunt, quod accidiſſe anno 1201. notat Petrus Cocquault Canonicus & Officialis Remenſis in Tabula ſua Chronologica, ubi dicit ipſos deſeruiſſe *vitam communem Apoſtolicam & Angelicam, ut vitam hominum ac ſæcularibus curis obnoxiam ducerent.*

o *Soror loco & ordine Germaniæ.*] Eccleſia Remenſis dicitur ſoror Eccleſiarum Germaniæ loco, quod eſſent propinquæ, & continerentur omnes in Gallia Belgica. Dicitur etiam ſoror ordine, quod earum pleræque adhuc vitam communem agerent.

p *Modernam diſſolutionem non admittat.*] His verbis ſatis apertè declarat Eccleſiarum Cathedralium ſæculariſationem, ut vocant, per Galliam eſſe recenter inductam. Legimus apud Camuſatum Canonicos Trecenſes ſæculari toga fuiſſe donatos anno 1080. aut circiter.

q *Civitas Pariſienſis doctrinam.* Litteræ enim multùm floruerunt hoc ævo in Academia Pariſienſi, ubi undique terrarum Scholares confluebant. Hæc habet Rigordus in vita Philippi Au-

gusti. *In diebus illis ſtudium litterarum florebat Pariſiis, nec legimus tantam fuiſſe ſcholarum frequentiam Athenis vel Ægypti vel in qualibet parte mundi, quanto locum prædictum ſtudendi gratia incolebat &c. Cùm itaque in eadem nobiliſſima civitate non modo de trivio & quadrivio, veràm & de quæſtionibus Iuris Canonici & Civilis, & de ea facultate qua ſanandis corporibus & ſanitatibus conſervandis ſcripta eſt, plena & perfecta inveniretur doctrina, ſacram paginam & quæſtiones Theologicas docebant.*

[r] *Remenſis Eccleſia diſciplinam.*] Ita religiosè obſervarant ſemper Canonici Remenſes regularem diſciplinam, ut ſeveriori calculo proceſſerint in delinquentes. Duo exempla commemorat author prælaudatus in ſua Remenſi Tabula Chronologica, non nullorum ſcilicet Canonicorum, qui cùm in Regulam & majorum ritus peccaſſent, publicè correpti, in Capitulo vapularunt, quorum unus erat Radboldus ſeu Rotardus, ex regali genere ortus, & ad Epiſcopatum Catalaunenſem electus. Is cum interfuiſſet exequiis B. Alberti Leodienſis Epiſcopi in ſua Eccleſia Remenſi factis, cum turba nobilium, & non in veſte decenti cum Concanonicis ſuis, exequis peractis Decanus, ut refert Cantipratenſis lib. 2. cap. 39. *convocavit Capitulum, & Radboldum objurgans dixit, Surgite & ſatisfaciatis Eccleſiæ, & dorſum ad diſciplinam coram fratribus præparate, eo quod ſine veſte nuptiali chorum cum Canonicis contra Regulam introiſtis. Nec mora ſurgens & procumbens electus (Catalaunenſis) veſtes exuit, & à manu Decani validiſſimam diſciplinam accepit; quâ accepta electus veſtibus reindutus erexit ſe, & Decano cum maxima oris gratia coram omnibus dixit: gratias ago Deo & patronæ Remenſis Eccleſiæ ejus piiſſimæ genitricis, quod te talem hic in regimine derelinquo, hinc magis diligam locum iſtum, & in Sede iſta dignam ſeveritatis memoriam venerabor.*

[s] *Perniciosæ novitati.*] Hoc nomine afficit ſæcularem vitam, nuper inter Canonicos Cathedrales admiſſam.

[t] *Virilem animum quem prædicabat communis opinio.*] De hoc Decano hæc ſcribit Cantipratenſis in loco ſuperius allegato. *Solertiſſimum quemdam in Remenſi Eccleſia Decanum, genere Anglicum, ab his qui virum cognoverunt fuiſſe audivimus qui Canonicos ſuos pro exceſſibus viriliter corrigebat.*

EPISTOLA CLXII.

Godefrido Abbati S. Satyri.

Commendat quemdam Canonicum suum.

COMMONITORIUM misissem, si de contemptorio non timerem. Fraternus tamen urget affectus, ut non sileam à bonis; & licet non invitum invitem, ut susceptum ministerium potius onus æstimet, quàm honorem. In regimine positis mihi tibique, Frater, multa toleranda sunt, multa dissimulanda, pleraque & vindicanda, sed cum dilectione hominum & odio viciorum. Quis sapiens, & custodiet hoc? Inter hæc onera, sollicitudines & pericula, necesse est nos & præteritorum habere memoriam, & præsentium gerere curam, & providentiam assumere futurorum. In hoc certamine positus ego tecum minus de mea sufficientia confido quam de tua, plus de mea, quam de tua perseverantia diffido. Oremus interim Altissimum, ut qui nos licet occulto judicio suo justo, sive ad coronam, sive quod absit, ad pœnam in Prælationis culmine constituit, nobis prævenientem gratiam suam conferat & sequentem, quâ & commissis Fratribus, quibus contigit nos præesse, contingat & prodesse, & cum ipsis proficientibus, ad vitam proficiscamur æternam. Inter hæc preces tibi & universis Fratribus nostris Dominis meis affectuosas fundo, ut Fratrem Gilbertum Canonicum nostrum, qui benevolentiam vestram circa se plurimum commendat, pro amore meo & tractetis benignius, & plenius diligatis, paratus ad obsequium vestrum & Ecclesiæ vestræ, sicut totum me offero, sic exhibeo me devotum.

EPIST. CXLIII.

EPISTOLA CXLIII.

Sanctiſſimo Dom. & Patri, Dei gratiâ Summo Pontifici,

H. S. Dionyſii, F. S. Germani, G. S. Victoris, S. S. Genovefæ dicti Abbates.

Salutem & cum omni ſubjectione & devotione plenam in omnibus obedientiam.

Reddunt rationem de iis quæ in negotio Grandimontenſium egerunt & ſtatuerunt.

VETEREM ſciſſuræ Grandimontenſium plagam ſimulata quadam pace ſub ulceroſa cicatrice latentem, Converſi eorum à veritate quam promiſerant reverſi, recidiva litigiorum peſte ſuſcitare contendunt, non confidentes de juſtitia, ſed ut ipſi jactitant, in corruptela pecuniæ & effuſione munerum ſpem ponentes. Poſt diutinos labores, poſt multos ad Eccleſiam Romanam ingreſſus, & inde regreſſus: poſt publicatum Ordinis eorum, dum per urbes & oppida litigando diſcurrerent, miſerabile ſpectaculum; poſt denudatam omnibus ſecretorum ſuorum quam appellant cuſtodiam, Dominus Rex[a] Francorum qui ſe ipſum hodie Deo ſacrificium obtulit, convocatis Baronibus ſuis & Eccleſiaſticis perſonis, prudentibus & religioſis, partes ad concordiam & pacem commovit & commonuit. Compromiſſum eſt utrinque ſub atteſtatione veritatis, quæ inter religioſos juramenti vires obtinet, quia formam pacis, quæ coram Celſitudine Regia conceſſa fuiſſet & conſcripta, obſervarent, qui aderant, & ab eis qui aberant inſtanter obſervari facerent & conſtan-

ter : conceſſa eſt & conſcripta, ſigilloque regio conſignata, ipſo clementiſſimo Rege fidejuſſorem ſeſe conſtituente ; quod ſi aliqui deinceps paci tam ſolemniter celebratæ contradicere vellent, eis contrarius eſſet, nec eos in terra ſua reciperet : qui verò pacem obſervarent, eos ſub protectione ſua colligeret, & in terra ſua regio patrocinio communiret. Recitata ſunt hæc in Capitulo Grandimontenſi, & à Priore, [b] qui qualitercumque loco illi hodie præſidet, in manu Bituricenſis Archiepiſcopi, in verbo veritatis, ſub periculo animæ ſuæ firmata, & ab omnibus tam Laïcis quàm Clericis ſub atteſtatione conſilii firmantibus hoc promiſſum. Et ecce ſubitò ventus ab Aquilone veniens concuſſit angulos domus illius, ut tam Prior ille, quàm Converſi cum pauciſſimis Clericis, quos aut blanditiis, aut timore ſecum detinent, à fide promiſſa non minus imprudenter quàm impudenter reſiliant, & non veriti veritatem corrumpere, ſub quodam ſacrilegio his quæ juraverant contradicant. Frater Bernardus vir ſimplex, & timens Deum, & recedens à malo, quod Laïci conceperant, fidei ſuæ ſecutus integritatem, cum quingentis fermè fratribus, Laïcorum fraudem non ſequitur, promiſſum ſervat, aſtutiam fugit, perfidiam deteſtatur. Contra ipſum qui fidelis eſt in promiſſo, & fratres Clericos, qui bini vel ſinguli per cellulas tanquam captivi detinentur, quidam Converſi faſtu elati, aſtu callidi, gloriantes in verbis, confidentes in muneribus, ad Eccleſiam Romanam acceſſerunt, ut ſanctam religionem veſtram, ſi poſſint, circunveniant, & cedros quæ in Libano ſunt, ad voluntatem ſuam incutiant & inflectant Ad commune refugium appellationis, in quo dignitas Eccleſiæ Romanæ conſiſtit, & omnes oppreſſi refugium inveniunt, Clerici pro ſe & Fratre Bernardo ante aliquam ſententiæ prolationem canonicè convolarunt, ſicut & canonicè provocantes, ita & canoni-

cè profequentes, & canonicam ſententiam à vobis vel à delegatis judicibus ſecundùm ſacros Canones expectantes. Non moveat vos, Pater ſancte, confuſus Laïcorum clamor contra Clericos incluſos, ne contra ſeſſorem murmuret aſina, ne glorietur ſerra contra eum qui tenet eam, nec idiota doceat Clericum literas, nec Laïcus imperet ſacerdotalia Sacerdoti. Clamat pro Clericis & pro Fratre B. qui pro juſtitia indeſinenter pugnat in auribus Domini Sabaoth; clamat & in ſacris auribus veſtris Chriſtianiſſimus conſanguineus veſter Rex Francorum, qui ſanguinem ſuum, cujus particeps eſtis, quotidie pro Chriſto effundit, ut formam pacis quæ per ipſum conceſſa, conſcripta & confirmata, & poſtmodum ſacrilegio perfidorum violata eſt, faciatis obſervari, appellationem per Clericos factam, ut pote canonicam recipi, Laïcos ſeditionarios & contradictionis filios, Philippum de Bellomonte & complices ejus non admitti, ſententiam à Priore, cujus pravus ingreſſus & peſſima converſatio dicitur præpoſterè & præproperè in Clericos latam irritari, cellas Grandimontenſes, quæ in terra ipſius ſunt ordinationi Fratris B. & [c] Epiſcopi Pariſienſis, & aliorum prudentum & religioſorum virorum committi. Si authoritate veſtra hæc acta fuerint, gaudebit ſuper hoc anima Domini Regis, qui quotidie pro Chriſto pugnat, & quaſi à regno pro cruce Chriſti exulat, gaudebit & gratias vobis aget, Eccleſiam Romanam & attollens præconiis, & ſecundùm veſtigia Patrum ſuorum in neceſſitatibus ejus & recipiens & honorans. Si aliter, quod abſit, factum fuerit, timendum ne excitetur indignatio ejus, & fidei pro qua militat minùs deferat, minùs ſuam devotionem Eccleſiæ Romanæ exhibeat, minùs obediens exiſtat. Et quoniam tota Gallicana Eccleſia in confuſione Clericorum Grandimontenſium ſe eſſe læſam & confuſam, in protectione &

victoria ipſorum lætam ſeſe profitebitur & jocundam. Rogamus ſanctam Paternitatem veſtram, & quantum licet filiis conſulimus patri, ut qui Regnum Francorum & Eccleſias in eo conſiſtentes ſemper dilexiſtis, in hac petitione ſua & exaudiatis benivolè, & quod petitur beneficè compleatis.

[a] *Rex Francorum qui ſe ipſum hodie Deo obtulit.*] Hæc epiſtola ſcripta perhibetur anno 1190. die S. Joannis Baptiſtæ, qua, ut ait Rigordus, *Philippus Rex ad Eccleſiam beatiſſimi Martyris Dionyſii cum maximo comitatu venit cauſa licentiam accipiendi. Conſueverant enim antiquitus Reges Francorum, quod quandocumque contra hoſtes arma movebant, vexillum deſuper altare S. Dionyſii pro tutela ſecum portabant, & in prima acie pugnatorum ponebant, quod videntes adverſarii & cognoſcentes territi, multoties terga dederunt. Ideo Chriſtianiſſimus Rex ante corpora ſanctorum Martyrum Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii humiliter ſuper pavimentum marmoreum in oratione proſtratus, Deo & beatæ Virgini Mariæ & ſanctis Martyribus, & omnibus Sanctis ſe commendavit, tandem cum lachrymis ab oratione ſurgens, ſportam & baculum peregrinationis de manu Guillelmi Remenſis Archiepiſcopi avunculi ſui, Apoſtolicæ Sedis Legati, devotiſſimè ibidem accepit; deinde ſuper corpora Sanctorum duo ſtandalia, Gallicè* eſtendars, *decenter inſignita pro memoria ſanctorum Martyrum & tutela contra inimicos crucis Chriſti pugnaturus propriis manibus accepit. Demùm orationibus Fratrum ſe commendans, accepta benedictione clavi, & ſpineæ coronæ, & ſancti Simeonis brachii, receſſit.*

[b] *A Priore qui qualitercumque loco illi præſidet.*] Prior Grandimontenſis tunc temporis vocabatur Guillelmus Itherii, ſuffectus Guillelmo de Treynhaco ſuffragiis Capituli generalis anno 1188.

[c] *Epiſcopus Pariſienſis.*] Eo tempore Mauritius Sedem Pariſienſem digniſſimè occupabat, vir ſiquidem pietate, doctrinâ, cæteriſque dotibus clariſſimus, ut jam ſupra annotavimus.

EPISTOLA CXLIV.

Domino Papæ.

In perſona Clericorum Grandimontenſium.

Conqueruntur de Converſorum ſuorum inſultibus.

MOERORE M filii pater attendat, cujus in facie reverenda religio mendicat gloriam, & veritas interventum. Gratis offert ſancta Dilectio veſtra quod debetur ſingulis, ut ex eodem throno juſtitiæ, & conſolationem habeant humiles, & confuſionem ſuperbi. Id experti ſumus in nobis, Pater, auxilii conſiliique multorum expertes, quorum gratiam Converſi[a] noſtri venari potius intendunt pecuniâ, quàm innocentiâ venerari. Confidentes in homine, & ponentes carnem brachium ſuum. Maledicti prophetici veritatem non verentur, armant, & animant Principes hujus ſæculi, plebem ſollicitant, quoſdam etiam ex Epiſcopis attentant, ut quos ex cellulis noſtris per violentiam ejecerunt, ne eos Monaſteria recipiant, ne Eccleſiæ tueantur: me quamvis indignum, [b] Paſtorem tamen ſuum, cum multitudine Clericorum fratrum pluſquam numero ducentorum non tam fraudulenter quam violenter expulerunt confuſo clamore, & errore vulgari; ſubſtituentes alium [c], qui nec decedenti ſuccederet, nec cedenti. In his omnibus non eſt averſus furor eorum, ſed uſque adeò manus eorum extenta, ut per potentiam ſæcularium quos in ſui favorem illicitis artibus & pecuniario quæſtu conciliare non ceſſant, calamum in nobis conterere, & linum fumigans extinguere per fas & nefas immiſericorditer elaborent. Unica poſt Deum ſpes noſtra, Pater, [c] in promotione

vestra consistit, ut cujus in negotio prius extitit adjacens voluntas bona & beneplacens & perfecta, quantùm licet & expedit, potestas commissa perficere inveniat, & faciat consummare. [e] Comput resecat circa vos, si placet, jugum Laïcorum à facie olei vestri, ut nec Eliezer dominetur Abrahæ [f], nec Saram contemnat Agar, nec idiota contemnat Clericum, nec Laïcus imperet Sacerdoti. Dejectum restituite, juvate pusillanimem, refovete flebilem & Pastorem percussum, sanantes despectas oves gregis, in ea pace ad caulas reducite, ut qui subesse debent, ducendos se intelligant & docendos.

[a] *Conversi nostri.*] Agit de Conversis Ordinis Grandimontensis, de quibus superius differuit.

[b] *Me quamvis indignum Pastorem.*] His verbis colligitur epistolam illam scriptam esse nomine Bernardi Prioris Monasterii Grandimontensis, à Conversis suis rebellibus ejecti cum cæteris suis Clericis eorum vi pariter oppressis.

[c] *Substituentes alium.*] Fratrem scilicet Stephanum, de quo sermo habetur epist. 136.

[d] *In promotione vestra.*] Videtur scripta hæc epistola initio promotionis Urbani ad Summum Pontificatum, penes quem, cùm adhuc esset Cardinalis, hoc ipsum Grandimontensium negotium fuerat agitatum, patresque Prioris contra Conversorum injurias sustinuerat.

[e] *Comput resecat jugum à facie olei.*] Est modus loquendi usitatus in Scriptura sacra, Isaiæ scilicet 10. quo significatur facilitas quæ incumbit alicui, ut se à gravi negotio expediat. Metaphora ducta à jugo boum, quod sæpius oleo superfusum, tandem putrescit, & facilè rumpitur ac dissolvitur.

[f] *Eliezer dominetur Abrahæ.*] Hoc est, servus imperet domino; alluditque ad id quod legitur Geneseos 15. de Abraham & vernaculo ejus Eliezer.

EPISTOLA CXLV.

Chariſſimo & amantiſſimo Fratri & amico Petro;

Stephanus S. Genovefæ dictus Abbas,

Salutem & ſinceram, velint nolint invidi, dilectionem.

Eum certiorem facit de Fratrum benevolentia.

DOLEO ſuper te, Frater mi, amabilis valdè ſuper amorem Jonathæ, quod ad unius falſi rumuſculi ſonum turbatus es, & locutus, cùm ex ante acta converſatione tua credamus mentem tuam prudentiâ diſcretam, fortitudine conſtantem, juſtitiâ ſolidam, temperantiâ modeſtam. Super hunc quaternarium poſitus tanquam columna immobilis, non tanquam arundo vento agitata, nec adulantium flatus, nec detrahentium ſibilos, nec delatorum commentitia ſubdolaque verba ſuſcipere debuiſti. Sæpenumero pſallens & orans in cubiculo cordis tui dixiſti Domino, ut liberaret animam tuam à labiis iniquis & à lingua doloſa. Ecce lingua tertia quæ conturbat Fratres, penè movit candelabrum fraternæ concordiæ tuæ de ſuo loco, & os quod mentitum eſt non timens occidere animam ſuam, crimine peſſimo detractionis accuſavit Fratres innocentes & ſimplices, qui te ſine fraude diligunt, ſine ſimultate recolunt, ſine invidia proſequuntur. Quantâ potui diligentiâ & in Capitulo & extra Capitulum ſub atteſtatione obedientiæ quæſivi, Frater, de verbo illo malitioſo, blaſphemo, iniquo & doloſo, ſed nec authorem inveni, nec cognitorem aut relatorem: cùm omnes & admirantes negarent, & negantes mirarent-

tur. Prohibui etiam authoritate, quæ mihi ſuper eos commiſſa eſt, ne linguas quæ in udo ſunt, talibus exponant, ne manſuetudinem tuam multiloquio lædant, ne indignationem tuam vaniloquio provocent, ne ſpei noſtræ pariter & tuæ fructus in flore ſtultiloquio perimant, aut extinguant. Securus de integritate ipſorum & dilectione quam erga te, ſine ſimulatione retinent, ſecurum te facio quòd nec illa quæ tibi malitiosè dicta ſunt, dixerunt, nec aliqua quæ te offendere debeant, facturi ſunt aliquando vel dicturi. Rogo ego qualiſcumque Prælatus tuus per ubera matris tuæ Eccleſiæ, in qua profeſſionem verbo & ſcripto feciſti, per merita virginis Genovefæ, quam intimè dilexiſti & diligis, per fratrum ſocialem ac ſacramentalem communionem, per meam qui te ſincerè diligo; ſi aliqua penes te eſt memoria, ut ſcrupulus iſte ſic amoveatur à mente tua, à lingua tua, à manu tua, ut nec reliquias ejus in te retineas, nec recidiva conſimilis perturbationis incendia falſis perſuaſionibus admittas. Super muneribus à te tranſmiſſis gratias ago tibi, gratias fratrum ſinguli, gratias univerſi. Proſperè per Dei gratiam circa nos ac Fratres noſtros ſuccedunt omnia, cùm neceſſariis abundemus, & ex religioſa Fratrum ſanctaque converſatione ſpiritualia temporalibus reſpondeant & occurrant. Augetur Fratrum numerus, renovantur ædificia, multiplicantur poſſeſſiones, & quod majus eſt, pax & tranquillitas inter Fratres, diſciplinæ regularis obſervantia, in Officiis Eccleſiaſticis devota contentio, & coram Deo commendat eorum ſecretam conſcientiam, & coram hominibus ſecuram famam. Sperantes de Dei miſericordia, qui facit nos abundare ſupra id quàm petimus & intelligimus, incœpimus renovare ſartatecta Eccleſiæ noſtræ ſtillicidio profluа, vento pervia, vetuſtate conſumpta: novam lignorum materiam comparamus ſuperponendam parietibus, &

tecto plumbeo ſupponendam. Parietes etiam innovamus ſectis & politis lapidibus exteriùs fulcientes. Potens, eſt Deus providere operi ſumptus neceſſarios, qui mihi & Fratribus noſtris propoſitum contulit operandi.

[a] *Renovare incœpimus Eccleſiæ noſtræ ſartatectæ.*] Baſilicæ ſcilicet S. Genovefæ Pariſienſis partim à Normannis deſtructæ, partim vetuſtate collabentis, quippè quæ jam per ſeptingentos ferè annos duraverat.

EPISTOLA CXLVI.

Reverendo Patri & amico A[a] Lundenſi Archiepiſcopo, Sueciæ Primati,

Stephanus de ſancta Genovefa;

Sibi gratulatur de Petro Canonico ſuo ad Epiſcopatum promoto.

DOMINOS & amicos noſtros quos videre non poſſumus, frequenti cogitatione recolimus, frequenti dilectione complectimur, deſiderio proſequimur, obſequio veneramur. Inter alios & ſupra, ſingulare nobis erigit theatrum authoritas nominis veſtri, cujus & umbraculo conſequimur refrigerium, & ſpectaculo plauſum. Fama perſonam veſtram prædicat, perſona famæ vires accommodat: illa recto judicio non mentiente de operibus, iſta juſto modio de moribus metiente. Nec hoc dicimus ut oleo peccatoris caput veſtrum impinguare velimus ſacro chriſmate perunctum, qui ex propoſito noſtro virtutes æmulari debemus, non virtutibus adulari. Pro Fratre noſtro chariſſimo Clerico, & filio

vestro Petro preces aliquando vobis porreximus, quas in gratiarum convertimus actionem, quoniam ut audivimus, eum sic honorastis & onerastis, ut & honor non deficiat ex onere, & onus proficiat ex honore. Augeat & Deus gratiam suam, augeat & gratiam vestram, ut gratiam pro gratia consecutus, & Deo serviat in ministris suis, & vobis placeat in ministeriis vestris. Jocosè dixerim quæ sequuntur, & quæ non indignationem provocent, sed ad misericordiam vos invitent. [b]Patres vestri secundùm carnem gentili adhuc ritu ac superstitione detenti Gallias invadentes in fortitudine brachii sui, & in robore virium suarum urbes, castella, cæteraque munitiones cœperunt; vicos, villas & agros vastarunt, homines alios in prædam & captivitatem abduxerunt, alios in ore gladii percusserunt, loca sancta incendio & ruinâ ad solum usque dejecerunt. Inter alias, quod sine suspirio & singultu referre non possùmus, nec debemus, Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, [c]in qua beata virgo Genovefa requiescit in corpore, regali ope & opere constructam[d] musivo intus & extrà, sicut reliquiæ adhuc testantur, ornatam & depictam, miserabili concremarunt incendio, nec sacro loco parcentes, nec beatæ Virgini, aliisve Sanctis qui ibi requiescunt, reverentiam exhibentes. Tandem per Dei gratiam barbaries illa antiqua, Christiana mansuetudine mitigata est & mutata, & septentrionale frigus calore fidei liquefactum, rejectis idolis Creatorem suum recognovit, partemque Galliarum, quæ à Septentrionis nomine Normannia dicitur, Nores & Dani renati in Christo sibi & posteris suis retinent, inhabitant & colunt. In illa persecutione parietes Ecclesiæ nostræ combusti, & exesi vetustate nimia & corruptione minantur ruinam, & suspirant fulciri sustentaculo, & operiuntur operiri tecto. Comparata est lignorum materies superponenda refectis parietibus, & la-

minis plumbeis ſupponenda. Speramus in Domino quia qui cœpit opus, perficiet ſolidabitque, & ſumptus providebit neceſſarios, qui nunquam derelinquit in ſe ſperantes ſervos ſuos. Et quoniam in tanto opere, ſive onere, ſtipem mendicare compellimur alienam, recurrimus ad liberalitatem veſtram, ut qui aliquando[f] Romanum conſueviſtis emere plumbum, in coëmendo plumbo Anglico & benivolum aperiatis animum, & beneficam nobis extendatis manum. Illo plumbo nudantur Eccleſiæ, teguntur iſto. Diſſimilis negotiatio, cùm in illa ſæpe mœreat acceptor, in iſta ſemper mereatur largitor. Illud litigioſo ſemper auro redimitur, iſtud religioſo precum pretio comparatur. Fratrem noſtrum G. præſentium latorem miſimus, qui & prudenter impleat mandatum noſtrum, & fideliter nobis reportet beneficium alienum.

[a] *A Lundenſi Archiepiſcopo.*] Abſaloni ſcilicet, de quo plura ſuperius retulimus, qui cum duplici Pontificatus inſulâ Roſchildenſi ſcilicet & Lundenſi eſſet inſignitus, alteram nepoti ſuo Petro S. Genovefæ Canonico dimiſit.

[b] *Patres veſtri ſecundùm carnem.*] Normanni ſcilicet, populi Septemtrionales, qui ex Dania, Suecia, cæteriſque plagis adjacentibus, ſæpius in Galliam ſub medium & finem noni ſæculi impetum fecerunt, omneſque Eccleſias & loca pia ferro & face devaſtarunt. Inter ea maximè Monaſterium S. Genovefæ Pariſiis.

[c] *In qua B. Genovefa requieſcit in corpore.*] Hæc Eccleſia fundata fuit juxta Pariſios à Clodovæo Galliarum Rege, circa annum 608. ut adimpleret votum, quod ſuadente Clotilde piiſſima Regina fuderat, dicens, teſte authore geſtorum Regum Franciæ, *Fiatur Eccleſia beatorum Apoſtolorum, dum auxiliante Deo revertimur*, è bello ſcilicet contra Gothos qui Aquitaniam devaſtabant. Corpus autem B. Genovefæ virginis in ea conditum eſt, ut notat Gregorius Turonenſis, ſepulchrumque ejus, quod uſque hodie in ea miraculis undique coruſcat, manifeſtiſſimè convincit.

[d] *Opere muſivo ornatam.*] Muſiva opera ſeu Moſaïca, ea ſunt quæ Teſſellata & ſectilia vocat Suetonius in Julio cap. 46. *In expeditionibus teſſellata & ſectilia pavimenta circumulit.* Et Seneca epiſt. 86. *Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi paritet ma-*

gnis & speciosis orbibus effulserint, nisi Alexandrina marmora numidiatis crustis distincta sint, nisi illis undique operosa & in picturæ modum variata circumlitio prætexitur. S. Aug. item lib. 16. de Civitate Dei cap. 8. *Cætera hominum vel quasi hominum genera quæ in maritima platea Carthaginis musivo picta sunt.* Vitruvius cap. 1. meminit à se visas hujusmodi pavimentorum reliquias, *in quibus tessellata marmora, minutilis fabis non majora piscium & aliarum rerum effigies variis coloribus graphicè imitantur.* Ejusmodi pavimenta cernere adhuc licet in basilicis S. Dionysii in Francia, S. Remigii, Remensis, & aliis.

e *Partemque Galliarum quæ Normannia dicitur.*] Post multa Normannorum incendia, cædesque per Galliam perpetratas, Carolus dictus Simplex, videns se esse imparem ad resistendum gentis illius feritati, pacem cum ea iniit hac potissimum conditione ut Christum coleret. Quamobrem illorum Princeps nomine Rollo lavacro regenerationis intinctus, mutato nomine in Robertum, accepit in uxorem Gislam Regis filiam, & cum ea in dotem Neustriam provinciam, quæ ex hoc Normanniæ nomen sortita est.

f *Romanum consuevistis aliquando emere plumbum.*] Alludit ad plumbum Bullarum Apostolicarum, quo dicit nudari sui temporis Ecclesias, id est tanto pretio comparari, ut Prælati Ecclesiarum ad penuriam redigerentur. In animo autem habebat Stephanus plumbo cooperire Ecclesiam S. Genovefæ, sed ad id impares fuere ejus facultates.

EPISTOLA CXLVII.

Venerabili & illuſtri viro [a] Vadelmaro, Epiſcopo de Selewik,

Frater Stephanus de S. Genovefa, qualiſcunque miniſter,

Salutem & cum omni dilectione fidele obſequium.

Plumbum petit ad Eccleſiæ S. Genovefæ reparationem & ornatum.

JUCUNDAM veſtri memoriam reliquit nobis abſentia veſtra, cujus ſi delectamur reliquiis, ita reficimur blandimentis. Mirabamur ſenilem maturitatem in juvene, Epiſcopalem dignitatem in futuro Antiſtite, profundam humilitatem in nobili ſtirpe, munificentiam liberalem in Scholaſtico, ſocialem affabilitatem in ſanguine Regio, Gallicanam elegantiam in Septentrionali viro. Non credimus in vobis honores mutaſſe mores, quos per Dei gratiam natura vobis potius contulit, quàm fortuna. Ex his confidentiam aſſumpſimus ſcribendi vobis, & attrita, ut aiunt, fronte ſine meritis noſtris beneficium aliquod poſtulandi. Id ſolùm in petitione ſolatium ſupereſt, quia ſi repulſam patiatur, non rubet ſi non exaudiatur, epiſtola verecundiam non incurrit. Antiqui parentes veſtri cùm adhuc errore gentili ſub idololatria tenerentur, & juſto Dei judicio Gallias invadentes civitates & oppida cœperunt, deſtruxerunt municipia, Eccleſias ſubverterunt. Inter alias Eccleſiam beatæ Genovefæ virginis regali ope & opere conſtructam miſerabili concremarunt incendio, cujus rei teſtes exiſtunt

parietes extunc combusti & exesi, corruptionem suam calce in cineres putrefacta monstrantes, & ruinam minantes. Eos reficere incœpimus comparata jam lignorum materie, quæ & superponatur innovatis parietibus, & tecto plumbeo supponatur. Sub quodam rubore mendicantes rogamus & petimus, ut aliquid de benivola ac benefica liberalitate vestra nobis mittatis, quò plumbum èmamus, non Romanum, sed Anglicum, quoniam Anglico plumbo teguntur Ecclesiæ, nudantur Romano. Vivet jugiter in Ecclesia nostra felix memoria nominis vestri, sub testimonio beneficii à vobis beatæ Virgini Genovefæ liberaliter impensi. Fratrem nostrum G. præsentium latorem misimus; qui & prudenter impleat mandatum nostrum, & fideliter nobis reportet beneficium alienum.

a *Vadelmaro Episcopo de Selevvic.*] Fuit Vadelmarus Regio apud Danos ortus sanguine, in Episcopatum Slesvicensem assumptus, sed cùm regni portionem sibi assignari peteret, incidit in Regis inimicitias, ob quas Episcopatum dimittere coactus est, juramento etiam præstito (ut è carcere se eximeret) nunquam se eò in loco mansurum, in quo Regi suspectus foret, Bononiam se recepit, ubi studiis operam dedit. At cùm anno 1207. Hartonicus Bremensis Archiepiscopus fato functus fuisset, ipse Vadelmarus in ejus locum à Bremensibus eligitur, spretis tamen Hamburgensium votis, qui in electione Bremensis Archiepiscopi suffragia ferre consueverant, unde gravis orta est controversia inter eos, de qua agitur in epistola 158. & 159. lib. 1. epistolarum Innocentii III. Hæc fusius etiam narrat Meursius in Hist. Danica lib. 1. sub finem anni 1207.

EPISTOLA CXLVIII.

Venerabili Fratri & amico [a] Guillelmo Abbati de Paraclito,

Stephanus de ſancta Genoveſa, Seniori conſeneſcens,

In plenitudine dierum plenitudinem gaudiorum.

Plumbum etiam ab eo expetit.

LAUDAMUS *veteres, noſtris tamen utimur annis.* Poëticum eſt, non Propheticum quod diximus, veridicum tamen. Patres noſtri ſicut tempore, ita & authoritate & religione præceſſerunt in via Domini. Nam ſicut Hylas Herculem, non æquis eos paſſibus conſectamur. [b] Formam vivendi Moyſes tradidit Hebræis, Numa Pompilius Romanis, Phoroneus Græcis, Trimegiſtus Ægyptiis, Filius Dei Chriſtianis. Huic ſubſerviens Auguſtinus tanquam Samaritani ſtabularius duos denarios, quos ab eo acceperat, verbum ſcilicet doctrinæ, & exemplum vitæ, in curam noſtri fideliter expendit & prudenter, recepturus mercedem cùm Samaritanus redierit. In hoc agone quanquam in [c] diverſis Eccleſiis vobiſcum ſudavimus, & ſudamus ita pugnantes, non quaſi qui aërem verberans, & currentes non quaſi in incertum. De ſtatu veſtro incerti, de noſtro vos certificamus, ſcientes quia & gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus parati eſtis. Proſperè per Dei gratiam circa nos & Fratres aguntur omnia, & non eſt occurſus, neque Sathan, cum in ſumma tranquillitate & pace unanimes habitent in domo Domini, ſola contentione ſerviendi Domino ſeſe invicem præcedere cum humilitate certantes. Spiri-

tualibus occurrunt temporalia, peractis fermè ſpacioſis & ſpecioſis [d] regularibus officinis, & per villas ruſticis ædificiis, ſpacio ſimul & ſpecie certantibus cum urbanis. Sollicitudinem curamque noſtram convertimus in renovandis & fulciendis antiquis Eccleſiæ parietibus vetuſtate & incendio putrefactis, diſſolutionem minantibus & ruinam. Comparavimus & novam lignorum materiem ad ſarta tecta reficienda, quæ & ſuperponatur. Hac enim materia ſi Deus permiſerit, ſperamus nos operturos Eccleſiam, non attendentes ſignificationem plumbi Prophetici, quod ſuper iniquitatem ſedere dicitur, ſed baſilicæ noſtræ utilitatem & decorem. Hujus metalli materiam quærimus, non figuram. Et quoniam tanto oneri ſive operi explendo non ſufficimus, ſtipem ab amicis noſtris mendicare compellimur alienam, quorum ope & opera inſufficientiam noſtram ſuppleamus. Importunus fortè & improbus ſermone brevi prolixitatem Epiſtolæ redimo. Sed quod potes adjuva nos.

[a] *Guillelmo Abbati de Dacia.*] Conſule epiſt. ſup. ad ipſum ſcriptam, & quæ ad ejus elucidationem poſuimus.

[b] *Formam vivendi Moyſes.*] Enumerat præcipuos Legiſlatores populorum, qui inter priſcos claruerunt.

[c] *In diverſis Eccleſiis vobiſcum ſudavimus & ſudamus.*] Stephanus enim Monaſteriis S. Genovefæ & S. Evurtii Aurelianenſis præfuit. Guillelmus verò Subprior S. Genovefæ, ac deinde Abbas in Dania extitit.

[d] *Spatioſis & ſpecioſis regularibus officinis.*] Dormitorium ſcilicet, Capitulum, Refectorium, Capellam B. Mariæ, & clauſtrum eleganti ſtructura ædificaverat, quibus huc uſque utimur.

EPIST. CXLIX.

EPISTOLA CXLIX.

[a]Omero Ripensi Episcopo.

Commendat G. Canonicum suum, quem mittit in Daniam.

QUATUOR sunt quæ aut novas conciliant amicitias, ut veteres colunt: alternæ confabulationes; obsequia mutua, litterarum frequens excursus, virtutis fama consentiens veritati. Hujus ultimi beneficio faciem vestram quam oculis videre non meruimus, imaginatione complectimur, applaudentes famæ, quæ & liberalitatem vestram prædicat, & religionem commendat. In scholis veritatem didicistis, in Sacerdotio virtutem: sed nec in illis veritatem sine virtute, nec in isto virtutem sine veritate. Ex his de benivolentia vestra potiùs quàm de nostris meritis confidentes, charissimum Fratrem nostrum & Canonicum G. præsentium latorem, quem pro negotiis Ecclesiæ nostræ misimus, vestræ benivolentiæ commendamus; ut eum in quibus necesse habuerit pro amore Dei & nostro, & firmetis consilio, & patrocinio sustentetis. Retribuet vobis Deus, qui recipientibus justum in nomine justi mercedem justi retribuet, & mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentem pro misericordiæ sanctis operibus dabit in sinum vestrum.

[a] *Omero Ripensi Episcopo.*] Ripa urbs est Daniæ ad fluvium Nipsiam, à quo dividitur in tres partes. De Omero autem agit Saxo Grammaticus ad calcem lib. 14. Historiæ suæ, & dicit Absalonem Roschildensem ac Lundensem Antistitem Rippensium electum Omerum religioso ministerio Pontificem consecrasse;

EPISTOLA CL.

Lundenſi Archiepiſcopo.

Salutem temporalem pariter & æternam.

Sub nomine Salomonis commendat Petrum ipſius nepotem.

FELIX opera & impenſa, cujus intentionem fructuoſus ſinus excipit, deſiderium complet exitus, ſpei fiducia nec tollitur, nec mentitur. Hæc in Salomone veſtro verè verbis & operibus pacifico, non invitum vos invitare debent, ut quod in eo benivolè cœpiſtis, beneficè compleatis, proſequentes bonam juvenis indolem, qui ſic litterarum ſtudiis intendit, ut à virtutum ſemitis non recedat. Planta eſt, quæ per Dei gratiam & irrigationem veſtram, fœcundam coaleſcet in arborem, cujus & folium citò non defluet, & fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Teſtimonium ei perhibemus commoranti nobiſcum in monte, quia in ſcholis aſſiduus, honeſtus in hoſpitio, nec effuſus in ſuperfluis, nec in neceſſariis eſt anguſtus. Sociorum benivolentiam ſic meretur, ut omnium gratiam non amittat. Gaudeat ſuper eo ſancta Paternitas veſtra, & illuſtrem veſtri ſanguinis celſitudinem ſic exaltetis in ipſo, ut & honor ejus tanto reſpondeat generi, & genus tantum conſentaneum ſit honori. Sic glorietur patruus in nepote, ut nepos ex patruo ſublimetur.

EPISTOLA CLII.

Facultatem concedit cuidam ſuo Canonico alium Ordinem ingrediendi, ac in eo commorandi.

JUVANDÆ ſunt voluntates, quibus & devotio præbet initium, & quarum diſcretio firmat progreſſum. Hæc attendentes in dilecto noſtro H. latore præſentium, Concanonico noſtro, petitionibus ejus nec obſiſtere diutius audemus, nec detrahere integrum arbitramur: liberam igitur ei domum religionis expetendi, & intrandi damus licentiam, quantenus apud alios quàm apud nos, Deo juvante, & arctiùs vivat, & diſtrictiùs converſetur: preces ergo pro eo porrigimus, ut apud quos commorari gratum habuerit, pro commendabili, legendi & cantandi ſcientiâ quæ in eo eſt, & benevolè ſuſcipiatur, & beneficè tractetur.

EPISTOLA CLII.

Nobili viro, & ab avis ataviſque Regibus procreato Canuto,

Fr. Stephanus de S. Genoveſa dictus Abbas, totuſque Eccleſiæ conventus humilis,

Salutem in ſalutis Authore.

Agit de nobili adoleſcente Dano apud S. Genovefam fato functo ac tumulato.

VIRIS illuſtribus, & qui de ſanguine Regio ducunt originem, propriè convenit, ut ſicut ſunt ma-

gnifici genere, ita ſint munifici largitate. Quod ſi largitas uſque ad Eccleſias extendatur, & pro ſalute propria requieque defunctorum, & maximè parentum ac propinquorum, qui facultatibus abundant, loca religioſa viſitent, pauperes alant, eleemoſynas diſtribuant, coram Deo gratiam, & coram hominibus promerentur favorem. [a] Frater veſter carnalis, bonæ indolis juvenis Waldemarus, cujus memoria in benedictione eſt, regio generi veſtro condigna virtute reſpondens, & apud nos ſpiritum reddidit Deo, & inter nos corpus commendavit ſepulchro. Orationum ac beneficiorum ſpiritualium, ſicut unus ex nobis, particeps eſt, & erit in perpetuum, ſurrecturus in die judicii cum beata Virgine Genovefa, & extremæ benedictionis ſententiam cum his qui à dextris erunt, & cum ipſa pariter recepturus. Et quoniam parietes Eccleſiæ in qua requieſcit, parentum veſtrorum, adhuc gentilium concrematos incendio, & nimia extunc vetuſtate conſumptos renovare incepimus, & ſarta tecta ipſius nova lignorum materie, plumbeiſque laminis contegere propoſuimus, Nobilitati veſtræ preces fundimus, ut ad coëmendum plumbum per præſentium latorem G. Canonicum noſtrum aliquod beneficium nobis mittatis, unde & à Deo remuneretur liberalitas veſtra, & ab hominibus commendetur generis veſtri fama, & à nobis celebrior & frequentior habeatur fratris veſtri memoria ſempiterna.

[a] *Frater veſter Vvaldemarus.*] Inſcribitur in Necrologio S. Genovefæ his verbis *Obiit Vvaldemarus nepos Regis Daciæ, Canonicus noſter ad ſuccurrendum.* Declarat autem in hac epiſtola quid ſit Canonicus ad ſuccurrendum, cùm ſubjungit, *orationum ac beneficiorum ſpiritualium ſicut unus ex nobis particeps eſt.*

EPISTOLA CLIII.

Illuſtriſſimo & Chriſtianiſſimo Regi Danorum Canuto,

Fr. Stephanus S. Genovefæ dictus Abbas, totuſque ipſius Eccleſiæ humilis Conventus,

Salutem, vitam, & victoriam.

Ab eo etiam petit plumbum ad Eccleſiæ S. Genovefæ tectum operiendum.

GLORIOSAM ac felicem Regni Danorum potentiam & virtutem, qua antiqui parentes veſtri pagano errore adhuc detenti, in fortitudine brachii ſui & in robore virium ſuarum Gallias invaſerunt, & annales hiſtoriarum continent, & communis fama recitat, & urbium oppidorumque muri ſemiruti proteſtantur. Ex eorum vos nobili ſtirpe deſcendiſſe, & gentilem illam tyrannidem in [b] Chriſtianam manſuetudinem mutaſſe gaudet mater Eccleſia, cui aſſiduuum impenditis cultum, devotum exhibetis obſequium, beneficum erogatis augmentum, nec regio faſtu per Dei gratiam Sacerdotium premitis, nec debitam reverentiam Sacerdotio denegatis. Cumque in aliis quibuſdam regnis per tyrannidem principum ſervituti ſubjecta ſit Eccleſia, in veſtro per regalem clementiam veſtram libera eſt & quieta. Supradictæ perſecutionis à viris potentibus gentilibus tunc illatæ calicem bibit, & abſinthio doloris inebriata eſt Eccleſia beatæ Virginis Genovefæ, in qua Deo licèt indigni deſervimus, fracta, diruta & combuſta. Teſtantur hoc parietes incendio illo conſumpti, & calce in cinerem commutata, pu-

trefacti, tremuli, & exesi. Eos renovare incepimus, superponenda nova lignorum materie, & tecto plumbeo supponenda. Nec hoc dicimus, Princeps victoriosissime, ut querulis aut mendicis vocibus importunè aliquid vel improbè postulemus à clementia vestra: sed ut misericorditer consanguineum vestrum nobilem virum Canutum moneatis, ne omnino sit immemor fratris suis Waldemari, qui in beato fine suo Canonicus noster factus [c], in celebri claustri nostri loco sepultus, in omnibus beneficiis & orationibus, quæ in Ecclesia nostra fiunt, particeps, frater, & socius nec in vita partem aliquam, ut dicitur, seu funiculum hæreditatis suæ possedit, nec post mortem sive ipse, sive Ecclesia pro eo aliquid inde percepit. Vox justitiæ ipsius clamat ad fratrem de terra, *Frater, da mihi portionem substantiæ paternæ quæ me contingit.* Rogamus, supplicamus ac petimus, ut vos qui totiens armis superatis idololatras & jugo subjicitis Christiano [d], nobilis illius viri pectus licèt ferreum precibus expugnetis, ut mortuo fratri suo gratiam non neget, & in tanta necessitate Ecclesiæ, in qua frater ejus & diem clausit ultimum, & diem expectat extremum; pro tota hereditate quam possidet, aliquid mittat, unde & apud Deum securior sit ejus conscientia, & apud homines hilarior fama, & circa mortuum liberalitas appareat debita, & benivolentia manifestetur fraterna. Charissimum Fratrem & Canonicum nostrum præsentium latorem G. Clementiæ vestræ commendamus, ut eum regali juvetis patrocinio, & si opus fuerit, auxilio protegatis. Valeat & crescat in dies semper Magnificentia vestra.

[a] *Canuto illustri Danorum Regi.*] De illo hæc scribit Meursius in Hist. Danica ad annum 1182. *Mortuo Vadelmaro primo, regnum accepit filius Canutus sextus, jam ante parentis cura Bingstadii initiatus anno* 1170. *cum Canutus quintus avus inter divos referretur,*

[b] *Tyrannidem in Chriſtianam manſuetudinem mutaſſe.*] Primus ex Daniæ Principibus, qui Chriſtianam religionem amplexus eſt, fuit Haraldus hoc agente Ludovico Pio Imperatore anno 826. ut narrat Saxo Grammaticus in Hiſt. Danicâ lib. 9. *Ludovicum Maguntiæ Conſtitutum auxilia petiturus acceſſit, at Ludovicus ſummo amplificandæ religionis ardore confectus conditionem Barbaro obtulit, opem ſpondendo ſi Chriſti cultum exequi conſenſiſſet, quâ ſententiâ & ſalutem hoſpiti & ſibi pietatis præconium peperit: Haraldum enim ſolemni lavacro uſum conſequenter Saxonicis roboravit auxiliis, quibus is fretus in territorio Sleſvicenſi dicandam Deo adem ſollicita moliebatur impenſa. Hic itaque ſanctiſſimi tenoris ſpecimen à Romanis ritibus mutuatus prophanata perfidorum errore templa diruit, victimarios proſcripſit, Flaminium abrogavit, atque incondita patria Chriſtianiſmi ſacra primus intulit, rejectoque damonum cultu divinum amulatus eſt, ſupremò quidquid ad religionis cuſtodiam attinuit, ſcrupuloſiſſima cura ſervavit, ſed non tam efficaciter quàm piè rem auſpicatus eſt, ſuperveniens enim Hoguerus, inductaque per eum ſacra temerans, vera religione proſcripta, priſtino adulterinam loco reſtituit, ac ſus caremonias honore donavit. Haraldus verò profugus fortunam ad ſacrilegium tranſtulit, nam ut præcipuum inchoatæ religionis ſpecimen, ita primum neglecta ſpectaculum fuit, atque ex ſplendido ſanctitatis authore, infamis ejuſdem deſertor evaſit. Ericus ejus frater cum eo Moguntiæ baptizatus, etiam à fide defecit, & in Chriſtianos ſæviit. At anno circiter 860. ſuaſu Auſgarii Bremenſium Antiſtitis animum ad pietatem quam exuerat, convertit, idolorum cultum rurſus abolevit, ac ſacrilega mentis errore depoſito, quidquid per inſolentiam commiſerat, expiavit, tantumque in excolenda religione ſe geſſit, quantum egerat in aſpernanda. Filius Erici frater parentis veſtigiis inſiſtens, religionem propagavit anno 900. qui etiam ſe ipſum apud Angliam jampridem Chriſtianiſmi ſolemnibus aquis humectandum exhibuit. Cæterum privatam ſalutem in publicam exuberare cupiens, ab Agapito, qui tunc civitatis Romanæ ſacris præerat, Daniam divinitus condiri petivit. Deinde anno 981 defuncto Haraldo piiſſimo Rege ſucceſſor ejus Sueno rurſus Chriſtianis infenſus fuit, proſperam ſibi in divina ſæviendi occaſionem veniſſe gaviſus, totam religionis ſtirpem à radice convulſit, eoque authore Dani ſuſceptum divinitatis cultum repetita ſuperſtitione mutarunt. At cùm ille Sueno Dei vindice dextera regno fuiſſet ſpoliatus, tandem reſipuit, & hac fortunæ ſævitia ad amplectendam religionis charitatem adactus, abſtractos caligine oculos ſalutari lucis contemplatione ſuffudit.* Hæc Saxo, qui ſubjungit eundem Principem 4. Epiſcopatus in ſuo regno de-

ſignaſſe, Aruſienſem, Sleviſcenſem, Ripenſem ac Roſchildenſem, quibus veluti quatuor cardinibus Chriſtiana religio in Dania ſtabilita ac firmata eſt anno 993.

[c] *Canonicus noſter factus.*] Canonicus ſcilicet ad ſuccurrendum, ut ex Necrologio S. Genovefæ recenſuimus.

[d] *Idololatras jugo ſubjicitis Chriſtiano.*] De Canuti in religione propaganda zelo, hæc ſcribit Meurſius in Hiſt. Dan. ad annum 1093. *Inter iſta in Livoniam Dani arma tranſtulere, atque regionis illius infideles cœpto illis prædicari verbo Dei per Antiſtitem Menardum ac Berteldum ſucceſſorem rebellantes domuere, & ad fidem Chriſtianam univerſim amplectendam pepulere.*

EPISTOLA CLIV.

Niveloni Sueſſionenſi Epiſcopo.

Rogat pro ſuis Canonicis de Firmitate Milonis, ut à quodam onere curet eos ſublevari.

INTER cæteras afflictiones, ſub quibus hodie gemit Eccleſia, novas & indebitas exactiones præſtare compellitur: & cùm liberi debeant eſſe filii, tributa ſolvunt & decimas, tamquam penitus alieni. Verùm faciliùs toleratur à ſingulis quod ab omnibus ſuſtinetur; cùm tamen gemitus omnium dolorem non minuat ſingulorum. Tangit nos hæc plaga, communis Pater, quæ tantum non invitat, ſed etiam invitum trahit, ut [a] & ſolvatis decimas, & decimas exigatis. Succeſſores Melchiſedech filios Aaron non excuſant, nec Levitarum immunitas portione ſibi conceſſa gaudere permittitur, cùm univerſos fiſcus abſorbeat, nec tamen liberetur Chriſtus unde affligitur Chriſtianus. Inter hos tamen ſingultus & quotidiana ſuſpiria, ſanctæ Paternitati veſtræ preces fundimus, ut fratribus noſtris [b] apud ſanctum Vedaſtum demorantibus, in quantum vobis placuerit, parcatis, & nobis præſtetis hoc beneficium, quibus conſueviſtis ſemper exhibere vultum

hilarem & jocundum. Tenuis eſt eorum ſacellus, nec diſtento vivunt marſupio, qui ferè per biennium[c] ſuſpenſis parochialibus organis veſtro ſubjacuerunt, pro [d] culpa Comitis, interdicto.

[a] *Vt ſolvatis decimas & exigatis.*] Inſtitutæ fuerunt decimæ anno 1188. à Philippo Auguſto cùm iter Jeroſolymitanum ſuſcepit, de quibus Rigordus hæc habet. *Celebratum eſt Concilium à Philippo Rege, convocatis omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & totius regni Baronibus, in quo innumerabilis militum multitudo, ſeu peditum, ſanctiſſima Cruce inſigniti ſunt, & propter inſtantem neceſſitatem: oppidò enim iter Ieroſolymitanum Rex affectabat, cum aſſenſu Cleri & populi quaſdam decimas ab omnibus eſſe accipiendas eo tantum anno decrevit, quæ dictæ ſunt Decimæ Salahadini.*

[b] *Apud ſanctum Vedaſtum.*] Eccleſia S. Vedaſti apud Firmitatem Milonis donata fuit Eccleſiæ S. Genovefæ Pariſienſis per Hilgotum Sueſſionenſem Epiſcopum, ut jam diximus.

[c] *Suſpenſis parochialibus organis.*] Accipit hic pattem pro toto, organa ſcilicet pro omni cantu & Officii divini celebratione. Organa autem cœperunt eſſe in uſu in Eccleſiis Galliæ ſub Pipino anno 757. ut refert Eginhardus. *Conſtantius Imperator Pipino multa miſit munera, inter quæ & organa, quæ ad eum in Compendio villa pervenerunt, ubi tunc populi ſui generalem conventum habuit.*

[d] *Pro culpa Comitis interdicto.* Videtur hoc interdictum in Diœceſim Sueſſionenſem latum idem eſſe ac illud de quo meminit Cantipratanus lib. 2, cap. 3. *Vidi Sueſſionem civitatem in Gallia excommunicationi ſubjacuiſſe diutius, & non niſi ſub ſilentio Clericos divina myſteria miniſtraſſe.*

EPISTOLA CLV.

Sanctiſſimo Domino & Patri, Dei gratiâ Summo Pontifici,

Fr. Stephanus de ſancta Genoveſa dictus Abbas,

Totius obedientiæ devotionis & ſervitutis plenitudinem.

Rogat eum pro Eccleſia S. Victoris, ut ſervet annualia Eccleſiæ Pariſienſis ipſis conceſſa.

PRUDENTES & potentes in generatione ſua viri, qui tunc temporis in Eccleſia Pariſienſi titulati præerant, Eccleſiam ſancti Victoris tanto dilectionis ac devotionis affectu proſecuti ſunt, ut in ea ſacræ religionis odore tacti pariter ac tracti, plerique ipſorum non ſolum conferrent ſua,[a] ſed & ſe ipſos offerrent. In hoc glorioſo certamine largiendi ſua beato Regularium collegio ſic & univerſi provocabant ſingulos, & ſinguli univerſos, ut ex ſingulorum facultatibus prædictorum inopiæ fratrum poſſeſſiones & pecuniæ provenirent: & ex univerſorum benivola ſimul ac benefica devotione ſuarum [b] annualia præbendarum. Eorum piam libertatem filii qui pro patribus ſuis in Eccleſia Pariſienſi nati ſunt, cùm imitari deberent, immutare contendunt, ſequentes in hac parte mores quos non coluerunt patres eorum, ut quod illi contulerunt, iſti auferant: quod extulerunt extra, aut quod fundaverunt effodiant & effundant. Dura filiorum conditio, qui nec eos in opere contrario ſequi volunt, qui ſepulchra patrum ædificabant, ne memoria eorum, qui Prophetas inter-

fecerant, deleretur. Hi verò qui bonis operibus patrum ſuorum contradicere volunt, quantum in ipſis eſt, memoriam æternam in qua juſti permanent, & extenuare tentant, & exterminare contendunt. Nec ſunt audiendi, Pater, juvenculi hac nova voluntatate ſua, qui patres ſuos, & matrem ſuam eximiam Pariſienſem Eccleſiam non honorant, non verentes quod per veritatem dicitur, *Honora patrem tuum & matrem ut ſit longævus ſuper terram.* Sanè præbendarum Pariſienſium annualia, Eccleſiæ ſancti Victoris ex integro deberi, & ipſius Eccleſiæ Pariſienſis tam Epiſcopi quàm Capituli authenticum reſcriptum teſtatur, & ſanctorum Romanorum Pontificum privilegia confirmant, & plus quam longiſſimi temporis præſcriptio civili ſimul & canonico jure clamat. Sancta etiam Paternitas veſtra per diſcretionem & ſcientiam vobis & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ à Deo datam, illius verbi quod in privilegio continetur, ſcilicet, ex integro, interpretationem ſcripſiſtis, & viris prudentibus Atrebatenſi & Ambianenſi Epiſcopis, & Abbati Pruliacenſi non cognitionem miſiſtis, ſed executionem : quibus ſicut nec mandati veſtri vel unum iota licet prætermittere, ſic nec vobis, ſi dici liceat, in his quæ canonicè ſtatuiſtis, convenit aliquid immutare. Ut enim verbo principis utamur, qui longè ſacro Apoſtolatu veſtro inferior eſt, interpretationem inter jus & æquitatem poſitam vobis ſolis & oportet & licet inſpicere. Et quoniam interpretatio veſtra generalis eſt, & neceſſaria : rogamus vos, Pater ſancte, ego minima portio filiorum veſtrorum, & omnes quotquot inſtitutiones ordinis ſancti Victoris pro poſſe noſtro obſervamus, ut interpretationem à nobis juſtè & canonicè prolatam faciatis firmiter obſervari, & religioſiſſimè ac ordinatiſſimè Eccleſiæ ſancti Victoris jura conſervetis integra, ne, fortè, quod abſit, dici poſſit à maliviolis, quia non

liberavit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adjutor.

[a] *Sed & ſe ipſos offerrent.*] Nonnulli Præſules Pariſienſes, & plerique Canonici B. M. inter Canonicos ſancti Victoris aſcripti ſunt, ſcilicet Stephanus, & ut placet nonnullis, Odo, Epiſcopi, Bernerus Decanus, Adam Præcentor, Theobaldus, Bernardus, & Mauritius Archidiaconi, & Canonici Pariſienſes.

[b] *Annualia Præbendarum.*] Proventu annuo præbendæ vacantis in Eccleſia B. Mariæ Pariſienſis gaudent Canonici Regulares S. Victoris, quo jure fruuntur aliæ Abbatiæ ejuſdem Ordinis in variis regni Cathedralibus, ut Aureliis Carnuti, Ambiani &c. Quæ quidem annualia ad hoc illis conceſſa potiſſimum fuerunt, ut pro defuncto Canonico preces fundere tenerentur. Stephanus autem Pariſienſis Epiſcopus illa attribuit Canonicis Victorinis, ut legitur in eorum Necrologio 4. Kalend. Auguſti. *Anniverſarium piæ recordationis Stephani Pariſienſis Epiſcopi, qui in vita ſua hanc noſtram Eccleſiam mirabili affectu ſincera dilectionis amplectens, multa & magna ei beneficia conferens, dignum & perpetuum ſui nominis & amoris memoriale poſteris dereliquit, ſiquidem in omnibus Eccleſiis in quibus Prebendæ ſunt, præbendas ſingulas dedit. In ſeniori Eccleſia B. Mariæ Prebendam, unam in Eccleſia S. Marcelli, S. Germani Altiſſiodorenſis, S. Martini de Campellis Prebendam unam, dedit etiam nobis in omnibus ſupradictis Eccleſiis annualia Præbendarum.* &c.

EPISTOLA CLVI.

[a] Domino Atrebatenſi.

Commendat & laudat [b] *Abbatem de Sarneio temerè accuſatum.*

MAter & fomes detractionis invidia velato capite ſolita murmurare, diebus noſtris procedit in publicum, ut jam non ſagittet in obſcuro rectos corde, nec ſedens in inſidiis interficiat innocentem, ſed vibrato in caput juſti coram omnibus gladio, lethale vulnus falſæ delationis infigat. Venerandis etiam ſeſe

Collegiis immiſcens, non ſolùm carduos agri conculcat, ſed & cedros Libani, quantum in ſe eſt, veneno inficit, incendio cremat, exterminio perdit. Magiſtram ſe veritatis & ſeveritatis miniſtram promittit, diſſimulat iniquitatem, innocentiam ſimulat, & ut facilius ei credatur, mendacio perjurium addit, perjurio ſacrilegium auget, falſos teſtes ſubornat, ſimplicitatem judicum circumvenit, quouſque damnetur innocens, & vivus abſorbeatur, quem mortificare contendit. Hujus monſtri peſtem mortiferam ſacræ & religioſæ aures & aſſibilantem non recipiunt, & rejiciunt inſiſtentem. Armatum & animatum contra tantum prodigium, Pater, vos eſſe confido, ut ſecundum diſcretionem veſtram, nec inſidiando circumvolet, nec latendo ſurripiat, nec inficiendo corrumpat. Hæc adeò dixerim, quia quoſdam laïcos perverſos potius quàm converſos [c] Lemovicenſis montis, ſecretò didici conflare & machinare dolos contra virum juſtum, virum ſimplicem & rectum apud homines, & ut credimus apud Deum, Abbatem ſcilicet de Sarnaio, quem ex humili loco ſublimitas conſcientiæ clarum, & ex utroque hilaritas famæ commendabilem prædicat & acceptum. Fomitem rancoris & invidiæ contraxerunt, ex eo quod in cauſam quam contra Clericos ſuos habuerunt, vir prædictus zelo Dei accenſus, quantum potuit oppreſſis Clericis aſtitit, nec deſtitit juvare puſillanimes, afflictis conſulere, vagos & profugos conſolari. Generatio illa prava atque perverſa, prudentior filiis lucis in negotiis hujus, qui in maligno poſitus eſt, mundi, per quoſdam Abbates Ordinis Ciſtercienſis, forte nimis credulos, & ut ſibi credatur, querentes aut querulos, incruſtare tendit ſinceritatem famæ prædicti viri, & [d] ſacroſanctum Collegium Abbatum veſtrorum, ipſis etiam Angelis reverendum, falſæ corruptela calumniæ, contra virum juſtum accendere, ut iniquitas opprimat juſti-

tiam, & mendacium absorbeat veritatem. Stet in hoc conflictu, si necesse fuerit, rigor & vigor authoritatis vestræ, pro viro sancto & justo, immò pro totius Ordinis evitando scandalo; ne ii qui dixerunt, *linguam nostram magnificabimus*, impiæ voluntatis suæ desideratam reportent victoriam, & ille nullam sustineat injuriam, qui nullam admisit offensam.

[a] *Domino Atrebatensi.*] Atrebatum, vulgò *Arras*, caput Artesiæ inter Galliam & Flandriam, à Ptolomæo Rigiacum dicitur: per multa annorum curricula subdita fuit hæc civitas Episcopo Cameracensi in Spiritualibus, sed tandem proprio Præsule donata est Diplomate Urbani II. anno 1096. in quo hæc leguntur. *Atrebatensis Ecclesia una ex nobilioribus Ecclesiis comprovincialibus Remensis Metropolis solemnibus Canonum monumentis freta, olim principalis Sedes Episcopatus fuit, proprium Pontificem habuit, suam Diœcesim: volumus ergo ut jugo Cameracensis subjectionis ab Ecclesia Atrebatensi excusso, & recepta dignitate primis temporibus rationabili firmitate possessa, Cardinalem Episcopum vobis & Ecclesiæ vestræ utilem eligere, & electum per manum Metropolitani vestri consecrare, & Ecclesiæ vestræ incardinare studeatis.* Atrebatensi autem Ecclesiæ tunc præerat Petrus, qui Abbas Cisterciensis extiterat.

[b] *Abbatem de Sarneio.*] Valles Sarnaii Abbatia est Ordinis Cisterciensis in Diœcesi Carnotensi juxta Caprosiam, Gallicè *Lesvaux de Sernay*, fundata fuit à Simone de Neolpha Franciæ Constabulario, & ejus uxore Eva anno 1128. qui in eadem Ecclesia jacent. Abbas autem ille erat Guido, qui cum Simone de Monteforti contra Albigenses profectus est, tandem Episcopus Carcassonensis est effectus.

[c] *Conversos Lemovicensis Montis.*] Designat fratres Laïcos Ordinis Grandimontensis in agro Lemovicensi commorantes apud Muretum, ut superius notavimus.

[d] *Sacrum collegium Abbatum vestrorum.*] Intelligit Capitulum generale Abbatum Ordinis Cisterciensis, cujus Monasterii Abbas fuerat Episcopus ille Atrebatensis, ad quem hæc epistola.

EPISTOLA CLVII.

Reverendo Patri ac Domino Lundenſi Archiepiſcopo, Sueciæ Primati,

Stephanus dictus Abbas S. Genovefæ

Salutem & debitam tanto Patri reverentiam:

Excuſat ſe quod non tradiderit pecuniam creditam.

DEpoſitum veſtrum per manum Abſalon Clerici veſtri, nobis commiſſum verecundi ſuſcepimus, cautè repoſuimus, fideliter conſervamus. Is à ſancto Jacobo revertens, poſtulavit nobis ut uſque Clarevallem transferatur argentum rogatu veſtro, commeatu noſtro, traductu ſuo. Timuimus, fateor, veſtram prudentiam offendere, niſi abſque litteris redderemus quod authoritate litterarum veſtrarum accepimus. Poſſet aliquis inſcrutari ſapientiam noſtram, accuſare fidem, vulnerare conſtantiam, arguere levitatem, quando placuerit vobis vel offerri depoſitum, vel deferri, litteras patentes & pendentes veſtræ voluntatis indices mittite, quarum teſtimonio probare poſſimus & ſolutam vobis pecuniam veſtram, & noſtram à vobis cuſtodiam abſolutam.

EPISTOLA CLVIII.

Laudunensi Capitulo.

Canonicos rogat ut libenti animo dimittant [a] *Michaëlem Decanum suum in Parisiensem Decanum electum.*

ADmirabilis & amabilis est Ecclesiarum ludus, quotiens fraternâ charitate suppiet altera defectum alterius, non pecuniarum ratiocinio, sed commercio personarum. Una est columba Domini, inconsutilis est tunica ejus, & in uno corpore partes ita sibi deservientes consentiunt, ut quod est commune omnium, proprium æstiment singularum. Eodem religionis artificio, eodem spiritu charitatis, eodem studio providentiæ, quo Laudunensis Ecclesia Meldensem sibi Decanum assumpserat, Parisiensis festivo pariter ac festino saltu sibi præripuit eum, non rapinam sese arbitrata facere, si eum quem sibi priùs instituerat Canonicum, sibi consequenter institueret & Decanum. Non moveatur in aliquo sancta æmulatio vestra, quasi Parisiensis Ecclesia injuriam vobis fecerit, quæ in hoc sibi consuluit; aut Persona tanquam levitate vel ambitione ducta sit, quæ in hac electione secuta est non voluntatem propriam, sed violentiam alienam. Raptus est à Concanonicis suis, maximè ambiendus, quia minimè ambitiosus. Congaudete personæ, congaudete & Ecclesiæ: quia hic & ibi vester erit, vobis deserviens, vobis obediens, vobis in omnibus ad obsequium vestrum paratus & parens.

[a] *Michaëlem Decanum.*] Michaël de Corbolio primùm Canonicus & Cancellarius Parisiensis, deinde Decanus Meldensis, postea Laudunensis, in Parisiensem tandem elegitur anno 1191. post obitum Matthæi de Montemorentiaco. De eo Albericus in Chroni

Chronico hæc habet. *Michaël Decanus Pariſienſis, vir Theologus & religioſus, in Patriarcham Ieroſolymitanum eſt electus, ſed antequam illuc iter arriperet, factus eſt Senonenſis Archiepiſcopus.* Guillelmus Armoricus dicit hoc accidiſſe anno 1194. & vocat eum virum Theologum & Sanctum. Rigordus autem in eodem anno notat diem ipſam, ſcilicet 8. Calend. Maii, additque, *qualis & quantus in regendis Scholis Pariſius, & in largiendis eleemoſynis, & aliis pluribus bonis, ante Archiepiſcopatum floruerit, non eſt noſtræ facultatis evolvere.*

EPISTOLA CLIX.

Fratri VV. de Bieria,

Stephanus S. Genovefæ dictus Abbas,

Salutem utriuſque ab eo, qui in adventu ſuo facit utraque unum.

Nec ſuadet nec diſſuadet vitam eremiticam quam fuerat amplexus, ſed quædam tradit monita ad eam rectè ducendam.

ARDUAM, Frater, ingreſſus es viam, Paulos, Antonios, Macharioſque, & Hilariones æmulatione, qua potes, ſequens, & inter Gallicanas delicias auſteritatem Thebaïdis, Nitriæque rigorem proponens aliis, imponens tibi. Robuſtos & fortes humeros ſarcina iſta requirit, & expeditos in certamine ſpiritualium lacertos athletarum deſiderat hæc palæſtra. Veruntamen qui non conſuluiſſem ut inciperes, non conſulo ut deſiſtas. Diffidentiam victoriæ murmurabant mihi frequentes infirmitates tuæ, cerebrum debile, pectus aridum & ſiccum, ſtomachus frigidus, & jejuniorum bello non ſufficiens, totum denique corpuſculum tuum, licèt laboribus expoſitum, non tamen

disposítum ad labores. Rursum terrori mihi erant pariter & timori insolitæ solitudinis horror, ferarum non hominum inculta domicilia, terra arida, nec herbarum ferax, nec humoris abundans, adeò ut aqua ipsa quæ deforis cellam tuam guttatim profluit, nec saporem aptum gustui, nec visui jucundum colorem, utpote naturæ prorsus aquarum contraria, bibentibus, sive intuentibus, conferre valeat vel offerre. In ipsa autem cellula tua asperitas vestium, ariditas ciborum, lectuli durities, somnum carptim vix admittens, prohibitus proposito tuo sine grandi causa egressus, latronum timor, [b] qui duos decessores tuos interfecerunt, ne te successorem eorum tertium eis adderent, ad dissuadendum tantæ perfectionis initium movebant me pariter & monebant. Inter hæc mecum recogitans te regularibus disciplinis eruditum, & [c] in sancto Fratrum collegio quadraginta fermè annis sub obedientia Prælatorum Domino militasse, tolerasse multa, dissimulasse nonnulla, æquanimiter pertransisse blanda & aspera in Prioratu, & extra Prioratum, humiliter & utiliter cum his qui unanimes habitabant in domo Domini vixisse, non levem concepi fiduciam, te & altiora posse in eremo sustinere. Expertus es in Conventu rigorem jejuniorum, vigiliarum fastidia, frenum silentii, stabilitatem loci, nonnunquam & duritiem lecti, & ariditatem cibi, diuturnum simul & nocturnum pensum obsequii divini. In his omnibus te cognovimus & expertum regularia, & secularium expertem. In illo tyrocinio Claustri didiceras qualiter deberes contra communem adversarium in Eremo militare. Hæc sunt quæ mihi propositum tuum commendabile reddunt, ut gratanter suscipiamus quod feceris, & gratulanter amplectamur quod facis. Adquiesco postmodum, placet quod displicuit, approbo quod oderam, victus consilio tuo, victus voto. Prædictas

occaſiones per Dei gratiam fregiſti, rupiſti, ſpreviſti, ſaltum facturus de Eremo in Cœlum, de ſolitudine in civitatem habitationis, de deſerto & invio in terram viventium lacte & melle manantem. Indixiſti bellum hoſtibus tuis, diabolo, carni & mundo, qui atrociores omni beſtia ſanguinem animæ tuæ quærebant, & conjurati in mortem tuam, parati erant rapere pauperem, dum attraherent eum. Objeciſti Diabolo humilitatem quam ſpecialiter timet, corpori tuo cruces & ſupplicia, mundo qui in maligno poſitus eſt, contemptum & fugam. Ingrediente te Eremum, mihi illa pariter uno ictu confoſſa ſunt monſtra malitiæ & nequitiæ, laqueus & perdica hominum Deo ſervire volentium. Potentiſſimi duces in exercitu Pharaonis terga verterunt tibi, & non faciem; facti ſunt ut ſtercus terræ; jacent ſub pedibus tuis; calca, preme, contere, vigila ne reſurgant. Movebit hoſtis inſidias, non ab injuriis temperabit, ſciens patientiam tuam ſic contempſiſſe proſpera, ut non timeat adverſa. Inſidianti reſponde: *Vade retro Sathana. Etiamſi transfiguraveris te in Angelum lucis, & ſi dixeris malum bonum, & bonum malum, non decipies ſervum Chriſti. Non enim ignoramus aſtutias tuas, ab initio mendax es, & pater ejus.* Carni murmuranti reſponde: *Loquuta es quaſi una de ſtultis mulieribus. Revertere Agar ad dominam tuam, & eſto ſubdita ei, menti, rationi puræ, & religioſæ voluntati.* Quod ſi adhuc improbè ſuperbire voluerit & gannire, elevato ſigno Crucis de victoria ſecurus exclama: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi caro.* Si mundus movere voluerit blanditiis, & delicias offerre, occurre dicens: *Omnia quæ ſunt in mundo reputavi ut ſtercora; nam & mundus tranſit & concupiſcentia ejus. Diſcipulus ejus ſum qui dixit, Ego de hoc mundo non ſum. Per Dei gratiam non reverſar ut canis ad vomitum, nec poſtquam*

manum miſi ad aratrum, retro reſpiciam. Si hæc tria viceris, quæ te viciſſe credimus, omnia monſtra ſubjeciſti pedibus tuis. Veruntamen non niſi in oratione & jejunio poteſt ejici triplex iſtud dæmoniorum genus. Diſcretè autem potius agendum eſt quàm diſtrictè, ne aut ſine ſale ſacrificium tuum offeras, aut incautè feſtinans offendas ad lapidem pedem tuum: aut ſi cœperis in via deficere, dicatur de te: *Hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Orationes ſint breves & interciſæ, ne ſi fortè in nimiam extendantur prolixitatem, aut vertantur in tædium; aut excipiantur, ut quandoque aſſolet, ſomno, aut ab his quæ dicuntur longè ſit animus orantis, occurrentibus ei phantaſticis cogitationum nebulis per memoriam eorum quæ facta ſunt quandoque, vel quæ fieri potuerunt. In oratione lacrymæ ſpontaneæ nec rejiciantur ſpontaneè, nec cogantur invitæ. Compoſæ & conſtrictæ palpebræ, frons in rugam contracta, verba ſtridentia & anhela in precibus, convulſa ſuſpiria, & exorti gemitus in lacrymarum imbrem, ſic proferunt ingratum, ſicut indevotum offerunt. Placidè & blandè ſolent infundi, tacitè & cautè effundi volunt, ſine ſupplicio plorantis, ſine judicio explorantis. Si fuerint orantis lacrymæ ſpectacula hominum, erunt offendicula vel ridicula Angelorum. Illa gratia ſi te quandoque compleverit, imitare peccatricem Magdalenam, quæ tribus ex cauſis, ſive pro tribus perſonis, trinas effudit victimas lacrymarum. Flevit pro ſe, flevit pro fratre, flevit pro Domino Salvatore. Pro ſe, quando pedes Domini Jeſu lacrymis ſuis lavit, & capillis ſuis terſit. Pro fratre, quando poſt mortem Lazari ſedens in domo ſua, & ploransad vocem Marthæ, venienti Domino occurrit, dicentibus Judæis, *quia vadit ad monumentum ut ploret.* Pro Domino, ſicut dicitur in Evangelio, *Maria ſtabat ad monumentum foris*

plorans. Sic & tu inter irriguum ſuperius & irriguum inferius, quando placuerit Domino dare potum in lacrymis in menſura, plora pro te ipſo, plora pro proximo, plora & pro Domino. Pro te ipſo, recogitans annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Pro proximo, pro vivis & mortuis cultoribus fidei Chriſtianæ. Pro Domino, habens tædium vitæ præſentis, & deſiderium æternæ. In primo fletu, ut delicta juventutis tuæ & ignorantias tuas ne meminerit Deus. In ſecundo, ut vivi à malis deſiſtant, & in bonis operibus perſeverent; & mortui in pace requieſcant, & ad vitam æternam perveniant. In tertio, cupiens diſſolvi & eſſe cum Chriſto, dicens, *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.* Primæ lacrymæ, Frater, compunctionis & pœnitentiæ: ſecundæ compaſſionis & miſericordiæ: tertiæ congratulationis & fiduciæ. Ab oratione ſaltum facias ad lectionem, à lectione ad meditationem, ut quod legeris ſalubriter concoquas & rumines, trajiciaſque quod ruminaveris in memoriæ theſauros. Ne prolixitate autem legendi, aut oculos obtundas caligine, aut vertigine caput graves; poſt modicam lectionem deambula per cellulam tuam, aut in hortulum egrediens, virentibus herbulis, quæ tamen paucæ ſunt & raræ, viſum refice languentem: aut apud alvearia conſpice, quæ tibi & ſolatio ſint & exemplo. Inter has varietates, aſperitatem Eremi pro deliciis habiturus es Paradiſi. Caſtiga & jejuniorum rigorem, ut æſtivis diebus modicum cibi [d] poſt horam tertiam accipias, poſt nonam refectionem regularem ſumas. Si dies æſtivos hibernis volueris comparare, ut quantum in bruma, tantum in ardore canicularium dierum velis abſtinere, aut Deum tentare incipies, aut tui ipſius [e] homicida eſſe. Nec antiquos [f] monachos Nitriæ jejunando aſſequi poteris vel conſequi, nec Antiſſidorenſi Germano ſimilem te oppones. [g] Sufficiat

tibi mediocritas Auguſtini, quam ſi excedere volueris, à carnibus abſtine, ſive ſolidis, ſive, ut aiunt, liquefactis. Exceſſi modum, indulgeat mihi charitas tua, quoniam qui conſolaturus adveneram, docentis officium uſurpavi. Participem me fac orationum tuarum, Chariſſime, quoniam in agro regiminis poſitus; & ſi quandoque eis qui in mola conjugii laborant, conſulentibus me conſulo, tamen eorum qui in lecto contemplationis quieſcunt indigeo, & juvari ſuffragiis, & admoneri exemplis. Non ut vicem rependens dico, memor tui ubi & filius offertur patri, & peccator Salvatori ſupplicat in hoſtia ſalutari.

[a] *Fratri VV. de Bieria.*] Guillelmus quondam Canonicus Regularis, qui aſceticam vitam in cella quadam in nemore de Bieria, vulgò *la foreſt de Biere*, non longè à villa Fonbellaquenſi, in Diœceſi Senonenſi, ducebat.

[b] *Qui duos deceſſores tuos interfecerunt.*] Alter eorum vocabatur Guillelmus, ut colligitur ex charta quadam Philippi Auguſti.

[c] *In Fratrum Collegio 40. fermè annis.*] In Monaſterio ſcilicet S. Evurtii Aurelianenſis ubi Guillelmus ille, vir ſummæ pietatis & religionis, officio Prioris per 15. annos functus fuerat. Ad hujus autem epiſtolæ notitiam ſciendum eſt quod Prioratus B. Mariæ de Francharto dictus, in nemore de Bieria ſitus, fuit quondam Aſceterium, in quo Aſceta recluſus vitam agebat eremiticam; quod perduravit ad annum 1197. quo Philippus Auguſtus cellam hanc donavit Canonicis Regularibus S. Evurtii Aurelianenſis, ut conſtat per hoc inſtrumentum donationis ex Chartophylacio ejuſdem Monaſterii depromptum: *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Philippus Dei gratiâ Francorum Rex. Noverint univerſi, præſentes, præteriti & futuri, quoniam Dei intuitu, & ad petitionem Fratris Guillelmi Heremitæ de Bieria locum illum de Bieria, quem ipſi dedimus in vita ſua habendum, dedimus & conceſſimus Eccleſiæ B. Evurtii Aurelianenſis poſt deceſſum ejuſdem Guillelmi perpetuò obtinendum, ad hoc ut ibi per Abbatem ſancti Evurtii de ſuis fratribus vel de extraneis duo ſemper ſint Presbyteri, qui pro nobis, & pro noſtris, tam vivis quàm defunctis, Deo aſſiduè ſerviant, & vitam ibi heremiticam ducentes, in victu modum vitæ quem præcedens Guillelmus ibi tenuit, teneant, niſi ibidem degere voluerint vitæ arctiori. Hoc au-*

tem ſub hac conditione concedimus, quod fratres ibi manentes locum illum dilatare non poterunt, ſine noſtra licentia; in foreſta noſtra nec boves, nec vaccas, nec ovium greges, nec capras, nec porcos habebunt; quicumque fratres ibi aut per fratrem Guillelmum dum vixit, aut deinceps per Eccleſiam S. Evurtii, & ad mandatum Abbatis S. Evurtii facientes obedientiam. Verùm non licebit Abbati fratres predicto loco inſtitutos quamdiu benè & honeſtè ſe habuerint, de loco ille movere, & alias transferre niſi velint: ſi verò culpabiles in aliquo gravi delicto, quod abſit, inventi fuerint, in arbitrio erit Abbatis, ut vel ibi vel alibi ſecundùm ordinis exigentiam culpas ſuas humiliter emendent. Illi autem fratres in victu & habitu interiori ſint ſicut heremita, & in habitu exteriori conformare ſe ſtudeant fratribus ſuis S. Evurtii & S. Victoris, quantum facultas domus ſuæ permiſerit, inter quos ecs aliquando converſari oportebit. Actum Moreti anno 1197. regni noſtri 19. vacante Cancellaria. Quod quidem firmatum fuit diplomate Innocentii III. Pontificatus ſui anno 2. qui incidit in annum 1200. In hoc Aſceterio ſeu Prioratu poſtea inſtituti ſunt Canonici Regulares ex familia S. Evurtii, ut patet ex Charta Gualteri Senonenſis Archiepiſcopi data anno 1224. quæ dirigitur Canonicis in Eccleſia de Francharto commorantibus.

[d] *Poſt horam tertiam.*] Hæ quidem horæ computandæ ſunt more Eccleſiaſtico, non ſicut habentur in die naturali apud nos. Tertia autem hora officii Eccleſiaſtici reſpondet horæ diei nonæ poſt mediam noctem.

[e] *Nitria Monachos.*] Idem eſt ac ſi diceret Ægypti Monachos, accipiens partem pro toto. Nitria enim eſt provincia Ægypti.

[f] *Antiſſiodorenſi Germano.*] Legitur in ejus vita apud Surium cap. 8. *Nunquam panem frumenti, non vinum, non acetum, nec oleum, non legumen, nunquam vel ſalem ad uſum condiendi ſaporis acceperit. Sanè die Reſurrectionis vel Nativitatis Dominica potiones ſingulas ſumebantur, in quibus ita vini ſapor aquis nimiis diluebatur, ut aceti auſteritas ſolet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primum cinerem prælibavit, deinde panem hordeaceum ſumpſit, quem tamen ipſe excuſſit & moluit, & cùm hic cibus gravior jejuniis indiceretur, nunquam niſi in veſpere, interdum tamen in hebdomada media, plerumque die 7. ponebatur.*

[g] *Sufficiat tibi mediocritas Auguſtini.*] Regula S. Auguſtini viam docet communem & facilem, non iter ſtrictam ac cæteræ regulæ, Pachomii ſcilicet, Baſilii, Benedicti, & reliquorum Monachorum. Petrus Comeſtor in Sermone de S. Auguſt. ait: *Ordinavit Auguſtinus Regulam Clericorum canonicè degentium lineam canonicæ mediocritatis extendens.* Hanc mediocritatem

teste Possidonio secutus est ipse Augustinus in victu, habitu, & omnibus.

EPISTOLA CLX.

Domino Papæ.

Rogat pro Clerico injustè accusato.

IN ea dignitatis eminentia Sanctam Ecclesiam Rom. Salvator instituit, misericordiæ simul ac judicii stateram manibus ejus committens, ut habita consideratione personarum & temporum, voluntatis & actus, intentionis & operis, nec æquitatem rigore superet, nec rigorem subtemperet æquitate. Hæc sunt ubera consolationis ejus, vinum & lac manantia. Hæc Samaritani summi Pontificis medicinalia fomenta, quorum distincta infusione agitur, ne vel absorbeatur pusillanimis, vel insolescat superbus. His respirans, & de misericordia vestra sperans devotus Filius vester præsentium lator, pedibus vestræ Sanctitatis advolvitur, ut intentionem ejus, quæ de zelo justitiæ processit, pœna non sequatur, quam timet, ne paterna severitate super eum accensa, conteratur in eo calamus quassatus, aut linum fumigans extinguatur. Ipse est super cujus negotio Sanctitatem vestram parvitas nostra consuluit, & consulenti dignati estis de summo prudentiæ vestræ sacrario respõdere. Amplectimur responsum, sed misericordiam postulantes dispensationis viscera nobis aperiri quærimus, & optamus. Voluntatem, non opus, Dominum attendere sancti Doctores scripserunt, dicentes peccatum usque adeò esse voluntarium, ut si non sit voluntarium, non sit peccatum. Exponunt & capitulum illud, *Dominus judicat fines terræ*, id est intentiones cujusque. Unde prædictus

vir, qui neque intentionem lædendi, neque nocendi, ſed corrigendi potiùs & corripiendi habuit, excuſandus eſt à pœna, quam non præceſſerat culpa, maximè cùm mulier contumeliis & conviciis ſuis adverſarium ſuum provocarit, removenda eſſet & plectenda. Sed nec mulieri credendum eſt, cujus & procacitatem cupiditas, & cupiditatem provocabat paupertas. Causâ enim pecuniæ à prædicto viro extorquendæ, ſicut factum eſt, creditur hæc dixiſſe, cum nec eam prægnantem conſtaret fuiſſe, nec abortivum feciſſe. Nam quod ab alio Preſbytero & muliere quadam, terra egeſta, quaſi infoſſum introſpectum eſt, omnino informe, & tanquam coagulum carnis & ſanguinis eſt repertum. Sed hoc dolosè cauſa cupiditatis potuit fieri, & aliunde ſive ex aliquo animali, ſive ex conſueta corruptione muliebri projici & terra potuit operiri. In dubiis autem, Pater ſancte, benigniorem & humaniorem ſententiam ſequi debere proclamant jura, quæ ſemper ad abſolvendum proniora ſunt quàm ad condemnandum. De manifeſtis autem, & non de occultis dubiis ſolet Eccleſia judicare. Sed & pro manifeſto homicidio legimus ſummos Pontifices, ex diſpenſatione, Clericis & Preſbyteris in ſuis ordinibus miniſtrandi indulgentiam præſtitiſſe.

EPISTOLA CLXI.

Cuidam Magno Prælato.

Grates rependit pro auro & gemmis ad ornandum ſepulchrum ſeu capſam B. Genovefæ collatis.

INgratitudinis adorat ſimulachrum, qui collati ſibi beneficii memoriam vel extinguit improbus, vel negligit indevotus. Hujus imaginem culpæ reſpuimus,

exſufflamus involucrum, ſupercilia deteſtamur, & faciem & totum ipſorum idolum cum ſuis cultoribus in perpetuum condemnamus. [a] Oblata interim à vobis beatæ virgini noſtræ Genovefæ munuſcula ſummâ gratiarum actione proſequimur, ſummis deoſculamur labiis, ſummo deſiderio tractamus. Affectus veſter in montibus noſtris deſiderabilis eſt ſuper aurum & lapidem pretioſum multùm, cùm hæc ultima duo virgini noſtræ miſeritis, & non omiſeritis illud primum. Ex primo enim duo ultima formam ſibi conficiunt, & efficiunt finem, cùm affectus potius æſtimetur ex largitore muneris, quàm ex munere largitoris. Solent virgines ſeculi hujus in auro & margaritis gloriari, & corruptibilem eorporum ſuorum ſpeciem ex eorum ornatu vel demonſtrare venalem, vel vendere demonſtratam. At virgo noſtra dum adhuc viveret, [b] carnales ſprevit illecebras, & pro gemmis & auro [c] nummum æreum titulo crucis inſignem, quem Dominus Antiſiodorenſis Germanus in ſignum ſponſalitiarum cum Chriſto loco arrharum collo ejus ſuſpenderat, omnibus præpoſuit deliciis, omnibus divitiis antegeſſit. Nunc inter choros virginum, & ſi non fortè prima, inter primas tamen ſummæ Virgini obſequentes præcipua, [d] cultores corporis & ſepulchri ſui, precibus ac meritis remunerat, protegit, & conſervat, & ornatus quos ſibi vivens imponi noluit, devotioni fidelium ſepulchro ſuo imponere permittit, non ut aliquam gloriolam inde concipiat, ſed ut liberalitas offerentium inde promoveatur & creſcat: & qui mirantur oblationum ſpectacula, mercantur exempla. Hinc eſt, Pater, quod devotionem veſtram à beata virgine noſtra certiſſimè remunerandam credimus & ſperamus, ut aurum quod cum gemma ſepulchro ejus apponendum miſiſtis, retribuat vobis Deus in vita æterna, & agnum quem ipſa ſequitur quocunque ierit, poſſitis & vos

consequi. Pro gratia vobis interim collata, & in posterum conferenda, participem vos faciat omnium timentium se Deus, quem participem orationum nostrarum, qualescumque fuerint, nos ut vobis promisimus, constituimus & optamus.

[a] *Oblata virgini Genovefæ munuscula.*] Gratias agit alicui Prælato (siquidem Patrem eum nuncupat) de auro & gemmis quas miserat ad ornandum sepulchrum seu capsam sacram in qua reconditæ sunt reliquiæ S. Genovefæ.

[b] *Carnales spernit illecebras*] Alludit ad id quod cantatur in antiquo ejus officio. *Genovefa virgo dum carnales spernis illecebras, æterni Regis promeruit gratissima fieri famula.*

[c] *Nummum titulo crucis insignitum.*] Vita S. Genovefæ vetustissima MS. hæc habet. *S Germanus nummum æreum Dei nutu allatum, habentem signum crucis, à tellure colligens pro magno munere dedit, inquiens, ad eam hunc transforatum pro memoria mei à collo suspensum semper habeo, nulliusque metalli, neque auri, neque argenti, seu cujuslibet margaritæ ornamento collum digitosque tuos ornari patiaris.* Vide nummos ejusmodi in calce insculptos.

[d] *Cultores corporis & sepulchri sui.*] Per sepulchrum S. Genovefæ hîc intelligit pretiosam illam thecam in qua ejus reliquiæ venerandæ asservantur. Illa autem facta fuerat à S. Eligio Noviomensi Episcopo, ut in ejus vita per sanctum Audoenum conscripta legitur, sed cùm vetustate dissolveretur, renovata est anno 1242. & in eam, ut modò conspicitur, ossa beatæ hujus virginis solemni ritu fuerunt translata ac deposita.

EPISTOLA CLXII.

[a] Domino Papæ.

Agit de Canonicis S. Joannis Suessionensis in Parochiis commorantibus, qui Abbati obtemperare renuebant.

CAnonicus Ordo regulariter à sanctis patribus institutus sub vestro regimine, Pater, exultat, rogans Deum & supplicans, ut in diebus vestris diriga-

tur ſalus in manu veſtra, ſtatus Eccleſiæ floreat, ſuperborum cornua confringantur. Et quia compaſſionis affectu Fratrem & Compreſbyterum noſtrum, Abbatem ſancti Joannis Sueſſionenſis ſuſcepiſtis, totus apud nos regularium Ordo in plenam vobis gratiarum actionem aſſurgit. Laborat & murum ſe opponit contra filios inobedientiæ, qui extra clauſtrum ſub obtentu Parochialium Curarum morari deſiderant, atque mori: ſatagentes, ne per Abbatem ſuum quando exceſſerint, corripi valeant & corrigi, ſed ad defenſionem Epiſcopi ſe vertentes, per pecuniariam pœnam, canonicam redimunt diſciplinam. Si peſtis iſta convaluerit, perit Ordo Canonicus, pereunt & ſanctorum Patrum regularia inſtituta, ſolvuntur fines & funes obedientiæ, & erunt in collegiis noſtris tot Abbates, quot Preſbyteri Parochiales. Verùm perhibemus teſtimoium, quòd ab exordio Ordinis noſtri [b] Parochiales Canonicos noſtros in Epiſcopatibus in quibus ſunt, liberè & abſque ulla contradictione pro neceſſitate vel utilitate Eccleſiarum noſtrarum, vel proſuarum correptione culparum, conſuevimus amovere, & in clauſtrum reducere, & quotiens res urgebat, excommunicare. His tantis malis quæ ex radice omnium malorum cupiditate procedunt, per quæ burſa emungitur, nec vita corrigitur, ſancta Paternitas veſtra remedium afferat, &c.

[a] *Domino Papæ.*] Urbano ſcilicet III. ad eum enim jam ſcripſerat epiſtolam pro Hugone Abbate S. Joannis Sueſſionenſis, ad quam hæc referenda eſt, & ad obſervationes quas ad ipſius elucidationem ſubjecimus

[b] *Parochiales Canonicos*] Eos ſcilicet qui ad Parochiarum regimen & adminiſtrationem deſtinantur, quos modò Priores curatos nominamus, qui nunc titulorum ſuorum vi perpetuò ſuis Eccleſiis aſtrictos ſe eſſe autumant, cùm olim eſſent amonibiles, revocarenturque ad nutum Superioris, ut patet ex hac epiſtola, *vel pro neceſſitate Monaſteriorum*, quæ eorum ope & opera indi-

gebant, *vel pro ſuarum correctione culparum*, quando ritè officio ſuo non fungebantur.

EPISTOLA CLXIII.

Abbati de Urſicampo.

Rogat ut Noviomenſem Theſaurarium, qui vitam fuerat amplexus monaſticam, in hoc propoſito confirmet.

NON paucis ſcripturarum teſtimoniis edocemur, quàm meritorium ſit infirmum ſuſcipere, ſuſtentare debilem, puſillanimem conſolari. Id cùm ad omnes pertineat, qui in talibus habent gratiam, illorum præcipuè eſt officii, qui quibuſlibet hominum filiis præponuntur. Iſta, Pater, proferens non quaſi negotioſus in otio, luci tenebræ, nox diei, ſapienti neſcius præſumo ſcientiam indicare: ſed ad memoriam vobis reduco, quæ ſi audiſtis, forté per occupationes, quæ ſe offerunt plures, eſtis oblitus: vel ſi non audiſtis, ſaltem nunc in notitiam vobis veniant, licèt tardè. Intimatum eſt mihi adoleſcentem illum Noviomenſem quondam Theſaurarium, occaſione neſcio cujus rei turbatum. Ordinis ſui zelo minus fervere quàm ſolet, ſecus agere quàm incepit, conſcientiâ læſum, everſum propoſito, voluntate mutatum: quæ mutatio, niſi fallor, per Excelſi dexteram non eſt facta. Noverunt noti ſui qui eo moto non poſſunt eſſe non moti, & ſicut æſtimo, magis dolenti condolent, quàm congaudent gaudenti, nec ejus amplecterentur proſpera tam gaudenter, quàm ægrè ſuſtinerent adverſa. Cognoſcite, quæſo, cauſam, & curam citius adhibete, ne ſi in corde ipſius inimici tentatio invaleſcat, ſe extendat ad

pejus, & ad ollas Ægyptiacas, quas prius evomuerat, revertatur.

[2] *Abbati de Vrſicampo.*] Abbatia Urſicampi, vulgò *Orcamp*, in Diœceſi Noviomenſi, fundata fuit anno 1129. à Simone Viromandenſi, Epiſcopo Noviomenſi, cujus Charta ſic incipit. *Simon per Dei gratiam Noviomenſis & Tornacenſis Epiſcopus &c. Requiſitos diligentia omni de Monaſteriis & ſanctis Congregationibus Ciſtercii & Claravallis fratres apud nos locare, & ejuſdem Ordinis Abbatiam fundare Deo auxiliante decrevimus.*

EPISTOLA CLXIV.

[1]Abbati Clarævallenſi.

Purgat ſe à labe ſimoniæ, quo crimine per detractores temerè apud ipſum fuerat accuſatus.

PRIMO aſpectu litterarum veſtrarum, Pater, obſtupui, utpote qui ſermonis illius deteſtabilis, cujus mentionem per aliquos vobis mentientes feciſtis, neque materiam noverim, neque formam. Propterea qui ſermonem illum vobis retulit, nec veritati detulit, majus peccatum habet. Virum illum Evangelicum venerabilem quondam Meldenſem Archidiaconum, qui noviſſima ſua memorans, ne in æternùm periret, ad Angelicum Ordinem veſtrum tranſitum fecit, non facile crediderim vel incurriſſe lepram Gieſi, vel commercium Simonis contraxiſſe. Nam quomodo credidiſſem quod non audieram? quiſquis illo fuerit, qui me, vel audiſſe, vel credidiſſe, vobis inſonuit, rectè mentitus eſt in caput ſuum, non veritus incruſtare veritatem labiis iniquis, & lingua doloſa. Quod autem interſeruit me audiſſe per vos vel per Fratres veſtros, Contractum aliquem illicitum, vel conventionis ini-

tium habuisse, vel consummationis finem, tam alienum est à veritate, quàm à vestra severitate remotum. Interim precor vos Patrem magnum pusillus homuncio, ut prænominatum virum, qui relictis omnibus secutus est Salvatorem, & in vinea Domini circa nonam operari cœpit prout potuit, ita paternè doceatis, ut maternè foveatis, præbentes & consilio lucernam pedibus ejus, & auxilium baculo senectutis.

[a] *Abbati Claravallensi.*] Videtur hic Abbas esse Garnerius de Rupeforti, qui anno 1190. Monasterio Claravallensi præerat. Argumentum autem hujus epistolæ illud est, quod quidam falsò retulerant Stephanum dixisse, Archidiaconum Meldensem, qui in Monasterium Claravallense secesserat, contractum civilem simoniam redolentem in eorum emolumentum fecisse, de quibus hic purgare se contendit, negatque se id unquam protulisse.

EPISTOLA CLXV.

[a] Abbati Cistercienſi.

Commendat Abbatem de Sarneio, rogatque ne ad reditum eum compellat.

EO securiùs impetratâ veniâ vobis loquimur, quò secretiùs exiguitatis nostræ consilium velare vos credimus, & speramus. Prodigiosum nobis videtur & ostentui proximum, quod Filium vestrum Abbatem de Sarneio de mortis faucibus ereptum, & tam periculis in mari, quàm periculis in falsis Fratribus afflictum, ad inutilem reditum [b] sub obedientiæ vinculo compellitis, ut quasi in incertum currens, & tanquam aërem verberans pugnet, nihil secum præter laborem & ingratitudinem relaturus. Expertus est profectionem suam profectus expertem, & humeros pusilli corporis, pusillæque mentis oneri susceptо minus sufficientes; præsertim cùm sæpius id propter quod peregrinatio-

nem assumpserat, tentaverit, & sæpius repulsus sit, ut nec proficeret in aliquo, nec sufficeret vel in uno. Parcite verecundiæ viri, parcite dignitati Ordinis vestri, ne cùm Esaïam non habeatis qui se mitti postulet, vobis etiam Hieremias deficiat, qui se excuset. Opus istud Prophetarum est sive Apostolorum, quibus per gratiam miraculorum sibi collatam hostes fugare, vincere, prosternere, & incredulos ad fidem convertere concessum est, Domino sermonem confirmante sequentibus signis. Si mittendum duxeritis, probatissimum in Ordine vestro mittite, qui gratus sit in oculis nostrorum Principum, terribilis in congressu hostium, officiosus & prudens in forma consiliorum, qui quotiens manus elevaverit, & Israël triumphet de hostibus, & Amalech convertatur in fugam. Vereor & verum esse credo, quia si remittatur qui reversus est, convertatur in ridiculum ipsius reditus, & quibuslibet habebitur ignominiosum nomen ejus. Erunt forsitan in exercitu qui cum Heliab majore fratre David insultando dicent: *Quare venisti, quare dereliquisti pauperculas oves in deserto? Ut videres castra, in prælium descendisti?* Revera si recesserit, credita sibi domus in spiritale discrimen incurret, & dispendium temporale. Nec enim suis, sed alienis stipendiis militabit, quibus sufficere non possit domus exilis, & ære oppressa alieno. Absente verò pastore aut dispergentur oves gregis, aut incipient evagari. Consilium istud Domini Abbatis sancti Victoris & Cantoris Parisiensis, non meum, hominis exigui, singulare.

[a] *Abbati Cistercienſi.*] Hæc epistola convenit cum altera, de qua jam egimus, pro Abbate Vallium Sernaii Guidone, qui cum Comite de Monteforti & Rege profectus fuerat in Palæstinam anno 1190

[b] *Sub obedientiæ vinculo.*] Legitur etiam epist. 146. sub attestatione obedientiæ.

EPIST. CLXVI.

EPISTOLA CLXVI.

Guillelmo Remensi Archiepiscopo.

Rogat ut benignè suscipiat, ac tueatur Abbatem S. Vincentii Sylvanectensis.

NOMEN vestrum & memoriale vestrum in desideriis animæ meæ, tantum, Pater, obtinet locum, ut si contigerit aliquem me præsente loqui de vobis, interiora mea & ex affectu gaudeant, & tripudient ex auditu. Facit hoc benevolentia vestra, quæ me gratis amplexata est, & in consortio locans, & à consilio non excludens. Servet mihi Deus hanc gratiam, ut (quod absit) eam non mœream, ne dicam mereat amittere, quam non mœream acquisisse. Interim rogo Paternam dilectionem vestram, ut præsentium latorem Dominum[a] R. Canonicum sancti Victoris, in administrationem Abbatiæ sancti Vincentii Sylvanectensis concorditer electum, pro amore Dei & meo suscipiatis benivolè, & beneficè sustentetis. Familiaris & amicus est meus ab antiquo, & mutuis obligatus obsequiis, & communi natione conjunctus. Vir est quem & morum gravitas, & litterarum peritia, & honestas commendabilem reddunt: ut ejus ministerium & gratum Deo, & hominibus credamus acceptum. Adversatur ei & Ecclesiæ suæ [b] Sylvanectensis Episcopus, & [c] contra privilegia Romanorum Pontificum & Francorum Regum, subjectionem, ut dicit, indebitam ab illa requirit Ecclesia nimis præproperè & præposterè, post appellationem sententiâ excommunicationis prolatâ. Suscipite eum, Pater, obsecro, & quantum justitia permittit, per vos & Dominos meos fra-

tres vestros juvate patrocinio, fovete solatio, consiliis sustinete.

[a] R. *Canonicum S. Victoris.*] Intellige Rogerum vel Robertum, qui fuit Abbas S. Vincentii Sylvanectensis.

[b] *Sylvanectensis Episcopus.*] Gaufridus scilicet, qui anno 1213. Episcopatum dimisit ut fieret Monachus apud Carlilocum.

[c] *Contra privilegia Regum Francorum.*] Philippus primus diplomate quo confirmat fundationem ejusdem Monasterii à matre sua factam, ait: *Mater mea Anna, divinâ inspirante Clementiâ, mei praesentiam adiit, materno affectu obnixè deprecans, quatenus Ecclesiam quamdam in suburbio Sylvanectensi, in vico qui dicitur Victellus, in honorem S. Vincentii diutius anteà desolatam, sed ab ea pie & benignè pro anima patris mei suaque de propriis sumptibus restauratam, exconsuetudine & more aliarum Ecclesiarum ad Reges pertinentium, scilicet S. Frambaldi, S. Martini Parisiensis, & S. Genovefæ virginis liberam facerent, cujus humilitatis condescendens humanissimè precibus ejus, pro anima patris mei, parentumque meorum memoria acquievi. Et ut hoc inviolabile & inconcussum permaneat, crucis signum digito meo impressi, ac charactere nominis mei imprimere justi, meoque sigillo corroboravi. Actum anno* 1069.

EPISTOLA CLXVII.

[a] Sofredo Cardinali.

Rogat ut suam exhibeat benevolentiam Archiepiscopo Remensi, de cujus amicitia eum reddit certiorem.

LUCTUOSAM potiùs quàm fructuosam scribendi materiam præbuerant nobis præsentium temporum lacrymosa discrimina, cùm Ecclesiam Dei videamus & [b] à manifestis hostibus fidei violenter opprimi, & [c] à falsis fratribus fraudulenter seduci. In Oriente moritur, in Occidente occidit, ubique terrarum deficientibus & arescentibus fidelibus, præ dolore & persecutione quæ supervenit universo orbi. Inter angustias

istas id solum nobis solatii superesse debet, ut ad communem Matrem nostram sanctam Ecclesiam fugamus, expectantes ab uberibus consolationis ejus & consilium in præsenti periculo, & auxilium in tempore opportuno. Descendit unguentum miserationis & prudentiæ à capite Summi Pontificis Aaron, non solùm in barbam, sed usque ad extremos totius corporis articulos, ut ex Apostolico thesauro proferantur nova & vetera, quorum collatione qui suspirant respirent; qui deficiunt proficiant, confirmentur qui dubitant, doceantur qui errant. Interim ego minima portio Clericorum vestrorum pro summa consolatione memoriam vestram teneo, colo, retracto; paratus semper vobis fidelibus votis obsequi, quem bonis operibus non sufficio sequi. De benevolentia Domini Remensis erga vos certus, rogo & tanquam fidelis vester consulo, ut eum reciprocè diligatis, & apertis visceribus occurratis amicis ejus, quæ proculdubio procedunt de conscientia bona & fide non ficta. Secretum illud quod mihi Dominus T. Nepos vester ex parte vestra dixit, prosecutus sum quantum potui, & apertum ostium inveni, si non defuerit qui velit intrare, sicut R. Clericus vester [d] Campellensis Canonicus vobis plenius explicabit.

[a] *Sofredo Cardinali.*] Sofredus de Caietanis Pisanus, creatus Diaconus Cardinalis Beatæ Mariæ in via lata à Lucio III. anno 1182. Innocentius III. vocat eum, *virum honoratum, scientia & honestate præclarum, in opere & sermone potentem.* Nominatur ab aliis Gualtredus.

[b] *A manifestis hostibus violenter opprimi.*] Scilicet in Oriente ab infidelibus, contra quos exercitum duxerat Philippus Augustus.

[c] *A falsis fratribus fraudulenter seduci.*] Scilicet in Occidente à Valdensibus, Albigensibus, aliisque hæreticis.

[d] *Campellensis Canonicus.*] Campellis in villa, vulgò *Champeaux*, extat Collegium Canonicorum Sæcularium in Ecclesia Collegiata divo Martino sacra.

EPISTOLA CLXVIII.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Rogat eum ut tueatur Abbatem S. Germani à Pratis injuſtè oppreſſum.

INTER [a] curiæ curas & Sanctuarii Sacramenta, felices dierum veſtrorum ſucceſſus occupatos quotidianæ ſollicitudini poſſe ſufficere, & utilitati communi poſſe proficere peroptamus. Geminati ſimul honoris & oneris Sacerdotii ac Regni vobis ſarcinam imponunt, diſtrahendo potiùs in diverſa, quàm adverſa perſonam veſtram, magis expoſitam laboribus quàm diſpoſitam ad labores. Confluunt ad auxilium conſiliumque veſtrum & qui opprimuntur injuſtè, & qui ſeſe metuunt opprimendos. Inter alios recurrit ad protectionis veſtræ ſinum [b] F. Abbas ſancti Germani de Pratis, ut Eccleſiæ ſibi commiſſæ jura, ſicut hactenus ipſe & deceſſores ſui tenuerunt, & ſervetis illæſa, & defendatis ſervata. Per ſingulos annos in terra ſua moderatam collectam habet & habuit, jure conſuetudinis cenſum ſibi debitum & recipit & recepit. Et ecce quodam motu ſatellites Palatini prohibent hominibus & hoſpitibus Eccleſiæ prædictæ ne ſolvant quod ipſi ſolverunt & patres eorum. Ex hac cauſa inſoleſcunt, & quaſi gannire incipiunt ſervi contra Dominos ſuos, ut Saram contemnat Agar, & fiant filii ancillæ ſicut filii liberæ. Supplicat vobis prædictus Abbas cum tota Eccleſia ſua, ſupplico & ego [c] minima portio Clericorum veſtrorum pro eis & cum eis, ut ſicut hactenus in hominibus & hoſpitibus ſuis conſueverunt percipere, quietè percipiant, & authoritate veſtra prohibitionem ſolvendi quæ indicitur, ſi abſque vobis facta eſt, corri-

gatis potenter ; vel si mandastis fieri, misericorditer revocetis. Senem & crebris infirmitatibus laborantem compellitis ad peregrinandum, ut tanquam ad bestias depugnem, & de manibus Grandimontensium tanquam de faucibus ursorum aut leonum prædam eripiam, & cùm ipsi sint viri bellatores ab adolescentia sua, ego autem sum parvulus, & oves pauculas custodiens in deserto. Sed quoniam ad mandatum vestrum paratus sum & in carcerem & in mortem ire, proficisci incipiam ; sed utrum proficiam, Deus novit.

Inter curiæ curas.] Totius regni administrationem penes eum deposuerat Rex Philippus cùm in Palæstinam an. 1190. proficisceretur, ut supra notavimus, unde subjungit : *geminati honoris & oneris Sacerdotii & regni vobis sarcinam imponunt.*

[b] *F. Abbas S. Germani de Pratis.*] Abbatiæ S. Germani à Pratis tunc præerat Fulco, qui è vivis excessit anno 1192. ad quem aliæ epistolæ.

[c] *Minima portio clericorum vestrorum.*] Stephanus fuit Clericus Guillelmi Remensis Archiepiscopi antequam Ordinem Canonicorum Regularium amplecteretur : hunc titulum alibi etiam sæpius sibi tribuit.

EPISTOLA CLXIX.

Eidem Remensi Archiepiscopo.

Conqueritur de Comite Domini Martini sibi infesto.

IN magnis negotiis quandoque minores, ut saltem idiotæ locum impleant, admittuntur. Apes mella conficiunt, & in exiguis corporibus laborem proprium redimunt utilitate communi. Formica vermis inter muscam & reptile medius exemplo suo pigros invitat, ut pensetur æstate quod hyeme dispensetur. Sic & ego minimus inter vestros nunquam merui per gratiam vestram & audire consilia vestra, & in consiliis exaudiri.

In articulo dierum præsentium, quibus sufficit malitiæ sua, diri vulneris novitate perculsi turbantur & moventur ministri Altaris, & magni sacrilegii magnam à vobis expostulant ultionem. Utroque gladio accinctus estis, Regni pariter & Sacerdotii, qui in defensionem Christi usque hodie patientis, testante ipso Domino, satis esse legantur. Extendit manus improbas juvenis [a]Comes Domni-Martini in direptionem sacerdotalium rerum, & usque ad sacra vasa altaris acerrimos impietatis ungues raptor avarus impressit, violenter abstulit, impudenter asportavit, irreverenter dispersit, equos, sarcinulas, necessarios sumptus, & quod nefas dictu & actu fuit, vasa sacris usibus dicata, viri magni[b] Helienſis Episcopi Regis Anglorum Cancellarii. In regno Domni Regis Francorum securum reddiderant, & [c]fraterna duorum Regum peregrinantium confœderatio, & Episcopalis dignitas officii, & vestra denique protectio, quæ pusillis cum majoribus communis esse debet, ad resistendum improbis, & ad humiles confovendos. Quid, Pater, tutum aut securum esse poterit, si inter manus vestras opprimantur Ecclesiæ, nudentur pauperes, Sacerdotes exponantur injuriis & rapinis, liceat cuilibet quicquid libet, & sicut populus, sic Sacerdos? Accendatur in vobis zelus Mathathiæ, cum Siromaste Phinees armentur jura cœlestia, commoveantur & terrena potestate quæ divinæ simul & humanæ ultionis spiritu concepto, raptori occurrite, prædam eripite de manu ejus, qui in tanto flagitio nec Dominum timet, nec homines reveretur. Elusoria videntur ei mandata vestra, qui & nuncios vestros remisit vacuos, & capellam Episcopi, quam sese promiserat redditurum, non solùm retinet inobediens, sed & polluit indevotus. Videat, Pater, & provideat sibi providentia vestra, quid super hoc facinus faciendum sit, ut mansuetudo quæ in vobis induit decorem, in-

duat fortitudinem & præcingat se: ut qui de spoliato dolent, de restituto gaudeant; & qui audierunt rapinam, audiant subsequenter & rapinæ vindictam.

[a] *Comes Domni Martini.*] Gallicè *Dammartin* in Episcopatu Meldensi. Vocabatur autem ille Comes Reginaldus filius Alberti, qui unà cum Comite Flandrensi & Rege Angliæ bellum gessit adversus Philippum.

[b] *Helienſis Episcopi Regis Anglorum Cancellarii.*] Ejus nomen erat Eustachius, qui anno 1196. 3. Idus Augusti, ut scribitur, electus fuit Episcopus Helienſis civitatis, vulgò *Ely*, quæ sita est secus fluvium *Grant* in Comitatu Cantabrigensi. Cancellaria autem dignitas instituta fuit in Anglia à Guillelmo Conquæstore, teste Polydoro Virgilio. His verbis: *Scribarum collegium qui diplomata scriberent statuit, ejusque collegii Magistrum vocavit Cancellarium, qui paulatim effectus est supremus Magistratus, hodieque habetur.*

[c] *Fraterna duorum Regum peregrinantium confœderatio.*] Scilicet Philippi Augusti Galliæ, & Richardi Angliæ Regum, qui ad expeditionem Jerosolymitanam cruce signati sunt anno 1190.

EPISTOLA CLXX.

Quibusdam Judicibus.

Agit de causa quæ vertebatur inter Senonensem Archiepiscopum & Ecclesiam S. Germani à Pratis.

ABSURDUM & arrogantiæ proximum creditur, si quis ei consulere velit, quem consulere debet, aut in necessitatis articulo, aut in periculo veritatis. Hujus culpæ simulachrum fugiens impetratâ veniâ loquar Dominis meis, non ut ex modico sacello meo, magnæ sapientiæ vestræ thesauros augeam, sed ut commonitorio tenui paratos præveniam potiùs quàm præcedam. Audivi Dominum Papam prudentiæ vestræ commisisse cognitionem causæ, quæ vertitur inter Dominum Senon. & Ecclesiam Sancti Germani de Pra-

tis, quæ non parum difficultatis, nec minùs diſcriminis importare videtur & authoritati judicum, & partium voluntati. De procurationibus agitur corporum, non de ſalute animarum; de numero quadrupedum & hominum, non de merito virtutum aut victoria vitiorum. In hoc tamen conflictu ſummi Pontifices Alexander, Lucius, Urbanus, Clemens, & qui hodie ſedet Celeſtinus privilegiis taxantes evectionis numerum, jurgio ſuper procuratione moto finem impoſuiſſe creduntur. Vidi & legi privilegia iſta nec tacita veritate, nec falſa ſuggeſtione impetrata, ſed omni ſolemnitate ſubnixa, & Cardinalium ſubſcriptionibus roborata. Quid cautum aut tutum eſſe poterit, ſi ſuper talibus dubitare, diſceptare, aut diſputare aliqui voluerint, cùm munimenta Apoſtolica vobis & nobis, immo omnibus Eccleſiis, & poſſeſſiones earum ſervent, & jura tueanter & defendant? Parcite, Patres, authoritati veſtræ, parcite dignitati & prudentiæ, & examen iſtud reſervate ſummo Pontifici, qui ſolus poteſtatem habet & condendi novos Canones, & exponendi veteres, & interpretandi privilegia ſua, & corrigendi aliena.

Controverſia mota fuit inter Archiepiſcopum Senonenſem & religioſos S. Germani à Pratis, quæ compoſita fuit per ſequens inſtrumentum.

„ In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Guido Dei gratiâ „ Senonenſis Archiepiſcopus, omnibus ad quos litteræ præſentes „ pervenerint, in Domino ſalutem. Notum fieri volumus univer„ ſis præſentibus pariter & futuris, quòd diſcordia quæ erat inter „ nos & Fulconem Abbatem S. Germani à Pratis, & ipſam Ec„ cleſiam, de Procurationibus quas ab eis petebamus in Emant & „ Balneolo & S. Germano juxta Muſteriolum in præſentia Do„ mini Philippi Francorum Regis, ita terminata eſt. Nos ſi qui„ dem quietavimus Abbati & Eccleſiæ S. Germani in perpetuum „ Procurationes, quas in prædictis locis petebamus ab eis tali „ modo, quod Abbas, & ſucceſſores ſui nobis & ſucceſſoribus „ noſtris, vel noſtris certis nuntiis pro Procurationibus illis, red„ dent ſingulis annis octo libras Pariſienſes apud Emant in octa-

caschæ. Et si nos vel successores nostri venerimus semel in anno ad Emant, vel Balneolum aut ad villam quæ dicitur S. Germanus, Abbas aut successores sui, aut ille qui domum tenebit, recipient nos & successores nostros, & vivemus ibi nos & successores nostri nocte una sumptibus nostris propriis, ita quod ille qui domum tenebit, non tenebitur aliquid dare nobis vel successoribus nostris præter hospitium, nisi hoc de gratia facere voluerit. Etsi nos vel successores nostri semel recepti fuerimus in uno prædictorum locorum, non tenebuntur Monachi recipere nos sive successores nostros in aliquo illorum trium eodem anno. Nos autem fecimus quietari jam dictæ Ecclesiæ & Abbati medietatem decimæ lanæ à Presbyteris, qui sunt in Ecclesiis S. Germani per Archiepiscopatum Senonensem constituris, scilicet Emant, Balneolo villæ quæ dicitur S. Germanus juxta Mulleriolum, Matriolis, & Presbyteri dictarum Ecclesiarum aliam medietatem ejusdem decimæ habebunt. Nuntii autem Abbatis S. Germani facient fidelitatem Presbyteris, qui in dictis Ecclesiis erunt, & Presbyteri per nuntios suos nuntiis Abbatis de dicta decima communiter & fideliter quærenda & inter se dividenda. Quod ne valeat alicujus oblivione deleri, vel malitiosè perverti, sigillo nostro fecimus id confirmari, astantibus Ecclesiæ nostræ personis Salone Decano, Manasse Archidiacono, Guillelmo Thesaurario, Gaufrido Præcentore. Testes hujus rei sunt Stephanus Abbas sanctæ Genovefæ & Canonici illius, Hugo, Almaricus, Milo Abbas S. Remigii Senonensis, Magister Anselmus de Cancellaria, Ogerius de Avone. Actum apud Fontem Blaaudi anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo nonagesimo primo.

EPISTOLA CLXXI.

Reverendo Patri & Domino Abbati B. Bartholomæi,

Stephanus de sancta Genovefa;

Vitam justam & exitum beatum.

Suadet ut suam administrationem dimittat.

NEc præteritos annos revocare possumus, nec futuris casibus imperare. Recedendum est quan-

doque, & naturæ debitum prrſolvendum, ut ea conditione qua intravimus exeamus, Hæc ideo dixerim, Pater, ne intolerabile ſit vobis vel ægritudinis incommodum, vel tædium ſenectutis. Prælationis curæ quam utiliter & viriliter hactenus geſſiſtis, & robur corporis deſiderat & animi vigilantiam, quorum ſi alterutro quilibet prælatus privatus fuerit, in ſubditorum delitioſis mentibus aut odium ſuſcitat aut contemptum. His intervenientibus perit rei domeſticæ cura, diſciplina ſolvitur, confunditur ordo, & incipiunt qui ſubeſſe debuerant, pares eſſe. Ne id vobis accidat, Pater, providete circa dies ultimos, Eccleſiæ veſtræ, ne vertatur vobis in diſpendium mortis, unde vitæ ſtipendium expectatis. Non minus conſulere vobis quàm conſolari vos deſiderans, rogo, moneo, & exhortor, ut honoris onus cui jam minus ætatis defectu ſufficitis, per manum Domini Remenſis humiliter deponatis, qui conſilio veſtro & noſtro & perſonam vobis ſubſtituat idoneam, & vitæ veſtræ congruum aſſignet ſolatium, poteſtatem & ſcientiam habens in utroque horum, & attingendi à fine uſque ad finem fortiter, & omnia ſuaviter diſponendi.

EPISTOLA CLXXII.

D. Archiepiſcopo Remenſi.

Illud idem poſtulat.

SUNT multi quos ad difficilia ſæpe compellit natura potius quàm cura, neceſſitas quàm voluntas; faciunt ex neceſſitate virtutem, ut tandem meritorium fiat quod moratorium prius fuit. Fortè unum ex eis dicerem venerabilem ſenem noſtrum Abbatem S. Bar-

tholomæi, virum religiosum & honestum, sed qui jam viribus corporis cœpit destitui, ægritudine consumi, senecta & senio consummari, ecce in manu vestra renuntiat administrationi sibi commissæ, in qua usque ad extremos dies, vidimus eum non tam præfuisse humiliter, quàm utiliter profuisse. Duo sunt quæ à vobis postulat, postulo & ego minima portio Clericorum vestrorum, cum ipso & pro ipso in solatium & subsidium brevissimę vitæ suæ, de bonis Ecclesiæ, cui præfuit, victum sufficientem provideatis ei, & de successore sic cogitetis, ne liceat fratribus suis in electione potius sequi voluntatem propriam, quàm utilitatem communem.

EPISTOLA CLXXIII.

Conventui S. Bartholomæi Noviomensis.

Admonet ut honorem deferant Abbati, etiamsi Abbatiam dimiserit.

PRIMUM secundæ Tabulæ præceptum est, honora patrem tuum & matrem; hujus Tabulæ primitias, obsecro, tenete memoriter, gustate suaviter, fideliter adimplete. Patrem vestrum senem G. præcipuæ authoritatis virum in ordine nostro, honorate ut decet, portate ut convenit, ut expedit confovete. Debitor noster hactenus fuit externa sollicitudine, interna compassione, fraterna æqualitate, paterna correctione, materna pietate, & ecce liberatus humiliter ab honore, utiliter ab onere, factus est quasi unus ex vobis, sciens jam per experientiam & bonum subjectionis & prælationis malum. Versa vice debitores estis ejus, ut exhibeatis vitę ipsius exemplum, dignitati reverentiam, gravitati obsequium, solatium senectuti,

ægritudini fomentum. Confidimus per gratiam Dei, vos ea quę dicimus audituros intentiùs, & impenſiùs adjecturos: ſupereſt ut non ſolvantur, quæ per eum à vobis facta ſunt; immo veſtra intereſt, ut ſerventur. Vineam quamdam H. nepoti ſuo apud Antiſiodorum precariò conceſſitis, à cujus cultura & cura prohibetur, ut perhibet, ut quem conſtituiſtis in vita ſua fructuarium, alio impediente, conceſſo à vobis beneficio, ei non liceat uti. Abſit à ſacro Collegio eſt & non, tollatur occaſio malignandi, verbum iniquum & doloſum longè fiat à vobis, ne inter quos religioſa ſeveritas includi conſueverat, relegata ſeveritas conqueratur excludi; ſicut enim gratuita liberaliter largitoris eſt gloria, ita & ſubdita revocatio donationis opprobrium eſt donantis; conſulite in hac parte honori, & ordini veſtro, patris, paſtoris veſtri parcite pudori, & nomini veſtro: & ſi per vos impeditur donarii veſtri poſſeſſio, deſiſtite; ſi per alium reſiſtite, objicientes authoritatem quam poteſtis, & quam debetis evinctionem præſtantes. Ignominioſum erit, ſi quod veſtro confirmatum eſt ſigillo, ſiblo moveatur alieno.

EPISTOLA CLXXIV.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Stephanus de S. Genoveſa,

Salutem & devotionem debitam & devotam.

Agit de abdicatione Abbatis S. Bartholomæi Noviomenſis.

CONCEPTUM diu renuntiandi deſiderium ſuum oneri, & labori, Abbas ſibi injuncto, filius veſter

Abbas S. Bartholomæi ad finem usque perducere & expetit & expectat. Propitios in prima sua petitione invenit filios & fratres suos, qui convenientem sufficientemque sibi sustentationem benigna pariter ac concordi conniventia concesserunt. Proinde Sanctitati vestræ preces fundo, ut quod ei fratres sui concessione benivola concesserunt & contulerunt, vos ei per gratiam vestram authoritate benefica confirmetis. Quod superest, Pater sancte, de subrogando sibi successore consilium à vobis & auxilium petit, ut de Ecclesia sua illa, quam ope & opera sua prout potuit & extulit & erexit, temporaliter simul ac spiritualiter proventum habeat & profectum. Mandet, obsecro, sancta Paternitas vestra Silvanectensi Episcopo, ut ad Ecclesiam illam accedat, & ad concordiam fratres monens, authoritate vestra eos inducat, ut personam idoneam & religiosam in Patrem sibi eligant & pastorem. Ipse namque institutionis Ordinis nostri quò magis expertus est, minùs expers aliarum est, & seditionem sedare poterit & ad convenientiam convocare. Valete.

EPISTOLA CLXXV.

Domino Remensi.

Scribit in gratiam Petri Cantoris Parisiensis in Episcopum Tornacensem electi, ut ejus electioni tanquam legitimæ & canonicæ faveat.

COMMUNE refugium patens omnibus mansuetudo vestra, Pater, sic extenditur ad singulos, ut colligat universos. Veniunt ab Oriente & Occidente, & recumbunt in sinum vestrum, nec facilè semel admissus emittitur, nisi contigerit ab eo committi, quod non mereatur remitti. Hæc sunt quæ mihi pluribusque

aliis fiduciam præstant; ut pro devoto filio vestro Magistro P. [a]Cantore Parisiensi pandatur vobis aditus supplicandi, ne vobis provocet indignationem, qui sibi non advocat dignitatem, ne cui meritum sufficit proprium, factum officiat alienum. Vir est cujus per omnes Ecclesias famæ suavis diffunditur opinio, qui gemina scientia efficacissimè clarens, & doctrinam monitis ornat, & moribus disciplinam. Origeni parem in aliquo sic eum docere credimus, ut vivere: sic vivere, ut docere. Tales in candelabro vestro lucernas, tales in diademate capitis Aaron lapides, tales in sancta Remensi Ecclesia suffraganeos esse decet, ut vicinæ provinciæ sancta æmulatione moveantur ad promotionem consimilium, & sollicitudo vobis commissa facilius & frequentius juvetur per religionem & prudentiam ipsorum. Si quid minus ordinatè in electione ipsius à Tornacensibus Clericis factum est, nec absentis ignorantiam tangere, nec innocentiam justi lædere debet, cùm facillimè, si vobis placet, possit emendari, si quid perperam factum est: commissa vobis à Deo & potestate corripiendi errores, & scientia corrigendi. Ut enim salvâ gratiâ vestrâ sine præjudicio loquar, concurrunt in electione illa quatuor quæ[b] à Leone I. dicta sunt, vota civium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum. His accedit integritas personæ, hilaritas famæ, necessitas simul & utilitas Ecclesiæ viduatæ. Sed & hoc frequenter & solemniter dicitur, quia Dominus Rex, quem Deus servet ac nobis restituat, personam istam nominatim expressit, nominatim pro ea rogavit, nominatim Ecclesiæ Tornacensi præesse voluit & intendit. Si aliter actum fuerit, verendum est & fortè verum, ne indignationem & iram & immissiones per Angelos malos concipiat, & adversus eos, qui promotionem tantæ personæ impedierint, regalem & juvenilem iracundiam accendat. In his om-

nibus, Pater ſancte, providete honori veſtro, conſulite ſanæ opinionis veſtræ teſtimonio, deferte regio mandato, & correpto prius, ſicut decuerit, errore eligentium, confirmata electione, paterno ſinu ſuſcipite electum & dilectum veſtrum.

a *Pro Petro Cantore Pariſienſi.*] De ejus encomiis hæc ſcribit Jacobus de Vitriaco. *Magiſter Petrus venerabilis Cantor Pariſienſis, vir potens opere & ſermone, aurum ſuum & argentum ſimiliter conflans, & verbis ſuis ſtateram faciens, morum honeſtate pondus & gravitatem conferens ſuæ doctrinæ, cœpit enim facere & docere velut lucerna ardens & lucens, & civitas ſupra montem poſita, & candelabrum aureum in domo Domini.* Poſt obitum Everardi de Avenis Epiſcopi Tornacenſis in ejus locum eligitur anno 1191. At cùm hæc electio minus canonica, & ob aliquos defectus irrita à nonnullis cenſeretur, ei obſtitit Guillelmus Remenſis Archiepiſcopus tunc Galliæ Prorex. Rogat ergo eum Stephanus, ut amicum ſuum Epiſcopatu Tornacenſi potiri ſinat, ignarus quid ſibi ipſi impenderet. Ejus obitus nihilominus notatur in Necrologio ejuſdem Eccleſiæ, his verbis: *x. Kalend. Octobris obiit egregius Doctor Petrus Cantor Pariſienſis, qui in Epiſcopum hujus Eccleſiæ aliquando electus, vocationem humiliter declinavit. Et poſtquam auditoribus ſuis ſcientia & morum norma non modico tempore extitit, aſſumpto Ciſtercienſi habitu in Monaſterio Longipontis ſanctitatem vitæ beato fine complevit.* Multa ſcripſit, inter ea Summam, quæ dicitur Verbum abbreviatum, quæ quidem habetur inter MSS. S. Genovefæ Pariſienſis. Nec aſſentiri poſſum authori hiſtoriæ Tornacenſis, neque Buzelino ipſi adhærenti, qui Petrum Cantorem poſt Stephani mortem renuntiatum fuiſſe Epiſcopum Tornacenſem ſcribunt, quod nullis aſtruunt argumentis; & cùm certum ſit ex Necrologio Abbatiæ Longipontis eum obiiſſe anno 1197. imò in illum incidunt errorem, ut hanc epiſtolam ſpuriam & ſuppoſitam eſſe liberius proferant, nec ab authore noſtro conſcriptam; quod quidem validis rationibus falſum eſſe demonſtrare poſſem, niſi hujus calumniæ author ipſe Couſinus, titubans, & quaſi de ſua ſententia dubitans, id proponeret, & niſi ſtylus ipſe epiſtolæ genuinum authoris noſtri fœtum eſſe argueret. Quod autem attinet ad officium Cantoris, antiquiſſimum invenitur in Eccleſia & inter primos Chriſtianos receptum, ut narrat Philo de Eſſenis. *Vbi omnes conſurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculo, alter virorum, alter fœminarum, cuique*

suus Incentor præficitur honore præstans, & canendi peritiæ: deinde cantant hymnos in laudem Dei compositos variis metrorum carminumque generibus, nunc ore uno, nunc alternis non sine decoris & religiosis gestibus & accentibus. Statutum fuit in Concilio Aquisgranensi Canone 137. circa eos qui cantui in Ecclesia vacabant, *ut constituerentur inter eos seniores fratres probabilioris vitæ, qui tempore statuto vicissim cum Cantorum schola sint.* Fuerunt autem à priscis temporibus in Ecclesiis Cathedralibus & insignioribus Monasteriis nonnulli huic ministerio destinati, qui cantum moderarentur, baculumque, dignitatis suæ insigne, deferrent. Legitur enim de quodam Theobaldo sanctæ Genovefæ præcentore, qui vivebat sæculo 12. in Necrologio ejusdem Monasterii: *Obiit Theobaldus Sacerdos & Præcentor, qui turrim usque ad primum solium erexit, baculumque Præcentoris auro & argento cum lapidibus decoravit.*

b *Quatuor quæ à Leone I. dicta sunt.*] Epistola scilicet 89. ad Episcopos Provinciæ Viennensis adversus Hilarium Episcopum Arelatensem post ejus ab urbe discessum, num. 3. *Teneatur*, inquit, *suscriptio clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus, & plebis.*

STEPHANI

STEPHANI TORNACENSIS EPISCOPI EPISTOLARUM PARS TERTIA,

Ab anno 1192. ad annum 1203.

EPISTOLA CLXXVI.

[a]Abbati de Altovillari.

Monet nepotem ejus Joannem in Abbatem S. Genovefæ fuisse electum.

VOCATUS occulta Dei permissione [b] ad regimen Ecclesiæ Tornacensis, quamvis minùs sufficiens, minùs idoneus, minùs dignus, totum spiritum meum effudi circa dispositionem Ecclesiæ mihi priùs commissæ, ne labores quibus in ea sudaveram deperirent, & successoris occasione turbaretur tranquillitas cœlesti mihi permissione concessa. Tandem post multos cogitationis æstus,

& circumſpectos affectus varios, non ſine voluntate, ut credimus, divina ſortem & funiculum electionis noſtræ conjecimus in [c] chariſſimum Fratrem noſtrum Joannem Nepotem veſtrum, juvenem, quantum nobis ex diutina converſatione ejus cognoſcere licet, honeſtum, litterarum & diſciplinis regularibus eruditum; & eum communi Fratrum omnium aſſenſu nominavimus Abbatem, & in commiſſa nobis ſollicitudine ſucceſſorem. Acta ſunt hæc die Salutationis Angelicæ, Conceptionis Virgineæ, Incarnationis Divinæ. Sequenti Dominica qua repræſentat Eccleſia Dominicum in Hieroſolymis ingreſſum, & puerorum cantantium, *Oſanna*, applauſum. Me præſente, & præſentante, à [d] Domino Anſ. Meldenſi Epiſcopo munus benedictionis accepit, & ad Eccleſiam ſibi commiſſam mecum reverſus, gregem ſibi creditum cuſtodire & regere ſecundùm gratiam ſibi à Deo collatam humiliter eſt aggreſſus, ſperans quia Deus qui cœpit, perficiet ſolidabitque. Et quoniam juventutem ejus novitas honoris & oneris ſibi impoſiti ſollicitat ac premit, recurrit ipſe nobiſcum ad prudentiam veſtram, ut eum & Eccleſiam ſibi commiſſam [e] Domino Jordano Legato, chariſſimo, ut audivimus, & familiari veſtro, tanquam viſcera veſtra commendetis, qui loco veſtri eum benignè ſuſcipiat, foveat ac defendat, [f] Dominoque Octaviano Oſtienſi Epiſcopo, tanquam filium ſuum proprium committat. Grandis enim via reſtat ei, & inexhauſta cupiditas facultatibus alienis inhiat, & puſillus animus timet, & ſacellus inſufficiens deſperat.

[a] *Abbati de Altovillari.*] Abbatia de Altovillari, vulgò *Hautvillers*, Diœceſis Remenſis, Ordinis S. Benedicti, condita fuit à S. Nivardo Præſule Remenſi anno circiter 650. cujus fundationis inſtrumentum veruſtiſſimum ſic legitur in dypticis ejuſdem Monaſterii. *Ego Nivo ſeu Nivardus, etiamſi peccator, Epiſcopus, dum omnes Epiſcopi fratres mei, etiam & de viris Chriſtianis*

& de bonis hominibus Monaſteria ſecundùm regulam ſanctorum Patrum ædificare non ceſſarent ; petiit nos Bercharius Abbas cum fratribus ſuis , ut ibi talem locellum eis perquirere deberemus in noſtra proprietate, ut ibi ſecundùm Regulam S. Benedicti & S. Columbani vivere deberent. Repertus eſt nobis unà cum ipſis locellus qui dicitur Altivillaris in fine Remenſi ſuper fluvium Materna , &c. Abbas autem ille Altivillarenſis vocabatur Odo ex Scheda anni 1192.

[b] *Vocatus ad regimen Eccleſiæ Tornacenſis.*] Hoc evenit anno 1191. vel 1192. poſt mortem Everardi.

[c] *Ioannem nepotem veſtrum.*] Hunc moribus potius quàm ætate ſenem , in Abbatem S. Genovefæ eligi curavit.

[d] *A Domino Anſ. Meldenſi Epiſcopo.*] Anſello ſcilicet , ad quem novum electum deduxit , ut ab eo benedictionis munus acciperet.

[e] *Domino Iord. Legato.*] Jordanus Cardinalis Preſbyter S. Pudentianæ creatus à Clemente III. anno 1188. Legatus in Galliam dirigitur.

[f] *Dominoque Octaviano Oſtienſi.*] Octavianus Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis per Cœleſtinum III. in Normanniam unà cum præfato Jordano Legatus miſſus eſt , ut litem quæ vertebatur inter Rothomagenſem Archiepiſcopum & Clienſem Epiſcopum, dirimerent.

EPISTOLA CLXXVII.

Turonenſi Archiepiſcopo.

Monet ſe ad Epiſcopatum Tornacenſem fuiſſe promotum.

OCCULTO Domini judicio vocatus ad Eccleſiam Tornacenſem veſtris orationibus me commendo, ut ad quod non ſufficio meritis propriis, proficiam ſuffragiis alienis. Et quoniam neſcio , Pater, utrum dignus amore vel odio, ex tanta vocatione ſupplicium expectare debeam, vel præmium : ſic curro adhuc quaſi in incertum. Concedat Omnipotens ut non quaſi aërem verberans incipiam depugnare. Ad pri-

mum hujus rumoris ſonitum *Obſtupui, ſteteruntque comæ, vox faucibus hæſit.* Denique tanquam de gravi ſomno evigilans totum negotium commiſi Deo, cujus gratiâ, ſi beneplacitum fuerit in oculis ejus, totum perficiet ſolidabitque. Interim ſignificare volui ſanctæ Paternitati veſtræ, quid accidit, ne in hoc appearem aut beneficiis veſtris ingratus, aut obſequiis indevotus. Circa proximum Paſcha, Deo volente, vita comite, tranſitum facturus ſum ad Eccleſiam quæ me vocat, cum veris Hebræis celebraturus phaſe, & ſicut Dominus Remenſis diſpoſuit, in octavis ſanctæ Reſurrectionis munus conſecrationis per Dei gratiam accepturus. Rudis in talibus conſilio veſtro firmari deſidero & formari, ut expertus inſtruatis expertem fidelem Dominus, Sacerdos magnus, magnis Sacerdotibus obſequentem.

[a] *Turonenſi Archiepiſcopo.*] Scripta perhibetur hæc epiſtola cùm vocatus fuiſſet Stephanus ad regimen Eccleſiæ Tornacenſis, cujus gratiâ dono miſit ad ipſum Bartholomæus *de Vendoſme*, tunc Archiepiſcopus Turonenſis, ornamenta quædam Pontificalia, ſcilicet Mitram, Sandalia & Chirothecas.

EPISTOLA CLXXVIII.

Eidem Turonenſi Archiepiſcopo.

Gratias agit pro muneribus ſibi miſſis.

MUNERA mihi, Pater, miſiſtis, quibus decenter ornare poſſum non ſolùm pedes, ſed & manus & caput. Magna ſunt pretio, maxima Sacramento. Ex primo ſufficere poſſunt concupiſcentiæ oculorum: ex ſecundo proficere myſterio miniſtrorum. Condignas referre gratias ſi voluero, nec affectus ſufficiet, nec effectus. Acceſſit epiſtola veſtra muneribus,

duplicem mihi lætitiam infundens, & multiplicem gratiam manifestans.

EPISTOLA CLXXIX.

[a] Cœlestino Summo Pontifici.

Agit de promotione sua ad Ecclesiam Tornacensem, quam Summus Pontifex gratam non habuerat.

INTER spem & timorem medius accedo Filius ad Patrem, servus ad Dominum, ad successorem Petri minimus discipulorum Christi; fortè mitigabit iram suam Pater, remittet indignationem Dominus, Petri successor humilem respiciet Sacerdotem. Quis scit si convertatur & ignoscat, & relinquat super me benedictionem? Vocatus ad Ecclesiam Tornacensem, loco & animo remotus & ignarus, nihilque minus spirans quàm Cathedram: cur excessi si accessi? quid peccavi si non præcavi? an deliqui quia non dereliqui? Divinare certè non potui, placeretne an displiceret summo Pontifici, cujus placita, sunt jura, in cujus dextera ignea lex, quæ appendit merita singulorum in statera canonum, & apprehendit astutias in perpendiculo legum, & circino decretorum. Sed quoniam bonarum mentium est ibi culpas cognoscere ubi culpa non est, & periculosum valde est Filio separari diutius à conspectu Patris, exceptiones omitto, veniam peto, gratiam quæro, misericordiam imploro. Aperiatur, obsecro, mihi sinus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui nemini claudi consuevit, pandatur aditus supplicandi, porrigantur ubera materna: cum Matre placabilem sese Pater exhibeat, ut & simplici consulat, & simplicem consoletur.

[a] *Cœlestino Summo Pontifici.*] Cœlestinus III. renuntiatus

Summus Pontifex anno 1191. septuagenario major, gratam non habuit assumptionem Stephani ad Sedem Tornacensem, fortè quod existimaret electionem Petri Cantoris fuisse canonicam, eumque debere censeri legitimum ejusdem Ecclesiæ Pastorem, & Stephanum intrusum.

EPISTOLA CLXXX.

Archiepiscopo Remensi.

Invehitur in quosdam concionatores adulterantes Verbum Dei, & vitam ducentes vitiis infectam.

PERICULOSAS & crebras infestationes nobis ac [a] Decanis nostris inferunt quidam verbi Dei venditores, qui in Ecclesiis audacter declamant, in domibus turpiter vivunt, in plateis litigant, in tabernis insaniunt, in confingendo miracula blasphemi, in remittendo pecuniam cupidi & astuti, ubique sacrilegi, nusquam modesti. Ad suggestionem unius eorum qui Constantius dicitur, qui & nobis aliquando verborum contumelias intulit, constanter placuit vobis citare Decanum Gandavensem, virum revera honestum, gravem moribus, infirmitate gravatum; utpote qui & calculo & iliaca passione incurabiliter laborat. Excusabilem faciant eum; si placet, prædicta senis incommoda, opera delatoris in prædicando conductitia, in mendatiis assueta. Querela pro qua citatur nec acceptabilis nec accepta: & si dicere audeamus, nostra pro eo supplicatio porrecta. Liberate nos, Pater, à pestibus istis, ab hominibus iniquis & dolosis, qui fidelium eleemosynas infideliter corrogantes, objectu sacri Nominis vestri terrent pavidos Decanos nostros, & pusillanimes Presbyteros circumveniunt, interpositis comminationibus eos ad Remensem curiam protrahendi.

[a] *Decanis nostris.*] Duo genera Decanorum inveniuntur inter

Ecclesiæ ministros, alii scilicet qui Collegiis Canonicorum præsunt, alii verò qui Sacerdotibus ruralibus invigilant, & dicuntur Decani rurales, de quibus hîc mentio. Hincmarus Remensis Archiepiscopus in statutis quæ condidit pro suis Archidiaconis, ut ritè suum præstarent officium, dicit in 13. *Si Decanus in ministerio vestro aut negligens aut inutilis aut incorrigibilis fuerit, aut aliquis eorum obierit, non inconsideratè Decanum eligite, etsi ego in propinquo sum, ad me electionem istam referte.* Ex his patet Decanos illos rurales semper sub Archidiaconorum regimine fuisse constitutos.

EPISTOLA CLXXXI.

Desideratissimo amico suo Lambino de Brugis,

Quidquid dilectionis & salutis.

Rogat ut sibi præparet hospitium Ambiani in die [a] Coronationis Reginæ.

JUcundum eloquium tuum delitiosas absenti reliquias sui facit. In his diem festum ago mihi, quotiens & gratiosam societatem tuam deosculor, & fructuosam amicitiam deamplector. Offeret se volente Deo, dies & locus, quibus recidivis plausibus, & novos inveniemus confabulandi modos, & veteres innovabimus. Et quia principibus placuisse viris non ultima laus es; rogo interim, ut quando & ubi [b] Dominus Remensis cum Comite Flandriæ loquuturus, per præsentium latorem non solùm mihi verbo denuncies, sed scripto designes. De hospitiolo mihi die Coronæ providendo, cogitatum meum in te jacto, ne quasi in incertum curram, ne cùm venero, vagari incipiam post greges instabilium, & virginum fatuarum. Super hoc etiam fac mecum signum in bonum, ut certus accedam ad festum, quod sic erit commune omnium, ut

sit proprium singulorum. Certifica Stephanum tuum, ut Stephanus tuus, quantum potuerit, magnificet Lambinum suum.

[a] *De hospitiolo in die coronæ.*] Videtur hæc epistola directa Ambiani anno 1193. ubi Engelberga uxor Philippi Augusti Coronationis munus accepit, multis astantibus Prælatis, & imprimis Stephano Tornacensi, ut videre est in hist. Tornacensi cap. 58.

[b] *Dominus Remensis cum Comite Flandriæ.*] Convenit Guillelmus Remensis Archiepiscopus Regis nomine Atrebati Comitem Flandriæ Balduinum, ut Flandriam dividerent propter quam bellum moverant. De his scripsit Buselinus Ann. Gallo Flandriæ lib. 6. sub annum 1198. *Francus Rex Balduino permisit ut aliquot arbitri legerentur cum amplissima potestate Flandriam partiendi, & suam cuique partem ex æquo assignandi, quorum arbitrio staretur: hi præsertim nominati Guillelmus Remensis Archiepiscopus, Petrus Atrebatum Pontifex, Simon Aquicinctiensis Antistes, Daniel Abbas Camberonensis.*

EPISTOLA CLXXXII.

Sanctissimo Dom. & Patri, Summo Pontifici.

Scribit in gratiam [a] Hugonis Clementis in Decanum Parisiensem electi.

VEstram, Pater, precibus attentare Celsitudinem movet me pariter & monet tam pietas vestra, quàm charitas aliena. Ecclesiam Parisiensem nobile membrum Regni Francorum in Decanum nondum convenisse non convenit, cum de eligendo eo sæpè jam convenerint in unum potiùs locum quàm in votum, coram [b] Domino Carnotensi, & [c] Abbate Castri Nantonis, de mandato vestro dissidentium singuli partium dederunt nomina sua, & scripserunt, & aliquando, me præsente, coram eisdem judicibus publicata sunt &

relecta. Juvenem bonæ opinionis, & quantum ad morum honeſtatem & peritiam litterarum ſpectat, hilaris famæ, Hugonem [d] filium Roberti Clementis magna pars Canonicorum, & præcipuè [e] reſidentium, nec meritò, ut creditur, minor quàm altera, nec numero, ſibi ſic præeſſe deſiderat, ut conſideret & prodeſſe. Utilem ipſum Eccleſiæ futurum, & Domini Regis familiaritas intima, & fratrum ac propinquorum, qui plurimum in palatio poſſunt, quotidiana ſedulitas promittit; & qui inde plura ex eo Pariſienſi Clero ac populo, quàm in alio, diebus iſtis profutura metitur commoda, profectò non mentitur. In fine loquar ad Dominum meum cùm ſim pulvis & cinis, ut tanti viri nuncium, quem nec propria voluntas ingerere, nec aliena poteſt intrudere, paterno effectu tam ſuſcipiatis benivolè, quàm beneficè remittatis.

[a] *Pro H. Clementis.*] Hugo Clemens electus eſt in Decanum Pariſienſem poſt Michaëlem de Corbilio, qui ad Epiſcopatum Senonenſem evectus fuerat anno 1194. quo ſcripta fuit hæc epiſtola.

[b] *Domino Carnotenſi.*] Reginaldo ſcilicet, ad quem ſcripſit epiſt. alteram.

[c] *Abbate Caſtrinantonis*] Stephano ſcilicet, quarto poſt reformationem hujus Monaſterii Abbate, à Summo Pontifice unà cum Epiſcopo Carnotenſi commiſſo, ut adeſſent electioni Decani Pariſienſis, ortaſque inter Canonicos contentiones componerent.

[d] *Filium Roberti Clementis.*] Robertus Clemens Toparcha, *de Méés le Maréſchal*, in Vaſtineto Regi Philippo Auguſto acceptiſſimus fuit, adeoque regni miniſter conſtitutus eſt.

[e] *Reſidentium.*] Non omnes Canonici priſcis illis ſæculis morabantur apud Eccleſias quibus erant addicti, ut ſuo fungerentur officio; unde orta eſt olim gravis controverſia inter Canonicos Sæculares S. Genovefæ, quorum nonnulli qui foras reſidebant, obſtabant ne cæteri, qui in Eccleſia ſemper aderant, abſque eorum conſilio & conſenſu aliquid in Capitulo definirent, quæ quidem ſedata eſt diplomate Ludovici Groſſi anno 1118. his verbis. *In nomine unius & individuæ Trinitatis, ego Ludovicus*

Dei gratiâ Francorum Rex, intimari volumus tam præsentibus quam futuris, quod Domnus Stephanus sanctæ Genovefæ Decanus & Canonici à nostra serenitate venerabiliter sunt adepti, quatenus omni tempore Decanus, & illi tantummodo Canonici qui in prædicta Ecclesia villa ad quotidianum servitium stabiles sunt & assidui, potestatem habeant & licentiam nostra authoritate confirmatam, in omnibus Ecclesiæ actionibus ordinandi & operandis & irrefragabiliter definiendi, inconsultis vel invitis omnibus extra manentibus Canonicis. Dignum est enim, ut illi qui sedulí sunt ad Dei servitutem, potioris obtineant dignitatis virtutem, quam illi qui sine servitio possident Ecclesiastici beneficii portionem. Verùm hoc ideo stabilivit provida Regia serenitatis discretio, ne fortè inter eos oriretur inquietudinis dissentio, quod ne posset violari, sigillo nostræ Majestatis, & charactere nominis procerumque nominibus & signis præcepimus confirmari; hujus verò præcepti temerarius usurpator nostro Ærario auri libram solvat, & ejus usurpatio irrita fiat. Actum publicè Parisiis in Palatio Regis anno regni sui 10 *Signum Regis, signum Hugonis Constabularii, signum Guillelmi Dapiferi, signum Giliberti Buticularii, ego Stephanus Cancellarius subscripsi.* Invenio autem hac fermè ætate Gregorium Cardinalem, Petrum Sylvanectensem Episcopum, & Altissiodorensem Archid. Canonicos fuisse S Genovefæ.

[f] *Fratrum & propinquorum.*] Hugo Clemens Fratres habuit Albericum & Henricum Marescallos Franciæ, quorum primus cecidit in obsidione urbis Acrensis in Syria anno 1191. alter verò Dominus de *Argentan*, ita strenuè in omnibus se gessit, ut Rex ejus intuitu omnes posteros suos Marescalli titulo nobilitarit.

EPISTOLA CLXXXIII.

[a]Atrebatensi & Ambianensi Episcopis.

Rogat ut causa inter se & [b]Abbatem S. [c]Bertini patrocinentur.

FILII pacis & concordiæ, quibus contentiones & lites odiosæ sunt, quantum in ipsis est, inquirunt pacem, & persequuntur eam: Ea acceptione persequendi, quâ per præpositio, per compositionem, verbis adjuncta, aut perfectionem exprimit, aut perseve-

rantiam demonſtrat. Id attendentes, de ſancta diſcretione veſtra & prudentia confidentes, in cauſa quæ vertitur inter nos & Abbatem Sancti Bertini ſuper Eccleſia de Liſtrevele elegimus vos arbitros, quidquid in eadem cauſa, compoſitione, vel ſententiâ protuleritis, recepturi. Proinde rogamus Sanctitatem veſtram, ut pro pace inter Eccleſias reformanda laborem iſtum aſſumatis, convenientem locum & diem nobis aſſignantes, quando & ubi, & deſideratam præſentiam veſtram feliciter videre poſſimus, & debitam cauſæ noſtræ juſtitiam utiliter reportemus.

a *Atrebatenſi & Ambianenſi Epiſcopis.*] Ambianenſis erat tunc Epiſcopus Theobaldus conſanguineus Guillelmi Remenſis Archiepiſcopi, qui hanc Cathedram per 34. annos tenuit, defunctuſque eſt anno 1204. Atrebatenſis verò Petrus quondam Abbas Ciſtercii, qui hanc Eccleſiam rexit ab anno 1180. ad 1203.

b *Abbatem S. Bertini*] Abbatia S. Bertini Ordinis S. Benedictini in Diœceſi Audomarenſi ſita, fundata fuit anno 630. ab Adroaldo nobili Franco, in loco qui dicebatur *Sithien*, unde Monaſterium illud Sithienſe nomen accepit. In Charta autem fundationis ejuſdem enumerantur villæ quæ huic Eccleſiæ conceſſæ ſunt, inter quas legitur Lonſantana, quam ſuſpicor eſſe *Liſtrevele*, de qua hîc ſermo.

EPISTOLA CLXXXIV.

Domino Lambino Morinenſi Epiſcopo.

Conqueritur de Monachis S. Bertini.

TRANSIERUNT dies & menſes, ex quo neque verbum propter abſentiam, neque ſcriptum forte propter incuriam. Jocoſas confabulationes veſtras experti ſumus, expertes interim ſolatii veſtri, quamvis ſoliti, jam ſoluti. Dolemus & conquerimur aut notarium veſtrum chiragrum, aut veredum claudum,

utrumque pigrum, neutrum expeditum. Purgabitur hæc mora si morem nobis gerentes & scribitis & venitis. Scire volumus interim Dilectionem vestram, quia [b] Monachi vestri de Sancto Bertino nobis infesti festinant ad jurgia, lites excitant, & per unum de numero eorum qui claudicat in semitis suis, rectitudinem justitiæ nostræ tortuosa appellatione pervertere volunt & involvunt. Ecclesiam habent apud Coclers, in qua per annuos & conductitios mercenariosque Sacerdotes, sæpe etiam per se ipsos, quod [c] sacris canonibus inhibitum est, parochialia ministrant, cùm nos tam ipsis quàm aliis omnibus Monachis in Synodo nostra præsente Abbate ipsorum & prohibuerimus, & quotidie prohibeamus. Prior ipsius loci quandam parochianam nostram à nobis excommunicatam sine conscientia nostra absolvit, & eam nuptui tradens cuidam militi tanquam parochialiter, illicitè copulavit. Cum nos etiam per partes illas transitum haberemus, hospitium suum negavit nobis, volentibus sumptibus eorum parcere, & nobis in omnibus providere, obstruxit ostia hostis, hospites nos admittens, incluso murmure, excluso charitate. In his corripite eos, si corrigere non potestis.

[a] *Domino Lambino Morinensi Episcopo.*] Lambinus seu Lambertus ex Cancellario Remensi electus est Morinensis Episcopus anno 1191. Episcopus autem Morinorum olim residebat in urbe Teroanæ, vulgò *Teroüenne*, quæ cùm deleta fuisset à Carolo V. Imperatore anno 1553. Sedes Episcopalis translata fuit Boloniam pro ea parte Diœcesis quæ erat sub Gallorum ditione, & illic Abbatia Canonicorum Regularium B. Mariæ sæculari toga donata, in Ecclesiam Cathedralem erecta est Bullâ Pii V. anno 1566. Ex iis autem quæ Artesiæ Comitatum pertinebant creatus est Episcopatus Audomarensis, & Abbatia S. Audomari Ecclesia Cathedralis effecta est.

[b] *Monachi de S. Bertino*] Ideo conqueritur Episcopus Tornacensis de Monachis Bertinianis apud Episcopum Morinensem, quod ejus essent Diœcesis.

[c] *Sacris Canonibus inhibitum eſt Monachis*, &c.] Legitur in Concilio Pictavienſi anno 1109. can. 11. *Vt nullus Monachorum Parochiale miniſterium Presbyterorum, baptiſare, pradicare præſumat.*

EPISTOLA CLXXXV.

[a]Domino Octaviano Oſtienſi Epiſcopo.

Excuſat Abbatem S. Germani à Pratis ab interfectione cujuſdam Scholaſtici.

IN timore & tremore vos & alios Dominos meos recogito & retracto. Tranſlatus à ſubſellio ad Cathedram, à puſilli cuſtodia gregis ad populoſæ regimen Eccleſiæ, ab humili ſtatu ad altiora quàm credidi, quàm merui, quàm ſperavi. Et licèt pro me rogare non ſufficiam, commendatitias preces vobis porrigo pro Abbate Sancti Germani viro humili & utili Eccleſiæ ſuæ, cujus opera inter fratres ſuos & præſentibus proficiunt ad uſum, & poſteris ad exemplum. Si quis adverſus eum in curia Domini Papæ moverit quæſtionem, maximè ſuper memoria rixæ, quæ hoc anno inter homines Sancti Germani & Scholares mota eſt, in qua & unus Scholarium per infamiam ruſticorum cecidit; excuſabilem habete prædictum virum, qui ſicut immunis eſt à culpa, ita & alienus debet eſſe ab infamia ſive pœna. Innocentiam ſuam purgavit coram Domino Remenſi ſufficienter, & multitudine clericorum, & fugientibus illis qui homicidium perpetraverant, accenſus in vindictam, domos illorum diruit & vaſtavit. Occurrite & ſuccurrite ſi opus fuerit viro innocenti, ne veritatem falſitas abſorbeat, mendacium negotietur ſibi fidem, livor invidiæ religionem corrumpat.

[a] *Domino Octaviano Oſtienſi.*] Jam de eo egimus in obſerva-

tionibus ad epiſtolam 109. Præfuit autem Concilio Sueſſionenſi anno 1198. pro divortio quod intervenerat inter Philippum Regem & uxorem ejus Engelbergam: tunc autem morabatur legatus ille apud ſanctam Genovefam dum eſſet Pariſiis, ut patet ex ejus diplomate tranſcripto ex Tabulariis Monaſterii B. Genovefæ.

„ Octavianus Dei gratiâ Oſtienſis & Vellitrenſis Epiſcopus omnibus præſentes Litteras inſpecturis in vero ſalutari ſalutem. „ Ne præjudicium poſſit Eccleſiæ S. Genovefæ Pariſienſis aliquo „ tempore generari, ex eo quod apud ipſam Eccleſiam venerabilis frater noſter Odo Pariſienſis Epiſcopus tempore Legationis noſtræ ſemel comedit nobiſcum, præſentibus litteris facimus & fatemur, quod cum idem Epiſcopus tanquam noſter familiaris & amicus diceret ſe gratia familiaritatis & recreationis velle ibi prandere nobiſcum, petitioni ejus annuimus, prædicentes ei quod in Eccleſia ipſa ex hoc non poſſet conditionem „ aliquam uſurpare, verùm cum id ad venerabilis fratris noſtri „ J. Abbatis & Canonicorum notitiam deveniſſet, & exinde „ oſtenderent ſe eſſe turbatos, diximus eis præſente Epiſcopo, „ quod ex hoc nolebamus ipſi Eccleſiæ præjudicium aliquod generati, ac ipſe Abbas tunc fuit in menſa nobiſcum, procuratione verò noſtram die illa non ab Eccleſia S. Genovefæ, ſed „ de Pariſienſi Diœceſi habebamus. Ad plenam autem ſupradictorum notitiam præſentes litteras de ſigillo noſtro pendentes „ fecimus in teſtimonium exhiberi.

[b] *Pro F. Abbate S. Germani.*] Fulcone ſcilicet de quo ſuperius egimus.

[c] *Inter homines ſancti Germani & ſcholares motæ.*] Sæpius evenerunt ejuſcemodi rixæ inter Scholaſticos ſtudii Pariſienſis qui ſpatiandi gratiæ pratum, ab ipſis Clericorum dictum petebant, & cives ſuburbii ſancti Germani prope Pariſios, ut legimus accidiſſe annis 1531. & 1557.

EPISTOLA CLXXXVI.

Fulconi Abbati S. Germani à Pratis.

Grates agit de beneficio fratri ſuo collato.

INVENISSE me gaudeo quæ quærunt multi, inveniunt pauci, deſiderant univerſi. Amicum dico in neceſſitate fidelem, in abſentia præſentem, voluntate devotum, opere efficacem. Horum teſtes ſunt benevolentia quam Fratri meo libenter exhibetis, beneficium quod ei liberalius contuliſtis, labor & ſollicitudo quæ pro negotio ipſius jugiter ſuſtinetis. Hæc ſunt quæ totum me rapiunt in ardorem dilectionis veſtræ, totum excitant ad explorandos, &c.

a *In negotiis fratris mei.*] Agit de fratre ſuo in aliis epiſtolis, & innuit illum fuiſſe Monachum Ordinis Benedictini. Loquitur enim de beneficio quod acceperat ab Abbate S. Germani à Pratis, & epiſt. alterâ de penſione annua quam ipſi conſtituerat Abbas S. Dionyſii, qua quidem frui non valuiſſet, niſi ipſe ejuſdem Ordinis religioſus extitiſſet.

EPISTOLA CLXXXVII.

Abbati S. Germani à Pratis.

Rogat ut pacificè frui faciat fratrem ſuum beneficio ipſi collato.

VETERES amicitiæ novis Epiſtolis revireſcunt. Nos autem, ne dilectio noſtra ſopiatur aut torpeat, nec calamo parcimus, nec membranæ. Tollatur faſtidium legentis, & ſcribentis officium non ceſſabit, ſuſcitabo amicum, pungam ſtimulo charitatis, avo-

cabo à negotiis regularibus, ut recordetur ſocietatis priſtinæ, jucunditatis mutuæ, confabulationis alternæ. Currant & vigeant inter nos dilectionis commercia, quæ & ſinceritatem incluſam habeant, & ſuſpicionem excludant. In negotiis fratris mei gratias ago de præteritis, preces offero de futuris. Unum ſatis eſt, ut poſſeſſionis commodo fruatur, qui per donationem veſtram dominium eſt adeptus. Sed ſi vobis placeat, & Domino non diſpliceat Legato, ſine jactura Eccleſiæ veſtræ ſicut in aliis ſolet fieri, & in iſta quandoque factum eſt: rogo ut præſentibus Fratribus veſtris per Archid. Epiſcopo præſentetur. Semota interim mentione potus noſtri, caſeos habemus virides, quorum condimentum nobis ſuſpicioſum eſt, nec oculis Pariſienſium blandiens aut palato.

EPISTOLA CLXXXVIII.

Sueſſionenſi Epiſcopo injuſtè damnato ad debita ſolvenda,

[a] *Damnatus injuſtè ad fodienda metalla.*

Salutem & communem murmuris incluſi patientiam.

Petit facultatem Sacramentum Confirmationis Mariſiaci miniſtrandi.

MISERRIMUM ſolatii genus eſt velle habere ſocios in pœna, ſive pares ſive diſpares ſint in culpa, ut tanquam ex conjunctione alterius, leviorem pœnam ſentiat vulneratus. Hujus culpæ ſimulachrum non adorans, ſed abhorrens, ſic infortunium meum plango, ut ſine ipſius diminutione & veſtro dolori condoleam, & veſtræ compatiar paſſioni. Credideram me

me in loco terribilium judiciorum posse pontem facere, per quem Pontifices alii transitum solent habere. Sed ecce tempestas invaluit, & intumuerunt aquæ, & exercevit torrens qui transvadari non potest, ut occurrat mihi unde possim dicere, *forsitam pertransisset insufficientia mea aquam intolerabilem.* Secessi interim ad tempus, & in parrochia vestra locum quietis & silentii, moram aliquam facturus, elegi apud Marisiacum, sedens solitarius & tacens, si fortè respirare possim à pusillanimitate spiritus & tempestate. Et quoniam multi parrochianorum vestrorum ad me veniunt, ut eis manum confirmatoriam imponam, de licentia vestra, si vobis placet, id faciam, in hoc officio vester obediens & famulus & minister. Ruri habitans sæpe retracto illud distichon Solii Sidonii.

Angulus iste placet, paupertinusque recessus,
Et casa cui culmo culmina pressa forent.

[a] *Damnatus ad fodienda metalla.*] Argumentum hujus epistolæ, quantum conjicere licet, est quòd Cancellariæ Romanæ ministri magnam pecuniæ summam exegerunt à Stephano Episcopo Tornacensi pro solutione Bullarum plumbi Romani, quo dixerat epist. 147. nudari Ecclesias. Cùm non esset par solvendo, coactus fuit Episcopatum relinquere, & per duos annos apud Marisiacum villam S. Genovefæ in Suessionensi Diœcesi secedere, ut proventus beneficii sui, quibus debitis erga Curiam Romanam satisfaceret, reservaret; quod tam ex hac epistola quàm ex sequenti Episcopi Suessionensis colligere est.

[b] *Illud distichon Solii Sidonii*] Sollius Apollinaris Sidonius Arvernorum Episcopus florebat anno 475. varias & disertas scripsit epistolas. Legitur autem in 17. Volusiano fratri inscripta, illud distichon.

Angulus iste placet, paupertinusque recessus,
Et casa, cui culmo, culmina pressa forent.

EPISTOLA CLXXXIX.

Episcopo Tornacensi,

N. Sueſſionenſis Epiſcopus.

Facultatem petitam libentiſſimè concedit.

LITTERAS Benignitatis veſtræ gratanter ſuſcepimus, in quibus dulcem bonorum mixturam ſignavimus, & in verbis lepidam elegantiam, & jucundam in ſententiis gravitatem. Porrò hinc verba legibus accommoda, hinc ſacro eloquio familiaria, hinc Poëtis domeſtica, ex abundantia cordis ad noſtram conſolationem veſtri gratiâ tranſmiſiſtis. Sanè non nos adeo perturbat familiare incommodum; quàm totius Eccleſiæ ſcandalum generale. Quis enim ſine cordis amaritudine, ſine lachrymarum fonte, ſine ſuſpiriorum crebra replicatione videat magiſtrum Eccleſiæ Petri, immò Chriſti Vicarium, à veritatis tramite deviare, & in ore ipſius eſt, & non inveniatur? Si percuſſus fuerit incantator, quis medebitur ei? Jam judex ille cui ſæpe dicitur, *oculi tui videant æquitatem*, terram ingreditur duabus viis, & claudicat in duas partes, & quæ ſemel de labiis ſuis proceſſerunt, non dubitat irritare. Quis igitur dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, ut plorem non interfectos populi mei, ſed paſtores populi mei, ſed principem paſtorum? Satius autem reputamus ſuſpenſionis onus, ut à pleriſque dicitur, honorem ſuſtinere, quàm occaſionem ſcandali & perpetuæ confuſionis ſeminarium Gallicanæ Eccleſiæ ſuſcitare. Verùm ne nos ipſos tantum plangere videamur, de corde non ficto vobis compatimur, vobis condolentes, vobis congau-

demus, quoniam inter Syllam & Charybdim necessariò navigantes, quoquomodo ad portum se gaudent perveniſſe. Nobis sanè gratiſſimum esse noveritis, ut non solùm in loco illo secretiori, verùm etiam in Ecclesia Cathedrali vices Pontificis vestra, si placet, Paternitas exequatur. Illud ad ultimum volumus habere vos præ oculis, quòd Prælati nostri non aurum pedibus suis subjiciunt, sed suo capiti superponunt.

Hæc epistola Nivelonis Episcopi Sueſſionensis respondet præcedenti sibi missæ à Stephano Tornacensi Præsule. Videtur autem quòd idem patiebatur gravamen à curiæ Romanæ officiariis.

EPISTOLA CXC.

Magistro Bertero Cameracensi Archidiacono.

Quæritur de gravamine quod propter debita indebitè patiebatur.

CONSIDERANS abyssum concepti debiti, & voraces improbi fœnoris morsus exhorrens, facta collectione binorum redituum non sufficientium solutioni, timore concutior & terrore, ne, quod absit, oblivioſi nostri, præcipitem sequar exitum, & relicta syndone nudus aufugiam. Rursus attendens gratuitam benignitatem Domini mei, & beneficiorum ipsius circa me copioſos aggeres suspiciens, leviorem habeo sarcinam, quæ importabilis videbatur: paratus ob hoc, si necesse fuerit, peregrinari, fugere, mendicare. Temperabit hæc omnia per gratiam Dei lignum in aqua missum, & Heliſæi farina colochintidas ollæ faciet mitiores, quoniam in manu Domini mei Remensis commendo negotium meum, ut qui liberavit me de fornace ferrea, consulat mihi damnato ad fodienda metalla. Nunc deinde intelligere cœpi, quoniam

[a] abyssus negotiorum invocat abyssum expensarum, abyssus expensarum invocat abyssum rapinarum, abyssus rapinarum invocat abyssum infernalium pœnarum. Si diligens calculator saturabilium præsciviſſet putei Rom. [b] aut quinto conjunxiſſet quartum, aut quarto præposuiſſet quintum.

[a] *Abyssus negotiorum*] Alludit ad id quod dicitur Psalmo 41. *Abyssus abyssum invocat.*

[b] *Aut quinto conjunxiſſet quartum.*] Id est considerans abyssum pœnarum infernalium, deterritus fuisset ne incideret in quartum, scilicet abyssum rapinarum.

EPISTOLA CXCI.

Abbati S. Evuſtii Aurelianensis.

Commendat Guillelmum nepotem ejus, ut benignum erga ipsum se præbeat.

VENIT ad nos miserabilis persona, V. nepos vester factus filius alienus, claudicans in semitis suis, miseriâ suâ ad misericordiam nos invitans, paupertate ad pietatem nos excitans, tribulationibus ad compassionem nos trahens. Moveat vos & affectus sanguinis, quo vobis jungitur, & civitatis unitas, quæ nobis & vobis nativitatis communionem sortitur, & Prælationis vestræ titulus, quæ omnibus afflictis misericordiam impendere tenetur. Ne igitur diutius compellatur, & extra gregem, luporum morsibus patere, & porcorum siliquas esuriens manducare; rogamus, consulimus, & monemus, ut qui vos per naturam meruit habere Patruum, per industriam & curam mereatur habere Patrem & Patronum.

EPISTOLA CXCII.

Eidem Abbati.

Scribit iterum in gratiam ejuſdem Guillelmi.

SI obliviſci potuerit mater filiorum uteri ſui, & veſter Torracenſis, chariſſimæ matris ſuæ obliviſcetur, cùm hoc & de natura videatur difficile, & de facto judicetur enorme. Hanc autem enormitatem de viſceribus veſtris exturbat penitus & extirpat fervor charitatis quam erga vos habuimus hactenus, & habemus i & quámdiu vixerimus habituri ſumus, quàm per De gratiam non turbare dilationes aliquæ, nec extinguere poterunt aquæ multæ. In ferventi propoſito habemus & diutius habuimus viſitare vos, ſicut illos quos in viſceribus noſtris ſemper geſtamus; ſed hujus propoſiti complementum nobis invident occupationum fluctus, & innumerabilium negotiorum occurſus. Quàm citiùs poterimus viſitabimus vos, Deo volente, & invicem gratulabimur, invicem conſolabimur charitate & devotione fraterna. Acceſſit ad nos frater & filius veſter Willermus; anguſtia ſua nobis propoſita & expoſita ad miræ compaſſionis affectum viſcera noſtra commovit, cùm nobis videatur vos eundem ſecundùm juris & ordinis noſtri regulam non tractaſſe. Rogamus vos ſicut Dominos noſtros, de quibus plenè confidimus, ut eum, qui, ſicut noſtis, propinquus noſter eſt ſecundum carnem, & ei compatimur ſicut carni noſtræ, pro amore Dei & noſtro revocetis, & animam ejus ab amaritudine eripientes aſſignetis ei[b] ſtallum in choro ſicut habere ſolet, ſedem in Capitulo, locum in refectorio, &

nos cùm ad vos venerimus, offensam suam & culpam faciemus regulariter emendari.

[a] *Charissimæ matris suæ.*] Ecclesiæ scilicet S. Evurtii Aurelianensis, quæ illum diu fovit & aluit.

[b] *Stallum in choro.*] Est Stallum, seu Stallus sedes illa in qua Canonici officium divinum persolventes sedent, & in qua ponuntur, quando in possessionem Præbendæ suæ inducuntur, & ut verbo inde derivato utar, installantur. Hinc legimus apud Hoüeden in Richardo I. pag. 659. *Cumque Henricus idem Eboracum veniret cum litteris Regis ad recipiendum Decanatum, non invenit qui eum in Stallum Decani mitteret, dicebant enim Clerici Eboracensis Ecclesiæ, quod nullus præter Archiepiscopum debuit illum mittere in stallum Decani.* Et inferius dicitur: *Fecerunt Canonicos introduci in stallos suos, de quibus Archiepiscopus eos desaisierat.*

EPISTOLA CXCIII.

Eidem quoque Abbati.

Rogat tertiò ut nepotem Guillelmum benignè suscipiat.

IGNORARE se dicit Salomon penitus viam viri in adolescentia sua. Facilis est, & nunc huc, nunc illuc sese vertens, in bivio Pytagorico seducitur & errat. Venialis tamen est error juvenum, qui per correptionem ad correctionem redeunt, & cùm prius ambulaverunt vias non bonas, dirigunt gressus suos in semitis justitiæ, peragentes viriliter per pœnitentiam, quod pueriliter admiserunt per culpam. Id attendentes, in [a] Willermo bonæ, ut nunc credimus, voluntatis juvene, qui à vobis incautè recessit, & intentè reverti ad vos desiderat, supplicamus & petimus, ut pro amore Dei & nostro, si compunctum videritis & humilem, salvâ disciplinâ Ordinis benignè suscipite, benevolè simul & beneficè tractate, ne si forte, quod absit, crudeles vos

& duros invenerit, calamum quaſſatum conteratis in eo, & linum fumigans extinguatis.

a *Pro Guillelmo juvene.*] Hæc epiſtola ſcripta quoque eſt Bertero Abbati S. Evurtii Aurelianenſis à Stephano Epiſcopo Tornacenſi conſanguineo ſuo, pro Guillelmo nepote ejuſdem Abbatis, ſibique ideo cognatione conjuncto. Rogat ut redeuntem benignè ſuſcipiat, poſtquam juvenilis animi levitate abreptus clauſtrum deſeruiſſet.

EPISTOLA CXCIV.

Summo Pontifici.

Rogat ut Mandatum Apoſtolicum de quibuſcumque ordinatis ad certos reſtringat ordines.

SICUT muros Almæ Urbis Jure Civili ſanctos & inviolabiles eſſe didicimus, adeò ut qui eos tranſilierint, pœna capitali, ſeveritate Romuleâ puniri debeant: ita & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mandata intranſgreſſibilia Jure Canonico confitemur eſſe debere, & eorum contemptum ſeveritate Apoſtolica puniendum. Confidimus autem de benevolentia Paternitatis veſtræ, quod nobis tanquam obedientibus filiis nequaquam impoſſibilia & intolerabilia mandare intenditis: ſed quæ & præſentibus eſſe debeant accepta & utilia, & poſteris profutura. Accedunt ad nos frequenter & paſſim cum divinis apicibus veſtris plures numero, pauci merito, ſine omni examinatione originis, conditionis, delicti, vel criminis, terribili commonitorio vel comminatorio noſtram excitantes & tentantes obedientiam, ut quibuſcumque à prima tonſura Clericali uſque ad ſacros Ordines incluſivè manus impoſitionem ordinatoriam contulimus, vel deceſſores noſtros impoſuiſſe cognovimus, eis interim provideremus neceſ-

ſaria, quoadusque beneficia conferamus. Quidam etiam quibus ſunt propriæ facultates, ut inde vivere poſſint, ordinari tamen expetunt, ut pro titulo, ſecundùm diſpenſationem ſacrorum Canonum, rebus propriis utantur: nonnulli ut poteſtatum ſæcularium juriſdictionem devitent, tonſurâ tantùm vel minoribus ordinibus dolo inter Clericos ſeſe ſimulant aggregari. *Salvâ* ſanctâ Reverentiâ veſtrâ, nobis novum videtur hoc & inſolitum, cùm in ſacris & antiquis Canonibus circa Preſbyteros tantùm & Diaconos reſtringatur hæc obſervantia, & [b] in ſancto Lateranenſi Concilio ſub felicis recordationis Beatiſſimo Papa Alexandro, cui plures ex nobis interfuerunt, ſuffragium ſuum omnibus qui aderant præſtantibus, de Preſbyteris tantùm & Diaconibus ſtatutum fuerit & decretum, id libenter amplectimur, fideliter approbamus, obedienter Deo volente ſervabimus, & ſervamus. Impoſſibile autem nobis eſt nomina vel numerum eorum, quos infra Diaconatum ordinavimus, memoriter tenere, nec minus impoſſibile eſt omnibus eis vel conferre beneficia, vel neceſſaria providere. Satius erit nobis amodò non celebrare Ordines, quàm hæc importabilia ſuſcipere onera. Quod ſi fortè ceſſantibus nobis contigerit, quantum periculum futuris temporibus vel perſonis immineat, nemo dubitat vel ignorat. In Gallicanis etiam partibus ad hoc tantum plerique litteras addiſcunt, ſive parvuli, ſive adulti, ut in Eccleſia Dei gradatim per ordines promoti Deo ſerviant & miniſtrent. Quod ſi ordinatores defecerint, deficient ordinandi: & ceſſabunt myſteria, ſi miniſteria ceſſare contigerit. Attendat & pius & juſtus Pater, quia lex nova in obſervatione ſua debet eſſe poſſibilis in conſtitutione ſua, non præteritis dare formam negotiis, ſed futuris. Pro his omnibus Paternitati veſtræ ſupplicamus, & preces fundimus, ut mandatum iſtud arduum, intolerabile

& oneroſum, ſi placet, temperetis, cui nos obtemperare & difficultas prohibet, & impoſſibilitas non permittit.

[a] *Severitate Romulea.*] Intelligit de pœna in Remum, mandati Romulei tranſgreſſorem, lata, de qua Tit. Liv. lib. 1. *Vulgatior fama eſt ludibrio fratris Remum novos tranſiliſſe muros, indeque ab irato Romulo interfectum.*

[b] *In ſacro Lateranenſi Concilio.*] Sub Alexandro III. anno 1179. congregatum, in quo legitur cap. 5. Epiſcopus ſi aliquem ſine certo titulo de quo neceſſaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Preſbyterum ordinaverit, tamdiu neceſſaria ei ſubminiſtret, donec in aliqua Eccleſia convenientia ei ſtipendia militiæ Clericalis aſſignet, niſi fortè talis qui ordinatur extiterit, qui de ſua vel paterna hæreditate ſubſidium poſſit habere.

EPISTOLA CXCV.

Domino Remenſi.

Rogat ut ejus authoritate Canonicus S. Genovefæ à Capitulo Tornacenſi recipiatur ad beneficium adminiſtrandum.

PUDET me totiens vexare tranquillitatem veſtram, Pater, & ſacras occupationes veſtras quaſi tot obruere faſciculis litterarum. Excuſabilem me reddit quandoque neceſſitas mea, quandoque charitas aliena. Ut autem redimere mihi poſſim pauliſper hoc faſtidium veſtrum parabolico Salomonis charactere, Aurelianenſis noſtri Garnaudi delicioſas vobis nugas appono. Tria ſunt murmurantia ſuper terram, & quartum quod facile non quieſcit, Communia ruſticorum dominantium, Cœtus fœminarum litigantium, Grex porcorum ad unius clamorem grunnientium, Capitulum diverſa vota ſectantium. Cum primo pugnamus, ſecundum irridemus, tertium contemnimus, quartum

ſuſtinemus : à primo & quarto libera nos Domine. Coactus ab ultimo, veſtræ correctionis manum ultimam & expeto & expecto. [a] Eſt quidam ſocius meus in menſa mea ſimplex & innocens coram Deo & hominibus, ſine querela, cui Capitulum noſtrum vicariam unam in majori Altari contulerat, aſſignato ei beneficio [b] à quodam Burgenſe, unde ſufficienti mediocritate ſacerdotaliter vivere poſſet. Eum mihi præſentarunt Canonici ad titulum majoris Altaris ordinandum, & communem cum aliis participationem refectorii conceſſerunt. Cùm autem à nobis ordinatus per biennium fere & Altari miniſtraſſet, & [c] beneficium refectorii cum aliis recepiſſet, eum neque citatum, neque in aliquo convictum, prætermiſſo juris ordine, & Altaris miniſterio & refectorii beneficio privaverunt. Burg. autem beneficium quod contulerat, quamvis invitus, in manu ſua recepit. Mirantur omnes qui audiunt, ſed miraculum eorum Canonici noſtri aut negligunt, aut contemnunt. Supplicamus Paternitati veſtræ, ut pro amore Dei, & humilium precum noſtrarum interventu, Decano & Capitulo noſtro ſcribatis; rogando, ſi placet, ut ſocium noſtrum, bonæ opinionis & honeſtæ vitæ Preſbyterum, injuſtè ſpoliatum, pro vobis reſtituant, & ſi aliquid deliquit unde damnari meruerit, eum ordine judiciario tractent; ne fortè aut de juris ignorantia poſſint argui, aut de crudelitate notari.

[a] *Eſt quidam ſocius meus.*] Cùm Stephanus è Monaſterio S. Genovefæ ad regimen Eccleſiæ Tornacenſis vocatus fuiſſet, duxit ſecum duos ex Canonicis ſuis Regularibus, Marcellum ſcilicet & Girardum, qui ſibi præſto eſſent in conſiliis & miniſteriis Eccleſiaſticis, ut colligitur ex epiſt. 207.

[b] *A quodam Burgenſe.*] Burgenſis ille ex membranis Eccleſiæ Tornacenſis vocabatur Balduinus filius Hanuidi, qui anno 1193. coram Synodo ibidem ab Epiſcopo congregata conſtituit quamdam præbendam, quam dotavit, eamque addidit cæteris quatuor, quas jam antè condiderat, quæ quidem collata fuit alteri è duo-

bus Canonicis Regularibus S. Genovefæ. Legimus autem fuiſſe etiam olim in Eccleſia B Matiæ Pariſienſis quinque ſimiles Præbendas Preſbyterales pro totidem Sacerdotibus qui altari miniſtrarent, ſed per diploma Alexandri III harum unâquaque in duas divisâ, conſtituti ſunt 10. Canonici, qui à dimidiatis Præbendis, Semipræbendati vocati ſunt.

[c] *Beneficium refectorii.*] Viram igitur communem adhuc ducebant Canonici Tornacenſes, ſiquidem vigebat inter eos refectorii uſus. Cùm hæc autem epiſtola videatur ſcripta biennio poſt ejuſmodi Sacerdotii collationem, ſequitur eam fuiſſe editam anno 1195.

EPISTOLA CXCVI.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Grates agit de epiſtolis Capitulo Tornacenſi ſcriptis.

GRATIAS vobis, Pater, qui inter alia beneficia pro me Clerico veſtro litteris veſtris Capitulo noſtro tranſmiſſis, & corripuiſtis incorrigibiles, & indociles docuiſtis.[a] Quartum illud genus murmurantium ſuper terram, à quo liberari me ſæpe deprecor & defendi, primo aſpectu litterarum veſtrarum tulit impatienter & moleſtè, me vel offerre vobis querimoniam meam, vel eorum contumeliam non ſufferre. Incœperunt à murmure, & in jurgio terminarunt. Qui corrigi debuerant, non timuerunt erigi, qui virgâ digni erant, obtulerunt feſtucam. Sed quia cum his qui oderunt pacem pacificus eſſe volo, & remiſi injuriam, & injuriantes dimiſi. Aderit tempus, Deo volente, quando in præſentia veſtra, vel erubeſcent de irreverentia ſua, vel de contumelia punientur.

[a] *Quartum genus murmurantium*] Non facilè genus illud deprehenderetur, niſi ipſe nobis indicaret epiſt. 195. his verbis. Tria ſunt murmurantia ſuper terram, & quartum quod facilè non

quieſcit, communia Ruſticorum dominantium, cœtus fœminarum litigantium, grex porcorum ad unius clamorem grunnientium, capitulum diverſa vota ſectantium.

EPISTOLA CXCVII.

Domino Papæ.

Agit de Monacho S. Martini Tornacenſis fugitivo.

SOLENT, Pater, in Collegiis ſacris, aliqui reperiri contradictionis & inobedientiæ filii, qui lites & contentiones diligunt, inter fratres jurgia ſeminant, ſcandala movent animati, ſchiſmata, bella inteſtina parare & parere periculum ſuis, ridiculum alienis. Horum de numero Nicolaus quidam Monachus olim ſancti Martini Tornacenſis, levitate & inconſtantia, nec ſine corruptela malitiæ impulſus, latenter exivit ab eis, cùm non eſſet ex eis, promptus potiùs de clauſtro exilire & exire, quàm ſolitarius in clauſtro ſedere. Significato nobis clandeſtino ejus receſſu, acceſſimus ad Eccleſiam, & convocato conventu Capitulum intrantes quæſivi à ſingulis utrum fugitivus ille de conſilio, aut conſenſu alicujus eorum receſſerit, litteraſve aliquas ſive cum ſigillo, ſive abſque ſigillo ſecum tulerit, ſicut aliqui extra Monaſterium murmurabant. Reſponderunt omnes unanimiter, quia neque de conſcientia, neque de conſilio, neque de conſenſu eorum receſſit: & ſi aliquas ſecum litteras tuliſſet, eas aſſeruerunt furtivas. Proinde, Pater ſancte, quia veritatem facti novimus, preces vobis fundimus, ut ſi fortè ſeditionarius & transfuga ille, ſicut quidam ſuſpicantur, ad vos venerit, & religionem veſtram mendacio circumvenire tentaverit, non credatis ei; nec ſacras aures veſtras mendacio polluat, & fictis corrum-

pere fallaciis attentet. De ſtatu Eccleſiæ illius ſciat ſancta Paternitas veſtra, quia ſi quid in ea corrigendum vel in capite vel in membris erat, per Dei gratiam dedimus, & dabimus operam, ut omnia corrigantur, ſpem habentes in Domino, quod Eccleſia illa ſub regularibus diſciplinis incedat, terribilis ſit ut caſtrorum acies ordinata. Litteras illas quas Abbas & Capitulum vobis miſerunt, per Joannem Clericum inſpeximus & legimus, & eis perhibemus teſtimonium veritatis.

EPISTOLA CXCVIII.

Domino Papæ.

Scribit de eodem Monacho fugitivo, ne ab eo circumveniri ſe ſinat.

EXCELLENTIOR via quam demonſtrat Apoſtolus, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet veritati. Ea, cui congaudet, ſibi ſufficiens in conſpectu veſtro, Sancte Pater, nec venalem mendicat gloriam, nec venialem reſpuit interventum. In hujus fiducia veraciter vobis aſſerimus, quia Monachus ille [a] Sancti Martini Torn. girovagus & transfuga, qui ad Sedem veſtram auſu temerario venire, & ſanctam religionem veſtram mendacio ſuo tentavit circumvenire, nec de conſcientia Fratrum ab eis receſſit, nec de conſilio eorum ut recederet proceſſit. Sigillum quod ſecum detulit, aut furtim ſuſtulit, aut [b] reus Corneliæ de falſis, pſeudo-ſigillum ſacrilegus transformavit. Hæc diligenter in Capitulo à ſingulis requiſivimus, & à ſingulis commune reſponſum accepimus, quia nec ejus noverant receſſum, nec ejus approbabant exceſſum. Et quoniam nemini debet patrocinari dolus ſuus, ne fal-

ſitas obruat veritatem, preces fundimus Paternitati veſtræ, ut damnoſum illud chirographum, quo per falſas litteras, & falſum ſigillum, falſus Monachus Eccleſiam obligare voluit, ſi placet damnetis, ne compellatur reddere quod non accepit, ſolvere quod non rapuit, approbare quod neſcivit. Eccleſiam illam nobis & loco & affectu proximam, converſatione & opinione gaudemus, illæſam eſſe, nec quaſi in incertum currere, nec quaſi verberantem aëra pugnare. Si quid in ea perfectioni deeſt, per Dei gratiam ſperamus quotidie meliora & viciniora ſaluti.

[a] *Sancti Martini Tornacenſis.*] Hoc Cœnobium à Normannis dirutum, Radbo Epiſcopus Noviomenſis ac Tornacenſis anno 1191. tradidit Odoni cuidam Aurelianenſi viro docto ac pio, qui illuc cum quatuor è ſuis Scholaribus Clericis religionis ſtudio ſeceſſit, cumque Eccleſiam ac Monaſterium reparaſſent, in eo Canonicorum Regularium inſtitutum amplexi ſunt, quod deinde reliquerunt, ut monaſticam normam ſectarentur. Hoc autem propoſitum eis ſuaſerat Aimericus Abbas Aquicinctienſis talibus argumentis ac verbis: *Cùm juxta urbem habitetis, fratres veſtri juniores à ſæcularibus Clericis ſociis ſuis decepti ad ſæculum reducuntur, quia unus veſter & ipſorum eſt habitus; ſi autem Monachi eſſetis, poſtea de veſtris nullum tentarent reducere, quoniam cum Monachorum niger ſit habitus, Clericorum verò candidus, tanto horrori Clerici habent habitum Monachorum, ut quem ſemel viderint Monachum, nunquam deinceps dignentur habere ſocium.* Ex hoc loco patet Clericos & Canonicos hac ætate albas veſtes deferre conſueviſſe.

[b] *Reus Corneliæ de falſis.*] Lucius Cornelius Sulla Dictator & Conſul cum Q. Cæcilio Metello anno urbis 673. hanc legem promulgavit: *Qui nomine Prætoris litteras falſas reddiderit, edictumque falſum propoſuerit, de ejus capite quærito. Qui nummos aureos partim raſerit, partim tinxerit vel finxerit, qui in aurum vitii quid indiderit, qui argenteos nummos adulterinos flaverit, qui cum poſſet non prohibuit, qui nummos ſtanneos, plumbeos emerit, vendiderit dolo malo, de ejus capite quærito, eique damnato, aqua & igni interdicito.*

EPISTOLA CXCIX.

Abbati & Conventui S. Genovefæ Pariſienſis.

Docet quæ agenda erant in negotio quod verſabatur inter eos & Archidiaconum Pariſienſem, pro Capellano Parochiæ S. Genovefæ in civitate.

ANXIATUR in me ſpiritus meus, quotiens aut tranquillitas veſtra concutitur, aut unanimitas impeditur. Semper enim conſuevi, nec ab hac conſuetudine, Deo volente, deſiſtam, & vobis congaudere gaudentibus, & flere cum flentibus. Quis enim ſeparabit me à charitate veſtra, quæ in Chriſto Jeſu? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? nam ſi paratus ſum mori pro ſingulis, paratus ſum (ſi neceſſe fuerit) & mori pro univerſis. In tribulatione quæ circumdedit vos [a] pro Capella Beatæ Virginis Genovefæ, pro qua etiam per cariſſimum Fratrem noſtrum ac veſtrum R. conſuluiſtis nos, certum dare conſilium vobis non audeo, quoniam voluntates Fratrum noſtrorum ſemper diverſas intelligo, & exitum rei, qui fortè ex inſidiis fortunæ pendet, nec ut Propheta prævideo, nec ſomnio ut poëta. Si flagrante maleficio, quando juvenis Archidiaconus Capellam veſtram violenter ingreſſus eſt, & Fratrem veſtrum preſbyterum audaci manu & proxima ſacrilegio aggreſſus, poſt appellationem ad Dominum Papam factam, ornamenta ſacra diripuit & abſtulit, & eumdem Fratrem de Capella violenter expulit, flebilem conqueſtionem iſtam ante pedes Summi Pontificis aliquis depoſuiſſet, rectè id actum fuiſſe credidiſſem. Nec verò quia ſpatio temporis res obtorpuit, &

Archid. in quali quali poſſeſſione ſeſe jactitat eſſe, ſi ut audivimus in arbitros compromittere voluerit, quos juris & æqui amatores credideritis, compromiſſum ſuſcipite, ita tamen quod in Civitate Pariſ. vel in proximo Civitati loco, negotium non tractetur, ne multitudine molis ſuæ, tam in Advocatis, quàm in prudentibus & potentibus viris, quibus non parum Civitas abundat, noſtra & veſtra parvitas opprimatur. Quod ſi alium locum eligere noluerint, credo melius eſſe ut totum negotium ad ſummum Pontificem referatur. Si autem (Deo volente) contigerit ut vos Capellam veſtram pacificè poſſitis habere, melius videtur vobis eſſe ut per honeſtos Fratres de Collegio veſtro eam gubernetis, quàm aliquem ibi ſæcularem perſonam inſtituatis.

[a] *Pro Capella S. Genovefæ.*] Sita eſt in civitate Pariſienſi juxta Eccleſiam B. Mariæ, eaque nunc Eccleſia Parochialis exiſtit, vulgò *ſainte Geneviefve des ardens*. Erat autem à primæva fundatione Capella quædam B. Mariæ parvæ dicta, quæ ad perennem memoriam inſignis illius miraculi quo igne ſacro laborantes, per merita B. Genovefæ anno 1130. ſanati ſunt, ſub hujus virginis auſpiciis à Clero & populo Pariſienſi fuit dicata, & Canonicis ſuæ Eccleſiæ traditis, quam rexerunt uſque ad annum 1202. quo eam Epiſcopo & Capitulo Pariſie. ſi ceſſerunt pro Eccleſia S. Eligii de Roiſſiaco, quam in compenſationem ab ipſis Pariſienſibus Sangenovefæi Canonici acceperunt. Vocatur autem Capella in diplomatibus Alexandri III. Lucii, Clementis, & Cœleſtini, his verbis: *Capella veſtra, videlicet Capella de monte S. Medardi, S. Genovefæ de civitate, earumque Capellani, in eadem libertate permaneant, quam tempore Clericorum habuerunt, & nunc habere noſcuntur.*

EPISTOLA CC.

D. Remensi Archiepiscopo.

Rogat ut Ecclesiam de Bredenai Monachis denuò reddi curet, ut ibi divinum persolvant officium.

ACCESSIMUS ad Ecclesiam de Bredenai, causâ nostræ Synodi celebrandæ; & occurrit prima facie grande miraculum nobis, triste spectaculum nostris, ridiculum alienis. Didicimus à vicinis quòd in Ecclesia solebat Monasticus ordo sub duodenario Fratrum numero conventualiter observari, divinum celebrari regulariter officium: pauperes alimoniam, peregrini hospitium, solatium infirmi reportabant. Et ecce in contrarium versa sunt omnia, diruta sunt ædificia, silent officia divina, dum non sit ibi vel unus Monachus qui celebret ea. Redactus est locus in solitudinem, factus sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario: possessiones amplæ, & decimæ uberes, quibus alebantur Monachi, partim distractæ sunt, sub hypotheca dominio premuntur alieno. Veruntamen Presbytero commissa est illa misera & ancillata Ecclesia, cùm ibi deberet Prior esse, & aliis Monachis præesse. Plangunt & dolent Parochiani; de quorum donis & prædecessorum oblationibus Ecclesia illa dotata fuit & ditata; plangunt & clamant in auribus Domini Sabaoth; & ultionem à Deo, & correctionem à vobis in suspiriis & singultibus & expetunt & expectant. Hæc attendentes, & tacti dolore cordis intrinsecus, consilio prudentium virorum qui nobiscum aderant, ad correptionem & correctionem zelo domus Dei comedente nos accingimur, sub interdicto concludentes illam desolatam & lachrymabilem Ec-

cleſiam, & prohibentes ne divina ibi celebrentur officia, & ne Parochiani decimas vel oblationes aut alios aliquos Parochiales proventus reddant; quouſque conſuetus Monachorum numerus deducatur ad locum, & Prior ibi inſtituatur qui aliis præeſſe debeat & prodeſſe. Veruntamen ad preces Vv. Preſbyteri & virorum qui nobiſcum aderant, ſententiam datam uſque ad Octavas Epiphaniæ ſuſpendimus & diſtulimus obſervari.

[a] *Eccleſia de Bredenay.*] *Bredenay* alias *Brandenay*, eſt Prioratus Conventualis Ordinis Benedictini, in Diœceſi Tornacenſi ſitus.

EPISTOLA CCI.

Eidem Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Scribit ſe Prabendam cuidam Clerico, in Eccleſia Tornacenſi, ejus mandato, collaturum.

ABSIT, Pater, ab anima mea, ut in aliquo appaream vel beneficiis veſtris ingratus, vel benevolentiæ indevotus. Hæc ſunt duo ſimulachra quæ abominor, duo idola quæ deteſtor. Si aliqui fortè (quod abſit) aliud vobis ſibilaverint, aut voluntatis meæ malivoli ſunt interpretes, aut maledici detractores. Quod enim de conferenda vel transferenda donatione præbendæ Torn. à Domino Bonifacio in L. Clericum veſtrum dubitare viſus ſum, coëgit me authoritas primi mandati veſtri, novitas ſecundi, reverentia promiſſi frangendi. Nunc verò plenius intellecta voluntate veſtra paratus ſum facere quod mandaſtis, ſine ſimulatione liberaliter, ſine diſſimulatione libenter. Veniat prædictus L. quando voluerit, volentes nos inveniet quando venerit.

EPISTOLA CCII.

Cuidam Abbati.

Respondet quæstioni de matrimonio cujusdam Novitii, qui dimisso habitu illud contraxerat, quod validum esse censet.

QUÆSISTIS à nobis quod à vobis quæri debuerat. Consuetudinem Ordinis vestri nescimus, verba beati Benedicti & legimus & tenemus. *Si quis*, inquit, *infra annum probationis exire voluerit, liber exeat cum rebus suis.* Qui ingredientem liberum dixit, egresso matrimonium non interdixit. Et quoniam præsentium lator B. ex probatorio tyrocinio pedem traxit, ex prohibitorio cauterio à Christiana societate separari non meruit. Quantùm ad solatium infirmitatis humanæ, matrimonium est quod contraxit, quantùm ad fastigium societatis vestræ, à perfectione deviavit. Credimus & dicimus in tali conjugali copula matrimonium esse. Videritis vos si ex tali absentia res ejus debeatis securâ conscientiâ retinere.

EPISTOLA CCIII.

Domino Papæ Cœlestino.

Commendat G. in Abbatem Corbeiensem electum, ejusque prudentiam & pietatem extollit.

QUAMQUAM, Pater, in conspectu vestro inter Regalium & Pontificalium epularum affluentiam, preces nostræ tanquam stilla situlæ modicum obtineant locum, tamen intercedere nos pro aliis & neces-

sitas urget, & charitas persuadet Ecclesia Corbeiensis multis & magnis attrita & afflicta laboribus, nunc tandem, ut credimus, respirare cœpit, si Sancta Paternitas vestra ei gratiam suam exhibeat, & benevolentiam impendat. Habent in ea Abbatem Dominum G. qui in ea possessiones possit revocare perditas, & non perdere revocatas. Prudens est & industrius, & qui tanto sufficiat oneri, sicut credimus, & honori. Rogamus sanctam Paternitatem vestram, si placet, ut prædicto viro bonæ opinionis inter suos, & qui utilis est Ecclesiæ suæ & fidelis, vestram pleniùs gratiam impendatis.

[a] *G. in Corbeiensem.*] Electus est Girardus Abbas S. Cornelii Compendiensis in Abbatem Corbeiensem anno 1194.

EPISTOLA CCIV.

Bertero Abbati S. Evurtii Aurelianensis.

Eum infirmitate gravatum consolatur.

AUDITA chronica ægritudine vestra, & cum dolente dolemus, & compatimur patienti. Sanet vos salutis Auctor, qui sanat contritos corde, qui salvat sperantes in se, qui operatus est salutem in medio terræ. Desiderio desideraſſemus hoc pascha manducare vobiscum, & lactucas agrestes tristitiæ nostræ Paschalis agni carnibus apud vos temperare & condire. Prohibet hoc necessitas temporis, causa necessitatis, importabile jugum, quod impositum est humeris nostris. Speramus in Domino, quia citò liberabimur ab hac plaga, quamvis tantorum cicatrices vulnerum non subitò deleantur. Redditâ nobis prosperitate per Dei gratiam, quantocitiùs potuerimus, visitabimus vos &

Fratres noſtros, ut communi ſimul fruamur colloquio, gaudeamus conſortio, & ſolatio delectemur. Salutate Fratres noſtros & in univerſis ſingulos, & in ſingulis univerſos.

EPISTOLA CCV.

Joanni Abbati & Capitulo S. Genovefæ Pariſienſis.

Hortatur Canonicos S. Genovefæ, ut in omnibus ſeſe perfectos exhibeant.

POSITUS in extremis finibus terræ, & extremis finibus vitæ, cum jucunditate recordor honeſtæ converſationis veſtræ, ſocietatis individuæ, humilitatis devotæ. Aliquos ex vobis in Chriſto genui, alios adultos inveni, utroſque colui & dilexi, neutros ſine neceſſitatis articulo offendi. In ſudore vultus mei & anguſtiæ ſpiritus per xv. & ampliùs in Eccleſia noſtra pariter & veſtra annos fideliter laboravi, & ſi dixerim feliciter non peccavi, per Dei gratiam, neque aëra verberans, neque in incertum currens. Judicate vos ipſi ne fortè aliquis murmurans in angulo dicat mihi, *teſtimonium tuum non eſt verum.* Interim Fratres & Filii, moneo ſenex, & hortor & ego ſenes, ut præparent ſe ad finem vitæ, juvenes ad obſervantiam regularis diſciplinæ, adoleſcentes ad cuſtodiam ſubjectionis & verecundiæ, omnes ad unitatem dilectionis fraternæ, & chariſſimo Filio noſtro Abbati veſtro per omnia plenam obedientiam exhibere. Per Dei miſericordiam in omni ſucceſſu temporalium abundamus, proventum & fructum ſpiritualium veſtris orationibus expectantes. Salutant vos chariſſimi Filii mei Fratres veſtri, Marcellus & Girardus juvenes honeſtate præcipui.

humilitate præclari in servitio meo & vestro solliciti & strenui, frequentes in consiliis nostris, in negotiis, in Sacramentis. Paratus est animus, si parata fuerit manus, negotiis Ecclesiæ vestræ oportuno tempore & loco occurrere, & succurrere, & servire.

EPISTOLA CCVI.

Abbati sancti Bertini.

Ab eo petit equum suo usui commodum.

AMICITIARUM fœdera nascuntur colloquiis, firmantur consiliis, beneficiis convalescunt. Currant inter nos hæc veneranda commercia, & alternis obsequiis mutuò nutriantur. In hujus spei reliquiis Dilectionem vestram rogamus, ut mittatis nobis palefridum unum, qui visu non paveat, gradu non cæspitet, motu non concutiat senem, aspectu delectet amicum, ascensu deceat sacerdotem. Si de retributione cogitetis, occurrent, Deo volente, loca & tempora, quibus hoc beneficium convenienter poterimus compensare.

EPISTOLA CCVII.

Domino Remensi Archiepiscopo.

Agit de contentionibus inter Monachos S. Amandi & eorum Abbatem, quem commendat.

DE mandato vestro, Pater, accessimus ad Sanctum Amandum, ubi invenimus Monachos non amandos. Seditiosi erant, in seditione morantur, & fortè in seditione morientur. Nihil objicere poterant Abbati

ſuo, niſi quia cùm litteratus, ſobrius, caſtus, quietus ac frugi, magis parcitati quàm prodigalitati ſit proximus, in obſervantia Monaſtici Ordinis, ut dicunt, minus ſit peritus, tanquam qui in [b] loquela digitorum neſciat exprimere fabam, caſeum, vel ova; vel in talibus errantes corripere, vel corrigere, vel negligit, vel contemnat. Quoſdam eorum, qui totius erant capita conſpirationis, ſeparare voluimus à Collegio illo ad tempus, ſub excommunicationis cauterio prohibentes, ne à Monaſteriis ad quæ deſtinavimus eos, ſine licentia noſtra & Abbatis ſui vel exilire præſumerent, vel exire. Inobedientes extiterunt nobis, ſed inobedientiæ ejus maculam purgavit interventus [c] Abbatis Aquiſcinti, & Domini Philippi [d] Vicedomini veſtri, ut abſolvantur alieno merito, qui ſuo meruerunt excommunicari delicto. Super his omnibus conſideret Sancta Paternitas veſtra, quid expedire debeat ſancto Monaſterio, quid non ſanctos Monachos impedire. Honeſtum ac litteratum, & præter ſenectutis debilitatiſque incommodum, ſicut credimus, irreprehenſibilem invenimus Abbatem non minùs malitiæ propriæ expertem, quàm expertum malitiam alienam.

[a] *Monachos ſancti Amandi.*] Inſigne Monaſterium ac opulentiſſimum S. Amandi ſub regula S. Benedicti, ſitum eſt in Diœceſi Tornacenſi, & fundatum à Dagoberto Rege ob merita ſancti Amandi qui, ut legitur in Charta fundationis, filium ſuum Sigebertum baptiſaverat.

[b] *Loquela digitorum ſuorum.*] Ita ſtrictum obſervabant ſilentium Monachi, ut ne quidem neceſſaria ore proferre liceret, ſed debebant nutibus & digitorum ſignis mentem ſuam exprimere; quod etiam receptum fuit apud antiquos Congregationis Victorinæ Canonicos, ut colligitur ex libro Conſtitutionum earum, qui vocatur Liber ordinis, in quo caput eſt quod inſcribitur *de ſignis ordinis*, quibus ſcilicet exprimebant ea quæ alteri nota eſſe cupiebant.

[c] *Abbas Aquiſcincti.*] Abbatia Aquiſcinctienſis, vulgò *Anchin*, Ordinis Benedictini in Diœceſi Atrebatenſi, quæ condita

est anno 1079. à duobus militibus, ut legitur in Charta Gerardi Episcopi Cameracensis his verbis. *Duo milites Parochiani nostri, genere & divitiis praclari, Vvalterus scilicet & Suherus, mundanæ militiæ cingulum deponentes, omnem hujusmodi proprietatem contemnentes, theoreticam vitam sequi spoponderunt, seque & sua Deo dedentes, ipsi solum in perpetuum deservire promiserunt, &c.* Nominatur autem Aquiscinctus, quod sita est in insula fluvii Scarpæ aquis undique cincta.

[d] *Vicedominus Remensis.*] In iis urbibus in quibus olim Episcopi habebant dominium & justitiam temporalem, quam per se exercere non poterant, constituebant quosdam nobiles Laicos, quibus demandabant curam eorum quæ juris sui & dominii sæcularis erant, ut vices eorum supplerent, quos ideò Vicedominos vulgò *Vidames* appellarunt, ut videre est Remis, Catalauni, Ambiani, Carnuti, & alibi passim. Gregorius Tur. lib. 9. epist. 66. ait: *Volumus ut memoratus frater noster Pascasius & Vicedominum sibi ordinet & Majoremdomus, quatenus possit vel hospitibus venientibus, vel causis quæ eveniunt idoneus & paratus esse.* Et Concilium Moguntinum can. 50. *Omnibus Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero omnino præcipimus, ut Vicedominos præpositos bonos habeant.*

EPISTOLA CCVIII.

Magistro Bertero Cameracensi Archidiacono.

Ipsum arguit, quòd famæ suæ temerè detrahat, seriemque vitæ suæ exponit.

SI vera sunt quæ dicuntur, absenti detrahis, innocentem accusas, Episcopum novum eumdemque veterem amicum sine causa laceras, reprehendis, condemnas. Dicis me, ut cætera taceam, Pontificali Cathedræ nescire conformare. Doce me, obsecro, quæ sit illa Cathedralis forma, quam depingis, ut ei, si non informis fuerit, me conformem. Civitatem rarò egredior, Re-

gulares horas cum aliis, quantùm licet, frequento. Secundùm gratiam mihi collatam verbum Dei parochianis meis annuncio. [a] Contra novam hæresim, cæteraque monstra id genus, pro posse meo declamans, tanquam ad bestias depugno. Sacramenta quæ gratis accepi, gratis impertior. Pravitatem Simonis, Giezi lepram, modis omnibus abhorreo, detestor, anathematizo. Manus meas, & si non ab omni munere, ab illicito semper excutio. Venientibus ad me in confessione consilium, in pœnitentia remedium, in tribulatione solatium, quantùm Dominus permittit, exhibeo. Horis vacuis & à foro feriatis in loco ad hæc idoneo sacræ Scripturæ intendo, legens & ruminans, quæ post lectionem decoquo, & ad memoriæ cellulam trajicio. Honestis hospitibus libenter occurro, liberaliter accurro. In mensa nec solitarius, nec obscurus esse volo, in qua facilius est ut superfluitatem accuset natura, quàm curiositas esuriem. Histrionibus & scurris patrimonium Christi non dispergo. Hæc exterius. Occultorum autem cognitor est, scrutans corda & renes Deus, qui actibus nostris exhibiturus est se verum judicem, vindicemque severum. Rogo si hæc ad Cathedralem formam pertinent, non irrideas. In aliis quæ desunt potens est Deus augere mihi gratiam suam, & qui dedit initium, pro beneplacito suo daturus est incrementum. Si diligeres sinceriùs, deberes & monuisse secretiùs, & suasisse suaviùs, & securiùs increpasse. Nunc autem dilectionis abjectâ verecundiâ, posuisti amicum quasi signum ad sagittam, diffamans eum in omni loco, in omni aure, & furno, ut aiunt, & molendino, spectaculum suis, ridiculum alienis. Parce, obsecro, verecundiæ meæ, parce honestati tuæ, parce utriusque famæ, ut si contigerit nos aliquando invicem videre & videri, favorabilius alter alterum

vel notabilem condemnet, vel excusabilem commendet.

[a] *Contra novam hæresim.*] Intelligit fortè hæresim Valdensium, Cotarellorum & Albigensium, de quibus supra disseruimus, vel eam de quâ hæc habet Genebrardus, post Guillemum Nangiacum, & Vincentium Belvacensem, anno 1183. *Multi hæretici combusti sunt in Flandria jussu Philippi Flandrensium Comitis & Guillelmi Remensis Archiepiscopi, Sedis Apostolicæ Legati. Illi dicebant omnia æterna à Deo, corpus autem hominis & temporalia à Luciabelo creata esse: baptismum parvulorum & Eucharistiam reprobabant.*

EPISTOLA CCIX.

Hugoni Decano & Petr. Cantori Parisiensibus.

Rogat eos ut causam tueantur amici sui.

FAUTORES juris, & æquitatis amatores, in Ecclesia Dei esse vos & Deus novit, & homines non ignorant. Si quis aliud de vobis æstimaverit, in communem peccat opinionem; socius eorum factus quibus voluntariè peccantibus non relinquitur hostia. In hujus spei fiducia gaudemus super negotio Fratris nostri pro Ecclesia de Nes. tales ac tantos promeruisse judices, quos nec astutia fallat, nec pervertat malitia, nec cupiditas inquinet. Constat omnibus de facto, jus est in expedito. narrationem plenam & planam continet Apostolica pagina, tamen, ut qui sedent sedeant, & Summi Pontificis exequantur mandatum; pro viscеribus nostris dicto Fratre nostro supplicamus vobis, ut quos in fide & veritate experti sumus donatores obliquos, in justitia & æquitate nunc tandem exequutores stabiles operiamur, & rectos. Securus & con-

fidens tam de justitia sua, quàm de benivolentia vestra accedit ad vos prædictus S. Deus autem meus faciat vos ei placabiles, & remittat eum ad nos cum fructuoso reditu, non cum gemitu luctuoso. Suscipite veterem, non inveteratum, amicum vestrum, in precibus suis justis; & qui præsentem dilexistis, non abjiciatis absentem.

[a] *Hug. Decano & P. Cantori Parisiensibus.*] Hugoni scilicet cognomine Clementi, de cujus electione in Decanum Parisiensem egimus, ac etiam de Petro Cantore.

EPISTOLA CCX.

Domino Remensi.

Ejus expetit gratiam pro Decano Tornacensi.

RURI habitans inter Faunos [a] ficarios, Panasque sylvanos, sepultis pauliſper sacramentalibus officiis, interdum procidens ad pedes Domini Jesu, peccata mea flebiliter plango, interdum revolans ad caput ejus, beneficia Dei recolo fideliter & retracto. In medio non est locus remedio, quoniam si domesticas sollicitudines attendam, reddunt me confusum; si negligam, desolatum. Interim timens obrui lapidibus increpationis vestræ; si precibus importunis pro alio bestialiter [b] fusis montem Celsitudinis vestræ tetigero, verecundâ tamen præsumptionis audaciâ, pro Decano Ecclesiæ nostræ innocente & simplici viro supplico, quem ad Sacerdotii gradum commonendo, ut aiunt, & comminando citastis, &c.

[a] *Ruri habitans inter faunos ficarios.*] Pan & Fauni dii sunt ru-

tales & ſylveſtres : dicti ſunt autem Fauni ficarii, quod ficis veſci, vel quod circa ficus morari crederentur. Legitur Jeremiæ 50. *habitabunt dracones cum faunis ficariis, & habitabunt in ea ſtrutiones.* Iſaïas etiam hoc idem repetit licèt aliis verbis ; *replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtrutiones, & piloſi ſaltabunt ibi.* Piloſi autem illi, ſunt Fauni & Satyri, qui ſuperiorem partem gerebant hominis, inferiorem verò belluæ. Ejuſmodi monſtrum vidiſſe ſanctum Antonium, eumque fuiſſe allocutum teſtatur B. Hieronymus. Iſidorus lib. 8. Etym. de illis ait, *quem vulgò incubonem vocant, hunc Romani faunum ficarium dicunt.*

b *Precibus beſtialiter fuſis montem, &c.*] Alludit ad illum locum ubi Moyſe in monte Sinai ad accipiendam Legem commorante, illud jubebatur, *quæcumque beſtia montem contigerit, lapidibus obruatur.*

EPISTOLA CCXI.

Joanni Abbati S. Genovefæ.

Eum invitat ut adſit dedicationi capellæ quam extruxerat.

INTER alia divinæ gratiæ beneficia nobis à Deo conceſſa plurimum gloriamur in Domino, quia promotionis tuæ, Frater Chariſſime, cooperatores extitimus & miniſtri, & in receſſu noſtro talem nobis reliquiſſe meruimus ſucceſſorem. Hilarem de te & de Fratribus noſtris famam frequenter audimus, ſuccreſcere & augeri referentibus eis qui ad nos tranſeunt, quia & perſona tua ſit utilis Eccleſiæ, & Eccleſia tuæ ſit coaptabilis perſonæ. Gratanter amplectimur hanc pacem, gratulanter ambimus hanc concordiam ſocialem, commendamus honeſtatem tuam, laudamus ſobrietatem, parſimoniam, approbamus & in exterioribus prudentiam, & in interioribus diſciplinam. Et quoniam te nobiſcum gaudere volumus, ſicut & nos tibi ac Fratribus noſtris in proſperis congaudemus, rogamus, & exhortamur in Domino, ut in vigilia ſanctæ

Pentecoſtes copiam tui nobis Tornaci facias, quoniam, Deo volente, ſequenti à feſto tertiâ feriâ propoſuimus dedicare [a]Capellam noſtram novam, non minùs glorioſam materiâ quàm gratioſam formâ: Delectabiliter accurrent tibi & aliis tecum intuentibus pari decore & æmulatione ſancta contendentes in ſingulis feneſtris vitreis, [b]Evurtius & Genovefa. Duplicare decet nos tecum [c]paraclyſim noſtram, tum ex ſolemnitate & guſtu Spiritus ſancti, tum ex jocunditate & fructu ædificioli noſtri. Deſideramus te in hujus theatri ſpectaculo habere & ſollicitudinis participem, & gaudiorum conſortem. Vale, veni, & vide.

[a] *Capellam noſtram, novam.*] Conſtrui fecit Capellam novam in Palatio Epiſcopali in honorem S. Vincentii anno 1198. in eaque inſtituit Capellanum, qui Miſſam ſingulis diebus pro defunctis Epiſcopis Tornacenſibus celebraret, cum collecta pro Præſule tunc in eadem Cathedra ſedente.

[b] *Evurtius & Genovefa.*] Duo ipſius patroni & tutelares, erga quos ſingulari pietate afficiebantur, quod in ipſorum Monaſteriis Abbatis dignitate potitus fuiſſet. Unde ut magis ac magis gratum ſuum teſtaretur animum, eorum ſolemnia in ipſa Cathedrali Tornacenſi ſub ritu duplici 9. lectionum in perpetuum celebrari curavit, certis redditibus ad hoc aſcriptis.

[c] *Paraclyſim noſtram.*] Sumit hoc loco paraclyſim pro conſolatione, ſicut Paracletus dicitur conſolator.

EPISTOLA CCXII.

Epiſcopo Morinenſi.

Eum etiam invitat, ut ſuæ Capellæ dedicationi adeſſe dignetur.

AD honorem Dei & confuſionem communię murmurantis habemus de domo noſtra liberum & ſecurum ingreſſum, liberum contra turbas & turbines; ſecurum contra nocturnos timores. Ereximus arcum

triumphalem, victoria nobis de cælo collata, circumduximus vias patulas transeuntibus, superædificantes in aëre capellam novam, tàm glorioſam materiâ quàm gratioſam formâ. Rogat nos amicus veſter, vetus dicere debeam an vetulus, neſcio, non tamen dixerim inveteratus, ut ſi fieri poteſt, ad dedicandam capellam noſtram per manum veſtram tertia feria Pentecoſtes, gratam præſentiam veſtram nobis exhibeatis; ut pariter duplici gaudio paradiſi congaudeamus, & feſtivo adventu Spiritus ſancti, & jocundo introitu oratorii novi. Felix erit dies, quia parva tuguria noſtra hoſpes magnus implebitis. In arcu ſupradicto, qui ſacris parietibus cohæret; quidam noſtrûm [b] verſiculos depinxerunt, ne tranſeuntes ſordibus inquinent honeſtum locum, quorum aliquos vobis tranſmittimus, ne ſine riſu aut jocoſo ludicro claudatur epiſtola.

[a] *Arcum triumphalem.*] Capellam in Palatio Epiſcopali erexit & extruxit Stephanus noſter Tornacenſis ſuper fornicem excelſam in ſimilitudinem arcus triumphalis, quæ etiam nunc extat. Ad ejus conſecrationem vocavit per hanc epiſtolam Epiſcopum Morinenſem, cujus Epiſcopatus urbe diruta Boloniam tranſlatus eſt, ut diximus.

[b] *Verſiculos depinxerat.*] Eos duximus hîc omittendos, ut minus graves & honeſtos, licèt habeantur in fine epiſtolæ 219. primæ editionis.

EPISTOLA CCXIII.

Joannes Abbas S. Genovefæ.

Se excuſat quod ſolemnitati hujus dedicationis intereſſe præ negotiis non valeat.

* CUM ad precum veſtrarum inſtantiam die conſtituto conſecrationi capellæ veſtræ nos propoſuiſſemus præſentare, quoniam nulla eſt ſincera voluptas,

ſollicitum aliquid interveniens quod & propoſitum mutavit, & domui noſtræ periculum imminere ſignificavit. Quia verò mora ad ſe trahebat periculum, & eventus rei feſtinare jubebat, auxilio Dei fretus, & de ſuffragiis fratrum confiſus, trementi, quantum tenuitas noſtræ animoſitatis permiſſa eſt, me totis viribus oppoſui, & ſic Phinees percutiente, ceſſavit quaſſatio. Quapropter Paternitatem veſtram implora-mus, ne graviter feratis, ſed patienter ſuſtineatis quod ad præfixam diem venire non potuimus: tantæ enim neceſſitatis occaſio ſine poſtulatione veniam promeretur. De nobis autem ſcire debetis quod ad id parati ſumus quod utilitati veſtræ neceſſarium, & honori idoneum eſſe cognoverimus, quod quotiens vobis expedierit, exhibitio operis probabit. Valete in pace.

EPISTOLA CCXIV.

Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo.

Rationem reddit de quibuſdam falſariis, qui Bullas adulterabant.

AD veſtrum conſilium, Pater, in dubiis, ad auxilium recurrimus in adverſis. In primo tertium, in ſecundo quartum ſacri ſeptenarii Spiritum poſtulamus. De mandato veſtro falſarios quoſdam cautela & arte, non potentiâ, ad confitendum induximus, promiſſa impunitate, quantum nobis licebit, uni eorum, qui adulterinæ bullæ ſuperiorem & [b] inferiorem molam nobis in capitulo reſtituit. Terribili adjuratione & devotione confeſſus eſt ſeſe nunquam ea uſum fuiſſe, ſed cujuſdam Preſbyteri, qui falſas litteras vendebat, ſocius erat, & partem infauſti pretii quandoque reci-

piebat. Volumen etiam pugillare nobis reddidit, in quo plures litteræ ſub Apoſtolico nomine continentur. Preſbyter ille beneficium habet à Capitulo annexum ſervitio majoris Altaris. Quis ſit & qualis ſit, qualiter etiam ſe excuſare poſſit, lator præſentium dicere vobis poteſt. Servamus vobis incudes adulterinas, quarum adulteria & authoritatis veſtræ condamnentur judicio, & malleo confringantur.

[a] *In primo tertium, in ſecundo quartum*] Intelligit hoc de ſeptem Donis Spiritus ſancti, de quibus Eſaïas cap. 11. *Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, ſpiritus timoris Domini.* Petit ergo in dubiis tertium donum, quod eſt *conſilium*, & in adverſis quartum, quod eſt *fortitudo*.

[b] *Inferiorem molam.*] Idem eſt ac illud quod dicit in ſecundo incudes adulterinas: ſunt autem inſtrumenta ad monetam vel ſigilla fabricanda.

EPISTOLA CCXV.

Abbati de Laude.

Petit ut benignum ſe præbeat erga quemdam fratrem Guillelmum, qui deliquerat.

COMMENDANDA eſt paterna ſeveritas, quæ materno temperatur affectu, & poſt verbera porrigit ubera: quæ cùm irata fuerit, miſericordiæ recordatur. Ludus eſt animæ non minùs utilis quàm honeſtus, cùm in theatro virtutum, ſub Angelorum ſpectaculo, duas ipſius potentias, concupiſcentiam & iram, media ratio ſic recto dirigit curſu, ut nec ira ferveat in immenſum, nec deſiderium longiùs à pietate recedat. Hæc attendentes, ſanctam Religionem veſtram rogamus, ut Fratri Willermo, quem vobis & Eccleſiæ veſtræ

ſtræ credimus utilem, paternæ manſuetudinis aperiatis ſinum, & ſi percutitis in virga, ſpiritum lenitatis nolite extinguere. Paratus eſt ab his quæ ſunt ſuperflua, ceſſare, declinare inhibita, promiſſa ſectari, vobis obedire ut Patri, dum tamen in ſacro Collegio veſtro liceat ei vobiſcum morari, vobiſcum mori. Suſcipite preces noſtras, ne repulſam patiamur in hac petiuncula noſtra, qui vobis ſemper parati ſumus & offerre obſequium, & reverentiam deferre.

[a] *Abbati de Laude.*] Abbatia de Laude B. Mariæ primo ab urbe Inſulenſi lapide in Diœceſi Tornacenſi ſita eſt, Ordini Ciſtercienſi addicta, quam fundavit Theodoricus Flandriæ Comes cum Sibilla Andegavenſi uxore ſua anno 1146. Abbas autem ille ad quem ſcribit, vocabatur Simon, tertius hujus Monaſterii Cœnobiarcha, qui in Palæſtinam cum Philippo Flandriæ Comite profectus eſt; obiitque anno circiter 1200. cujus epigraphen ſepulchralem accipe.

Abbas ſum Simon, qui gliſcens viſere Sion,
Ieruſalem nigro Comiti famulando Philippo,
Annis præſedi viginti paſtor & uno.

EPISTOLA CCXVI.

Epiſcopo [a] Lexovienſi.

Hortatur amicum, ut ſuæ & ſubditorum ſaluti conſulat.

[*] IN tranſlatione tua de Luxovio ad Civitatem Heliopoleos, incertum eſt mihi, utrum gaudere debeam, aut dolere. Si principia dictionum attendas, tranſlatus es [b] à planeta Cyprio ad ſolem, ab obſcuris ad lucem, à lubricis motibus ad ſplendoris ſoliditatem. Placeret hæc mutatio, ſi noſtrum abinvicem remotio non obeſſet. Id obſecro, ut in hoc tranſitu tuo caveas, ne ſicuti aliquando mihi jocosè dixiſti de quibuſdam illarum partium accolis, errare incipias, & circa Paſcha velis

celebrare Pentecoſtem. Credo quòd ſi aliquando in errorem illum incideris, factus eſt ſocius illorum, quibus dicit Apoſtolus, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis. Quid enim aliud de Archiep. præſumendum, niſi quod primò de ſua, ſecundò ſollicitus ſit de ſalute ſubditorum? Inter curiæ curas & jocoſas poſt laborem ſodalium confabulationes, ſic te volo eſſe modium, ut nec illæ gravi onere te deprimant, nec iſtæ te molli otio diſſolvant. Qui ſcholaribus amabilis eras, curialibus admirabilis eſto. Curiales non à cruore dixerimus, ſed à curia, ubi nonnumquam nugæ pro ſeriis, ſeria pro nugis habentur; ubi rarò quiſpiam vult habere parem, ſuperiorem numquam. Saluta mihi tuum Epiſcopum, Legatum, Cancellarium, & frequenter ammone, ut ſub hac promotione trina, ſervum Trinitatis ſe agnoſcat, & ſic præeſſe diſcat hominibus, ut Creatori ſuo ſe confiteatur ſubeſſe. Dilige eum, quia diligit te, quamvis propter ſe diligendum & hilaritas famæ prædicet, & ſublimitas vitæ commendet.

[a] *Epiſt. Lexovienſi.*] Jordanus *du Hommel*, anno 1197. ut habetur in Chronico Normannico, in Epiſcopum Lexovienſem fuit inauguratus. Eccleſiæ ſuæ Cathedralis perfecit ædificium, eamque ditavit opibus & prædiis: tum ad expeditionem Hieroſolymitanam pergens, Heliopoleos Syriæ Epiſcopus creatus, ibidem obiit anno 1214. Anniverſarius ejus obitus dies celebratur quotannis apud S. Victorem Pariſiis 19. Kal. Febru. vocaturque in hujus domus Necrologio, Frater noſter, unde colligi poteſt eum fuiſſe Canonicum Regularem.

[b] *Planeta cyprio.*] Hoc eſt venerio, ab antiquis ſic dicta, quòd in ea inſula potiſſimum coleretur.

EPISTOLA CCXVII.

Abbati & Capitulo Ciſtercienſi.

Agit de quodam Clerico, quem purgat à fœnore uſurarum.

IN eis quæ honeſtè petuntur, & turpiter retinentur; juvanda eſt intentio poſtulantis. Inſpecta ergo autem & cognita origine contractus, qui inter [a] Eccleſiam de Claromar & G. Inſulen. clericum noſtrum interceſſit, non videtur nobis incurrere crimen uſurarum, cùm etiam inter Eccleſias & honeſtas perſonas, ſicut ſæpè vidimus; non fuerit uſurarius. Accedit magis ad emptionem & venditionem tamquam qui jactum retis emerit, quàm ad contagium fœneraticii lucri, quod nos vobiſcum pariter deteſtamur. Proinde ſanctam Paternitatem veſtram rogamus, ut in hac parte provideatis indemnitati Clerici noſtri, & tam ſacri Collegii virorum verecundiæ parcatis, ne in hoc facto magis de cupiditate poſſit argui, quàm de charitate laudari.

[a] *Eccleſiam de Claromar.*] Clarus Mariſcus, vulgò *Clermarez*; Abbatia eſt Ordinis Ciſtercienſis in Arteſia, condita à Theodorico Flandriæ Comite in honorem B. Mariæ, ſuadente S. Bernardo anno 1140. Scribit autem Abbati & Capitulo Ciſtercienſi, qui recuſabant ratum habere quemdam contractum quem uſurarium arbitrabantur, aſſeritque nullum illiciti fœnoris pactum intervenisse.

EPISTOLA CCXVIII.

Odoni Parisiensi Episcopo.

Rogat ut Duacum ad quoddam negotium tractandum dignetur accedere.

CONFIDENTIAM nobis præstat interpellandi benevolentiam vestram, & nobilitas generis vestri, & honestas vitæ, vel authoritas dignitatis. Favorem hominum & gratiam Dei conciliant in vobis tria hæc. His tribus compellimur & à vobis quod decet petere, & quod nobis expedit de prudentia vestra & justitia vestra confidentes, quod volumus nominare. Assignata die & loco apud Duacum convenimus, nobiscum adducentes loco arbitri, Cameracensem Decanum. Doluimus de absentia vestra, sperantes in Domino, quia si præsens fuissetis, aut consecuti fuissemus justitiam nostram, aut cum adversariis compositionem & pacem. Et quoniam negotium dilatum est usque ad sextam feriam post Cineres, rogamus vos sicut Patrem, Dominum, & Amicum, quanto possumus affectu & anniſu, ut pro amore Dei, & pace inter Ecclesias reformanda, ea die gratam nobis exhibeatis præsentiam vestram apud Duacum, quoniam si præsens fueritis, confidimus in Domino, quòd authoritate vestra terminabitur negotium nostrum.

Compositio tractanda erat inter Ecclesias Tornacensem & sancti Bertini, de qua fusiùs agitur epist. 220. Arbitros elegerant Odonem Parisiensem, & Petrum Aurelianensem Episcopos; ac Decanum Cameracensem.

EPISTOLA CCXIX.

Evoredo Abbati & Conventui S. Bavonis.

Commendat quemdam artificem, cujus filius habitum Monasticum postulabat.

FAVORABILIS est petitio ejus, cùm ad promotionem conveniunt hinc petitoris meritum, hinc justitia petitorum. Hæc attendentes, in latore præsentium amico & familiari nostro G. cujus propter honestatem & mansuetudinem quibus præeminet, non solùm apud nos, sed & in locis publicis & Ecclesiis ex magnificis operibus & insignibus artificiis merita vigent, & in perpetuum sui memoriam derelinquunt. Ejus favorem desiderii ab ipso nobis expositi affectuosè susscepimus, ut illud ad effectum perduci cum ipso pariter peroptemus. Exemplo monitus Patriarchæ filium quondam suum super unum montium quem monstravit ei Dominus, Ecclesiam scilicet vestram sanctam præconcordem voluntatum & spirituum, & sanctarum gratiarum abundantem, verè montem coagulatum & pinguem, & desiderat immolari, ut eidem accrescat meritum ex mutatione tanti exempli, & universitas vestra tam ipsius, quàm prædicti filii in quotidiano servitio fructum colligat holocausti. Audivimus & probavimus eum tam ex litterarum scientia, quæ ejus ætati competit, quàm ex legendi gratia, & cantandi, satis aptum & divinis officiis, & monachalibus disciplinis pronum. Sanctitatem vestram affectuosè rogamus, ut pro amore Dei, & nostro intuitu, & dilectionis ac devotionis quam prædictus magister G. erga vos habet, præfatum filium suum recipiatis in consortium vestrum, ut tam nos quàm ipse ex admis-

sis precibus nostris, & ejus voto completo, in gratiarum actione nos pariter assurgamus.

[a] *Abbati & Conventui S. Bavonis.*] Ecclesia S. Bavonis sita est Gandavi, quæ tunc erat in Diœcesi Tornacensi : olim fuit Abbatia insignis Ordinis Benedictini, fundata anno circiter 640. & restaurata à Lothario anno 950. tandem erecta est in Cathedralem anno 1537. id agente Carolo V. Imperatore apud Paulum III.

EPISTOLA CCXX.

Petro Aurelianensi Episcopo.

Conqueritur de Monachis S. Bertini, qui eum in arbitrum elegerant.

QUORUMDAM Monachorum nos infestat improbitas, quibus cùm incessanter sufficere debeant sua, irreverenter invadere cupiunt aliena. Hi sunt Abbas & Monachi S. Bertini, qui unam Ecclesiam de mensa nostra propriam, longo tempore captivitate laïcalis servitutis detentam & oppressam, sine consensu nostro & Ecclesiæ nostræ nobis contradicentibus sese asserunt redemisse, & authoritate sua garriunt suam esse. Mota super hæc à nobis adversus eos quæstione compromisimus in arbitros centum marchar. pœnâ interpositâ, si quis resilire tentaverit à receptis. Præripuerunt nobis saltu perambulo personam vestram eligentes in arbitrum, quam & nos, de prudentia vestra confidentes, prius voluimus nominare. Assignata die & loco apud Duacum convenimus, nobiscum adducentes loco arbitri Cameracensem Decanum. Doluimus de absentia vestra, sperantes in Domino, quia si præsens fuissetis, aut consecuti fuissemus justitiam nostram, aut cum adversariis compositionem & pacem.

Et quoniam negotium dilatum est usque ad sextam feriam post Cineres, rogamus vos sicut Patrem, Dominum & Amicum, quanto possumus affectu & anniſu, ut pro amore Dei & pace inter Ecclesias reformanda, ea die gratam nobis exhibeatis præsentiam vestram apud Duacum; quoniam si præsens fueritis, confidimus in Domino quod authoritate vestra terminabitur negotium nostrum.

EPISTOLA CCXXI.

Arnulpho Decano Brugensi.

Rogat ut sibi hallecia parari curet.

IMPORTUNI sumus in petendo, sed importabiles esse nolumus in exigendo. Vehiculum ad te mittimus, quod forsitan à quadro, *d* mutato in *r*, propter numerum rotarum [a] quarrum appellamus. Bigam autem seu birotum mittere noluimus, quia fortassis aut oneri non sufficeret, aut in paludibus clivosis declinando in alteram partem sese cum sarcina inversaret. Nam quod de triga tibi jocando diximus, scias quia sicut [b] trigam abominamur in vehiculo, ita etiam abhorremus in opere & in verbo. Volumus autem ut per præsentium latores mittas nobis caseos nostros, vel partem numero & qualitate majorem, & quod de cibo Emmanuel Abbas [c] de Etot, debet nobis. Interim hallecia sive gratuita sive emptitia diligenter nobis præparari facias & siccari, ita ut tempore jejuniorum non afferant esurientibus appetitum comedendi, & sitientibus non afferant irritamentum bibendi.

[a] *Quarrum.*] vel currum, quem Gallicè dicimus *char* aut *charroi*, quatuor rotis subvectum.

[b] *Trigam.*] Ludit in æquivocatione hujus vocabuli quod significat Gallico idiomate veteri, *Tricheur*, & currum tribus equis ductum.

[c] *Abbas de Etot.*] Vel fortè meliùs *de Eton*, quod quidem Monasterium situm est ad Nigram silvam non longè à Rheno, fundatum anno circiter 900. à Vigero Monacho, postea Argentinensi Episcopo, renovatum autem ab Ethone Comite Haspurgico, à quo nomen sumpsit.

EPISTOLA CCXXII.

Eidem Decano Brugensi.

Petit ut pisces mittat, & quædam officia Ecclesiastica.

SICUT nuper tibi mandavimus, si importuni fuimus in petendo, non erimus importabiles in exigendo. Competenter computabimus tecum, ut nec gravamen incurras, nec gratiam nostram amittas. In proximo est dierum ariditas, vigilia Natalis Domini, feria sexta Protomartyris, sabbatum Joannis piscatoris, quibus quia terra negabit nobis pecora campi, & aër volucres cæli, manducare compellimur pisces maris. Inde est quod consuetam benevolentiam tuam rogamus, ut de proprio vestro & pisces nobis emas, & summarium conducas mihi in vigilia Natalis Domini, ut pro prandio cœnam possimus ducere, & in festo beati Stephani, & beati Joannis, de reliquiis, ne dicamus XII. cophinos, saltem XII. catinos implere. Festina, ne tardaveris, ut & festinus revertatur nuncius noster, & Natalis cœnam festivam nobis faciat, non infestam. Postulamus nobis divinæ laudationis Hymnos componi, Antiphonas videlicet & Responsoria, ut in diebus festis ejus Domini, & Dominum nostrum in sancto suo prædicare mirabilem, ejusdemque sancti merita solemnioribus magnificare præconiis, atque in suis laudibus

nos, & qui ejus præsidio specialiter gaudent, convenientiùs atque devotiùs possimus merito delectari. Nostræ verò humilitati à vestra benignitate petimus indulgeri, ne istud nobis imputetur præsumptioni, quod tam piè & humiliter postulatur, veniam implorantes, quod otium vestrum sanctum inquietare præsumimus, & sollicitare sensum multa cogitantem.

a *Summarium conducas.*] Equus summarius vel sagmarius dicitur qui fert sagmam. Est autem sagma, teste Casaubono, quod jumento imponitur ut mollius vehat & sine noxa sua. Alii pro quolibet onere sagmam accipiunt, inde & sagmarios equos dictos volunt, quod ferant onera, Gallicè, *cheval de somme.*

EPISTOLA CCXXIII.

Hugoni Abbati S. Dionysii.

Rogat ut pensionem fratri suo solvere non differat.

BENEVOLUS est qui promittit, beneficus qui largitur. Quòd si donantis hilaritas comitetur utrumque, totum qui recipit sese debet effundere in gratiarum plenissimam actionem. Pensionem annuam, quam Fratri nostro promisistis, rogamus ut ei sine dilatione solvatis, ne si contigerit eum in eundo & redeundo laborare, cogatur vel quasi in incertum currere, vel quasi aërem verberare.

EPISTOLA CCXXIV.

Agit de ſuſpenſione Abbatis S. Martini Tornacenſis, & de ejus abſolutione.

CUM ex officio nobis injuncto, paternam ſollicitudinem teneamur Eccleſiis nobis commiſſis impendere, lapſa erigere, fatigata reparare; illis præcipuè providere debemus, in quibus ordo Monaſticus ſive a Clericorum, qui Regulares appellantur à SS. PP. inſtitutus, ſine macula ſordis, & ruga ſimulationis obſervari debet. Et quia ſcriptum eſt, negligere cum poſſis corrigere perverſos, nihil aliud eſt quàm fovere; nec caret ſcrupulo ſocietatis alienæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. Sæpe ac ſæpius auditis quibuſdam quæ notabilia & probroſa, ſi vera eſſent, in Monaſterio ſancti Martini fieri dicebantur, ne de manu noſtra, qui ſpeculatores in domo Iſraël dati ſumus, ſanguis pereuntium requiratur, parietem alterius fodere, & ſi quæ intus abominabilia, pleniùs intelligere ſtuduimus & videre. Cùm autem ſuper his, quæ à Clericis turpia & honeſtati contraria dicebantur, fratrem noſtrum Io. prædicti Monaſterii Abbatem corrigere, & tam ipſum quàm Eccleſiam commiſſam in meliorem ſtatum reducere vellemus, & Evangelico præcepto ſtuduimus eum primò inter nos & ipſum ſolum corripere, ſecundò adhibitis duobus fratribus Priore & alio, tandem non ſolùm tertio, quarto aut quinto commonitorio, fruſtraque perderemus operam conſilii amiſſi & impenſum auxilii promiſſi, creſcente infamia & in vulgus publicè diffuſa, tanquam dicturi Eccleſiæ, & ne quod abſit, fieret Eccleſia illa, tam in capite quàm in membris ſicut ethnicus & publicanus, acceſſimus ad

locum, assumpris nobiscum venerabilibus viris de S. Amando & de [b] Cisonio Abbatibus; & cùm diligenter inquireremus de statu ipsius Ecclesiæ, occurrit nobis prima facie, ære alieno gravatum Monasterium, & debitum crevisse in immensum; nec evidens erat causa quare in summa tanta fuisset contractum, cùm amplæ sint possessiones & reditus uberes, & tempore Abbatis hujus, qui per tres annos præfuerat, nec aliquid emptum, nec aliquid ædificatum sive innovatum, nec fratrum numerus auctus occurreret, aut causam saltem debiti excusaret: infamiam verò qua laborabat Abbatis persona, & quidam de junioribus fratribus, quos sicut Heli filios insolentes corrigere nesciebat aut nolebat; sive quod miserrimum dictu est, non audebat. Non intelleximus posse imminui vel deleri, nisi per adustionem cauterii, & incisionem ferri. Consilio itaque venerabilium virorum qui nobiscum aderant, prædictum Abbatem non odio personæ, nec spem ponentes in corruptelæ pecunia, quod Deus novit, sed zelo domus Dei urgente, ab administratione Abbatis, authoritate Remensis Archiepiscopi & nostrâ suspendimus. Paucis diebus evolutis accedente ipso ad nos, cum Priore & quibusdam Monachis suis misericordiam humiliter postulante, & emendationem promittente, constanter ad preces Domini Atrebatensis, qui præsens erat, totius etiam Capituli nostri absolvimus eum, & in gradum pristinum restituimus, recepto priùs ab ipso juramento standi mandato nostro, quod de consilio prædicti Domini Atrebatensis, & Capituli nostri formavimus in hunc modum. *Ego Joannes sancti Martini Tornacensis Abbas promitto me ea quæ Dominus Atrebatensis hîc mihi proposuit, in omnibus observaturum. Sic me Deus adjuvet & sancta Dei Evangelia.* Promisit ergo Abbas sub eo quod fecerat juramento, se corporis castitatem secundùm gratiam sibi à Deo collatam

perpetuò ſervaturum; horis regularibus intereſſe; in clauſtro cum aliis quandocumque poterit, ſolito frequentiùs ſedere; in refectorio de communi cibum ſumere; in dormitorio eadem promiſſione jacere tenetur; extra refectorium, in cameris ſcilicet vel infirmariis, ſine cauſa evidentiſſima, nec ipſe comedet, nec dabit aliis licentiam comedendi, niſi fortè propter aliquas reverendas perſonas, quibus humanitatis & hoſpitalitatis obſequium poterit exhibere: ſi etiam de negotiis Eccleſiæ adeo tardè venerit, quod in refectorio convenienter comedere non poſſit, ſive propter rigorem hyemis, ſive propter inundationem pluviæ, poterit in camera refici religiosè & quietè, maximè verò poſt completorium: nec ibidem, nec alibi, horâ illâ vel aliâ, conventicula conſentiet fieri, quæ parant materiam murmurandi his qui divinis inſerviunt officiis, & aliis obſervantiis Monaſticæ diſciplinæ portant pondus diei & æſtus. Si negotia Eccleſiæ exteriùs eum traxerint, quibus ſine diſpendio rei familiaris abeſſe non poſſit, de maturioribus & diſcretioribus Monachis ſecum ducet, taleſque ſocios ac ſervientes habebit ſecum, quorum contubernio non infametur. Nullum omnino Monachum extra portam ſine æquitatura egredi patietur, niſi tantummodo illos, qui propter negotia Eceleſiæ ſolent & debent mitti in civitatem, ſive ad nos, ſive ad noſtrum Capitulum, ſive ad juſtitiam ſæcularem. Quatuor aut ſex Monachos, quos Epiſcopus de maturioribus & honeſtioribus ei nominabit, ſecum debet habere, quorum conſilio tam exteriora quàm interiora Eccleſiæ negotia ordinet & diſponat. Juniores Monachos nec ad ſæcularia ſpectacula, nec ad nundinas, nec ad feſtivitates aliquas, ad quas cauſâ neceſſitatis exire ſolent, ſine teſtimonio è ſocietate maturiorum egredi non permittet. Si hæc omnia quæ ſacramento ſuo firmavit, non obſervaverit, ſciat ſe & inobedientiæ reum, &

transgressorem præstiti sacramenti.

[a] *Clericorum qui Regulares appellantur.*] Canonici Regulares varia sortiti sunt nomina. Modò dicti sunt Canonici canonicè viventes, modò Clerici regulariter viventes, modò etiam Clerici Regulares, ut in hoc loco, & in Concilio Pictavensi anno 1109. can. 10.

[b] *De Cisonio.*] Cisonium Abbatia est Diœcesis Tornacensis duabus circiter leucis ab urbe Insulâ distans, sub Ordine Canonicorum Regulariter viventium, circa annum 838. fundata ab Everardo Comite ejus dominii Toparcha ac Duce Forojulensi, qui uxorem duxerat Gislam Ludovici Pii sororem; tamque Ecclesiam sub titulo S. Calixti curavit inaugurari, quod hujus sancti Pontificis reliquiæ illic fuerint depositæ, ubi etiam modò asservantur.

EPISTOLA CCXXV.

Archiepiscopo Remensi.

Queritur de prava administratione ejusdem Abbatis.

Diu languens inter morientem si quid medium est & mortuum, Tornacensis Ecclesia sancti Martini, tamquam ad unicum refugium pauperum, sinum vestrum recurrit, ut ei in desolatione sua & aperiatis paterna viscera, & materna ubera porrigatis. Diu plorans ploravit in morte, & adhuc lachrymæ ejus in maxillis ejus. Caput ejus languidum, & cor ejus mœrēs, à planta pedis usque ad verticē non est in ea sanitas. Monasterium illud & exteriùs est redundans ignominiâ, & interiùs vacuum disciplinâ. Qui præsidet, magis timet subditos quàm à subditis timetur. Eos & desidioso fovet otio, & pernitioso corrumpit exemplo. Nihil in eo virtute solidum; nihil honestate conspicuum, nihil ejus ab inguine tutum. Sæpenumerò corripui eum, nec correxi, quoniam insanabilis est plaga ejus. Juravit in manu mea se parere mandato

Domini Atrebatenſis, & noſtro. Mandatum Dominus Atrebatenſis expreſſit, ille nec paruit, pejeravit, & facta ſunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Per falſas litteras Tornaci fabricatas, quarum copiam vobis miſimus, miniſterio Abbatis Aquicinti, ſe fecit abſolvi, cùm falſitatem litterarum illarum puer elementarius intelligere potuiſſet. Timens ſibi per quendam Monachum juvenem ignominioſæ famæ, quem Præpoſitum Monaſterii fecerat, appellavit, & ſub obtentu hujus appellationis omnia diſſipat & pervertit. Moveant vos, Pater, lachrymoſa ſuſpiria tam enormiter ancillati Monaſterii, & à prædicto monſtro gregem Monachorum pauperum liberate.

Hæc epiſtola, ut mihi videtur, ſcripta eſt Guillelmo Archiepiſcopo Remenſi, idque ex hoc colligo, quod dicat ſe ad ipſum miſiſſe quaſdam falſas litteras Tornaci fabricatas, de quibus ſermo habetur ſuperiùs.

EPISTOLA CCXXVI.

De eodem Abbate iterum conqueritur.

SERIÒ loquimur, qui quandoque vobiſcum jocosè loqui ſolemus. Eccleſia Sancti Martini Tornacenſis & exteriùs redundat ignominiâ, & interiùs indiget diſciplinâ. Oppreſſa eſt debitis, compreſſa delictis. Abbas ultra quàm credi poſſit, ſeculariter vivit, omnia vaſtat, omnia diſſipat, timet ſubditos, & à ſubditis non timetur. Sæpe corripui eum, nec correxi, quoniam inſanabilis eſt plaga ejus. Timens amoveri movet tumultum cum quibuſdam juvenibus Fratribus ſuis. Seniores & ſaniores contrarii ſunt operibus ejus. Appellatum eſt hinc indè, & meipſum involvit in appellatione ſua, quaſi ad curiam me tracturus. Rogo vos ſicut Chariſſimum, ut pro amore Dei & zelo

juſtitiæ ſcribatis nobiſcum pro Monachis contra monſtrum nulla virtute redemptum, in quo nihil eſt ſolidum, nihil ordinatum, & ut dicitur, nihil ejus ab inguine tutum.

EPISTOLA CCXXVII.

Illuſtri & chariſſimo Domino ſuo, & ſi audeamus dicere, de [a] ſacro fonte ſuſcepto filiolo, Ludovico, Domini Regis primogenito.

Stephanus ſuus divina permiſſione Tornacenſis Eccleſiæ humilis Miniſter;

Salutem & incrementum ſapientiæ, ætatis & gratiæ apud Deum & apud homines.

Hortatur ut imprimis ſtudiis ſeriò incumbat; & ſpondet ſe miſſurum equum quem petierat.

GRATANTER & lætè ſuſcepimus litteras veſtras, per quas ſignificaſtis nobis voluntatem veſtram de palefrido vobis mittendo idoneo & honeſto. Placet nobis quod mandaſtis, & Deo volente mittemus vobis in proximo per proprium nuncium veſtrum talem qui vobis placere debeat, & ſecundùm moderna tempora tanto ſeſſore dignus exiſtat. [b] Contrivit Dominus Sathanam ſub pedibus veſtris, quo nomine intelligimus adverſarios Domini noſtri Regis, & veſtros. Domine mi chariſſime, rogamus, monemus, conſulimus in fide quam debemus vobis, ut per omnia poſt dilectionem Dei & Domini Regis veſtri patris, intendatis litteris diſcendis, quia vobis & Regno veſtro utiles erunt & neceſſariæ in conſiliis Palatii, & negotiis regni, & con-

cordiâ pacis, & in victoria belli.

[a] *De ſacro fonte ſuſcepto filiolo.*] Hanc epiſtolam ſcribit Ludovico Regis Philippi Auguſti filio, qui poſt eum regno potitus eſt. VIII. nomine, patre Sancti Ludovici. Natus fuerat anno 1187. ſecundùm Guillelmum Armoricum, qui ad hunc annum hæc habet. *In Nonis Septembris feriâ ſecundâ, horâ diei undecima natus fuit Ludovicus filius Philippi Magnanimi ex Elizabetha uxore ſua caſtiſſima.* Suſceptus autem fuit de ſacro fonte à Stephano tunc Abbate S. Genovefæ, ut ex hac epiſtola patet.

[b] *Contrivit Dominus Sathanam ſub pedibus veſtris.*] Scilicet Regem Angliæ Joannem, vel Philippum Flandriæ Comitem; ait enim Rigordus. *Anno 1200. menſe Maio in Aſcenſione pax reformata eſt inter Regem Francorum Philippum, & Ioannem Anglia Regem, inter Vernonem & inſulam Andeliaci. Porrò ſequenti feria ſecunda Ludovicus duxit uxorem Blanchiam, filiam Hildelphonſi Regis Caſtellæ, neptem Ioannis Regis Anglia.*

EPISTOLA CCXXVIII.

Agit de viro qui à mortuis ſurrexiſſe ferebatur.

ACCESSIT ovis ad capram, ſibi poſtulans cõmodari, unde villoſis velleribus abundaret. Apologus eſt lippis & tonſoribus patens. Poteritis ejus velamento inſufficientiã noſtram veſtris conſultationibus vel ſuſpendere, vel differre. Et quoniam in proximo Deo volente, deſideratam faciem veſtram ſperamus videre in colloquio ad quod vos & nos Dominus noſter Remenſis nuntiavit apud Sanctum Quintinum, ſi placet quæſtiones & reſponſiones multas interim differamus implicitas. Eſt negotium de quo quæſiſtis pleniùs exponendum. Ut autem feria claudamus joco, neque quæſtiones movendæ, neque aliqua negotia tractanda ſunt; nec Eccleſiæ dividendæ ſunt uſque ad menſem Auguſti, quando omnia conſummabuntur, & conſummentur,

tur, ſecundùm quod quidam [a] Hugo qui à mortuis reſurrexiſſe dicitur, apud vos prophetat, ſicut bajulus litterarum veſtrarum nobis mirabiliter & terribiliter nunciavit.

[a] *Qui à mortuis reſurrexiſſe creditur.*] De eo egiſſe videtur Rigordus ſub annum 1198. his verbis. *In Veromandeſio miles quidam qui mortuus fuerat revixit.* Et Guillelmus Armoricus anno 1197. ait. *In diebus illis miles quidam in territorio Viromannico mortuus revixit, & per multos dies vita fruens, nec manducans, nec bibens, multa futura dicebat, incredibilia tamen.* De illo etiam meminit Joannes à S. Victore in Memoriali hiſtoriarum.

EPISTOLA CCXXIX.

Cuidam Prælato Eccleſiæ Romanæ.

Supplicat pro privilegio quodam renovando.

PRETIOSA res eſt amicus, cùm inter mille vix inveniatur unus, vix dimidius. Id me vobis eſſe confidenter confiteor, ſi eo reſpectu dixerimus amicum quo dicitur, qui amat; quamvis & de reciproca amicitia veſtra nec dubitem nec diffidam, eam totis brachiis deamplector, totis deoſculor labiis, totis viſceribus comprehendo. Interim devotus in obſequium veſtrum mandatis ſemper veſtris paratus ero parere, voluntarius ea velle: interim importunus obſecro, ut [a] privilegium noſtrum, cujus reſcriptum ſigillo Domini Remenſis ſignatum Dominus B. Subdiaconus habet, per vos vel per eundem B. nobis, ſi placet, renovare faciatis.

[a] *Privilegium noſtrum.*] Eccleſia S. Genovefæ Pariſienſis, cujus Abbas Stephanus extiterat, ampliſſimis gaudebat privilegiis, tam pro immunitate bonorum temporalium, quàm ſpiritualium, quæ quoties novus eligebatur Summus Pontifex, per eum renovari & confirmari curabant Abbates, ut hîc demonſtratur.

EPISTOLA CCXXX.

Cuidam amico.

Mittit munuſcula quæ moraliter exponit.

MUNUSCULA quæ decurrunt inter amicos, non creant amicitiam, ſed fovent, & retinent eam creatam: ſicut mente benivolâ concipitur, ſic & manu benefica ſolidatur. [a] Munuſcula mittimus, quæ & deceant viſu, & expediant uſu, & erudiant intellectu. Freno cohiberi volumus ſanctitatem tuam, ſive in diſponendo apud alios res tuas, ſive ab aliis deponendo. Pectorali te commonemus, ut ſis in adverſis robuſtus, in proſperis prudens; utrumque enim fortitudo & prudentia pectori ſolet aſſignari. Strepas quibus innituntur pedes, commonitorium tibi faciunt, ut firmus exiſtas, in his quæ debes ſubdito, & in his quæ debes prælato: ſi in alterutrum peccaveris, citò cades; ſi in neutro, firmus ſtabis: & hæc eſt forma juſtitiæ, reddere cuique quod ſuum eſt. Si hoc ſalutatorium diligenter attendis, quatuor tibi virtutes principales occurrunt, in pectorali fortitudo & prudentia, in freno temperantia, in ſtrepibus juſtitia deſignatur. Lege & intellige; legere enim & non intelligere, negligere eſt.

[a] *Munuſcula.*] Mittebat amico frenum & pectorale ad ornandum equum, nec non & ſtrepes quibus equitans uteretur, quæ non minùs elegantèr, quàm moraliter exponit.

EPISTOLA CCXXXI.

Domino Remensi.

Agit de interdicto lato in terra Comitis Flandriæ.

INTER laïcos habitantes Clerici, fratres sunt draconum, & socii struthionum. Quod si jurisdictione aliqua seculari liceat eis in Ecclesias sævire, qui debuerant servire, sub nomine communiæ, inter eos squama squamæ adjungitur, ut nec spiraculum incedat per eas. Hac vertigine rotantes inter nos cives nostri, cùm priùs coram Domino Atrebatensi & [a] Castellano Insulæ mandatum Domini Regis in nostris & eorum quæstionibus contempsissent, & postmodum ad vos revertentes communes arbitros sub forma à vobis tradita suscepissent, nec consilio vestro voluerunt acquiescere, nec in arbitrium voluit sese populus obligare. Inde est quòd tanquam ad consilium totius Ecclesiæ recurrunt ad vos Canonici nostri Clerici vestri, & nos cum ipsis & proipsis pedibus vestris advolvimur, ut in tam periculoso negotio sicut semper consuevistis, & benevolum consilium, & beneficum auxilium impendatis. Præterea, quod non sine gemitu & suspirio dicere possumus aut debemus, super novo mandato Domini Cardinalis & Legati [b] Magistri Melioris [c] de interdicenda terra Comitis Flandriæ consilium à vobis requirimus, & tota Flandr. Ecclesia gemitibus inenarrabilibus totum cogitatum suum jactat in vobis, ut quos hactenus enutristis, tantis periculis non permittatis exponi. Adhuc recentia prioris interdicti spirant vulnera, nec vulnerati respirant. Et si secundus congeminetur ictus, mors erit in januis, & sub tristi silentio convalescent hæreses, quæ pullulare cœperant;

claudentur Eccleſiæ, ſilebunt Cantica divina, cogentur mendicare qui panes propoſitionis in menſa Domini conſueverant manducare. Scimus autem pravum cor hominis illius ita induratum, quod excommunicationem contemnat, interdictum non timeat, ſæcularia ſpiritualibus anteponat. Videtur nobis & multis prudentibus viris, quia & vulneraretur profundiùs, & confunderetur apertiùs, ſi & ipſe, & omnes ei communicantes ſingulis dominicis diebus excommunicarentur, & loca ad quæ accederet, quamdiù ibi moraretur, à divinis ceſſarent. Cùm hæc agerentur in Capitulo noſtro præſentibus nunciis Domini Oxon. qui propter hoc ad nos acceſſerant, Bernardus de Robais, Ballivus totius Flandriæ, ne in terra Comitis poneretur interdictum, per appellationem ad Dominum Papam interdixit, diem appellationis proſequendæ in Octavas beati Joannis Baptiſtæ præfigens. Super his omnibus conſulite, Pater, conſiliis veſtris, Clericis veſtris, Eccleſiis veſtris.

Prima parte hujus epiſtolæ conqueritur de communia civium Tornacenſium, cum quibus diſceptabant Epiſcopus ac Canonici Tornacenſes, quòd renuiſſent Regis & Archiepiſcopi Remenſis judicio parere, ac arbitros de quibus convenerant, recipere.

[a] *Et Caſtellano Inſulæ.*] Hic vocabatur Joannes, quem Balduinus Comes Flandriæ in Palæſtinam proficiſcens inſtituit uxoris ſuæ Mariæ fidiſſimum conſiliarium. Erat enim vir maximè ſenſatus, ſiquidem ejus induſtriâ pax inter Comitem & Regem inita eſt anno 1200. teſte Buzelino.

[b] *Legati noſtri Magiſtri Melioris*] De ejus Legatione hæc ſcribit Rigordus: *Pontifex Cœleſtinus ad conqueſtionem Danorum miſit Legatos ſuos in Franciam, Meliorem ſcilicet Presbyterum Cardinalem, & Cenſivum Subdiaconum, qui Pariſios venientes Concilium convocaverunt omnium Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, necnon Abbatum totius regni, in quo tractaverunt de reformando matrimonio inter Philippum Regem & uxorem ejus Ingelburgem.*

[c] *De interdicenda terra Comitis Flandriæ.*] Interdicti ejus cauſa fuit violata fides Regi Franciæ per Balduinum Flandriæ Co-

mitem, qui ab ejus partibus defciverat, ut auxilium præberet Ricardo Anglorum Regi; unde armatâ manu in territorium Tornacenſe, Atrebatenſe & Cameracenſe irruit, omniaque depopulatus eſt. Ex Auctuario Aquicinctienſi.

EPISTOLA CCXXXII.

Tractat de eodem interdicto.

*DISCIPULI charitatis illius eſſe volumus, qui cum ſcandalizatis uritur, & cum infirmantibus infirmatur. Hujus ardore vobiſcum urimur, infirmamur compaſſione, aculeo currimus, ſollicitudine anhelamus. Teſtis eſt conſcientia noſtra, teſtis eſt Deus renum ſcrutator & cordium, quoniam in adverſitate veſtra parati ſumus vobiſcum & ad vindictam accingi, & ad perſeverantiam roborari. In acceſſu F. Remenſis Canonici, inſpectis litteris quas ſecum deferebat, Comitem Hannoniæ & filium ejus Balduinum excommunicatos habuimus & habemus. Super interdicto in terram ipſius proferendo, ſupernum auxilium & fraternum conſilium habere volentes, Domino Morinenſi per præſcriptum F. Canonicum ſcripſimus, & nobiſcum in brevi vel reſcriberet vel conferret, quod & profeſſionem veſtram deceret, & veſtræ utilitati expediret. Pendente hac expectatione noſtra, nuntium veſtrum vidimus ſine litteris, aliquam ſententiam ſive excommunicationis, ſive interdicti continentibus à Domino Morinenſi vobis transmiſſis, moventem & monentem, ut in terra Comitis proferremus ſententiam interdicti; & quoniam ſequenti die in promptu eramus venire ad Dominum Remenſem Archiepiſcopum, cujus in adventu lætificari & confirmari debemus, quod reliquum eſt ſententiæ diſtulimus uſque ad divinum reſponſum ipſius,

non magnum damnum in mora modici temporis æstimantes. Indulgeat nobis dilationem benigniſſima Dilectio veſtra, quoniam parati ſumus purgare moram iſtam, & rigore ſententiæ, & compaſſionis integritate, & perſeverantiâ veritatis.

EPISTOLA CCXXXIII.

Guillelmo Archiepiſcopo Remenſi.

Scribit de eodem interdicto, & ejus implorat opem.

DOMINE qui dediſti mihi panem ad comedendum, & veſtimentum quo operior, erue me de manu [a] Principis noſtri, quia valde eum timeo, potentiâ premit, comminationibus terret, immiſſiones per Angelos malos intendit, bona altarium noſtrorum præcipit occupari. Ego enim ſemper Domino Papæ & vobis obediens ſententiam excommunicationis in eum protuli, & in terram ipſius, interdicti. Abbates autem, & Decani & Preſbyteri noſtri nolunt ſententiam obſervare, dicentes ſe appellaſſe, cùm nos ſignificaremus eis appellationem non tenere. Paratus eram civitatem exire & exulare; ſed concluſit vias meas indignatio Principis, ut nec alicui ex parte mea ſecurus pateat aditus emigrandi. Conſulite mihi, Pater, plaſmati veſtro, quia diebus iſtis non quod volo illud ago, ſed quod nolo illud facio.

[a] *A principis noſtri.*] Scilicet Comitis Flandrenſis.

EPISTOLA CCXXXIV.

Agit de munitione urbis Tornacensis, & de Trengis seu induciis datis.

UT[a] verbis utamur Vegetii Renati, de re militari, nihil rerum omnium tam est miserabile quàm claudi obsidione, quod attendentes cives nostri, inter gladium cervicibus imminentem, & inevitabilem deditionis servitutem, cùm ab hostibus circumfusis, undique supereminente exercitu totius Flandriæ, Hannoniæ, Holandiæ, Lovaniæ, Hurpiæ & aliis barbaris nationibus clauderentur, defecerat spiritus consilii evadendi, & spiritus fortitudinis resistendi: eramus tanquam navis sine remige, populus sine duce, cohors sine milite, expertes armorum, & inexperti bellum. Sitiebant sanguinem nostrum, qui exteriùs erant, & tanquam leo paratus ad prædam, personas & possessiunculas nostras inter se dividentes, in castris exultabant sicut victores captâ prædâ, quando dividunt spolia. Respicientes eramus ad adjutorium hominum, & non erat; visum est bonum civibus nostris in proximo perituris, vel captivandis nobiscum, qui cum ipsis vivere vel mori decrevimus, ut quocumque modo possent, treugas sive inducias impetrarent. Factum est tandem non sine magno labore, non sine magna summa pecuniæ, nec sine nostra, nollemus, vellemus, confusione.[a] Datæ sunt treugæ conventionibus istis, quamdiu [b] guerra durabit inter Comitem & Regem. Non firmabunt interim cives nostri civitatem plusquam firmata est; non recipient aliquos qui noceant Comiti; trecentos servientes, quos debet Domino Regi quando Rex mandaverit, mittent ei, si securè potuerint ire. Super his omnibus consulite eis, sicut videtis expedire

ſecundùm mandatum veſtrum ſententiam excommunicationis coram clericis & laïcis Tornacenſibus, in Comitem & Coadjutores ſuos, ſolamque terram ipſorum promulgavimus, & ad ipſum Decanis noſtris, ad præſentiam noſtram vocatis, authoritate veſtra injunximus faciendum, & firmiter obſervandum.

[a] *Verbis Vegetii Renati.*] Vegetius Renatus elegantem de re militari tractatum compoſuit, quatuor libris diſtinctum, quem Valentiniano Auguſto dicavit.

[b] *Guerra inter Comitem & Regem.*] Bellum iſtud inter Philippum Auguſtum Galliæ Regem, & Balduinum Flandriæ Comitem apud hujus ævi authores fuit celeberrimum, in quo certamen apud Pontem Bouinum initum eſt. Cumque tunc temporis urbs Tornacenſis ſub ditione Regis exiſteret, à Comite fuit oppugnata.

[d] *Data ſunt treuga.*] De illis treugis ſeu induciis hæc habentur apud hiſtoriæ Tornacenſis authorem deſumpta ex Eccleſiæ ſuæ Tabulariis. *Les Regiſtres du Chapitre de Tournay recitent que le Comte de Flandres & de Hainault à l'occaſion de la guerre entre luy & le Roy Philippe de France aſſiegea Tournay ; mais les Iurez & Eſchevins enfin aprés une grande difficulté firent un accord avec le Comte, en luy feurniſſant quatre mil marcs de Flandres, & premit l'an* 1198 *de leur tenir treuve ferme, juſqu'à ce que une paix s'enſuivroit.*

EPISTOLA CCXXXV.

Ejuſdem interdicti miſeros effectus deplorat.

LACHRYMABILEM totius parochiæ noſtræ, & maximè Flandrenſium Eccleſiarum querelam, non ſine ſingultu & ſuſpirio noſtro ſacris auribus exponimus, pedibus veſtris accumbentes, ut in tantæ neceſſitatis articulo, & benivolum nobis aperiatis ſinum, & manum beneficam porrigatis. Suſpenduntur in ſilicibus organa, clauduntur ora canentium te Deus noſter ; lugent in triviis, qui ſacris altaribus divina

Sacramenta ſolebant exhibere, & efficitur ſicut populus ſic & Sacerdos. Inſultat nobis protervitas laïcorum, & occaſione ſumpta de ſilentio noſtro, pravis comminationibus armati, in publicis & privatis colloquiis conflant ejectionem Sacerdotum, direptionem rerum, contumelias perſonarum. Dicunt ſe ſolvere qnod non rapuerunt, pro peccato alterius injuſtè puniri, Sacramentis carere, quibus utpotè Catholici parati ſunt parere. In proximo eſt tribulatio noſtra, niſi quantocius remedium apponat clemens Paternitas veſtra. Certi ſumus de conſuetudine gentis & ſeveritate, quia minas Flandrenſium ſequentur ictus percuſſionum. Inducere volunt, Sacerdotibus noſtris ejectis filios alienos claudicantes & ſemitis orthodoxis Sacerdotes Baal, indecenti barbarie in noſtram manſuetudinem, loco, non moribus transferre. Occurrite, Pater, tantæ calamitati, tantis vos objicite periculis, & cauterium ſententiæ ſuę, quod non ſolùm comburit, ſed conſumit, oleo veſtræ pietatis extinguite, ne gaudeat ſuper nos inimicus, ne per Eccleſias noſtras tranſeat incircunciſus & immundus.

EPISTOLA CCXXXVI.

Epiſcopus Cameracenſis arguit Stephanum Tornacenſem nimiæ puſillanimitatis.

* MIRABILIS facta eſt, Reverende Magiſter, ſcientia tua mihi, confortata eſt & non poſſum ad eam; quis enim cognovit ſenſum Domini Tornacenſis, qua ſcilicet intentione diſſuaſerit per litteras ſuas, ne Dominus judicaret egeno & pupillo, humilem & pauperem juſtificaret? Unde quamvis tranſmiſſarum litterarum apices ex ſenſu quem faciunt, audientibus diſplicent, propter ſenſum tamen ex quo

fiunt, eoſdem, qui noverunt te, mecum reverenter adorant; cùm enim nefas ſit ſuſpicari virum, tantum zelum Dei habentem, & ſecundùm ſcientiam, ſcripſiſſe aliquid contra juſtitiam. Facile mihi perſuadeo, erraſſe potiùs legentis intuitum, quàm ſcribentis judicium. Cum itaque ſis Magiſter & Domine, judicia tua abyſſus multa, ediſſere nobis parabolam iſtam; Dic nobis palam, quid in cauſa noſtra, quantum ad nos, diſpliceat paternitati tuæ: Tolerabilius enim mihi eſſet actionem meam igne dignę diſcretionis veſtræ examinari; etſi inveniretur mea iniquitas, juſto judicio refelli; quàm poſt judicium conſecutum juſtitiam non conſequi, vel ſi ſecundùm veſtrarum continentiam litterarum timetis ne alieni inſurgant in vos, in meſſem veſtram falcem mittere præſumentes. Sunt qui dicunt quòd, ſalva pace veſtra, timore trepidatis ubi non erat timor: incredibile enim eſt quod homines timorati, & de ſalute animarum ſuarum ſolliciti, pro qua non pigritaverunt, venire uſque ad nos, flecterunt genua ſua ante Baal. Verumtamen etſi hæc aliter ſe haberent, in virum conſtantem timor iſte cadere non debet, qui juravit & ſtatuit cuſtodire judicia juſtitiæ ſuæ. Cùm enim, ut magiſtro ſyllogiſmum faciam, reprehenſi fuerunt meritò, qui dixerunt, faciamus mala ut veniant bona, & favorabilius ſit facere bonum quàm declinare à malo, viderint quam bene perplexos ſe habeant, qui declinant à bono, & quò eunt, cum malum ſibi imminens inevitabile creditur. Verùm quia diſcipulo non eſt tutum coram ſuo Magiſtro diſputare, ne ſi ſuper divitiis ejus ſit ſcrutator Majeſtatis, opprimatur à gloria reſpondentis. Elegi ſeniorem obſecrare ut patrem, & pedibus ejus affuſus, cum lachrymis & gemitibus inenarrabilibus poſtulare, ut ignem ſententiæ veſtræ oleo peccatorum in caput principis non permittatis extingui. Dominus enim Remenſis, ut optimè noſtis,

ejus camino ſuæ miſericordiæ oleum edidit confirmando. Venit per mandatum ſuum mittere in terram veſtram, vult ut ardeat, vult vehementer accendi, quia ſperat in Domino, quod ignis prædictus, ſi corda diſcipulorum invenerit receptacula munda, erit non comburens, ſed illuminans; non conſumens, ſed lucens.

a *Reverende Magiſter.*] Hoc titulo inſignitur Stephanus, quòd Doctor eſſet in Jure Canonico, hancque ſcientiam publicè fuiſſet profeſſus. Vocatur enim in quodam diplomate Innocentii III. Juris peritus.

EPISTOLA CCXXXVII.

Reſpondet Stephanus Epiſcopo Cameracenſi, ſeque à puſillanimitatis nota purgat.

*LITTERAS prudentiæ veſtræ, partim ſalibus aſperſas, partim ſuſpecto melle perfuſas, devotâ reverentiâ ſuſcepi, exactâ diligentiâ perlegi, confuſâ verecundiâ clauſi, repoſui, ſignavi. In ipſis & ex ipſis tertiam quartàmque differentiam retributionis, quamquam id non merui, mereo me ſentire. Flebam pro vobis, cum flentibus, cum ſcandalizatis urebar, & ecce ventus urens à regione deſerti vehementer inflans, per epiſtolam veſtram faciem meam exarſit, ut & flentis lachrymas abſorbeat, arefaciat compatientis affectum: pro labore pœnam recipio, pro ſedulitatis obſequio certamen. Sitienti juſtitiam redditur ingratitudo, quærenti panem porrigitur lapis. Quid ultra debui facere pro negotio veſtro & Eccleſiæ veſtræ, & non feci? *Principem terræ & filium ejus, ego & Eccleſia noſtra generali interdicto denuntiari fecimus excommunicatos, terram eorum terribili concluſimus interdicto, di-

vina ubique officia celebrari prohibuimus; beneficia, ſepulturæ, ſolemnitates matrimoniorum, puerparia, purificationem, omniaque alia Sacramenta, præter baptiſmum parvulorum, & morientium pœnitentias & viaticum, inhibentes in Synodo noſtra, præſente Archiep. veſtro recitavimus, Abbatibus, Decanis, Preſbyteris diſtrictè præcipientes, ut eam obſervarent, & ab aliis præciperent obſervari. Si quis in mea parochia contra hæc agere præſumpſerit, authorem me contemptus inobedientiæ non habebit Ipſum Comitem, qui caput eſt, & princeps totius ſacrilegii in vos & Eccleſiam veſtram commiſſi, cùm ſacro die Tornacum veniſſet, excommunicatum ore proprio coram omnibus denuntiavi; Burgenſem, qui eum in domo ſua receperat, excommunicationi ſubjeci; omniaque divina officia, quamdiu in civitate eſſet, fieri prohibui. Ita quod in eadem ſacratiſſima nocte nec mandatum ſolemne celebratum eſt veſpere, nec[b] matutina ſynaxis celebrata eſt nocte, ut rectè zelus domus tuæ, quod decantari ſolebat voce, noſtro compleretur opere & fervore. Pro his omnibus digna reporto jurgiorum ſtipendia, increpationes in populis, indignationem, & iram, & immiſſiones per nuntios malos. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui domini Cameracenſis, & indignatio ejus in ſtatera, quaſi arena maris, hæc gravior appareret. Deus bone! Quid in illis ſimplicibus litteris meis reprehenſibile, ſubtilis aſtutia, ſublimis intelligentia, interpretatio fidelis deprehendit? An quia[c] communem patrem pro filiis meis rogavi, ut eorum mederetur languoribus, ut jacentibus manum porrigeret ſalutarem? Nec diſſuaſi, nec volo, nec volui, nec voluiſſe volo, ut ſicut in epiſtola veſtra, Dominus Remenſis, non judicet egeno, & pupillo, humilem, & pauperem non juſtificet, nec meminit me aliquid ſcripſiſſe contra juſtitiam, ſed ad miſericordiam

quæ ſuperexaltat judicium. Hæc eſt parabola quam ut ediſſeram vobis, mihi ſub jocundo mandaſti eloquio. Hoc eſt quod vobis palam loquor, & proverbium nullum dico; quod ſi vehementiùs me coarctare volueritis, ut nimis emungentes, eliciatis ſanguinem, ſine alterius offenſa. Deſcendamus in campum Scripturarum, ludamus in arena Canonum, ſalvâ eâ quæ ædificat non quæ inflat, ſcientiâ, quamvis nec ego ſim Jeronymus nec [c]Dominus Cameracenſis Auguſtinus. Doceat ſenem junior, minimum Preſbyterorum Sacerdos magnus erudiat, ſyllogiſmis armatus non aggrediatur inermem ſententiis, nam & ſyllogiſmum ſive complexionem rethoricam mihi vos miſiſſe ſcribitis, cujus propoſitionem non recipio, quia poſitionem non admitto. An malum facere eſt, tentare causâ cognitâ rigorem, diſpenſationem admittere? Quin potiùs malum eſt ob temporalia lucra, periculo fidelium claudi Eccleſias, ceſſare Sacramenta, ſilere cantica divina, perire animas & perdere, ut perdita reſtituantur animalia. Hæc perplexitas ſyllogiſmi veſtri: hi ſunt qui faciunt mala ut veniant bona, qui damnis animarum præferunt lucra animalium. Semota pauliſper conſuetudine, cui reſiſtere non eſt tutum. Loquamur interim de jure, conferamus de æquitate; ſeparari à Sacramentis Eccleſiæ, pœna ſpiritualis eſt; pœnâ autem ſpirituali nemo pro aliis feriendus eſt, ergo pro delicto alterius nemo à Sacramentis Eccleſiæ ſeparandus eſt. Syllogiſmus eſt in figura Logica Theologicus, in fide recta Catholicus, in veritate perſpicua manifeſtus; & ne aliquis in æquivocatione ſpiritualis pœnæ decipere poſſit vel decipi, ſpiritualem pœnam non intelligimus circa ordines vel honores in quibus alius pro alio quandoque punitur, ſed circa ſententias excommunicationis ſive majoris, ſive ſimplicis, quibus ſpiritualiter à conſortio fidelium percuſſus ſeparatur. Epiſtolarem modum exceſſi, ſed

provocatus, ſed immeritò læſus, ſed ad reſpondendum compulſus. Precor interim Dominum Cameracenſem, ut amodò parcat meæ verecundiæ, parcat authoritati ſuæ; etſi fidelitatem obſequii mei commendare noluerit, ſaltem non condemnet, ne parvitatis meæ calamum quaſſatum conterat, linumque fumigans extinguat.

[a] *Principem terræ & filium ejus.*] Comitem ſcilicet Flandrenſem Balduinum.

[b] *Matutina ſynaxis.*] Hæc vox erat in uſu apud antiquos ad ſignificandum Divinum officium, ut legitur paſſim in variis Sanctorum geſtis. Eſt enim ſynaxis conventus Eccleſiaſticus ad verbum Dei audiendum, ad orandum, & ad Sacramenta recipienda. Dicit Epiphanius Apoſtolos inſtituiſſe ut fierent Synaxes, συνάξεις ἐπιπλέους.

[c] *Communem patrem.*] Archiepiſcopum ſcilicet Remenſem, cujus ſuffraganei erant Epiſcopi Cameracenſis & Tornacenſis.

[c] *Nec Dominus Cameracenſis Auguſtinus.*] Alludit ad diſceptationem illam omnibus notam, quæ quondam intervenit inter ſanctos Auguſtinum & Hieronymum.

EPISTOLA CCXXXVIII.

Decano & Canonicis de Brugis.

Agit de cenſu duplicato, & explicat quo ſenſu debeat intelligi.

MIRAMUR diſcretionem veſtram, ſi aliqui velint aut valeant circumvenire aſtutiâ ſuâ, ut prava interpretatione exponant quod in litteris Domini Comitis continetur, ſcilicet ſenſum duplicem, in revelationibus perſolvendis, quaſi excludatur ipſe ſenſus, qui ſolvendus eſt, & duplum ejus cum eo ſolvatur. Triplicare autem vel duplicare abhorret, & bona

fides bonorum virorum & approbata consuetudo Regni Francorum, ubi intelligitur duplicari sensus, revelatio cum ipso sensu. Absit à discretione vestra ut propter hoc quod dicitur, duplicem sensum aliquis valeat implicare vestrum simplicem sensum: securè enim pronuntiare potestis, quod in sensu duplicato debeat intelligi aggregata sensui simplex revelatio.

Explicat quoddam Edictum Comitis Hannoniæ, quo jubebatur omnibus ejus subditis ut hoc anno duplum censum persolverent. Unde ejus exactores duplum censum unà cum primo & solito debere solvi contendebant: quod ita non esse intelligendum dicit Stephanus, sed tantùm simplicem censum cum primo, cui additus duplex ideo efficiebatur & dicebatur.

EPISTOLA CCXXXIX.

Domino Remensi Archiepiscopo.

Queritur quòd Rex eum ad arma provocet.

UT frequentiùs inquietem [a] Dominum meum, hinc sua benignitas me trahit, inde necessitas mea me compellit: imbellis ad bella vocor, inermis ad arma, ut qui in sacris debueram ministrare, in castris debeam militare. Mandavit Dominus Rex, 1°. ut in vigilia Ascensionis, 2°. ut in vigilia Pentecostes, sibi [b] cum militibus & armis, [c] apud Meduntam fortè præsto esse, cùm expers sim militiæ, nec milites sim expertus. A tempore [d] Chilperici Regis qui Senioris Dagoberti fuit avus, usque ad dies istos, Tornacenses Episcopi Civitatem Tornacensem, tanquam propriam [e] à Regibus Francorum tenuerunt, nec Reges in ea aliquid sibi, nisi fidelitatem & servitium Episcopi vendicabant. [f] Nunc autem Dominus Rex, qui feliciter &

victoriosè Deo volente, diu vivat, civitatem habet in manu sua, trecentos ex ea in qualibet expeditione servientes ducens; [d] ita ut nec etiam Episcopi nomen invocetur super eam. Consulite mihi creaturæ vestræ, Pater, quia adversus Dominum Regem litigare difficile est, & in expeditionem ire impossibile est. Juvate pusillanimem inter duas molas superiorem & inferiorem positum; alteram quæ commonet ad indebitum, stipendium erogandum; alteram quæ commovet ad Principem offendendum; in reddenda vobis actione gratiarum non sufficio, super his quę per Capellanum vestrum Attrebatensi & nobis mandastis.

[a] *Apud Dominum meum.*] Is erat Guillelmus Archiepiscopus Remensis, avunculus Regis, ad quem hanc dirigit epistolam, cujus quondam fuerat Clericus & domesticus, ut sæpius diximus, cujus operâ ad Episcopatum Tornacensem fuerat evectus, unde non est mirum si se ejus creaturam esse toties fateatur.

[b] *Cum militibus & armis.*] Tenebantur olim, cùm Rex bellum gereret, non solùm nobiles, sed etiam plerique Episcopi & Abbates cum militibus ipsi præstò esse, ideoque habebant Episcopi Vicedominos, qui eorum vices in castris supplerent, subditosque eorum ad bellum accinctos ducerent. Ab hoc tamen onere exemptum se affirmat noster Stephanus, petitque ab eo Archiepiscopi Remensis authoritate se absolvi.

[c] *Apud Meduntam.*] Urbs est Episcopatus Carnotensis ad Sequanam in Vulcassino, vulgò *Mante.*

[d] *Chilperici Regis qui avus Dagoberti senioris fuit.*] Is est Chilpericus primus qui regnare cœpit in Gallia anno 567. filium habuit Clotarium patrem Dagoberti, cujus ideo avus extitit. Hunc vocat seniorem ad distinctionem alterius Dagoberti qui regni habenas suscepit anno 715. & junior dictus est.

[e] *A Regibus Francorum tenuerunt.*] Non solùm celebris fuit apud Gallos antiquos civitas Tornacensis, ut patet ex Itinerario Antonini, sed etiam sub Monarchiæ Francicæ incunabulis, siquidem in ea quartus ejus Rex Childericus sepultus fuit, cujus monumentum cum variis ornamentis aureis inventum fuit anno 1653. ut liber à Chiffletio hac de re conscriptus sub titulo *Anastasis Childerici* indicat. Hujus annuli extypum ex Regio Cimmelio,

liarchio, in quo cum cæteris ibidem repertis asservatur, accipe in calce operis.

[f] *Nunc Rex habet civitatem in manu sua.*] Civitas Tornacensis fuit primùm sub dominio temporali Episcopi, ut diximus: at anno 1187. sese cives sub ditione Regis Galliæ constituerunt, ut legitur in antiquis Annalibus Flandriæ vol. 3. cap. 36. *Le Roy de France Philippes, le troisième jour des Festes de Noël en l'année 1187. vint de la ville de Valencienne là où li Comte Baudoüin de Henault le receut en son Hostel tres-honnorablement, & le quatriéme jour s'en alla en la ville de Tournay, adonc n'avoit oncques esté ouy que nul de ses predecesseurs y eut esté, & adonc les citoyens qui paravant avoient servy à leur Evesque, servirent à la subjection du premier Roy de France à sa volonté en ses expeditions.* Mejer dit: *Rex Tornacum venit, primusque omnium Francorum Regum Tornacenses in suam tutelam accepit ac patrocinium.*

[g] *Trecentos servientes ducens.*] Ex his verbis colligitur, quòd ex quo cives Tornacenses sub ditionem Regis devenerunt, ad exercitum ejus, quoties bella gereret, trecentos milites expeditos mittere tenebantur.

EPISTOLA CCXL.

Respondet quæstioni obscuræ & intricatæ sibi propositæ, ubi nonnulla ad jus pertinentia exponuntur.

* SALVA gratiâ vestrâ, Pater, dicimus, quia obscuræ quæstioni difficile potest reddi responsio manifesta. Si continentia litterarum commissionis à Domino Papa vobis factæ exhibita fuisset, tanquam plenius instructi, confidentiùs accingeremur ad responsum. [a] Communi Jure Civili, cui & Canonicum refragari non credimus in hac parte, si is qui possidet [b] ante litem contestatam, [c] contumax extiterit, actor [d] mittendus est in possessionem causâ servandæ rei; ita tamen quod si infra annum non venerit, [e] ex secundo decreto efficietur possessor, qui in possessionem missus erat. Sed quoniam in præsenti negotio Fratrem Domini Noviomensis possidere credimus, vel ut magis propriè dicamus,

quasi possidere, quoniam [f] jura non possidentur, [g] non est in quem possessio transferatur. Ideoque [h] quoniam dolus aut contumacia nemini patrocinari debet, alia [i] pœna suspensionis seu excommunicationis credimus affici debere contumacem, nisi fortè quia Dominus Papa, non vos cognitores, sed [k] executores esse constituit. Authoritas illius procedere vos compellat: nondum enim legimus ante litem contestatam super proprietate, pro sola contumacia, definitivam sententiam debere proferri. Hæc de modico & angusto sæculo nostro proferimus eis qui de thesauro suo nova & vetera proferunt, non invidentes, non præjudicantes eorum responsis.

[a] *Communi Iure.*] Jus Civile ideo commune dicitur, quod ab omnibus nationibus quæ Romanorum ditioni fuerant subditæ, servaretur. Quandoque etiam Jus Canonicum dictum fuit commune & jus scriptum.

[b] *Ante litem contestatam.*] Litis contestatio tribus expeditur, actoris intentione, rei contradictione, & judicis pronuntiatione. Id est *demande, defense, appointement en droit.*

[c] *Contumax extiterit.*] Contumax ante litem contestatam, erat deserti vadimonii reus; contumax post litem contestatam, erat eremodicii seu deserti judicii reus: quod dicitur: *defaut faute de se presenter, & defaut faute de defendre.*

[d] *Mittendus est in possessionem causa servanda rei.*] Qui enim missus est in possessionem ex primo decreto, incumbit possessioni, non ipse possidet: nempe ex primo decreto actor mittebatur in possessionem rei servandæ causâ, ut caveret ne verus possessor faceret quid in rei detrimentum. Cicero ait Oratione 1. pro Quintio: *Ita possideto, ut tecum simul Quintius possideat; ita possideto, ut Quintio vis ne afferatur.*

[e] *Ex secundo Decreto.*] Ex primo Decreto quis mittebatur tantum in possessionem, non autem fiebat possessor, ut ait Cujas Paratlit. ad tit. de re judicata: nec enim omnis qui est in possessione, possessor est.

[f] *Jura enim non possidentur.*] Acquiritur possessio corpore & animo, ideo tantum res corporales propriè dicuntur possideri. *Tangere enim & tangi nisi corpus nulla potest res.* Ut ait Lucretius, siquidem jura sunt incorporalia, & dicuntur quasi possideri

Vide Paratlit. Cujac ad tit. de acquirenda & retinenda poſſeſſione.

g *Non eſt in quem poſſeſſio transferatur.*] In ſpecie hujus epiſtolæ ſupponendum actorem fuiſſe in poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione, quia de jure aliquo agebatur, ideò mitti non poterat in poſſeſſionem in qua jam ipſe erat. Sed novum quodammodo videtur actorem ipſum eſſe in poſſeſſione, cum hac exceptione repelli poſſet (quod petis intus habes.) Supponendum, inquam, eum poſt actionem motam illum adeptum fuiſſe propria authoritate poſſeſſionem. Sunt enim caſus non pauci in Jure, in quibus actio intendi poteſt ab ipſo poſſeſſore.

h *Quoniam dolus nemini patrocinari debet.*] In ſpecie propoſita qui judicio ſe ſiſtere neglexat, non poterat ea pœna mulctari quæ ſolebat interponi adverſus contumaces, ut ſcilicet actor mitteretur in poſſeſſionem, cùm jam ipſe eſſet in poſſeſſione.

i *Pœna ſuſpenſionis.*] Quæ quidem Jure Canonico introducta eſt, ſed moribus noſtris repugnat. Vix enim inquam apud nos toleratum eſt, ut pro pecunia, re, vel jure temporali ſuſpenſionis aut excommunicationis ſententia proferatur.

k *Executores.*] Aliud namque cognitor qui rei diſceptandæ & judicandæ præpoſitus eſt, aliud merus executor, cui tantum mandati aut rei judicatæ executio commiſſa eſt.

Hæc mihi Cæſaræi Juris minùs perito ſciſcitanti quis eſſet hujus epiſtolæ ſenſus, dictavit illico de verbo ad verbum, pro ſummâ ſua humanitate, vir illuſtriſſimus, ac omnium ſcientiarum & virtutum dote cumulatiſſimus Guillelmus de Lamoignon Senatûs Pariſienſis Princeps, quem nuper extinctum meritò plangimus.

Ex Concilio Lateranenſi IV. ſub Innocentio III. anno 1215. Can. 45. *Contigit interdum quod cum actori ob contumaciam partis adverſæ adjudicatur cauſa rei ſervandæ poſſeſſio, propter Rei potentiam, ſive dolum actor infra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel nactam amittit; & ſic cum ſecundùm aſſertionem multorum verus non efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor, reportat commodum de malitia ſua Reus. Ne igitur hujuſmodi melioris, quam obedientiæ, conditionis exiſtat, de Canonicâ æquitate ſancimus, ut in caſu præmiſſo, actor verus conſtituatur, elapſo anno, poſſeſſor.*

EPISTOLA CCXLI.

Magistro Bertero Cameracensi Archidiacono.

Laudat juvenem quem ei commendat.

NON fictam in recessu nostro voluntatem tuam, vel timidè, vel negligenter occultasti, tacuisti, celasti; & quia nemo novit quæ sunt in homine, nisi Spiritus qui in ipso est, nobis de voluntate tua, nec prophetare licuit, nec libuit divinare. Modicæ fidei quare dubitasti? Si de eo nobis reducendo cogitabas, non id dissimulare debueras, nec aliud simulare. Oblitus fueras regulæ qua dicitur, amicorum idem est velle & nolle. Amo juvenem quia litteras amat, quia tu eum amas; amemus & nos alterutrum per modos & tempora primæ conjugationis, curramus diligenter invicem servientes; adolescens est opinionis bonæ, conversationis honestæ, & ut seria risu terminemus, est expers notæ tibi notæ.

EPISTOLA CCXLII.

Summo Pontifici.

Rogat eum, ne adversarium suum jura impugnantem tueatur.

EX quo mihi famulo vestro sancta Benignitas vestra conceptam adversus me indignationem remisit, & in sinum gratiæ vestræ recepit; statim [a] quasi infusa luce securitatis omnes dubietatis tenebræ diffugerunt. Cumulatiùs accessit mihi quàm vellent æmuli mei, quem sacro divini rescripti oraculo consolatione

paterna & juviſtis puſillanimum, & flebilem refoviſtis. Scripſiſtis enim mihi, quod in ſupplicationibus meis facilem ſupplicandi panderetis aditum, & exaudiretis benevolè & beneficè poſtulantem. Et quia ſollicitavit ſanctam Religionem veſtram quidam inimicus meus, ut pro eo mihi ſcriberetis, quatenus in Eccleſia noſtra præbendam aſſignem, pedibus Sanctitatis veſtræ ſupplex accumbo, ut ſi placet, non inducatis animam meam in laqueum iſtum, nec permittatis canos meos deduci ad inferos cum mœrore. Hic ab initio [b] dierum neceſſitatis meæ, quantum potuit, nocuit mihi, & amicos meos qui in mutuando pro tanta anguſtia mea, gratis me juvare volebant, pravis ſuggeſtionibus impedivit, repulit, & avertit. Conſanguinei ejus, cum quibus & à quibus in eadem domo nutritus eſt, gravia mihi damna, diripiendo res meas, intulerunt, & inferre non deſiſtunt, & ad huc manus extenta ſi potuerint ad graviora. Si eum in Eccleſia mea recepero, ardentes in ſinu meo incluſi carbones, clavum in oculis meis, lanceam in lateribus, in cubiculo ſcorpionem. Liberate me, obſecro Pater, ab infeſtatione ejus, parcite ſenectuti, parcite infirmanti, parcite periculo, quod imminere timeo, ne gaudeat de me inimicus meus, & inſultans dicat; Prævalui adverſus eum; canoſque meos cum inſultatione trajiciat ad ſepulchrum.

[a] *Quaſi infuſa luce ſecuritatis, &c.*] Hæc verba deſumpſit ex officio quod recitatur in feſto ſancti Auguſtini, quæ ex ejus Confeſſionibus fuerunt decerpta.

[b] *Dierum neceſſitatis meæ.*] Quando ſcilicet ſub initium Epiſcopalis muneris receſſit apud Mariſiacum, ut proventus ſuos Curiæ Romanæ Officialibus percipiendos per biennium dimitteret, ut videre eſt epiſt. 188.

EPISTOLA CCXLIII.

D. Remensi Archiepiscopo.

Opem ejus implorat contra cives Tornacenses sibi infestos.

* Dies tribulationis & angustiæ dies hæc. Venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens: diu cruciamur quasi in interitum, pugnavimus quasi aërem verberantes. Cùm autem post naufragium portus, post ægritudinem salus, post laborem requies speraretur à nobis, filii dissensionis & superbiæ, cives nostri, quod authoritate Domini Regis & vestra statutum est, super quæstionibus quæ vertuntur inter nos & ipsos, irritare contendunt, in corruptela pecuniæ potiùs, quàm in censura justitiæ confidentes. Scriptas habemus Consuetudines & Capitulo & Communiæ Silvanectensis, & sigillo Episcopi & Communiæ consignatas, quas nuntii prædictorum Burgensium similiter nobiscum attulerunt. [a]Eas, Pater, & à Domino Rege & à vobis petimus confirmari, ne quod absit, suscitentur imposterum recidiva litigia, ne vulnus toties inflictum in cicatricem, & cicatrix in saniem computrescat. Providete, Pater, Ecclesiæ nostræ libertati, & Clericorum vestrorum quieti, laborantium sub Ægyptiorum jugo, ne adversus dominam suam insolescat Agar, ne ministros Ecclesiæ Babylonii captivos ducant, ne laïci opprimant Sacerdotes, in sola protectione vestra confidimus, qui solus huc usque post Deum posuistis vos murum pro Ecclesia nostra; juvistis filios vestros, restitistis adversariis nostris, in manu potenti brachio excelso, quia non est qui nos redimat, neque qui salvos faciat.

[a] *Eas, Pater, à Domino Rege & à vobis.*] Ex his verbis colli-

;itur epiſtolam iſtam ſcriptam fuiſſe Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo, Reginæ avunculo, regnique adminiſtro. Agit de quodam onere quod cives Tornacenſes imponere volebant tam Epiſcopo, quam Clericis Tornacenſibus.

EPISTOLA CCXLIV.

Agit de eadem civium Tornacenſium controverſia.

* IN DURATA ſunt adverſus nos corda civium Pharaonis, ſalutaribuſque monitis Moyſis noſtri verba, virulentibus morſibus infecta, in publicis & privatis conventiculis ſuis evomunt. Litteras Domini Regis, quas pro ſacramento nobis faciendo receperunt, falſitatis arguunt & accuſant, dicentes eas, nec mandato Regio conceptas, nec ſigillo Regio ſigillatas. Requiſiſtis à me, & ab Abbate de Ciſonio, ut ſacramentum ſtandi mandato veſtro præſtarent; reſponderunt ſe nunquam abſolutè reſponſuros, niſi adjectâ clauſulâ iſtâ, quod pro exceſſu ſuo nihil pecuniæ ſolvere tenerentur. Addiderunt etiam, ut in tantùm eis cautionem præſtaremus, ſi pecunia præſtaretur. Nos pro exceſſu eorum, quæ non rapuimus, exſolvamus. Interim miſerunt nuntios ſuos ad Regem, ſi fortè Dignitatem Regiam circumvenire valeant, vel corruptelâ pecuniæ, vel mendacii falſitate. Proinde, Pater Sancte, veſtris affuſi genibus nos & tota Tornacenſis Eccleſia, ſupplicamus vobis, ut tam authoritate veſtra, quàm Regia poteſtate comprehendatis eos in aſtutia ſua, comprimentes eorum ſuperbiam, & malitiam continentes.

Colligitur ex hac epiſtola & ex ſequentibus, Stephannum gravem controverſiam habuiſſe, tam ſuo, quàm Capituli nomine cum civibus Tornacenſibus, cujus cognitionem & judicium Rex commiſerat Archiepiſcopo Remenſi, mandaveratque ut ſacramento manibus Stephani & Abbatis de Ciſonio præſtito, coram ipſe ſiſterent, quod quidem obire detrectabant, quo uſque va-

dem accepiſſent ſe nullam pecuniam pro exceſſu ſoluturos, quibus aſſentiri cùm Epiſcopus renueret, Regem adierunt ut eum dolis ſuis accavillationibus prævenirent: at cum Epiſcopus animadverteret cives ſuos mandato Epiſcopi Remenſis non ſtare, ut inobedientes Cenſuris Eccleſiaſticis & interdicto mulctavit, qui tandem reſipiſcentes promiſerunt ſe feriâ quartâ proximâ ſacramentum, uti Rex mandaverat, præſtituros.

EPISTOLA CCXLV.

Scribit de eodem negotio & diſſidio.

COMMENDABILEM Sollicitudinem veſtram circa Tornacenſem Eccleſiam ſumma devotione amplectimur, gratias agentes de præteritis, ſpem concipientes certiſſimam de futuris. Burgenſes noſtri contradictionis & inobedientiæ filii, contra ſanctam Eccleſiam rebelles, contra Regiam dignitatem contumaces, Domini Regis litteras de falſo arguunt, & accuſant, dicentes eas nec Regio mandato eſſe conceptas, nec ſigillo Regio conſignatas. Sacramentum quod de voluntate Regis præſtare debuerant, ſcilicet quod mandato Domini Remenſis ſtarent, ſe præſtituros negant, deteſtantur, abjurant; & quia vos ferventi amore diligimus, ſignificamus vobis inſolentiam, ſuperbiam & nequitiam eorum, quod tam in privatis quàm in publicis conventiculis ſuis perſonam veſtram latratibus improbis lacerant, & condemnant, ut dignitatem Regiam circumvenire valeant, vel corruptela pecuniæ, vel mendacii falſitate; & quoniam melius eſt occurrere in tempore, quàm poſt exitum vindicari, ſupplicamus, rogamus. Et obſecramus in Domino, ut quod utiliter pro nobis incœpiſtis, viriliter compleatis; & quod bono à vobis incohatum eſt principio, bono exitu peragatur.

EPISTOLA CCXLVI.

Civium Tornacenſium infenſum ſibi deſcribit animum.

INTER preſſuras atque anguſtias quas in membris ſuis Eccleſia Dei ſuſtinet, Tornacenſis Eccleſia laborat, & gemit afflicta, preſſa, omni ſolatio deſtituta, offendiculum ſuis, ſpectaculum alienis. A die Circumciſionis Dominicæ ſuſpendit in ſalicibus organa ſua, in civibus infructuoſis cantica ſua, in inveteratis claudicantibus in ſemitis ſuis lamenta ſua. Contaminantur altaria, prophanantur cimeteria, proſtituuntur in tributis dominica Sacramenta. Inter hos ejus dolores ex relatione noſtra ad Dominum Remenſem & Regem facta, tinnierunt ambæ aures utriuſque, & concurrentibus amborum conſiliis ac præceptis, injunctum eſt civibus interdictis, ut coram ſe ſtarent mandato Domini Remenſis, & ſic interdictum ſolvatur. Laboravimus ſuper hoc præcedenti Sabbatho, ſequentique Dominica, feriaque ſecunda, & ad beſtias depugnantes & verberantes aërem, parum fecimus, nihil profecimus; in omnibus his non averſus eſt furor eorum, ſed adhuc manus eorum extenta; tandem cum multa difficultate & labore promiſerunt, ſe in hac inſtanti feriâ quartâ juraturos. Hæc ſunt, quæ excuſabiles nos reddunt apud vos, & chariſſimos fratres & filios noſtros Inſulenſes Canonicos, quod die ſignificata nobis, non poſſumus intereſſe. Deo autem volente, quacumque volueritis die infra octavam Pentecoſtes, ut poſſimus proficere, parati erimus proficiſci. Si autem vobis placuerit, rogamus vos quatenus abſentiam noſtram veſtra præſentia ſuppleatis, & nos ratum habebimus, quidquid per vos fuerit definitum.

EPISTOLA CCXLVII.

Gratias agit pro Decano Tornacensi, cui obsequium præstitum fuerat.

*EXCUSABILES nos reddat apud vos absentiæ nostræ necessaria causa, quoniam volente Deo processu temporis, purgabitur mora ista. Interim scire volumus Dilectionem vestram, quod Dominus Remensis ad preces vestras prius porrectas scripto, postmodum prolatas verbo, revocavit mandatum, quo videbatur urgere Decanum nostrum ad suscipiendum Sacerdotii gradum. Super gratuito mutui vestri beneficio plenas vobis gratias agimus, sincero gratulationis affectu pleniores acturi, quandoquidem per Dei gratiam, sereno compensationis affectu, si necesse habueritis, ope & opera nostra parati sumus nec sumptibus nostris parcere, pro voluntate vestra & utilitate.

EPISTOLA CCXLVIII.

Abbati S. Amandi.

Eum arguit, quod Monachos per alium Episcopum fecisset ad sacros Ordines promovere.

*JOCOSAS & splendidas nobis apposuerunt epistolas fratres vestri die Dominica, & in lætitia & in exultatione cum ipsis sumpsimus eas. Sumpto cibo & peracta gratiarum actione primò Deo, secundò vobis & fratribus vestris, micas rorantes lachrymis & respersas amaritudine nobis reliquias in exitu reservarunt. Didicimus ab eis quosdam ex Monachis nostris

& vestris, in alieno Episcopatu, & non à suo Episcopo sacros Ordines suscepisse, & duos eorum, adhuc nobis in domo vestra manentibus. Missas novas, sacrilegio proximas, in Monasterio vestro celebrasse. Plangentes & flentes exivimus, quod in tam periculosum incidimus laqueum, ut necesse sit nobis aut amicum perdere aut honorem. Si enim dissimulaverimus, honore nostro spoliati sumus : si prosequi vel persequi voluerimus factum, offendemus amicum. Compellimur autem, licet inviti, alterutrum facere, quia simul utrúque non possumus retinere ; & ne durum & asperum videatur id vobis, scire vos volumus, quia sacris Canonibus terribiliter est expressum, quod ordinatio à proprio Episcopo non suscepta, irrita sit habenda; nec exequi debet sacerdotale ministerium, qui alium quam proprium Episcopum ordinationis suæ habuerit ministrum. Videat Discretio vestra, qualiter sine deformi cicatrice sanari possit hæc plaga nostra.

EPISTOLA CCXLIX.

Atrebatensi Episcopo.

Queritur quod absque sua licentia, Monachis sancti Amandi sacros Ordines contulerit.

* MIRAMUR sanctam Discretionem vestram ad hoc potuisse induci, ut Monachos nostros de Sancto Amando nuper promoverit in sacros Ordines, nobis non requisitis, ignorantibus, inconsultis ; nec enim per ignorantiam juris aut facti vos fecisse credimus, cùm & arcana sacrorum Canonum vobis pateant, & Monasterium Sancti Amandi nostrum esse minimè dubitetis. Sed nec vestræ consuetudinis hactenus esse audivimus in alienam messem falcem vos mittere, & al-

terius fraterna jura vel in modico uſurpare. Noſtis etiam quam terribiliter ſacri Canones hunc deteſtentur exceſſum, clamantibus eis, quod ordinatio à non propriis Epiſcopis facta, irrita ſit habenda, & exequi non debet ſacerdotale miniſterium, qui alium quàm proprium Epiſcopum ſuæ ordinationis habuerit miniſtrum. Domine meus, quid fecimus vobis, aut in quo moleſti fuimus, ut tantæ læſionis mala à vobis reportemus? Videat ſancta Prudentia veſtra, quomodo ſine deformi cicatrice ſanari poſſit hæc plaga noſtra. Necdum deferbuit injuria quam à veſtris Abbatibus paſſi ſumus, qui in Diœceſi noſtra, in Monaſterio, ſicut vobis ſcripto & verbo ſignificavimus, contra ſummum Pontificem, contra Dominum Remenſem, contra parvitatem noſtram, ſuperbè & illicitè excommunicationis ſententiam proferre fecerunt: unde ſi beneplacitum veſtrum eſſet, acriter à vobis & corrigi & corripi debuerant; & ecce nondum ſanato primo vulnere, ſecundo pugione percutimur, confodimur, vulneramur.

EPISTOLA CCL.

Abbati S. Genovefæ Pariſienſis.

Eum inſtruit de iis quæ ſibi ad pacem habendam agenda erant.

* AUDITO quid inter fratres noſtros malitioſè & flebiliter agatur, anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum. Doleo diebus ultimis, canos meos cum mœrore ad inferos deduci, & jam prope ſepulturam meam, non tam funebre quàm lugubre ſpectaculum celebrari. Quis enim lætitiæ & jocunditatis locus erit, ubi viſcera mea diris inciſio-

nibus læduntur, fratres & filii mei contentionibus & rixis armantur; unitas fraterna ſcinditur, pax antiqua ſolvitur & fugatur? Ecce reviviſcunt cineres incendiorum, [a] ſub Abbatibus O & A ſævientium, & in flammas voraces miſerabiliter excreſcunt, ut omnia in nobis virtutum germina eradicent. Ergone peribunt labores mei, [b] tribus luſtris illuſtres, Eccleſiæ utiles, hominibus accepti, & utiham Deo grati! O cæca ambitio, quò feſtinas non inſultando, compatiendo dico! O ſuperbia, quantum potes! ô invidia, quid inſanis! Chariſſimo tibi imputare potes, qui alienarum arborum radices fertiles & amaras oleæ noſtræ inſerere voluiſti. Numquid poterit oleaſter, inſertus oleæ contra naturam facere fructus bonos? Quid vobis & [c] transfugis Carthuſiæ? quid vobis & incolis Aroaſiæ? Inter hæc accinge ſicut vir non ſolùm lumbos tuos, ſed omnes cogitationes, affectus & actus. Arma te fortitudine, patientia & virtute, quoniam per Dei gratiam plures erunt nobiſcum quam cum illis. Ego autem in proximo, Deo volente, omiſſis omnibus negotiis meis, venturus ſum ad vos pro pace & authoritate veſtra conſervanda, & inter fratres & filios veſtros pro poſſe noſtro concordia reformanda.

[a] *Sub Abbatibus O. & A.*] Odone ſcilicet & Alberto. Odo ille quondam Prior S. Victoris, primus Canonicorum Regularium S. Genovefæ Abbas effectus eſt. Qui cum ſenio fractus, ejus Monaſterii regimen dimiſiſſet, in ejus locum Albertus ſuffectus eſt. Quæ autem contentio inter Canonicos S. Genovefæ Odonis tempore exorta fuerit, non apparet, at ſub Alberto nati diſſidii cauſa legitur in vita S. Guillelmi apud Surium die 6. Aprilis, ſcilicet circa electionem Prioris ejuſdem Monaſterii.

[b] *Tribus luſtris illuſtres.*] Ex his verbis colligitur Stephanum noſtrum per 15. circiter annos Abbatiæ S. Genovefæ Pariſienſis præfuiſſe, ab anno ſcilicet 1176. ad 1192. aut 93.

[c] *Transfugis Carthuſiæ*] Legitur in Necrologio S. Genovefæ nonnullos Canonicos Regulares hujus domus ad Ordinem Carthuſienſium vitæ perfectioris ſtudio convolaſſe, ut 3. Idus Mar-

tii his verbis. *Obiit Petrus Canonicus hujus Ecclesiæ professus, postea Monachus Carthusiensis* Et 4. Nonas Augusti: *Obiit Frater Bernardus Sacerdos Canonicus noster professus, postea Carthusiensis Monachus.* Quidam etiam eo animo ducti se receperunt in Monasterium Aroasiense, Diœcesis Atrebatensis, Canonici Ordinis, ubi strictissima servabatur disciplina; siquidem D. Bernardi consilio ab usu carnium & linearum abstinebant. Fortè horum à Monasterio S. Genovefæ recessus murmuris & rixæ occasionem subministravit.

EPISTOLA CCXLI.

Summo Pontifici.

Reprehendit nimiam multitudinem Decretalium, & professores qui eis abutebantur.

*IMPETRATA veniâ loquamur ad Dominum nostrum, cujus mansuetudo nostram suscitat audaciam, prudentia sustinet imperitiam, patientia promittit impunitatem. Compellit hinc majorum authoritas, inde morbus paulatim serpens, cujus molestiæ si non occurritur in primis, incurabilis est in extremis. Nec hoc dicimus, Pater, tanquam velimus esse aut morum censores, aut dictorum judices, aut doctrinarum discussores; fortiores humeros sarcina ista requerit, & robustos athletarum spiritualium lacertos pugna hæc expectat. Id tamen quod doleo, significare volumus sanctæ Paternitati vestræ, cui Deus contulit & potestatem corripiendi errores, & scientiam corrigendi. Lapsa sunt apud nos in confusione officinarum sacrarum, studia litterarum, dum & discipuli solis novitatibus applaudunt, & magistri gloriæ potiùs invigilant quàm doctrinæ, novas recentesque Summulas & Commentaria firmantia super Theologica passim conscribunt, quibus auditores suos demulceant, det

neant, decipiant, quasi nondum sufficerint Sanctorum Opuscula Patrum, quos eodem spiritu sacram Scripturam legimus exposuisse, quo eam composuisse credimus Apostolos & Prophetas. Ignota & peregrina conviviis apponunt fercula, cùm in nuptiis filii Regis, tauri & attilia ejus sint occisa parataque omnia, nec restat venientibus ad nuptias, nisi quæ appositа sunt. prendere & prandere. Disputatur publicè contra sacras Constitutiones de incomprehensibili Deitate, de incarnatione Verbi verbosa caro & sanguis irreverenter litigat. Individua Trinitas in triviis secatur & discerpitur, ut tot jam sint errores, quot doctores; tot scandala, quot auditoria; tot blasphemiæ, quot plateæ. Rursus si ventum fuerit ad judicia quæ Jure Canonico sunt tractanda, vel à vobis commissa, vel ab ordinariis judicibus cognoscenda, profertur à venditoribus inextricabilis silva Decretalium Epistolarum, quasi sub nomine sanctæ recordationis Alexandri Papæ: & antiquiores sacri Canones abjiciuntur, respuuntur, expuuntur. Hoc involucro prolata in medium ea quæ in Conciliis SS. PP. salubriter instituta sunt, nec formam conciliis, nec finem negotiis imponunt, prævalentibus Epistolis, quas forsitan advocant; & conductitii sub nomine Romanorum Pontificum jam Prophetæ in cubiculis suis confingunt & conscribunt. Novum volumen ex eis compactum, & in scholis solemniter legitur, & in foro venaliter exponitur, applaudente casu notariorum, qui in conscribendis Opusculis suspectis, & laborem suum gaudent imminui, & mercedem augeri. Ut duo prædicta sunt, & ecce restat tertium, quod facultates quas liberales appellant, amissa libertate pristina in tantam servitutem dejiciuntur, ut comatuli adolescentes eorum magisteria impudenter usurpent, & in cathedra seniorum sedeant imberbes; & qui nondum norunt esse discipuli,

laborant ut nominentur Magistri. Omissis regulis artium, abjectisque libris authenticis, artificio muscas ignavium verborum, & sophismatibus suis, tanquam aranearum tendiculis includunt. Clamat Philosophia vestes suas scindi, & disrumpi, nec consulitur ab antiquo, nec antiquam consolatur. Hæc omnia, Pater, correctionis Apostolicæ manum desiderant, ut uniformitas docendi, discendi, disputandi, auctoritate vestra certam redigatur ad formam, ne sermo divinus attritione vulgari vilescat, ne in angulis dicatur, Ecce hic Christus aut ecce illic, ne sanctum canibus, & margaritæ porcis conculcandæ tradantur.

EPISTOLA CCLII.

Magno Prælato.

Rogat ut à Rege obtineat dispensationem, ne curia cogatur adesse.

NECESSARIUS est advocatus in causa, consolator in lachrymis, in naufragio portus, in ægritudine medicina. In his vel his similibus unicum inveni refugium, gratiam vestram, Pater, ut nec minæ deterreant, fraudes decipiant, nec æmulatores commoveant, nec delatores convincant. Supplicatorium est quod propono, non parabola, vel problema. Significavit mihi quidam amicus meus de Palatio Domini Regis, quod in proximo auditurus sum verbum asperum, & mandatum accepturus amarum eundi ad curiam, cujus viæ certa sunt pericula, incerta remedia, comminatio mortis, in animis spes nulla reditus, finis ambiguus; in Palatio illo pugna sine victoria, labor sine gratia, fructus pœna. Sexagesimum & ultra, puer ego vestræ sanctitatis, annum explevi, qui numerus

merus & ex regni consuetudine Monachis interdicit pugnam, & ex Evangelio, post carnis illecebras vidualem monet continentiam, & ex Jure Civili militibus emeritis ad honestam sufficit missionem. Fractus corpore, laboris impatiens, morti proximus, senectutis incommoda sentiens & deguſtans, sanctæ Paternitati vestræ preces fundo, ut huic periculo vestram si placet opponatis authoritatem; & interventu vestro, qui solus sufficere potest, eripiatis animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.

EPISTOLA CCLIII.

Cuidam Decano.

Rogat ut Petro Nepoti suo veniam concedat.

FLAGELLUM correctionis vestræ miserabili Petro meo nuper impositum, movet me vehementiùs, & monet ut pro eo preces Dilectioni vestræ fundam, quamvis ipse non minùs in morum semitis, quàm in pedum vestigiis cœpit claudicare. Parcite, obsecro, tantillo sanguini meo, parcite reliquiis meis paucis, & homini infirmo, ne inter verba vestra absorbeatur à pusillanimitate spiritus, & penuriæ tempestate. Nolite conterere, si placet, in eo calamum quassatum, nec lignum fumigans extinguere. In intuitu precum mearum beneficium absolutionis mereatur accipere, qui mœret vinculum suspensionis. Absit à benigna liberalitate vestra, ut qui semper & vobis confisus sum, inveniar hic confusus. Quod si fortè cum in aliquo punire volueritis, parcite, obsecro, [a] saccello pauperis, in quo & pecunia nulla, & penuria est immensa.

[a] *Saccello.*] Agit in hac epistola de quodam consanguineo, qui

beneficium Ordinis S. Benedicti obtinuerat, rogatque ne in culpæ pœnam, ejus fructibus, quibus vitam sustentabat, privetur.

EPISTOLA CCLIV.

Preces fundit pro eodem Nepote suo.

*QUI præsentem diligit, absentis sæpius recordatur. Hujus regulæ te discipulum esse credens, antiquas inter nos amicitias confido te & retractare frequentiùs, & frequentiùs observare. Per hujus fœderis insolubile pignus, obsecro te in Domino, Decano ardentes & efficaces preces fundas pro miserabili cognato meo, quamvis non morum minus quàm nummorum penuriam patiatur. Certus quoniam facilis tibi supplicandi pandetur aditus; etsi volueris instare, felix erit exitus impetrandi; per te mihi beneficium sentiam, quem pro me sæpe benivolum sum expertus. Absolvatur ope & opera tua, precor, à suspensionis vinculo, cui adstrictus tenetur, & debilitatis incommodo, & vinculo paupertatis; in gratiarum plenitudine debitor ero Domino Decano, tibi in reliquiis earum.

EPISTOLA CCLV.

Censet non esse audiendos subditos malè appellantes, ut correctionem Prælatorum regularium detractent.

*FORMA regularium institutionum, multis excogitata vigiliis, sicut disciplina est humilibus, sic est rebellibus contraria; ejus integritatem certis finibus inclusam, contradictionis & inobedientiæ filii, nunc insidiando circumvolant, nunc latendo subripiunt, nunc inficiendo corrumpunt: prætendunt reli-

gionis ſpeciem, virtutis ejus expertes; & ut judicum authoritatem circumveniant, veritatem ſubvertere non verentur. Suſpectum eſt illud poculum, Pater, cujus exteriora lita ſunt melle, interiora vinum non ſapiunt, ſed venenum. Hujus artificii miniſtros audivimus vos audiviſſe, & ad eorum ſuggeſtionem ſcripſiſſe quædam Abbati S. Satyri viro religioſo & honeſto, quæ ſub quadam forma prohibitionis & præcepti virgam corripiendi afferunt, non lineam corrigendi. Mandato veſtro, verbum aſperum, terribile cauterium excommunicationis addidiſtis, ne aliquis in Eccleſia S. Satyri poſt factam profeſſionem, vel poſt appellationem ad majorem audientiam, violenter ejiciatur, aut injuſtè vexetur quo uſque cauſa ejus canonicam audientiam accipiat in præſentia veſtra, in quibus totius diſſolutionis fames, & diſſentionis incendium continetur. Quoniam cùm aliquis in illa venerabili hactenus Eccleſia offenderit, unde diſciplinis regularibus ſubjacere debeat, ſtatim correptionem correctionemque declinans, ad appellationis convolabit deffugium, ſe dicens injuſtè & violenter ejici. Certè ſi culpa talis fuerit [a] pro qua ejiciendus ſit, ne contagione peſtifera cæteros perdat, interim poſtulabit judicem ordinarium, conflabit excuſationes, patrocinia requiret, & quæ ſecretius in capitulo corrigi debuerant, in conſiſtorio publicè proponentur. Accendentur alii ad ſimiles judiciorum ſtrepitus, & impunitas delicti incentivum pariet delinquendi. Contraria ſunt hæc ſacris Canonibus, & contraria [b] capitulo Lateranenſis Concilii, quod ſic incipit, Reprehenſibilis; contraria privilegiis Ordini noſtro indultis. Quæ ſi obſervata non fuerint, diſſolvetur religio, turbabitur ordo; & confuſis omnibus, qui ſubeſſe debuerant, incipient præeſſe; & cauda in caput, & caput convertetur in caudam. Oramus & obſecramus in Domino,

ut tam periculoſos revocetis, mandatum & authoritatem ſuam reſtituatis prædicto Abbati, viro religioſo & honeſto, ut ſicut tempore bonæ memoriæ Abbatis R. ſecundùm ordinem noſtrum fieri ſolebat, & adhuc in Eccleſiis obſervatur, liceat Prælato & culpas regulariter corrigere, & officiales ſuos, quando neceſſe eſſe viderit, ponere, permutare, inſtituere, amovere.

[a] *Pro quo ejiciendus ſit.*] Licitum ſemper fuit in Ordine Canonico extra Monaſterium ejicere eos qui aut correctionem ſubire detrectabant, aut correpti ſe in meliorem frugem non recipiebant, ſed aliis ſcandalo ac perverſo erant exemplo. Quod quidem etiam in ipſa S. Auguſtini Regula jubetur his verbis: *Quod ſi forte recuſaverit, etiam ſi ipſe non abceſſerit, de veſtra ſocietate projiciatur, non enim & hoc ſit crudeliter, ſed miſericorditer, ne contagione peſtifera plurimos perdat.* Quæ verba hic uſurpantur.

[b] *Capitulo Lateranenſis Concilii.*] Hic Canon eſt 6. qui incipit, *Irreprehenſibilis*; in iſto autem Canone hæc verba leguntur, *Ne Monachi, ſive quicumque religioſi, cum pro aliquo exceſſu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati ſui & Capituli diſciplinam appellare preſumant, ſed quod humiliter eis fuerit injunctum, &c.* Concilium verò Lateranenſe, de quo hîc agitur, congregatum fuit ab Alexandro III. anno 1179.

EPISTOLA CCLVI.

Epiſcopo Cameracenſi.

Conſolatur eum ægritudine laborantem.

EO intuitu, Pater, reſpicimus incommodum veſtrum, quo & amicus debeat affici & proximus; nec enim peregrini ſumus ab illo, qui non quærit quæ ſua ſunt, & cum ſcandalizatis uritur, & cum infirmantibus infirmatur, quia flere debemus cum flentibus. Humiliter afflicto compatimur, quia virtus in infirmitate perficitur, utiliter Epiſcopum conſolamur.

Flagella Dei, beneficia ſunt; percuſſiones ejus, remedia; cauterium ejus, medicina. Probetur in dolore patientia, longanimitas in cruciatu non deficiat, in gratiarum actione vigilet amor caſtus. Hæc ſunt quibus placari poterit, qui percutit & ſanat, occidit & vivificat, diligit & caſtigat. Vobiſcum partem calicis hujus compatiendo, combibimus, nec experteserimus tribulationis ægroti, qui experti ſumus dilectionem ſani. Interim quæ poſſumus impendimus, rogantes Dominum Jeſum, ut qui ſocrum Petri liberavit à febribus, jacenti famulo ſuo manum porrigat ſalutarem, & excoctum tanquam aurum in fornace reddat Antiſtitem in miniſterio ſuo, reddat populo, reddat Clero. Præter hæc ſuſtinete modicum patientiæ meæ, quia non modicè preſbyter veſter S. Brixii me læſit immeritum, ſagittavit ignarum, tetigit improviſum. Sibilavit in auribus Preſbyterorum veſtrorum, audiſſe inter vos, & nos, ſimultates & odia vel currere, vel latere; ſi odiorum cauſa eſt idonea, ſequetur ſatisfactio prompta pariter & parata. Sin autem, puniatur lingua tertia, quæ & fratres voluerit dividere, & inter amicos jurgia ſeminare.

EPISTOLA CCLVII.

Cuidam Prælato Eccleſiæ Romanæ.

Rogat eum ut impediat ne quidam Clericus Prebendam in ſua Eccleſia obtineat.

INTER initia promotionis meæ, paſſus indignationem & iram, immiſſiones per Angelos malos tanti turbinis impetu dirigui, Pater, ut mihi ipſi tædio eſſem, amicis calicem triſtitiæ miſcerem, inimicis inſultandi materiam darem. Placato tandem placatoque

Domino Papa per Dei misericordiam, post multos labores meos, vix respirare cœperam, cùm ecce quidam inimicus meus, animam meam quærens, à summo Pontifice litteras impetravit, ut eum in Ecclesia nostra recipiam, & ei præbendam quando vacaverit, assignem. Liberate me, Pater, à peste ista obsecro, & supplicate Domino Papæ pro me famulo vestro, Clerico vestro, & si audeam dicere amico vestro, ne addat iterum afflictionem afflicto, & reliquias indignationis suæ, quas extinxisse me credideram, meam suscitet in ruinam. Exaudite, si placet, in hujus tempestatis articulo, etsi non preces meas, saltem preces nepotis vestri, cui ad voluntatem vestram in Ecclesia nostræ præbendam & benevolè promisi, & beneficio donavi. Benivolus est qui promittit, beneficus qui largitur. Quod si donantis hilaritas comitetur, utrumque totum qui recipit, sese debet infundere in gratiarum plenissimam actionem.

EPISTOLA CCLVIII.

Decano Curtracensi.

Conqueritur de quodam qui suum mandatum spreverat.

* TÆDET nos totiens scribere, cùm litterulæ nostræ nec utilitatem vobis conferant nec honorem. Expectans expectavi Presbyterum de Lincellis, & non intendit mihi; aut negligit, aut contemnit. Si negligit, arguendus est; si contemnit, puniendus est. Arguendus per increpationem, puniendus per suspensionem. Utrumque tibi præcipimus, nisi & tu cum eo de negligentia velis argui, aut de inobedientia condemnari.

EPISTOLA CCLIX.

Episcopo Atrebatensi.

Agit de suo ac civitatis statu.

*QUIA de statu nostro placuit vobis inquirere, nihil aliud respondere possumus, nisi quod status civitatis nostræ, casus fortuitos expectat, certat cum incertitudine, pendet ex insidiis fortunæ, cespitat in invio, palpitat in obscuro. Accingimur in muro, & vallo cingimur, similes filiis Israël, qui post transmigrationem muros civitatis dirutæ reficientes, altera manu gladium, alterâ trullam cœmentarii tenebant. In sudore vultus nostri laboramus, terram ejicientes fossorio, & cophino efferentes. Hæc est sollicitudo nostra, dum expectamus qui salvos nos liberet ab hostibus, qui nos undique concludunt, ut nec liberum introitum, nec liberum habeamus egressum.

EPISTOLA CCLX.

Canonicis Parisiensibus.

Mittit epitaphium Mauritii Episcopi Parisiensis, quod iis flagitantibus composuerat.

*DICTUM est nobis quod excitare velitis verecundiam nostram, & rubori nostro non parcentes, antiquo me includere ludo. Onus importabile nobis imponitis, cui non sufficeret Virgiliana gravitas, aut levitas Ovidiana, scilicet ut subscribamus aliquid sepulchro magni Sacerdotis Patris nostri M. Parisien-

sis Episcopi, quod intuentibus memoriam ipsius repræsentet. Si fecerimus, & legentibus ludibrio erimus, & ridiculum audienti. Delirum senem clamabunt, arguent Episcopum imprudentem, qui cum Sacramentis debeat intendere, versiculis pueriliter occupetur. Rursus difficile est Mauritianas virtutes brevi claudi Epigrammate, brevi Epitaphio comprehendi. Ne tamen vobis apparcamus ingrati, compresso interim pudore [b] paucos elegos scribimus, ut ex eis duos aut quatuor, qui vobis magis placuerint, excerpatis. Rogamus & obsecramus in Domino, ut authoris tacito nomine recitentur.

Excisus misero lachrymarum vallis in orbe
Ponitur æterna, [c] *vivus in urbe lapis.*
Doctor & Antistes, [d] *Cathedra condignus utraque,*
[e] *A prima meruit continuare duas.*
[f] *Sana fides, doctrina frequens, & eleemosyna jugis,*
Clamat Parisius non habuisse parem.
[h] *Magnificum structura domus, &* [i] *Fabrica templi,*
Munificum perhibent, advena, pauper, inops.
Horrea pauperibus, & scrinia semper aperta
Exposuit, miseris semper aperta manus.
Pontificem tanti meriti, servumque fidelem,
Serva Mauritium, Virgo Maria, tuum.

[a] *Magno Sacerdoti.*] Id est Episcopo Parisiensi Mauritio. Vocantur enim Episcopi majores Sacerdotes qui præsunt aliis, ipsisque munus consecrationis impertiuntur, suntque dignitate & potestate majores aliis Presbyteris. Obiit autem Mauritius anno 1176. 3. Idus Septembris, quo anno videtur scripta hæc epistola. Sepelitur autem in chori Ecclesiæ S. Victoris meditullio, ubi legitur hoc Epitaphium, sed recentioris notæ: *Reverendus Pater Mauritius Parisiensis Episcopus, qui primus basilicam B. Mariæ inchoavit.*

[b] *Paucos elegos scribimus.*] Versus elegiacos tumulo inscribendos, sed tantum quatuor ex his fuerunt appositi, ut antiqua S. Victoris monumenta testantur in hunc modum.

Doctor & Antiſtes, Cathedra condignus utraque,
A prima meruit continuare duas.
Sana fides, doctrina frequens, eleemoſyna jugis,
Clamat Pariſius non habuiſſe parem.

Hi duo ſequentes fuerunt additi :

Virginei menſis qua tertia prævenit idus,
Splendorem ſepelit nube ſepulta dies.

[c] *Vivus lapis.*] Hoc titulo afficit Mauritium Epiſcopum, ſi quidem Præſules exemplo Chriſti ſunt lapides vivi & angulares, facientes utraque unum.

[d] *Æterna in urbe.*] Alludit ad id quod habetur in Hymno dedicationis Eccleſiæ, urbs Jeruſalem Beata, quæ conſtruitur in cœlis vivis ex lapidibus.

[e] *Cathedra condignus utraque.*] Epiſcopali ſcilicet Pariſienſi, & ſcholari, in qua Doctor eximius publicè Theologiam docebat, de quo ait Chronicon Monachi Altiſſiodorenſis. *Floruit Mauritius Epiſcopus, qui ob induſtriam & litterarum eximiam & diſertitudinem linguæ præcipuam, de infimo magnæ paupertatis, ad Pontificalis evectus eſt apicem dignitatis.*

[f] *A prima meruit continuare duas.*] His verbis innuit Mauritium primum Theologiam fuiſſe profeſſum publicè Pariſiis, quod munus Antiſtes crearus non dedignatus eſt etiam obire.

[g] *Sana fides.*] De ejus fide præclarum refertur exemplum à Rigordo, qui de illo hæc ſcribit : *Quia reſurrectionem corporum, de qua multos peritos tempore ſuo haſitantes audierat, firmiſſimè credebat, cupiens illos ab incredulitate ſua etiam moriens revocare, rotulum ſcribi mandavit hujuſmodi ſcriptum continentem : Credo quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea videbo Deum ſalvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Hunc rotulum in extremis agens, ſuper pectus ſuum extenſum à fidelibus ſuis & familiaribus poni præcepit, ut omnes viri litterati ad ejus ſepulturam in die obitus ſui convenientes, & hanc ſacram ſcripturam legentes, firmiſſimè communem omnium corporum reſurrectionem crederent, & deinceps nullatenus dubitarent.*

[h] *Eleemoſyna jugis.*] Hæc de illo Rigordus, *quidquid in re mancipi habuit, pauperibus erogavit.*

[i] *Magnificum ſtructura domus.*] Ipſe enim Salomonis inſtar domum Dei ac domum ſuam, palatium enim Epiſcopale quod etiam ſupereſt, conſtruxit, ſaltem ejus capellam & aulam peramplam ac ſpatioſam.

[k] *Fabrica templi.*] Conſtruxit quoque elegantem & inſignem

basilicam B. Mariæ, licèt eam fortè non incohaverit nec perfecerit. Quod testatum reliquit Monachus idem Altissidorensis his verbis. *Hic inter præclara opera sua Ecclesiam sui præerat, à fundamentis extruxit, duosque pontes lapideos, alterum super Sequanam, alterum super Matronam.*

EPISTOLA CCLXI.

Hugoni Canonico S. Genovefæ Parisiensis.

Conatur levare mœrorem à morte nepotis conceptum.

SENEX seni, infirmus debili, remotus absenti, consulo, suadeo, suggero, ut sicut habueras consilium in prosperis, habeas solatium in adversis. Obitum nepotuli tui ne plangas, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, quem credimus immaculatum corpore, sic & immaculatum mente, non tam à te recessisse, quàm te ad Dominum præcessisse. Lachrymæ quæ super mortuos funduntur, inanes sunt, & quæ officiunt flenti, ei non proficiunt pro quo fletur. Vellem te mecum esse, & ita me tecum, ut communia nobis essent tam prospera quàm adversa, & utrique solatio esset senectus similis, alterutri delectabilis, & neutri alterius onerosa. Utinam quandoque videamus nos invicem, ut invideamus nulli, & invideat nullus nobis.

EPISTOLA CCLXII.

Guillelmo Archiepiſcopo Remenſi.

Scribit pro Ingelburge Regina, in cujus gratiam ejus implorat opem & auxilium.

* ASSUMPTA pauliſper audaciâ loquar ad Dominum meum, nec tenuitate præſumens, nec puſillimitate diffidens aut diffidens. Non abjiciet me plaſtes lutum ſuum, vaſculum ſuum figulus, artifex opus manuum ſuarum; non abjiciet, inquam, vel à queror querentem, vel à mœreor mœrentem, quem extulit & prætulit, nec à quæro quærentem, nec à mereor merentem. Requiſita eſt non parabola quam propono, cui & compaſſionem debeat benivolus animus, & conſolationem benefica manus. Eſt apud nos pretioſa Margarita, quæ conculcatur ab hominibus, honoratur ab Angelis, digna theſauro regio, digna Palatio, digna Cœlo. [a] Reginam dico, quæ apud Ciſonium quaſi ergaſtulo clauditur, paupertate premitur, exilio relegatur. Plangimus fortunam perſonæ, Deo relinquimus cauſam fortunæ, & exitum cauſæ. Quis enim ſit tam ferrei cordis, lapidei pectoris, quem non moveat in tanta adverſitate puella illuſtris Regum natalibus, inſignis moribus, ſermonibus verecunda; cum Ambroſiana virgine, pulchra facie, ſed pulchrior fide; annis quidem juvencula, ſed animo cana, penè dixerim Sara maturior, Rebecca ſapientior, Rachele gratior, Anna devotior, Suzanna caſtior. Ab his qui de formis mulierum ſolent diſputare, nec deformior Helenâ, nec Polixenâ abjectior judicatur. Quotidianum ſtudium ejus orare, aut legere, aut operi manuum operam dare, Aleam neſcit, teſſeram ignorat, ipſas orationes à

Dania, quam Rex Philippus, animi levitate, aut aliqua cognatione ductus, velut nonnullis placet, incantationibus fascinatus, repudiaverat, ut Matiam Ducis Turingiæ filiam acciperet. De hoc divortio hæc habentur in Memoriali historiarum Jo. à S. Victore sub annum 1198. *Eodem anno Rex Philippus cum nollet sororem Regis Dacorum accipere uxorem suam, admonitus à Papa per Cardinales, Petrus Capuanus eum excommunicavit, consilio prius apud Divionem convocato, & quia aliam inductam tenebat, nec deferens appellationi Regis, regnum Franciæ interdictum est, & hoc in festo S. Nicolai; sed sententia non fuit promulgata usque post natale. Et tunc Philippus misit Nuntios ad Papam, & recessit. Cùm Rex misisset ad Papam, iterum misit in Franciam Octavianum Hostiensem Episcopum, & Ioannem Velitrensem, per quos Rex Philippus Mariam abjecit superinductam, & primam uxorem recepit superficie tenus, non reddens debitum, sed postea iterum dimisit.* Hîc inserendum duxi diploma Summi Pontificis pro interdicto regni, de quo hic agitur, ex MS. S. Martini apud Cisonium descriptum.

BULLA INNOCENTII PAPÆ III.

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, &c.

QUANTO charissimum in Christo Filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem sincerè diligimus inter Reges Catholicos, & Principes Christianos, tantò ampliùs sumus de ipsius salute solliciti, & ad honorem ipsius ferventiùs aspiramus: & quò universas Ecclesiæ sollicitudines principalius nobis incumbit, eò de honestate ipsius sollicitius cogitare tenemur, ne per incuriam vel negligentiam nostram, notam alicujus detractionis incurrat, quæ legitur non habere maculam neque rugam Sane non debet esse acceptio personarum, ut aliter de divitibus & potentibus, aliter de abjectis & pauperibus judicemus, ne sit in manibus nostris iniqua mensura & statera dolosa, si aliter illis, & aliter istis metiamur, aut in alicujus personæ favorem injuriam dicamus, quoniam secundùm Prophetam, Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Nobis enim, immò pro nobis dictum esse novimus, Justè judicate filii hominum; & illud, Diligite justitiam qui judicatis terram, nolite secundùm faciem judicare. Etenim essi personarum acceptores essemus, in illis deberemus personas accipere qui salutem earum peterent, non periculum generarent, eos coër-

de fratrum noſtrorum conſilio irritavit, ut illud humiliter taceamus, quod in tanto negotio juxta canonicas ſanctiones Apoſtolicæ Sedis fuerat requirenda cenſura. Rex ipſe contra interdictum ejuſdem prædeceſſoris noſtri factum ſibi per litteras, & per bonæ memoriæ M. tunc SS. Joannis & Pauli Preſbyterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum, & dilectum filium C. Subdiaconum & Notarium noſtrum, ad hoc ſpecialiter miſſum, diligenter eſt propoſitum & expoſitum, ac etiam publicatum, aliam ſuperinducere procuravit & tenere. Ipſe verò Cardinalis mandati noſtri fidelis & diligens executor, cùm monitis inſtitiſſet, nec proficere potuiſſet apud Regem, videns ſe in vacuum laborare, licèt in Concilio quod apud Divionem vocaverat, idem Rex ad audientiam noſtram, ne contra ipſum procederet, fecerit appellari; quia tamen in tali caſu non fuerat deferendum appellationi, cum & nos appellationis obſtaculum ſuper hoc negotio curavimus inhibere, tandem in totam terram ipſius interdicti ſententiam promulgavit, mandans per litteras ſuas, in quibus & noſtrarum tenorem inſeruit litterarum, Eccleſiarum Prælatis in terra conſtitutis eadem, ut eam & ipſi ſervarent & facerent per ſuas Eccleſias ab aliis obſervari. Quod ſi forſan Epiſcopotum aliquis contra eam venire præſumeret, ab officio Pontificali, cæteri verò cujuſcunque ordinis vel dignitatis ab officio, beneficio & adminiſtratione ſe noſcerent eſſe ſuſpenſos. Omnes autem ad feſtum Aſcenſionis Domini proximè affuturum de inobedientia reſponſuros ad Sedem Apoſtolicam, appellavit. Licèt verò medentis remedium grave ſit interdum ægroto, quia tamen cum opem ſentit medicinæ, fideli Medico aſſurgit in actionibus gratiarum, & eos poſtmodum habet ingratos, qui morbum ejus quaſi patiendo fovent es priùs ei viſi fuerant gratiores: de ipſius Regis converſione ſperamus, cum etſi non plenam & ſufficientem per nuntios ſuos ſatisfactionem obtulerit, eam tamen non penitus aut contumaciter denegavit, in Domino confidentes & in potentia virtutis ejus, quod illos qui illi putant, exceſſum illius fovendo, placere, conſuentes pulvillos ſub cubito manus ejus, & ipſius capiti cervicalia ſupponentes, habebit de cætero viliores, nec nos dante Domino exceſſum eorum relinquemus inultum, ut potè qui graviùs inobedientiæ vitio laborantes enervare non metuunt nervos Eccleſiaſticæ diſciplinæ, cum ſecundùm Prophetam, crimen ariolandi ſit nolle acquieſcere, & ſcelus idololatriæ nolle obedire: illos autem qui tanquam obedientes filii ſe murum pro domo Domini ponere maluerunt, diligentius attendentes quod beati ſunt qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam cum probati fue-

rint, accipient coronam quam repromisit Deus diligentibus se, plenius fovere curabimus & propensius honorare, & cum & nos ipsi pro tam evidenti justitia, si necessitas postularet, non subterfugemus cujuscumque persecutionis subire gravamen, ne, quod Dominus Deus noster avertat, illis meritò compati possemus, de quibus dicit improperando Propheta: Filii Ephrem intendentes arcum & mittentes sagittas conversi sunt in die belli, scandalum non timentes, si quod forsan contra veritatem & justitiam contigit suboriri, ejus exemplo commoniti cui cum dixissent Apostoli, Nescitis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt; respondit, Cæci sunt & duces cæcorum: Monemus itaque fraternitatem tuam & exhortamur attentius, ac per Apostolica tibi scripta mandamus & districtè præcipimus, quatenus prædictam interdicti sententiam à nobis confirmatam publicè nunties, & per totam terram Regis, nonobstante appellatione & exceptione qualibet quæ objici posset, cum nulla tamen objici possit, ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Templariis, Hospitariis & universis Clericis sub præmissa districtione vice nostra præcipias inviolabiliter observari. Sic quod in tota terra illa præter Baptisma parvulorum & pœnitentias morientium, nullum penitus divinum officium celebretur. Id autem tam prudenter & cautè studeas adimplere, quod per nullum omnino valeat impediri, nec etiam præsciti possit donec fuerit publicatum, inserens in litteris tuis tenorem præsentium litterarum, ut nullus occasione qualibet de cætero valeat se excusari, diligenter etiam investigare procures, & nobis per litteras tuas non differas intimare, si qui forsan & qui post publicationem hujusmodi violare præsumpserit sententiam interdicti, ut nos manus nostras in eos aggravemus: nam eos qui hactenus præsumpserunt eidem sententiæ contraire, nostro reservabimus arbitrio puniendos; quia si nobis fructus obedientiæ subtrahitur, nullus parendi locus aliis relinquetur. Datum Laterani 5. Idus Martii Pontificatus nostri anno 3.

Infelix illa Regina sic dimissa, ad Stephanum nostrum confugit, qui ei apud Cisonium Monasterium Canonicorum Regularium suæ Diœcesis Tornacensis paravit hospitium, ubi à sæculi curis & pompis curiæ semota, Deo & orationi vacabat. Piam ejus vitam, inopia tamen & ærumnis afflictam, apud Guillelmum Remensem Archiepiscopum ipsius Regis avunculum, diserte hic exponit author noster, opemque ejus postulat, ac si fas est dicere, stipem emendicat pro Regina inope, & in extremis redacta angustiis.

Regnum

[b] *Regum Martyrumque progenies.*] Etat enim filia Vadelmari Daniæ Regis, filii Canuti, Nepotis S. Canuti Regis & Martyris, cujus feſtum recolitur in Eccleſia die 19. Januarii, ut patet ex ſerie genealogica Regum Daniæ.

EPISTOLA CCLXIII.

Eidem Remenſi Archiepiſcopo,

In perſona ejuſdem Reginæ.

Rogat ne patiatur ſui matrimonii diſſolutionem, & non cogatur ad alias convolare nuptias, & in alienas manus devenire.

* IN ratione & exceſſu calculi beneficiorum veſtrorum, Pater, anima mea quantum ad condignas gratiarum actiones, & non ſufficit affectu, & deficit intellectu. Verè Dominus reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, qui per gratiam ſuam vobis inſpiravit, ut juvetis puſillanimem, refoveatis flebilem, conſulatis exuli, ſoli ſitis ſolatio, ne tantæ calamitatis impetus, in me famula veſtra, calamum quaſſatum conterat, & lignum fumigans perextinguat. Beneficia veſtra ſuperabundant, & merita ſupplicis excedunt & vota, cùm alium qui vobis retribuat non expectetis, niſi Deum; & alii, qui vobis diſſuadeat, facilem non præbeatis auditum. Non permittat, quæſo, Dominus meus in hoc miſericordiæ ſuæ curſu, [a] inter alienas manus me devenire, ne ſi fortè, quod abſit, accideret, foret mihi ruina, non caſus; præcipitium, non deſcenſus. Interim mitto vobis de parvo theſauro parva munuſcula, non quaſi meritoria gratiæ veſtræ, ſed quaſi [b] commonitoria fortunæ meæ.

Eo fine videtur ſcripta, ut grates rependat eadem Regina Archiepiſcopo Remenſi de auxilio, quod ſibi in extremis anguſtiis po-

ſitæ præſtit rat, ſicut eum per epiſtolam ſuperiùs ſcriptam rogaverat, in qua apparet ipſam etiam alimentis ad vitam ſuſtentandam neceſſariis caruiſſe.

a *Inter alienas manus.*] Videtur ab ipſo expetere, ut non ſinat matrimonium ſuum cum Rege initum irritum declarari, ne ad ſecundas & alienas nuptias convolare cogatur, quod tutâ fieri poſſe conſcientiâ diffidens, ut grave malum formidabat.

b *Commonitorium fortunæ meæ.*] Munera illa exigua quæ mittebat, & Regiæ munificentiæ non congrua, tenuem ac humilem ejus ſortem arguebant.

EPISTOLA CCLXIV.

Amico ſuo filio Cancellarii Curiæ Romanæ.

Poſtulat ut patrem ſibi reddat in quodam negotio propitium.

QUONIAM ſuffragio juſtæ pœnitentiæ juvari deſidero, procidens ad pedes veſtros, paratus ſum tam vobis quàm nepoti veſtro ſervire, ſubeſſe, obedire. Indulgete mihi, obſecro, juvate puſillanimem, & auxilii conſiliique manum porrigite, quia tempus miſerendi ejus, quia venit tempus. Abſorbeat indignationem clementia veſtra, liberalitas rancorem comprimat, renovet amicitiam gratia, non meritum. Veteres amicitiæ nec contemptu abjici debent, nec faſtidio premi: convaleſcere, non perire: augeri volunt, non minui. Harum commercio ſic aliquando juncti ſumus, ut alter alteri vellet & in adverſis compati, & in proſperis congaudere. Hac fiduciâ monitus & motus, obſecro te per illam antiquam mutuæ ſocietatis & dilectionis copulam, ut patri tuo ſacræ urbis Cancellario, viro quem diligimus in Chriſto, preces inſtantes pro me porrigas, quatenus negotium quod ei per litteras ſignificavi, & benevolè ſuſcipiat, & beneficè pertractet. Conſilio ſuo liberet me ab homine iniquo & doloſo, qui cum amicis meis me proſequens & inſe-

ſtans, ſanguinem meum ſitit, & pacem turbare non deſiſtit.

EPISTOLA CCLXV.

Cuidam Prælato Regulari.

Monet ut culpas in decurſu ſuæ viſitationis deprehenſas diligenter examinet & corrigat.

BONI Paſtoris intereſt curam gregis ſibi à Deo commiſſam tanto mentis affectu ſuſcipere, ut religiosè viventes, non ſolùm poſſit in ſuo ſtatu conſervare, verùm etiam exemplo ſuæ converſationis & famæ ad ſummum apicem religionis promovere. Hinc eſt quod miror, nec ſatis admirari ſufficio quæ neceſſitatis occaſio, quæ vos feſtinatio, gradu tam citato per partes noſtras compulit tranſire, nec ad domus noſtræ hoſpitalitatem declinare, ut præſentiâ veſtrâ exhilarati, conſilio roborati, auxilio ſuffulti, quod minùs ordinatè geſtum fuiſſet corrigeremus, & quod minùs decenter ornatum, ad gradum perfectionis perduceremus. Igitur Paternitatem veſtram imploramus, ut onus quod zelo juſtitiæ & inſtinctu divini amoris ſuſcepiſtis, meliori fine concludatis, ut Congregationes fratrum noſtri Ordinis viſitantes, culpas diligenti ſcrutinio examinetis, examinatas corrigatis, correctas immutetis, ut quotquot veſtræ diſcretioni commiſſi ſunt, ante tribunal Judicis immutatos inveniatis.

EPISTOLA CCLXVI.

Amico ſuo.

Monet ut caveat ne damnum aliquod à nepotibus ſuis patiatur.

NOVERIT veſtræ dilectionis Diſcretio, me pro pace patriæ & ſtabilitatem noſtræ Eccleſiæ, modis omnibus, quibus potui, laboraſſe, nec in bono pacis firmiter adhuc reſtitui potuiſſe ; ſiquidem nepotes mei in auxilio Domini H. fiduciam concipientes, & ideo ſuperbo oculo incedentes, & odio inſamabili me perſequentes, terram meam devaſtare conjuratione perfida conjuraverunt ; & quia invidorum relatione & ſuſurrone detrahentium fidelitati veſtræ innumeram pecuniam apud vos me repoſuiſſe autumant. Timeo ne primum belli congreſſum, quod Dominus avertat, ſentiatis. Quapropter Dilectioni veſtræ ſupplico, quatenus omnia veſtra ſupellectilia, quibus ad præſens non indigetis, in ſecretiori loco reponatis, ne ſi fortè venerit hoſtium incurſus, in pauconum amiſſione conſolationem recipiatis.

EPISTOLA CCLXVII.

Electo Aurelianenſi.

Congratulatur de ejus electione.

SONUIT in auribus noſtris jocundus ſermo, & omni acceptione dignus ; verbum breve magnam nobis infudit lætitiam. Decanus electus eſt in Epiſcopum. Duodecim ſyllabæ ſunt, Apoſtolico clauduntur nu-

mero, Sacerdotem noſtrum computandum ſignificant inter Apoſtolicos Sacerdotes. Gaudeat Aurel. Eccleſia, quam perſonarum penuria non coëgit, ut ab aliis Eccleſiis emendicatum mutuaret Antiſtitem. Quem nutriverat à puero, quem produxerat in viam perfectam, quem diſciplinis erudierat Eccleſiaſticis, aſſumpſit ſibi ſufficiens de gremio proprio, & capiti ſuo ſuperponens, de Filio fecit Patrem, non ignotum moribus, non alienum provincia, [a] non degenerem natalibus, & juſtas expertum ſollicitudines, & injuſtæ diſſolutionis expertem. Revera non militavit alienis ſtipendiis, dignus ut in Eccleſia illa præeſſe debeat, in qua conſueverat & prodeſſe. Gaudeat & Electus ipſe, cui congaudeamus & nos, & gaudium noſtrum nemo tollat à nobis, vel invidiâ murmurans, vel malitiâ perſequens, vel detractione mordens. Annexum eſt onus honori; ſicut grave laboribus, ſic & gravidum Sacramentis. Intelligat Dominus & amicus noſter quod dicimus: dabit enim ei Dominus in omnibus intellectum. Commendabilem proteſtamur Epiſcopum temporibus noſtris, qui & ab illicito contactu ſeſe ſervaverit alienum. Augeat vobis Deus gratiam ſuam, & attollat virtutibus quem extulit dignitate. Interim, Pater optime, beatum deceſſorem veſtrum ſanctum Evurcium, & ipſius Eccleſiam, felix ſucceſſor, honorate, diligite, & colite; frequenter cogitantes quia [b] unde aſſumptus eſtis ad Cathedram, [c] illic abſumendus eritis in ſepulchro. Munuſculum vobis mittimus de remotis partibus nobis miſſum, [d] baculum Paſtoralem cypreſſinum, officio veſtro & qualitate myſterii congruum, & quantitate miniſterii condignum.

Renunciatus eſt Hugo Epiſcopus anno 1190. quo gratulatoriam hanc ipſi miſit epiſtolam Stephanus Tornacenſis.

[a] *Non degenerem natalibus.*] Fuit enim nepos Manaſſis de Garlanda ex illuſtri Garlandorum familia progenitus.

[b] *Vnde assumptus estis ad Cathedram.*] Episcopi Aurelianenses electi antequam urbem ingrederentur, pro adipiscenda Ecclesiæ suæ possessione adibant Ecclesiam S. Evurtii olim extra muros sitam, à qua solemni pompa ad basilicam S. Crucis deducebantur, ut nunc etiam observatur.

[c] *Eritis in sepulchro.*] Elegerat, ut ex his colligitur, sepulturam in Capitulo S. Evurtii juxta tumulum avunculi sui Manassis, qui in meditullio ejus jacet.

[d] *Baculum Pastoralem Cypressinum.*] Fortè eundem quem sibi miserat Abbas Silvæ majoris.

EPISTOLA CCLXVIII.

Cuidam Abbati.

Arguit ipsum, quod equum minus elegantem miserit.

PETIERAT à vobis Dominus Remensis equum, & vos ei misistis asellum, unde non tam de munere, quàm de muneris auctore cogimur admirari. Considerare debueratis non qualem vos mitteretis, sed qualem Dominum Remensem deceret accipere. Vobis ergo eum retrommittimus, vos & equum vestrum æquo pretio æstimantes.

EPISTOLA CCLXIX.

Lambino Morinensi Episcopo.

Agit de translatione [a] *Abbatis de Sunebecca, in Abbatiam S. Bartholomæi de Ekout.*

COMPENDIOSE nobis apud Compendium respondistis, super translatione Abbatis de Sunebeca, ut revertatur in domum suam unde exivit: sed in dispendium nostri laboris, sicut audivimus, dicitis vos hujus promissi memoriam non habere. Absit, ut tam

capacem tenacemque memoriam veſtram paucorum dierumdecurſus obruerit, cui nondum ſenectus invida parit oblivionem, nec ignorantia ſtupida negligentiam parat. Rogamus Dominum, ſupplicamus amico, conſulimus parem, ut in præſente negotio nobis conſulat, & rogatus eroget, & ſupplicantis defectum ſuppleat, vicem à nobis recepturus non ſolùm in conſimili caſu, ſed etiam in his, ſi fieri poteſt, quæ pendent ex inſidiis fortunæ, ſuſcipiat benignè preces noſtras. Attendite neceſſitatem pauperis Eccleſiæ S. Birtholomæi, juxta quam materna ſuxiſti ubera, paterna ſumpſiſti fomenta, fraterna ſuſcepiſti ſolatia, & ſine dilatione prædicto viro præcipiatis, ut electionem de ſe factam ſuſcipiat, & quaſi in ventrem matris ſuæ iteratò introïens, cogatur ex ea renaſci, & officium patris exhibeat, quæ ſibi beneficium matris exhibuit & fomentum. Valete.

[a] *Abbatis de Sunebecca.*] Hæc Abbatia ſita eſt propè Ipras, ad cujus Diœceſim nunc ſpectat. Lambinus hic Morinenſis Epiſcopus erat oriundus ex civitate Brugenſi, ſiquidem vocat eum alibi Lamb. de Brugis. Nec erit abs re hîc referre epiſtolam Abbatis de Sunebecca ad Priorem quemdam Hoſpitalium in Polonia, in hæc verba.

Domino B. Hoſpitalis Hieroſolymitani in Polonia atque Pomerania Dei providentiâ Procuratori.

Jo. dictus Abbas de Sunebecca & ejus puſillus grex. Salutem & orationes in Chriſto.

LItteris veſtris, ex quibus Hoſpitalis veſtræ vigorem & honoris profectum accipimus, plenæ gratulationis repleti ſumus affectu: unde licet in Eccleſiæ noſtræ ruina relevanda, quæ caſu flebili integritatis ſuæ diſpendium grave accepit, plurium expenſarum pœnas exſolvimus, petitionem tamen veſtram non veriti admittere per fratrem Almarigum ſpecialiter à vobis deſignatum, de Brachio S. Cæſarii diligentiam veſtram certificamus. Sciatis igi-

tur quia Brachium ipſum argenteo Brachio diligenter impactum, & decenter apud nos habetur ornatum : interim quia varius eſt hujus vitæ eventus, poſſet quidem prædictus Frater in via, quod abſit, rapi de medio. Si aliqua nobis munificentia veſtra mittere decreverit, quid, quantum, & ad quid, ea delegatis litteris intus bullatis optamus nobis ſignificari, quarenus nobis fratribus & amicis veſtris liberalitas veſtra erga nos clarius eluceſcat. Valete.

[b] *Eccleſiæ S. Bartholomæi de Ekout.*] Erat Canonicorum Regularium in urbe Burgenſi, in qua Abbas ille de Sunebecca habitum religioſum ſuſceperat. At civitas Burgenſis in Diœceſi Tornacenſi conſtituta erat.

EPISTOLA CCLXX.

Innocentio Summo Pontifici.

Rogat ut tueatur privilegia Eccleſiæ S. Genovefæ.

ECCLESIA [a] B. Genovefæ Pariſienſis ſpecialis Filia veſtra, BB. Dionyſii & Germani Soror germana, contriti cordis, & humiliati ſpiritus ſacrificium vobis offert, & lachrymæ ejus maxillis ejus. Contra libertatem & dignitatem ipſius, quam à ſancta Romana Eccleſia Matre ſua priſcis temporibus obtinuit, [b] novus Pariſienſis Epiſcopus nova prætentat argumenta conflare, quæſtiones ſcrupuloſas intexere, in capite & in membris ſub ſpecie prælationis juriſdictionem, quam nec oportet, nec licet, uſurpare. Propter hæc & alia gravamina multa, quæ ſuſtinere nec poteſt, nec debet, devotus Filius veſter ejuſdem Eccleſiæ Abbas accedit & procidit ad pedes veſtros, ut privilegia ſanctæ ſedis Apoſtolicæ Beatæ Virgini à deceſſoribus veſtris indulta & conceſſa, & à tantis authoribus vallata & munita, firmiter obſervari faciatis, ne prævaleat homo adverſus divinam & Apoſtolicam Sedem, nec per inſolentiam adverſus Filios veſtros gaudeat inimicus. Tres ſpeciales filias veſtras circa & prope Pariſ.

urbem ſacro Trinitatis numero connexas, ſcilicet Eccleſiam S. Dionyſii, S. Germani, Sanctæ Genovefæ, ſuper quas invocatur ſpecialiter nomen veſtrum, dolentes vident & invident adverſarii noſtri, & triplicem funiculum fraternæ charitatis noſtræ non facile rumpi poſſe ſcientes, conantur imminuere, lædere, conculcare, incruſtare. Suſcipite, Pater, Filium veſtrum, & exaudite preces ejus; ſuſcipite & fovete viſcera noſtra, in eo qui de vobis ex priſtina ſocietate ſcholari & notitia ſpecialiter confidit: ne ſi fortè, quod abſit, aliquam à vobis paſſus fuerit repulſam, dicatur ab invidis cum cachinno & riſu, *Ecce quomodo amabat eum.* Juſtum eſt quod poſtulat, tanquam qui pro patria pugnat, pro libertate decertat.

[a] *Eccleſia S. Genovefæ ſpecialis filia veſtra.*] Dicitur ſpecialis filia Sedis Apoſtolicæ, quia ipſi eſt immediatè ſubjecta; appellatur autem ſoror Germana Eccleſiarum ſancti Germani & ſancti Dionyſii, quia eodem fruebantur privilegio, & eundem Patrem agnoſcebant & Paſtorem, ſummum ſcilicet Pontificem.

[b] *Novus Pariſienſis Epiſcopus.*] Odo ſcilicet de Soliaco, Archembaldi Soliaci Toparchæ & Matildis Balgenriacenſis filius fuit, & ad Epiſcopatum Pariſienſem aſſumptus poſt deceſſum Mauritii anno 1196. qui cùm vidiſſet terras S. Genovefæ ſanctique Germani intra mœnia urbis recenter conſtructæ, eſſe incluſas, non potuit ferre duos Abbates juriſdictionem Epiſcopalem exercere in propria urbe, ſeque in ea ſpiritali jure privari. Itaque nova quotidie in eorum parochiis molitus eſt, eoque devenit, ut parochiam de Monte feriret interdicto: exinde gravi mota controverſia coram Summo Pontifice Innocentio III. ipſe Joannes Abbas S. Genovefæ Romam profectus eſt, ut jus ſuum tueretur coram ipſo Papa, cujus condiſcipulus quondam extiterat, ipſique hanc Epiſcopi Tornacenſis detulit epiſtolam. Epiſcopus verò Pariſienſis ad eum miſit Magiſtrum Petrum de Corbolio Canonicum Pariſienſem, olim Innocentii didaſcalum, ut cauſam ſuam defenderet; tandem intervenit illa ſententia quæ habetur inter Decretales cap. olim de reſtitutione ſpoliatorum. Nam cum Epiſcopus conqueſtus fuiſſet ſe ab Abbate ſuo jure in Parochia de Monte fuiſſe ſpoliatum, petiiſſetque id ſibi reſtitui,

ſententia declaravit, *quia non fuit aliquo modo probatum quod eo tempore quo ſententiam interdicti Epiſcopus ipſe protulit, poſſeſſionem in ipſos juris Parochialis haberet, vel priùs habuiſſet, reſtitutionem ei de jure adjudicare nequivimus, cum non conſtiterit ipſum fuiſſe aliquatenus ſpoliatum.* Tamen ut pacis fœdus inter ſe initent, compoſitionem fecerunt Odo Epiſcopus Pariſienſis & Joannes Abbas S. Genovefæ ſuper juribus Parochiæ de Monte anno 1202. quod etiam fecerunt poſtea Abbas & Monachi S. Germani Pariſienſis.

EPISTOLA CCLXXI.

Cuidam Principi.

Ab eo petit, ut non facilè fidem adhibeat de ſe ſiniſtrâ referentibus.

CHARITAS, quâ nobilitatem veſtram ab initio dilexi, nullatenus in me frigeſcit, ſed ſubſequentibus & præcedentibus in me beneficiis veſtris, magis ac magis inardeſcit; unde Excellentiam veſtram rogando moneo, & monendo rogo, ut ſi quid ſiniſtrum me adverſum vos vel veſtros feciſſe vel dixiſſe ſuggeſtum fuerit, nullatenus credatis; nec quidquam quod ira dictante ſervientes veſtri poſtulent, ad præſens ſtatuatis. Cùm autem Deo poſtulante ad nos veneritis, tunc omnia pleniùs addiſcetis, quia ſecundùm audita ſanius conſilium capietis. Valeat veſtra Celſitudo, & non deſiſtat à bono propoſito. Valeat & vivat per longa tempora virtus & gloria veſtra.

EPISTOLA CCLXXII.

Summo Pontifici.

Agit de controverſia orta inter Canonicos Regulares Eccleſiarum de Seclinio & Phalempino.

* ALTISSIME Pater & Dómine, penes cujus regimen Dei providentia collocare dignata eſt Petri Naviculum, ne ſub variis fluctuaret periculis, Apoſtolatus veſtri dignitatem flexis cordium & corporum genibus humiliter imploramus, ut quod noſtro piæ devotionis geſtum eſt officio, id irritum ne revocetur; ſi quidem cauſam quæ vertebatur inter [a]Canonicos Seclinienſes, & [b] Canonicos de Phalempin, ſuper quadam decima, noſtræ obedientiæ commiſiſti terminandam: nos verò honorem obedientiæ proſequentes, diverſis partibus in noſtra præſentia citatis ordinatè, allegationibus diligenter adhibitis, atteſtationibus examinatis accuratè, ordine canonico proceſſimus; veritate tandem cognita, ſub multimoda maturitate conſilii, ſub virorum authenticorum approbatione, ſub juris peritorum audientia, Canonicis de Phalempin decimam poſſidendam, ſicut ab antiquis temporibus poſſiderant, adjudicavimus. Qua in re Paternitatem veſtram imploramus, quatenus quod conſcientiâ bonâ à nobis judicatum eſt, in perpetuum indiſſolubiliter teneri faciatis, ne ruborem & maculam contrahat noſtri ſinceritas judicii.

[a] *Canonicos Seclinienſes.*] Siclinium Collegium habet Canonicorum ſæcularium in Diœceſi Tornacenſi, quod fundatorem agnoſcit D. Eligium Epiſcopum Noviomenſem ac Tornacenſem, qui ad cultum B. Piatonis Martyris inibi jacentis inſtituit Clericos, qui divinum perſolverent officium. Accipe epiſtolam ab Innocentio III. Stephano noſtro ſcriptam, ubi de hoc Collegio mentio.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei,

Stephano Episcopo & Cantori Tornacensi.

VERUM quoniam à R. Syclinensi Canonico Joanni de Bethunia quædam objecta fuerunt, multitudo videlicet tam dignitatum quàm Præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium, cui nondum finem imponens, contra definitionis nostræ tenorem & Lateranensis Concilii statuta ad obtinendam præposituram Syclinensem se ingerit & ingessit, & quod die intrusionis suæ ante confirmationem præsumpserit ministrare, sicut & post confirmationem cassatam mandamus quatenus si inveneritis prædictum J. habere plures alias dignitates atque Præbendas, aut aliquid aliud præmissorum, quod ad cassationem ejus sufficiat, inveneritis esse verum, & super jam dicta præpositura silentium imponatis, ab impetitione ejus Syclinensem Ecclesiam absolventes, cum multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia, non debeant tolerari.

[b] *Canonicos de Falempin*] Falempinum Abbatia Ordinis Canonicorum Regularium fundata à Susuvalone Castellano Insulensi, in Diœcesi Tornacensi, in honorem B. Christophori Martyris, *ut ibi stabiliret pauperum Christi Clerimoniam*, sicut legitur in instrumento ejusdem fundationis anni 1039. imperante Rege glotiosissimo Henrico.

EPISTOLA CCLXXIII.

Summo Pontifici Innocentio III.

Scribit de lite inter duos Canonicos Seclinienses.

*LITTERIS vestris nobis significastis, quod diligenti inquisitione controversiam quæ jam pridem inter R. & I. Canonicos Seclinienses ventilata est ab ejusdem Ecclesiæ Canonicis, investigaremus; mox verò tenorem mandati vestri plenius prosequentes, Canonicos Seclinienses convocavimus, & convocatos ex parte vestra admonuimus, ut de prædicta controver-

ſia nos certificarent, & certificatos, quid vobis renuntiaremus, inſtruerent. Prædicti verò Canonici ſuper hoc minus inſtructi, ex reſponſione ſua intimarunt, jamdudum quamdam controverſiam inter R. & I. ortam fuiſſe; ſed quæ foret controverſia, ſe penitus ignorare. Et quia ſuper hoc minùs ſufficienter inſtructi ſumus, minùs plenè vos inſtruere poſſumus.

EPISTOLA CCLXXIV.

Guillelmo Archiepiſcopo Remenſi.

Se excuſat à Sacro Catalaunenſis Electi.

* MULTA ſenem circumveniunt incommoda; Dominum meum rogo, ne projiciat me in tempore ſenectutis meæ cùm deficit virtus mea. Erexiſtis humilem de pulvere, [a] de ſcabello ſublimaſtis ad Cathedram, [b] de grege puſillo tanquam de poſt fœtantes accepiſtis me, & in millia millium præteciſtis. Hæc ſunt deambula ſecreta cogitationum mearum, diurni diſcurſus affectuum, nocturna revolucra ſomniorum vigilanti applaudunt, dormientem delectant, triſtem deliniunt, pnſillanimem conſolantur. Inter hæc timor & tremor venerunt ſuper me, prope jam tremulum ſenem, in duabus citationibus veſtris, & tertia tanquam peremptoria à Domino Rege facta. Prima ad jocundum feſtivumque Domini mei & amici chariſſimi, [c] Cathalaunenſis Electi, ſacrum Remis, Dominica qua cantatur, *Oculi*. Secunda, ad ſolemne colloquium Domini Regis, Dominica qua cantatur, *Lætare*, juxta [d] vallem de Rodolio. Tertia Pariſius, Dominica qua cantatur, *Iſti ſunt dies*, propter cauſam ad quam Dominus Rex ſub multa atteſtatione & adjuratione me citavit. Pater, in Septuageſima, ſi bene reco-

lo, [g] ſeptuageſimum annum biennio minùs complevi, qui numerus annorum à Pſalmiſta præfigitur ſenectuti. Non erubeſco vobis exponere infirma & infima mea, ſigna proximæ diſſolutionis prænuntia, defectus ſenſuum & membrorum, compagum quoque & medullarum, quæ quanto diutius & frequentius ſuſtinuerunt huc uſque labores, tanto rarius nunc appetunt, & difficilius admittunt. Parcite, Pater, obſecro, mihi famulo veſtro, quoniam ad obſequium veſtrum ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Certus ſum quia ſine magno diſpendio corporis mei ſine detrimento ſalutis meæ, laborem iſtum nunc ſuſcipere non poſſum, nec ſuſtinere. Si currere incipiam, non comprehendam; ſi iter aggrediar, deficiam in via. Significet mihi, ſi placet, benivola & benefica gratia veſtra ſuper his voluntatem veſtram, quam ſi plenè cognovero, paratus ſum pro mandato veſtro & in carcerem & in mortem ire.

[a] *De ſcabello ſublimaſtis ad Cathedram.*] His verbis liquidò patet epiſtolam iſtam Guillelmo Remenſi Archiepiſcopo fuiſſe ſcriptam, ejus ſiquidem operâ Stephanus noſter ad Tornacenſem Cathedram & Epiſcopatum evectus fuit.

[b] *De grege puſillo.*] De regimine ſcilicet Abbatiæ Canonicorum Regularium S. Genovefæ Pariſienſis, cujus Abbas per 15. aut ampliùs annos extiterat.

[c] *Catalaunenſis Electi.*] Is erat Gerardus de Duaco, qui ſucceſſit Rotrodo anno 1203. ut videre eſt apud Alberici Chronicon, quo quidem anno 1203. Stephanum noſtrum fato functum fuiſſe inde colligitur.

[d] *Vallem de Rodolio.*] Fortè *Rueil* in Bria, ubi extat inſignis Prioratus Ordinis Cluniacenſis.

[e] *Eccleſiam de Kala.*] Vulgò *Chelles*, eſtque Abbatia Monialium S. Benedicti in territorio Pariſienſi à S. Bathilde Regina uxore Clodovei ſecundi Regis fundata.

[f] *Epiſcopum Pariſienſem.*] Tunc temporis Odo de Soliaco Eccleſiæ Pariſienſi præerat.

[g] *Septuageſimum annum biennio minùs.*] Ex hoc textu colligere eſt quod anno 1135. Stephanus primam hauſit lucem: ſi enim

1203. quo mortuus est, 68. agebat annum, consequens est ipsum anno 1135. fuisse natum.

EPISTOLA CCLXXV.

Rogat ut se ab eodem sacro excusatum habeat ob infirmam ætatem.

*EX multis incommodis, quæ circumveniunt senem, duo præcipuè me molestant, debilitas membrorum, & assiduitas morborum : accedit tertium, cui succedit & quartum. Hinc sterilitas rerum, inde tenuitas expensarum, sub hac fragili quadratura minùs proficiens ad Sacrum Domini Cathalaunensis, quod in octava Pentecostes futurum audivi, non ero sufficiens, si fuero profecturus : proinde Dilectioni tuæ, de qua semper confido, supplico, ut voluntatem Domini mei diligenter explores, utrum sine offensione ipsius à tanto labore remanere potero immunis ; & si necesse fuerit, humiliter implores, ut det mihi quiescendi licentiam, qui totiens expertus sum frequentiam laborandi. Rescribe mihi modica schedula super hoc voluntatem Domini mei.

EPISTOLA CCLXXVI.

Guillelmo Archiepiscopo Remensi.

Ejus votis obtemperans, scribit se prædicto Sacro mox adfuturum.

*FLAGELLAT me conscientia timidum, confirmat dubium, mutat consilium, revocat excusationes, quæ sollicitabant infirmum, ut Deo volente festinus accingar ad festum, quo gratulentur qui aderunt, &

qui abierunt, erubescant. Ingratudinis reus ero, nec minùs insipientiæ possum argui; si oblitus fuero. Domini mei Cathalaunensis Electi; si expertem me fecero tanti gaudii, qui aliquando expertus sum, & tanti gratiam viri, & tanti gloriam Sacramenti. Armabit me fiducia contra valetudinem; animabit me spes contra senium; patria labores excutiet; longanimitas franget metum; in cursu juvenis ero, in conscensu senex, in utroque sollicitus, in neutro indevotus. Movent ad hæc & monent verecundæ obedientiæ debitum, & [a]consecrandæ personæ meritum, [b]videndi consecrantem desiderium, ut hæc tria cooperentur in bonum, & unum proficiant in augmentum. Præterea, Pater Sancte, si instituendis in Ecclesia nostra foraneis foris feci, quia sine assensu vestro consensum præbui; supplex veniam peto tanquam Aaron coram Moyse prostratus; quoniam sicut ille clamoribus populi coactus vitulum conflavit aureum, ita & ego ammonitionibus capituli compulsus, meum non denegavi consensum. Sciat autem Paternitas vestra de Sacramento à Laurentio Clerico vestro facto, quia nec ego consului ut faceret, nec interfui cùm juraret. Quidquid enim disposueritis, & dispositionem sequi paratus sum, & obsequi disponenti.

[a] *Consecrandæ personæ meritum.*] Scilicet Gerardi de Duaco Electi Catalaunensis.

[b] *Videndi consecrantem.*] Guillelmum Archiepiscopum Remensem, Patronum ac amicum suum.

EPIST. CCLXXVII.

EPISTOLA CCLXXVII.

*Abbati & Capitulo Sylvæ majoris,

Communes orationes in Domino.

Eorum precibus morem gerens scribit se officium proprium in festo S. Geraldi recitandum, scripturum.

ACCESSIT ad nos juvenis quidam ex parte vestra, expeditus sermone, & eruditus scientiâ, Magister A. rogans ardenti commonitorio precum, ut beato Geraldo Confessori & Patrono vestro, qui nuper ab Ecclesia Rom. in numero Sanctorum canonizatus est, aliquos labiorum nostrorum vitulos offeramus, quibus & tanti viri prædicemus gloriam, & ipsius gratiam mereamur. Rem novam & insolitam nobis injungitis, quam si fortè aggressi fuerimus, & legenti erit fastidium, & ridiculum audienti. Senem delirum arguent, Episcopum clamabunt fatuum, qui omissis interim Sacramentis Ecclesiasticis, & debitâ Parochianorum suorum curâ, novis modulis aptando verba incomposita, videbitur insanire. Quandoque lusimus metro, forsitan & prosa: nec lusisse pudet, sed nunc incipere ludum. Verùm quoniam charitas omnia vincit, sepositis interim negotiosis occupationibus aliis, simile studium suscitare curabimus, & Deo volente vestris orationibus & prædicti Confessoris precibus adjuti, stylo balbutienti tentabimus implere quod petistis. Rideat qui voluerit; excusabit nos conscientia bona & fides non ficta.

* *Abbati & Capitulo de Sylva.*] Sylvæ majoris Monasterium Ordinis Benedictini, vulgò *Selve majour*, situm est in Diœcesi Burdegalensi, fundatumque fuit à B. Geraldo seu Gerardo sancti

Arnulphi Sueſſionenſis Epiſcopi diſcipulo, anno 1077. ut legitur in Chronico Malleacenſi. Cùm autem propter vitæ ſanctitatem inter Divos relatus fuiſſet Abbas Sylvæ majoris ſcripſit Stephano Tornacenſi Epiſcopo, rogans eum ut componeret officium in die feſti ejuſdem Beati decantandum. Hac epiſtolâ ab eo munere excuſat ſe Stephanus, ſcribitque ad Archidiaconum Burdegalenſem epiſtolam ſequentem 278. quâ illi, ut magis edito, & in hoc ſcribendi genere verſato, iſtam provinciam committit. Nihilominus victus precibus Abbatis, officium B. Geraldi tandem compoſuit, ut colligitur ex epiſtola 279. qua illi grates rependit, cujus fragmenta quæ ad nos pervenerunt, in hujus operis calce dabimus.

EPISTOLA CCLXXVIII.

Archidiacono Burdegalenſi.

Invitat eum ad prædictum Officium componere.

VENERABILIS Abbas Silvæ majoris, audito quod cùm eſſem Pariſius in ſcholis conſtitutus, quando me affabilitate veſtra & notitia dignum judicaſtis, has ſupplicatorias ad Majeſtatem veſtram impetravit. Licèt autem præſumptuoſum, imò ridiculoſum videatur, ſi ſervus domino, Davus, Oedipo, puer elementarius viro ſapienti loqui audeat: poſtulatâ tamen, atque utinam impetratâ, genicülariter veniâ, in pudore & tremore factus ſicut mutus & non aperiens os ſuum, in penna & ſcedula veſtræ balbutiens ſupplico Majeſtati. Sanè beatus Geraldus de partibus Gallicanis trahens originem, cujus vita coram hominibus laudabilis floruit & ſpecioſa, precioſaque mors in conſpectu Domini ſignis atteſtantibus radiat, & miraculoſa refulget. Qui ad partes Burdigalenſes accedens, Monaſterium Sylvæ majoris & à primo lapide fundavit, & regularibus diſciplinis reformavit: hoc anno à Domi-

no Papa Romæ, debita Miſſarum ſolemnitate authenticatus, in catalogo Sanctorum meruit adſcribi. Qualiter autem per Dei gratiam in prædicto Monaſterio ſuper communes regulas Monachorum ordo vigeat & ferveat, præconio famæ fideliùs & efficaciùs, quàm ſtyli officio, veſtra Magnitudo poterit edoceri. Verùm, quia oleum effuſum eſt nomen veſtrum, & talentum ſcientiæ veſtræ abſcondi non poteſt, immò tanquam luminare majus per totum corpus Eccleſiæ diffunditur, & in odore labiorum & ſermonum veſtrorum ſenes cum junioribus currunt : poſtulat Abbas prædicti Monaſterii, & totus Conventus, proclamat pedibus veſtris effuſa tota Diœceſis Burdegalenſis, ſecundùm gratiam ejus quæ data eſt vobis, in antiphonis ſuper Pſalmos, & in reſponſoriis ſuper Lectiones, & in proſa & collecta ad Miſſam officiari, ut præter ſuffragia Eccleſiæ quæ vobis perpetuò debebuntur, memoria veſtra perpetua vigeat & vivat benedictione. Quamvis autem in publica commoda videantur peccare quî manus veſtras tot actionibus implicitas, aures tot debitas & obligatas negotiis avocare contendunt : Incurvamini tamen, pie Pater, ſumpto atramento & calamo in laudibus & canticis beati Geraldi, & in obſequium illius modicum tempus indulgete, ut ſi quid maculæ in ſecularibus carminibus quandoque ludendo contraxiſtis, nunc opportunitate vobis oblata, laborum veſtrorum Domino & beato Geraldo offerentes, devotiùs emendetis. Bene valeat ſemper & ubique Reverenda Paternitas veſtra.

[a] *Davus Oedipo.*] Tritum apud antiquos proverbium, Davus ſum non Oedipus, id eſt ignarus non eruditus. Davus enim inducitur in Andria ad ſignificandum hominem rudem & ignarum, ac ad enodanda ænigmata imparem.

[b] *Geniculariter venia.*] Vox illa adverbialiter hîc uſurpatur pro genibus flexis.

Beatus Geraldus de partibus Gallicanis.] Dicitur in Chronico Malleacensi anno 1077. *Girandus cœpit ædificare Cœnobium S. Mariæ Sylvæ majoris.* Et anno 119. *Obiit Girandus Abbas bonæ memoriæ: eadem nocte quâ defunctus est, visæ sunt stellæ cadere de cœlo in modum facis.*

EPISTOLA CCLXXIX.

Domino Tornacensi,

Abbas & Conventus Silvæ majoris.

Grates ei agunt de Officio S. Geraldi, quod ad eorum instantiam composuerat.

AD enarrandam gratiam & misericordiam vestram super nos quàm sit copia, magna dulcedinis vestræ, Domine, quam revelastis parvulis vestris, & perfeciſtis eam sperantibus in vobis: quantasque debeamus ei gratiarum actiones, lingua succumbit & ratio, & ad tantam munificentiam vestram obstupescit alta consideratio nostra; quæ tamen non licet taceri, etiamsi nequeant explicari. Gratias igitur agentes vestræ Dignationi, per quam meruimus susciperequæcumque in laudes & præconia sancti Gerardi petierat à vobis, & desideraverat anima nostra, composita verbis potentibus, & ad Deum devotè precandum decentissimè compositis, atque ad vestiendas sententias facilè occurrentibus, exultamus non immeritò lætitia inenarrabili in tanta materia gaudiorum, reficimur & delectamur in Domino super dulcibus linguæ vestræ modulis, & præconiorum jubilis, ubi tam velox fuit sermo sapientiæ in tam brevi temporis spatio, & Deus ipse tam citò Magister, & tam lingua quàm manus & gratia mittens promissa, factæ sunt calamus scribæ

velociter ſcribentis. Quæ res, quæ munificentia, quæ magnitudo dignationis nos effecit ſervos veſtros, & conſtituit perpetuos per omnia devotiſſimos, ſupplicaturos ampliùs pro vobis immenſam clementiam Omnipotentis, ut vobis retribuat hæc omnia in retributione juſtorum, quibus in generali Capitulo conceſſimus Fraternitatem plenariam Monaſterii noſtri, quia aliud non poſſumus dignum, conſtituentes vos participes omnium beneficiorum Eccleſiæ noſtræ tam in vita quàm in morte, quibus Omnipotens Deus bonam & longævam concedat vitam ad ſalutem & honorem Eccleſiæ ſuæ, in qua vos confirmavit columnam permaximam. Mittimus autem veſtræ chariſſimæ Paternitáti, in ſignum devotionis & pignoris perpetuæ ſervitutis, munuſculum indignum dignitate veſtra, ſed officio congruum, baculum videlicet cypreſſinum, attendentes non quantum, ſed ex quanto proferatur, præſumentes de illius exemplo, qui plus reſpexit ad Abel quàm ad munera ejus. Quod ſine aliquo ſcrupuloſo reſpectu recipere poteritis oblatum, ad exemplum illius ſancti viri, cujus ſanctitatis fama celebris habetur in vitis Patrum, qui pellem ignotæ beſtiæ recipere non recuſavit à beſtia, quam ei pro munere obtulit, ſicut melius noſtis, de venatione ſua, pro illuminatione catulorum ſuorum. Nomen verò veſtrum, quod quidem prohibuiſtis fieri, attollere decrevimus & prædicare per omnia, juxta illud Evangelicum: *Quanto eis præcipiebat, tanto magis prædicabant, dicentes: Bene omnia fecit.* Indignum namque cenſemus tanto verborum cultui authoritatem deeſſe, & authentica recitare tanquam apocrypha, quæ plus favoris debent obtinere, quod vos ſpecialiter legimus, de nomine auctoris: vobis autem ſecretum hoc ſervabitur quantum ad conſcientiam, intus quantum ad Deum; foris verò publicum erit ad famam quoad

proximum. Bene valeat ſemper in omnibus veſtra ſancta & nobis chariſſima Paternitas in longitudinem dierum.

EPISTOLA CCLXXX.

Hugoni Aurelianenſi Epiſcopo, totique ejus Capitulo.

Rogat ut emendet in Eccleſia S. Evurtii nonnulla vitia quæ ibi pullulaverant.

SPECIALIS Filia ſanctæ ſedis Eccleſia ſancti Evurtii, ex antiqua & approbata conſuetudine meruit hactenus per vos deceſſoreſque veſtros, & temporalibus foveri beneficiis, & ſpiritualibus refici Sacramentis. Tenetur & ipſa vobis tanquam in quadam ſpirituali ratione dati & accepti, & infirmantibus exhibere ſolatium, & decedentibus præſtare ſepulchrum. Rependite vices paternæ conſolationis infirmanti, quoniam fortiſſimus eſt languor ejus, & invaluit morbus ejus uſque ad deſperationem & exitum, nunc feſtino conſilio veſtro & auxilio ſublevetur. Veſtra eſt Eccleſia, vobis morietur & vivet, veſtra intereſt ejus conſiliis intereſſe, caput ejus languidum, cor ejus mœrens, membra ſtupida & infirma, potiùs ad defectum quàm ad profectum conſueta. Regularem diſciplinam imprudenter abjiciunt, impudenter contemnunt. Inter eos ſenes excluduntur & exulant, juvenes dominantur & imperant, indocti, magiſtri uſurpant ſubſtantiam, & oleum Eccleſiæ, quibus diſpenſatio credita eſt, inutiliter infundunt, & hominibus potiùs quàm Deo placere contendentes, venalem majorum gratiam ambitioſis ſumptibus acquirunt. Tolerabile illud eſſet, ſi regularem obſervantiam profeſſionis &

Ordinis ſui cuſtodirent; ſi gravitatem morum, maturitatem operum, honeſtatem perſonarum, ſicut decet ſanctos, in ſacrificio Dei conſecrarent & offerrent. Nunc autem & famæ ſuæ prodigi, & de conſcientia non ſecuri, intus & foris, nec Dominum videntur timere, nec homines revereri. Non de omnibus dico, novit Dominus quos elegit, merita ſingulorum probant opera eorum. Occurrite, Pater, tantis malis, & totis viribus corripite inquietos, comprimite ſuperbos, reſtringite diſſolutos. Tibi, Pater Hugo, conjuncto paſtoris officio ſollicitudo hæc & labor incumbit, preces affectuoſas in ſuſpirio & ſingultu fundo, ut aſſumas zelum Mathathiæ & Phinees, & abjecto favore humano, contradictionis & inobedientiæ filios ad obſervantiam Ordinis ſui, velint nolint, compellas. A te enim requiretur, ut evellas & deſtruas, & ædifices & plantes: argue, increpa, cum omni imperio: non moveant te ea quæ excæcant oculos prudentum, ne confidant in corruptela pecuniæ corruptores Ordinis, & amatores ſui ipſius, carnis curam in deſideriis facientes. Viſita [b] ſepulchrum Patrui tui, & in Collegio illo tibi commiſſo tenta putridas carnes urere correctionis cauterio, quas ſanare non potueris exhortationis fomento. Rogo vos, ut [c] litteras, quas fr. H. neg. mitto, Abbati & Capitulo ſuo exhibere faciatis per duos de Canonicis veſtris, ne fortè aliqui eas ſepeliant aut ſupprimant, ut ab aliis videri poſſint.

[a] *Specialis filia ſanctæ Sedis.*] Erat Eccleſia S. Evurtii Aurelianenſis per Pontificia diplomata ſub tutela & patrocinio S. Sedis Apoſtolicæ, qua de cauſa vocat eam S. Sedis ſpecialem filiam.

[b] *Sepulchrum patrui ſui.*] Scilicet Manaſſis de Garlanda, quem diximus in medio Capituli S. Evurtii fuiſſe tumulatum.

[c] *Litteras quas mitto.*] Eæ litteræ ſunt ipſæmet quæ habentur numero ſequenti 281.

EPISTOLA CCLXXXI.

Bertero Abbati S. Evurtii, & toti ejus Capitulo.

Increpat eumdem Abbatem, quod officii sui partes negligat.

DUo mihi, fateor, esse credebam solatia, memoriam Genovefæ Virginis, & B. Evurtii Confessoris, quorum alterno delectabar spectaculo, & invitabar exemplo Jucundis cogitationum gradibus deambulabam, & in Virginis monte, & in Confessoris planitie, cùm in utroque occurreret mihi sacrum Collegium, genus delectabile, casta generatio cum charitate, terribilis ut castrorum acies ordinata. Nunc autem famosus & latronibus impulsus, quasi fracto pede, altero lumine effosso claudicans, & cæcutiens[a] à vineis Engaddi retrahor ad montem coagulatum & pinguem, ubi quies tranquilla, & tranquillitas est quieta. Væ mihi in extremis diebus meis, cùm audiam turbare in vobis viscera mea, æmulari invicem, rixari, consurgere ad oppressiones, fugere veritatem spiritus & vinculum pacis! Quis enim non doleat inter vos exulare senes, regnare juveniculos, elementarios usurpare doctrinam, molles disciplinam? Penè dixerim quod per Prophetam dicitur, *Et erunt perjuri principes eorum, & effrenati dominabuntur eis.* Tua est culpa, hæc sunt Abba, qui cum Heli sacerdote filios indisciplinatos aut corripere non audeas, aut corrigere nescis, aut negligas emendare. Nomen tuum, quod interpretatur filius tonitrui, non sonat inter eos, sed aut enervat blandiendo, aut palpando emollit, aut consentiendo corrumpit. Memento illud Salomonis, *filiæ tuæ frater noli faciem tuam hilarem ostendere, adeas accingere gladio*

tuo ſuper femur tuum potentiſſimè, ut timeant te, non contemnant, quos exemplo tuo ducere debueras & docere. O glorioſa & Religioſa Eccleſia Beati Evurtii, quæ à tanto culmine decidiſti ! Cedros nutrieras, & nunc uſque ad carduos redacta es. Væ græmio tuo, [b] aſſumpſerunt ſancti Patres & Paſtores, Ambroſius Bituricenſis, Satyrus Sancerrenſis, Bartholomæus Noviomenſ. & ut minùs ſapiens dicam, Genovefa Pariſienſis. Verè dicere poſſunt, Væ, Abba, ſuper domo tibi commiſſa, quia *per agrum hominis tranſivi pigri, & ecce totum repleverunt ſpinæ & urticæ.* Utere conſilio meliorum & majorum, ne ſequaris veſtigia Roboam, remotis à familiaritate tua quorum conturbernio, & fama nominis tui, & Eccleſiæ dignitas vulneratur. Ego etiam qui adhuc novitius & Frater, exiſtens Eccleſiæ miniſter, alienus eſſe debeo à conſiliis veſtris, moneo, conſulo & exhortor, ut taliter ordines domum tuam, ut de ſcabello novo aſſumas magiſtros Ordinis, quos deceat ſedere cum ſenioribus & magiſtris. Illud vobis quoque ignominioſum eſt, quod vitia veſtra modum excreverunt in immenſum, cùm vos non excuſet manifeſta cauſa, ſed potiùs accuſet fertilitas copioſa frugum.

[a] *A vineis Engaddi.*] Olim Abbatiæ S. Evurtii ſiter erat extra muros urbis Aurelianenſis, & vineis cincta. Abbatia verò S. Genovefæ Pariſienſis ſtat in montis cacuminis.

[b] *Aſſumpſerunt ſancti Patres & Paſtores.*] Quatuor Abbates deſumpti fuerunt è Collegio S. Evurtii Aurelianenſis, ſcilicet Gaufridus S. Satyri Sancerrenſis, Hugo S. Bartholomæi Noviomenſis, N. S. Ambroſii Bituricenſis, & Stephanus S. Genovefæ Pariſienſis.

EPISTOLA CCLXXXII.

Venerabili Domino & Patri Hugoni, Dei gratiâ Aurelianenſi Epiſcopo, & chariſſimis amicis & Dominis ſuis Decano & Capitulo S. Crucis, omnibuſque ad quos præſentes litteræ pervenerint.

Stephanus Dei permiſſione Tornacenſis Eccleſiæ Miniſter humilis,

Salutem in Dómino.

Teſtimonium perhibet Eccleſiam S. Evurtii non teneri ad procurationem præſtandam Epiſcopo Aurelianenſi.

* QUÆ vidimus & audivimus & ſcimus, hæc fideli aſſertione teſtificari volumus & debemus. Quadraginta fermè & quinque anni ſunt elapſi, ex quo Deo volente in Eccleſia Beati Evurtii habitum religionis ſuſcepimus ſub Ordine regulari. Extunc Domini & Patres noſtri Aurelianenſes Epiſcopi tantam tranquillitatem, quietem & pacem Eccleſiæ prædicti Confeſſoris exhibuerunt, quod nec in capite, nec in membris aliquam [a] procurationem, ſive ut vulgariter loquamur, hoſpitietum aut giſtum receperunt. Vidimus etiam aliquando bonæ memoriæ Dominum Manaſſem Epiſcopum, cùm ei placeret, ad prandendum in Eccleſiam venire, per ſervientes ſuos afferentem cibaria & quæ neceſſaria ei eſſent in menſa. Proinde Paternitati veſtræ Patres Epiſcopi ſupplicamus, quatenus prædictam Eccleſiam quæ veſtra eſt, & foveatis conſilio, & auxilio defendatis, nec ab ea vel à membris ejus pro-

curationes, oppreſſiones, vel exactiones aliquas contra ſalutem animæ veſtræ ulteriùs exigatis.

[a] *Procurationem ſive Hoſpitietum.*] De Jure Procurationis ſeu Hoſpitii quod Epiſcopi habebant in quibuſdam Monaſteriis ſeu earum parochiis & domibus, alibi alibi egimus.

EPISTOLA CCLXXXIII.

Sanctiſſimo Patri & Domino Clementi, Dei gratiâ Summo Pontifici & univerſali Papæ,

Stephanus B. Genovefæ dictus Abbas, B. Decanus, & P. Cantor Pariſienſis,

Obedientiæ devotionis & obſequii plenitudinem.

Rationem reddit Summo Pontifici eorum quæ geſſit in Epiſcopum Trecenſem, virtute mandati Apoſtolici ſibi & Bernero Decano ac Petro Cantori Pariſienſi commiſſi.

NOVERIT Paternitas veſtra nos mandatum veſtrum ſub hac forma recepiſſe: Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilectis filiis Abbati ſanctæ Genovefæ, Decanò & Cantori Pariſienſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad notitiam veſtram volumus pervenire, quòd venerabili Fratri noſtro Trecenſi Epiſcopo ab Apoſtolica Sede mandatum fuit ſemel iterumque præceptum, ut in Parochiali Eccleſia de [a] Marigniaco ſalvâ omni juſtitiâ ſuâ Canonicos aſſumere Regulares, qui in ea juxta pium deſiderium fundatorum Religionis Ordinem inſtituerent, & ſub regularibus diſciplinis Omnipotenti Domino deſervirent. Prædictus autem Epiſcopus non amore Religionis induci, nec Apoſtolicis juſſionibus potuit

emolliri, ut à duritia quam in mandatis Apostolicis solitus est habere, se converteret ad benignitatē charitatis, cui piæ petitioni & voto laudabili postulantis consensus benevolentiam indulgeret, unde Discretioni vestræ per Apostolica scripta mandavimus, quatenus eum amonere propensiùs, & inducere laboretis, ut secundum quòd totiens in mandatis accepit, de Ecclesia sancti Lupi Trecensis Canonicos Regulares assumat, & eos in prædicta Ecclesia, salvis justitiis omnibus Diocesanæ rationis, instituat, per quos & Religionis ordo dilatetur & crescat, & tam jussionibus Apostolicis, quàm fundatoris desiderio satisfaciat; quod si infra triginta dies post ammonitionem vestram facere spontè noluerit, vos eum ad vos exequendum, authoritate nostra sine appellationis obstaculo, per censuram Ecclesiasticam compellatis. Quod si omnes his exequendis nequieritis interesse duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Laterani, decimo septimo Kalendas Julii, Pontificatus nostri anno primo. Nos igitur Sanctitatis vestræ mandatum effectui mancipare volentes, præfatum Episcopum tum commonitionibus, tum precibus, tum etiam mandato districtiori ad hoc inducere laboravimus, ut divinæ Religionis augmenti obtentu, & Sedis Apostolicæ reverentia, & precum nostrarum & commonitionum intuitu, mandatum vestrum ad effectum perduceret, Quoniam autem licet multoties & monitus & rogatus, nec precibus, nec commonitionibus, nec etiam ad ultimum mandato nostro, qui vice vestra in hac parte fungebamur, noluit obtemperare, communicato sapientum & discretorum virorum consilio, ipsum ab omni officio Episcopali tanquam contumacem, & mandati à Sede Apostolica destinati contemptorem suspendimus, Metropolitano nostro Archiepiscopoque suo Senonensi & Decano, & Capitulo Eccle-

Trecenſis ſignificantes, & authoritate veſtra mandantes, quatenus ipſum pro ſuſpenſo haberent. Abbati autem præfati loci authoritate Sedis Romanæ mandavimus, quatenus in præfatam Eccleſiam Canonicos ſuos authoritate veſtra & noſtra fretus, inducent, non obſtante occaſione, vel contradictione ipſius Epiſcopi; & ipſos Canonicos de eadem Eccleſia, ſalvâ tamen omni juſtitiâ Epiſcopali, inveſtivimus. Proceſſum autem iſtius negotii auribus Sanctitatis veſtræ ſignificandum duximus ſupplicantes, & rogantes quatenus inveſtituram noſtram, authoritate veſtra factam, ratam habentes approbetis & confirmetis: per cenſuram enim Eccleſiaſticam compelli nihil aliud intelligimus, quàm excommunicationis aut ſuſpenſionis ſententiam.

[a] *Marigniacum.*] Villa eſt Diœceſis Trecenſis, vulgò *Marigny*, ubi Canonici Regulares ex familia S. Lupi deſtinati fuerant, qui Eccleſiæ Parochialis adminiſtrationem haberent, quod quidem Manaſſes Trecenſis Epiſcopus admittere recuſabat.

EPISTOLA CCLXXXIV.

Rogat pro quodam Clerico, qui gravem culpam commiſerat. Imperfecta eſt hæc epiſtola, de eſt initium.

JUDEX Eccleſiaſticus ſequi debet, & quamvis multa poſſemus inducere pro reparatione taliter lapſi, tamen non diſceptantes, ſed deprecantes ſcribimus, ut ſicut in capitulo communi promiſiſtis ei ſuſcepti ordinis executionem, ſententiam primam non mutetis, ne abſorbeatur puſillanimis à triſtitia, ne deſperans diſpereat, ne inobediens & mœrens mereatur obire. Credimus hanc diſpenſationem ſine diſpendio poſſe fieri, per quam nec confundantur leges, nec canones offendantur. Moveant ſinum paternitatis veſtræ fratris afflicti lachrymoſa ſuſpiria, certa pericula, incerta remedia,

cui si executionem officii de rigore tollitis, saltem inter Monachos tanquam Clericum in habitu Monachi, quod securè potestis facere, donec veniat tempus miserendi ejus, Deo servire permittatis.

EPISTOLA CCLXXXV.

Sanctissimo Patri D. Remensi Archiepiscopo.

Conqueritur de contentionibus & jurgiis exortis inter Can. Reg. S. Evurtii Aurelianensis.

MATREM meam Ecclesiam beati Evurtii quorundam animositate turbatam inveni, quando veni, & in eorum motibus motus ego, non minùs alterius partis dolui dolos, quàm utriusque dolores. Rogo vos, Pater, unicum solatium & subsidium meum, ut Abbati & Conventui scribatis, ne solitæ religionis suæ formam ad solutæ deformitatis ignominiam dejiciant; & impatientes pacis ad jurgiorum prosiliant arma, qui solis orationibus & lachrymis debuerant animari & armari.

EPISTOLA CCLXXXVII.

Declarat Abbatiam S. Bartholomæi Noviomensis nullo jure teneri erga Episcopum Tornacensem.

*UNIVERSITATI vestræ significamus, quod Ecclesia sancti Bartholomæi Noviomensis in Fratrem & Canonicum nos receperat, antequam in Abbatiam sanctæ Genovefæ Parisiensis promoti vel etiam per Dei gratiam translati essemus ad Episcopalem Sedem Ecclesiæ Tornacensis. Inde est quod eadem Ecclesia ratione prædictæ fraternitatis & intuitu commu-

ni Ordinis, non jure alicujus consuetudinis nos aliquando cum omni devotione & benignitate suscipiens, & gratiam nobis exhibuit & honorem. Volentes igitur indemnitati ejusdem Ecclesiæ in posterum providere, & nolentes ut in quod nobis exhibuit gratiæ & devotionis obtentu, in jus consuetudinis possit aliquatenus retorqueri: præsentibus pariter & futuris notum facimus, & sub præsentis scripti testimonio affirmamus, quòd ratione Pontificalis jurisdictionis nullam à præfata Ecclesia procurationem vel aliud aliquid exegimus vel exigere debuimus, sicut nec antecessores nostri exegerunt, salvo eo quod Abbas ejusdem Ecclesiæ nostræ Synodo tenetur interesse, quamdiu altare de Boüinchora tenuerit, vel aliud aliquid in Episcopatu nostro, quod Synodum debeat,[a] sumpniatas etiam nobis solvere tenebitur sicut aliæ vicinæ tenentur Ecclesiæ. Ne autem sæpe dicta Ecclesia sancti Bartholomæi super his in posterum læsionem aliquam incurrere valeat vel gravamen, id præsenti chartula conscribi, & sigillo nostro fecimus confirmari. Actum anno Domini 1194. consecrationis nostræ anno tertio.

[a] *Sumpniatas.*] Idem sonat hoc verbum quod sonnia, sunnia, vel saunia apud veteres, qua congregationis & placita quædam significabant, vulgò *Sannes.*

STATVTA QVÆDAM SYNODALIA.

SACRIS authoritatibus Patrum docemur, & recta fide credimus ac tenemus, quod animæ fidelium defunctorum, qui in confessione Sanctæ Trinitatis decesserunt, & Ecclesiæ orationibus commendantur Deo, & oblatione Dominici Corporis requiem consequuntur æternam. Nos autem qui divinâ patientiâ, non meritis nostris in eminentiori gradu positi sumus, quod aliis prædicamus verbo, probare debemus exemplo.

PAULO Apostolo attestante didicimus, quia naturali successionis ordine servato, Patres filiis, non filii Patribus thesaurizant, id attendentes, &c.

INSTITUTIONIS Ecclesiasticæ forma, multis excogitata vigiliis, secundùm diversitatem locorum, & temporum, personarumque & causarum varietatem diversis consuetudinibus ordinatur & regitur, disponitur & servatur: una tamen est Ecclesia, una Dei columba, una fides Catholica, una circumdata varietate Religio Christiana. In hoc autem omnes Apostoli & Evangelici Patres unum præbuerunt consensum, ut qui altari serviunt, de altari vivant, qui gregem pascunt, de lacte gregis edant; fructum vineæ colligant, qui vineam plantant & in vinea laborant. Sicut enim non debet alligari os ovis triturantis, & dignus est operarius mercede sua, ita & præcipitur ut qui non laborat non manducet. Omnia tamen diebus nostris infirma sunt tempora, & homines seipsos amantes & quærentes quæ sua sunt, in pluribus Ecclesiis connumerari & intitulari

intitulari volunt ; & in ſingulis percipere ſtipendia ; quamvis vel tenuiter non deſerviant in una. Nos multitudini parcentes, & fratrum compatientes infirmitatibus ; eos de Collegio noſtro ; qui amodo Canonici inſtituentur in Eccleſia noſtra, ſi aſſiduè in ea manſionarii non fuerint, nec omnino privare volumus Beneficio, nec plena cum aliis percipere ſtipendia, qui in vinea Domini pondus diei portant & æſtus. Statuimus igitur, &c.

SICUT contra deſides & ſui juris contemptores ; inductæ ſunt præſcriptiones, ita & contra imminentia pericula ſeu damna, ſagaci occurrendum eſt providentiâ & cautelâ. Et quia temporibus noſtris dies mali ſunt, in quibus abyſſus negotiorum invocat abyſſum expenſarum, nos paterna ſollicitudine quotidiana fratrum & Canonicorum noſtrorum ſtipendia augeri deſideramus potiùs quàm minui, creſcere quàm perire. Inde eſt quod communi conſilio & aſſenſu Capituli noſtri, &c.

QUIA non ſolùm ignominioſum ; ſed & periculoſum conſtat eſſe ſtipendia Eccleſiaſtica, quæ ſunt tributa egentium animarum, in turpes & deteſtabiles uſus conſummari & conſumi ; decrevimus communi Concilio Capituli noſtri domum mundari à pollutione ſordium & immunditia lupanari. Siquidem concubina ejus laqueus & pedica animæ ipſius, luxuriosè & ſuperfluè, tam in ornatu veſtium, quàm in cultu corporis impudici, & amplexibus, uti dicitur, alienis enormiter exponens, & expendens, & effundens ; & egerens Eccleſiaſticos redditus, qui ad obſequia divinæ Deo militantibus deputati ſunt, in turpitudinis officio projicit ; devorat & abſorbet. Proinde Fraternitatem veſtram rogamus, nec ſolùm fraternè ; ſed & paternè

prohibemus, ne redditus præbendæ ſuæ, alicui ex parte ipſius, ſive prædictæ quæſtuariæ ſolvatis abſque conſcientia noſtra; quoniam omnia, quæ ad ipſum pertinent volumus per manus honeſtarum & venerabilium perſonarum tractari & diſponi, & in uſus hominis corpore & animo languentis ſalubriter ac rationabiliter expendi.

AD EPISTOLAM CLVII.

[a] *Litteras patentes & pendentes.*] Hic obſervandum eſt quod de litteris patentibus jam fit mentio; eas autem vocat pendentes, quia Bullæ & ſigilla quibus ſignabantur, ab eis pendebant. Qui mos in Gallia cœpit tantum eſſe in uſu ſub Ludovico Juniore, cum ejus anteceſſores vix Sigillis pendentibus, ſed in membrana impreſſis, quod dicimus Gallicè *Sceau en placard*, utebantur. Alibi tamen Sigillorum pendentium uſus erat antiquior, cum in muſeo noſtro S. Genovefæ ſervetur hujuſmodi Sigillum, ſeu Bulla plumoea Gallæ Placidiæ, filiæ Theodoſii Imperatoris cum ejus effigie in calce depicta; quæ quidem cum ſit perforata ab imo ad ſummum, apertè demonſtrat à Charta quadam olim pependiſſe.

Ad Epiſt. CCXXIX.

[a] *Eccleſiam captivitate laïcalis ſervitutis detentant.*] Non ſolùm Abbatias in commendam poſſidebant olim Laïci, imò & ipſa Sacerdotia & Parochias, quarum percipiebant decimas & fructus, adhibitis duntaxat Vicariis qui Sacramenta miniſtrarent, quod commune fuit tam in Galliis quam in Belgio, ut legitur in Chronico Phanopinenſi his verbis: *Noſter igitur Saſualo hujus Phanopini pagi gentilitium tenebat Sacerdotium, quod non infrequens erat apud hujus ſæculi generoſos, ipſis Pontificibus præſulibuſque conniventibus, & forſan ultro deferentibus.* Ejuſmodi altaria ſeu Sacerdotia detinebat Hugo Miles Caſtro Theodorici, quæ quidem reſtituit Theobaldo Epiſcopo Sueſſionenſi, unde fundatum eſt Monaſterium S. Joannis, ut in Charta fundationis legitur his verbis. *Theobaldus Sueſſionenſis Epiſcopus, Notum facimus quod quidam Miles de Caſtro Theodorici nomine Hugo, præſentiam ſervitutis noſtræ humiliter adiit obnixè poſtulando, ut altaria quæ*

de beneficio noſtro, ſed quemadmodum alii Principes ſæculi hujus ſacrilego more tenebant ſub tituli tenore aſtipulationis recepiſſem, ut & cum de injuſta eorumdem altarium tentura abſolviſſem, eadem altaria perpetuo Eccleſiæ ſancti & venerandi Ioannis Baptiſtæ in Monte attitularentur, pro Clericis inibi ſub Regula S. Auguſtini nocte dieque famulando viventibus aſſignarentur. De his conqueritur Joannes Saliſberienſis lib. 7. Polycrat. cap. 17. *Nolunt Sacerdotio dominari & ſervire altario qui de altario vivunt, ſed perſonatus quoſdam induxerunt, quorum jure ad alium referuntur onera, ad alium emolumenta.*

[b] *Seſe aſſeruntredemiſſe.* Ivo Carnotenſis epiſt. 12. de hac redemptione altarium ſic loquitur. *Multa etiam inordinata fieri video in domo Dei, quæ me torquent maximè, quod apud nos qui altari non ſerviunt, de altari vivunt, à quo ſacrilegio cum eos abſterrere velim, monendo, increpando, excommunicando, altaria me redimere volunt ſub nomine perſonæ, ſicut à prædeceſſoribus meis ex prava conſuetudine redemerunt.* Cùm Hugo Capetus decreviſſet ut bona Eccleſiæ & beneficia Clericis reſtituerentur, Laïcoſque ad id faciendum adegiſſet, illi altaria & beneficia ejuſmodi quæ injuſtè detinebant, Abbatiis & Eccleſiis à quibus dependebant dimiſerunt, aut vendiderunt, aut ſaltem locaverunt; alii numeratâ pecuniâ, alii cenſu annuo præſtito, alii denique in mutatione perſonæ ſeu Sacerdotis qui Parochium adminiſtrabat, conſtitutam denariorum ſummam exigebant, ut in fructibus adventitiis prædiorum, quæ vulgo *Lots & ventes* dicimus, ſolet fieri. Quinimò legi in Cartulario B. M. Bleſenſis nonnullas præbendas apud S. Solemnem & S. Carilephum fuiſſe pretio redemptas à Canonicis Regularibus recenter in hoc Monaſterium inductis. Attamen injuſtum & ſacrilegum illud commercium vetitum fuit in Concilio Arvernenſi ab Urbano Papa, teſte Gratiano, quod etiam confirmat & teſtatur Gaufridus Vindoc. Ulgerio Andegavenſi Epiſcopo epiſt. 12. lib. 3. *Bone Domine, illi non adfuiſtis Concilio, & ego interfui, qui hujus rei cognoſco veritatem; redemptionem Eccleſiarum quæ vulgari vocabulo altaria nuncupantur, beatus vir ille (Vrbanus) ſimoniacam pravitatem vocavit, & Apoſtolica authoritate damnavit.* Dabant etiam Epiſcopi & Prælati ejuſmodi altaria ad perſonatum, ut ſibi cenſus annuus perſolveretur, quod etiam hoc Concilio fuit prohibitum. Nec illicitum quid arbitrabantur perpetrare his beneficiorum venditionibus & locationibus. *Non enim tunc*, ut ait Chronicon Mauriacenſe, *quæſtio de ſimonia ſic ventilata erat, ſicut poſterorum diligentia factum eſt; ſed ſi quid Eccleſiaſt cum à ſæcularibus hominibus emeretur, non emptio, ſed redemptio vocabatur.*

EX OFFICIO S. GERALDI

à Stephano Tornacenſi exarato,

ad Epiſt. CCLXXIX.

LECTIONES.

I. SANCTORUM mortem, ſemper pretioſam in conſpectu Domini, beatiſſimi Geraldi, tum Patris præcipui, tum etiam Confeſſoris egregii, natalitia feſta commendant: jure enim diem ſacri ejus de ſæculo tranſitus natalitiam dixerim, quo mundani ſquallore emergens ergaſtuli, cœleſtis conſcendere meruit palatia regni: deque ſiniſtra tranſlatus in dexteram, jura mortis atrocia perenni immortalitate mutavit; & de perituro & labenti ſæculo evectus eſt cœlo. Verè beatus, verè omnifaria laude digniſſimus, cui propoſitum fuit ita militare in ſæculo, ut in perpetuum regnaret cum Chriſto.

II. Denique æterni Imperatoris victricia arma ſecutus, atque inter athletas robuſtos dato nomine, ſacramentis militaribus obligatus, non ſegnis in divina militia torpuit, non ſibi notam paſſus eſt deſertoris inuri: quin potiùs viriliter cum hoſte congreſſus, diſciplinabili ratione certaminis, non modò contrarios ictus, clypeo fidei circumſeptus, eluſit; verùm etiam infeſtos inimici impetus, ingenti pondere virtutis, inclytus præliator oppreſſit.

III. Ita de omnibus victor emergens, curru evectus æthereo, ad cœleſte capitolium nobilem duxit triumphum: palmâque immortalitatis pariter donatus & laureâ, ſidereos cœtus meritorum privilegio cumulavit; ibique feliciter perpetuus, ac perpetuò fe-

lix, ipſe conregnans Chriſto, cohabitat Angelis, conſpatiatur Archangelis, poſtremò Sanctorum omnium millibus collætatur. Inde hodiernæ feſtivitatis manavere tripudia : inde Chriſtianæ plebi tantæ tamque præclaræ ſolemnitatis gaudia profluxerunt : hinc Clerus concinit, inde populus plaudit, pauper tripudiat, dives exultat.

IV. Juvenes & virgines, ſenes cum junioribus laudant nomen Domini, cujus munere hic tantus, tam celebris tamque præclarus emicuit; ut & ſanctitatis apice magnus, & miraculorum copiâ maximus, quibuſcumque Sanctorum prædicetur merito comparandus & præmio. Cujus enim continentiam ſingularis parſimoniæ ſtudio non æquavit? cui virtute patientiæ impar fuit? quo fide inferior, ſpe minor extitit? quem denique ſummæ charitatis provectibus non tranſcendit? qui ſua quidem & ſe abnegavit pro Chriſto, ut ipſum in charitate Dei & proximi, crucem ſuam tollendo quotidie, greſſibus pedum ſequeretur & actuum; parentes relinquens & patriam, culmen honoris & humanos favores fugiens, & manens in ſolitudine, ut caſtis Deo famularetur obſequiis ; ſemetipſum convertendis peccatoribus tradens, ut liberaret à morte animas eorum, eoſque lucrifaceret & redderet Redemptori.

V. Quantum verò ſpiritualium refulſerit ſplendore ſignorum explicare, ſuperfluum judico, quia tanta ſunt, ut ſui magnitudine multorum, imò omnium, notitiam facilè vindicarint. Si ergo tanta potuit moribundus, credimus equidem, nec vana fide, multò potiora obtinere poterit immortalis : ſi pugnans talia præſtitit, regnans cum Domino incomparabiliter meliora præſtabit. Hunc ergo inter juſtos juſtè numerandum, teſtantur facta per ſæculum, ſigna poſt tranſitum ; opera, dum vixit, mirabilia ; poſtquam receſſit, mirabiliora.

VI. Cùm præsertim ad unum sanctitatis culmen diversos mutavit ascensus: [quia] non una est tantùm via, quæ gloriæ tuæ, Christe, ducit ad regnum. Quid enim durius est, crucem ferre per tempora, quàm mortem statim subire per vulnera? Quid inferius est, mundum vincere, quam gladium non timere? Non distat propter te mortificatus à mortuo: cùm in utroque sit glorioſum, & abuti nolle quod placeat, & uti nolle quod liceat.

VII. Par est enim, ut credimus, illecebris non acquiescere per rigorem, suppliciis non cedere per dolorem. Ubi est æqualis animus in dilectione, percussor deest fidei, non confessor. Voluit triumphare, qui militat, qui militare non destitit, dum consummat. Sed in his sibi nihil sine adjutorio tuo arroget humana fragilitas: tuis enim, Domine, muneribus debet imputare, qui vicit: quia tuis viribus portavit utique, quod pertulit. Hunc tu, Deus summe, coram te pro nostris facinoribus intercessorem statue: quem dono gratiæ tuæ, & vita illustrem, & mortis interminatione constituisti insignem.

VIII. Hunc igitur nos talem ac tantum virum debitæ servitutis frequentemus obsequiis; nec torpeat animus in officiis, si non vult esse frustratus in votis: divus enim Geraldus rogatus aderit, interpellatus favebit; cuncta incommoda submovens, cuncta commoda providebit. Flectet precibus judicem, pro reis & fragilibus interpellabit auctorem, obtinebit apud Deum veniam criminum, impetrato immortalitatis munere consortia dabit præmiorum. Præstante Domino nostro Jesu Christo, cui laus & perennis gloria, indeficiens victoria, nunc & in omnia sæcula. Amen.

Lectio sancti Evangelii secundùm Joannem. In illo tempore dixit Jesus discipulis suis, Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat,

&c. Homilia Divi Auguſtini Epiſcopi ex tractatu 54. in Joannem ante medium ſuper eundem locum.

Lectionibus interſeruntur reſponſoria rythmica, quorum unum pro auctoris dignitate hîc addimus.

Delectare, Sylva-major, in Giraldi nomine:
Qui ſplendore veri ſolis & cœleſti lumine,
Umbram tuam liberavit à mortis caligine,
Et mundavit ſaltus tuos ab effuſo ſanguine.

Hoc primum reſponſorium eſt: cætera ex diverſis vitæ ejus partibus laudibuſque petita, huic ferè ſimilia nec ad hiſtoriæ notitiam conducentia. Antiphonæ ad Pſalmos ſingulos, tam Matutini quàm Veſpertini officii, pari variantur metri ac rythmi venuſtate: quos tamen brevitatis cauſa omittimus. Hymnos in eodem officio decantandos hîc damus.

HYMNUS AD VESPERAS & Matutinum.

Exaltet Aquitania Patris noſtri præconia,
Cujus gaudet præſentia, ſentitque beneficia.
In hoc ſolenni gaudio, creſcat noſtra devotio,
Fruamur ut propitio Geraldi patrocinio.
Hic ab ætate tenera, inter virtutis opera,
Nec formidavit aſpera, nec affectavit proſpera,
Vir inſignis, vir inclytus, vas erat ſancti Spiritus.
Tam Prælatus quàm ſubditus, ad labores expoſitus.
Simplex & rectus animo, Deo gratus & proximo,
Affectu promat intimo preces noſtras Altiſſimo.

AD LAUDES.

Hymnum laudis & gloriæ læti canamus hodie,
Ut ſit in ſignum gratiæ concepta vox lætitiæ.
Geraldus ab illecebris mundus, & mundo celebris,

Exit de carnis latebris nec funeſtus nec funebris.
Sub Monachali regula rugâ carens & maculâ,
Per ſigna, per miracula mortis diſrupit vincula.
Currens, ſed non in irritum, naturæ ſolvit debitum:
Cujus commendat exitum curſus expleti meritum.
Confeſſor par Martyribus, adeſto confidentibus:
Junge nos tuis precibus concives cœli civibus.
Sit laus Patri cum Filio, & in duobus Tertio:
Quorum ſimplex connexio, unitas, & non unio.
Amen.

ORATIO.

Concede nobis, omnipotens Deus, ſancti Geraldi, Confeſſoris tui atque Abbatis, meritis confoveri: ut quem multis voluiſti miraculis declarare in terris, ejus interceſſionibus commendemur in cœlis.

Pag.

Epist. 75.

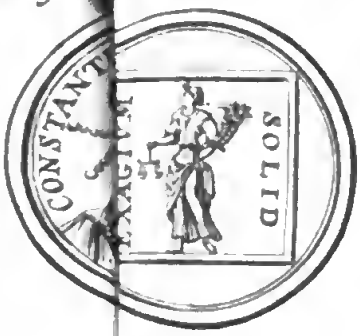

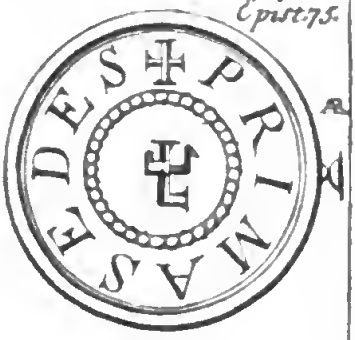

Epist. 161.

Epist. 161.

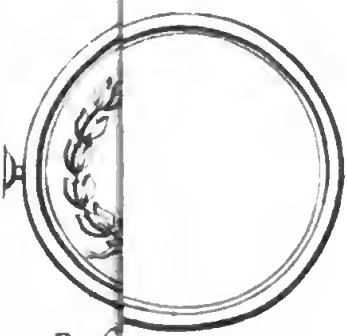

P. G

MAGISTRI STEPHANI

ABBATIS B. GENOVEFÆ PARISIENSIS,

SERMO PRIMUS,

In Synodo.

QUI habet ſponſam ſponſus eſt, amicus autem ſponſi gaudet gaudio propter ſponſum, quia audit vocem ejus. Sacros & ſolemnes in Eccleſia conventus & amicus amplectitur, & inimicus abhorret; nam & cœleſtium caſtrorum acies coarmata, ſic eſt amabilis ſuis, ut ſit terribilis alienis: nihil in ea ſibi vindicat ſcena theatralis, aut Circenſe certamen, aut ferarum facinoroſa ſpectacula; ſed totum convertitur in laudes ejus, cujus laus in Eccleſia Sanctorum. In hoc theatro Sacramentali concluditur, non illuditur. O Sacerdos, tuum eſt ſpectaculum diei hujus: tua intereſt intereſſe; leva oculos tuos in circuitu & vide; omnes iſti tecum congregati venerunt tibi. Tibi dico, ſic alloquens ſingulos, ut in ſingulis univerſos, negotium eſt tibi cum virgine quadam, & in negotio Sacramentum omnium Sacerdotum. Mira res! qui cœlibatum promiſeras, matrimonium contraxiſti: placuit in cœlibatu Joannes, in matrimonio Abraham; tu fructum colligis in utroque, ſingularis & præcipua virgo tibi deſponſata eſt, & in domum uſque traducta. Si de nomine quæris, ipſa eſt dignitas Sacerdotii Sacerdotum, cum qua individuam vitæ conſuetudinem pepigiſti: ſtatuit enim tibi Dominus . . . . . tibi Sacerdotii dignitas. Teſta-

mentum pacis, ut est T. S. D. in æternum. In æternum tibi à summo Patrefamilias hæc virgo tradita est & conjuncta, fuge causas divortii, noli quærere solutionem. Currant & permaneant temporalia fœdera inter Sacerdotem & Sacerdotii dignitatem; nec est plebeia virgo ista, quæ non solùm clarissimas ac spectabiles personas attigit, sed etiam usque ad gradum illustrium fœminarum pervenit; hæc est illustris natalibus, insignis operibus, fœcunda moribus; fœcunda sermonibus. Si ad natalium gloriam recurras, originem duxit à Rege Salem, qui omnes filios Abrahæ in lumbis ejus, uno excepto, decimavit; ab Aaron, cujus virga cùm esset arida, floruit, fronduit, & fructum fecit: ab Eleazaro, qui terram promissionis cum Josue filiis Israël sorte divisit. In summâ ab illo magno Sacerdote, qui in diebus ejus placuit Deo, & inventus est justus, qui assistens Pontifex futurorum bonorum, introïvit semel in sancta æterna redemptione inventa, verè nobilibus orta parentibus, verè atavis edita Regibus. Ipsius magnifica opera si retractes, ipsa per manum Phinees Israëlitam cum Madianitide turpia committentem, pugione confodit: ejus enim ministerio factum est quod stetit Phinees, & placuit & cessavit quassatio. Item per manum Azariæ Sacerdotis Oziam Regem Juda irreverenter Sacerdotalia usurpantem, constanter arguit, & leprâ perfusum de templo ejecit. Per manum Mathatiæ in civitate Modim, in Deum ritus sacrilegos exercentem cum nuntio Regis Antiochi super altare trucidavit. Hæc sunt quæ operata est consilio manuum suarum; magna opera ejus exquisita in omnes voluntates ejus: & ut de moribus ejus optima fiat quæstio, hæc est Sara maturior, Rebecca sapientior, Lya fœcundior, Rachele gratior, Anna devotior, Susanna castior. O Virgo sancta atque glorioſa, quia Dominus omnium dilexit eam: revera multæ filiæ congregaverunt divi-

tias, tu ſupergreſſa es univerſas. Conſulamus & gratiam ſermonum ejus; libenter ſalutat, benignè reſpondet, ſapienter loquitur, verecundè tacet. Nimirum libenter ſalutat quotieſcumque videt duos aut tres congregatos in nomine Domini, blanda eos ſalutatione prævenienſ dicit, Dominus vobiſcum. O ſalutatio ſalutaris, quæ nobiſcum optat eſſe Dominum ſalutis, vetè diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Benignè reſpondet, quoties peccatori injuſtitiam ſuam confitenti, & pectus ſuum cum publicano tundenti, cum David dicenti peccavi Domino, ſuavi & miti eloquio ſuo juvans puſillanimes, refovens flebiles, ſubjungit, Abſolutionem & remiſſionem omnium peccatorum tribuat tibi Dominus. Nam quæ benignior reſponſio quàm quæ triſtem demulcet? conſolatur dolentem? oppreſſum relevat? compeditum ſolvit? Lex clementiæ in lingua ejus. Hac reſponſione tua, beata virgo, favus diſtillans labia tua, mel & lac ſub lingua tua. Sapienter loquitur, quia in omni proloquio ſuo, invocato priùs divino auxilio, communicato cum fratribus conſilio præmittit oremus, divinum auxilium invocat, at ipſe cum loquitur Deo, ſermonem rectum & bene ſonantem habeat in os ejus. Conſilium cum fratribus communicat, quando in congregatione juſtorum conſiſtens & confidens, ſic arrogantiam vitat, ſic humilitatem habere contendit: tenet enim memoriter, quia ſæpe eſt, ut quod non poſſint ſinguli, prævaleant univerſi. Hæc eſt quæ os ſuum aperuit ſapientiæ, & labium ejus diſſeminat ſcientiam. Verecundè tacet, quoniam in illo triplici ſilentio, quo vivifica & mirifica tractantur myſteria, quo terrenis cœleſtia conjunguntur, quo Filius Patri offertur, ſummæ devotionis ac reverentiæ gravitatem gerens, non in quiete movetur, non negligenter curſitat & oſcitat, non vagatur oculis, non circunſpicit aſſiſtentes, cultum juſtitiæ, ſilentium ob-

ſervans, tempus tacendi diſcernit à tempore loquendi. Talis eſt anima tua, & ipſa delecta tua, tota eſt pulchra, & macula non eſt in ea: attende etiam quia non eſt inculta, neque vili velamine tecta, venit in amplexus ſacra puella tuos. Byſſus & purpura indumentum ejus, de illo theſauro patrisfamilias, de quo proferuntur nova & vetera; attulit ſecum octo ornamenta magno pretio, magno Sacramento, tunicam ſcilicet lineam, tunicam hyacinthinam, baltheum rationale, ſuperhumerale, cydarim vel thiaram, laminam auream in fronte, & præter conſuetudinem ſexus ad majorem pudicitiæ cautelam, femoralibus lineis operta eſt. In femoralibus lineis carnis munditia, in tunica byſſina munditia mentis, in tunica hyacinthina ſecretum contemplationis, in baltheo rigor diſtrictionis, in rationali virtus diſcretionis, in ſuperhumerali onus compaſſionis, in cydari vel thiara ſignum perfectionis, in lamina aurea eminentia charitatis: hæc eſt gloria ejus quam protulit filia Regis ab intus in fimbris aureis circumamicta varietate. Ecce quæ & qualis aſtitit regina à dextris tuis, circundata venuſtate. Sed eſt præcipua cauſa, quia caſtis amplexibus ejus inhærere debeas. Si enim non quid fiat, ſed qui fieri debeat, attendamus, ipſa te elegit, non tu eam elegiſti. Generalis enim eſt regula illa, & quæ locum habet in omni Sacerdote, ſummo, medio, infimove, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus fugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas ſe non excuſandi: ſi aliter in aliquo matrimonium factum eſt, vitiata eſt regula, & perdidit officium ſuum, ipſa namque te prævenit obſequiis, invitavit muneribus, ſalutatione commonuit, commonitorio blandita eſt, domeſticos & familiares nuntios ſuos miſit tibi, qui muneribus vultum deprecarentur, & te in amorem tantæ virginis ardentiùs incitarent. Et primò quidem miſit adoleſcentem expedi-

tum & eruditum, expertum opere, eruditum ſermone, ordinem dico Clericatus: non apparuit in conſpectu tuo vacua manu, ſed idonea munera deferens; Accipe, inquit, ex parte Dominæ meæ in pignus & arrham amoris foreipes & mantile, ut altero ſuperflua quæque abſcindas, altero maculas & ſordes abſtergas. Sed & amatoria deinceps Cantica rhitmulos, & ſonos amori ejus congruos, de ipſa poteris decantare: Nam & Cantorem & Pſalmiſtam te inſtituit hodie, *Vide tamen ut quod ore cantas, corde credas; & quod corde credis, operibus comprobes.* His dictis & datis receſſit nuntius. Tu quam reverentiam datis, quam obedientiam dictis exhibueris, attende. Si ſolos amoris ejus combiberis ignes, ne incœperis deinceps vagari per greges ſodalium tuorum, majora prioribus meruiſti. Si quominùs è contra miſit & alterum ſecretarium ſuum, qui theſauros ejus cuſtodiat, & chriſma, ordinem ſcilicet Oſtiarium. Ipſe claves in ſignum ſecretionis, & quaſi clauſi partus, & aperiendi amoris Dominæ ſuæ tibi dedit, *Sic age*, inquit, *ſic vive, quaſi redditurus rationem pro his rebus quæ his clavibus recluduntur.* Adhuc eo loquente ecce & alius ejuſdemque ſecreti conſcius, facundus admodum, & labii circumciſi, qui te cum Domina ſua ſine vitio loqui doceret, ordo ſcilicet Lectoris. Codicem etiam ſuo miniſterio aptum tibi dedit: *Accipe*, inquit, *& eſto zelator verbi divini, habiturus partem cum iis qui verbum Dei miniſtraverint, ſi fideliter impleveris officium tuum.* Necdum verba compleverat, & ecce alius prædictæ virginis aſſecla, qui carmina ejus, quæ habent vires ad effugandam poteſtatem omnem inimici, tibi diceret, te doceret, ordo ſcilicet Exorciſtarii, libellum etiam in quo efficacia carmina ſunt dedit, tibi dicens: *Accipe & commenda memoriæ, & habito poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſive cathecumenum, ſive baptiſatum.* Loquebatur ille,

& ecce Camerarius virginis, qui cubiculo ipsius in luminaribus deservit, ordo scilicet Acolythorum, & in manu ejus candelabrum & cereus quem tibi mittebat, ut omnia tua in luce fierent: nam & ipsa filia lucis est, non noctis neque tenebrarum, addiditque: *Accipe hoc gestatorium luminis; ut per hoc valeas adversariorum tenebras effugare; & verissimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; fideliter invenire.* Vide quanti te fecerit; quæ tantis muneribus & nuntiis copulam tuam comparavit. Si honestè, si pudicè, sine tantæ virginis attactu dignè in præfatis ordinibus vixisti, gaude & lætare, dignus accipere quæ sequuntur. Si continentiæ fræna laxasti, & secutus es amatores alienos, zelum sanctæ virginis offendisti, deducque torrentem lachrymarum per diem & noctem; & non taceat pupilla oculi tui. In omnibus tamen his non fuit aversus amor ejus, & adhuc dilectio extenta; misit tandem ad te unum, quo chariorem & familiariorem altero excepto non habet; qui inter sacros ejus ministros computatur, qui secretioribus & sacratioribus consiliis & operibus ejus assistit, ordinem scilicet Subdiaconatus. Is ad colloquendum cum domina sua te intromittens, inter cętera quæ tibi attulit, calicem scilicet, & urceum aquæ, mantile & manutergium, ut in conspectum & in amplexum tantæ virginis mundior venires, manipulum tibi dedit. *Accipe*, inquit, *manipulum in manibus tuis ad extergendas sordes cordis & corporis tui.* Huic te nuntio tam firmiter obligasti, ut de cætero corporis tui potestatem non haberes, non dico tollendi membra tua, & faciendi membra meretricis; sed nec etiam conjugalem copulam expetendi. Nam in primis ordinibus si contrahatur matrimonium, quamvis tamen rarò lecta nostrorum temporum id viderint, non separatur; iste tamen sic impedit contrahendum, ut dirimat contractum. Tandem amoris impa-

tiens, & quasi totam se tibi exponens, misit illum sacratissimum & secretissimum Consiliarium suum, qui in interiorem familiaritatem ejus admissus, de ore ipsius audit verba, quæ vix licet homini loqui, ipse est ordo Diaconatus. Dedit etiam quod in scriniis Dominæ suæ pretiosius erat & charius, Codicem scilicet sacra Evangelia continentem: *Accipe*, inquit, *hoc volumen sacri Evangelii, lege & intellige, & aliis trade, & opere adimple.* Histe prævenit obsequiis, hisce muneribus invitavit. Quid ultra tibi debuit facere & non fecit? Tota demum in amorem tuum proruens, totam sese votis tuis offerens, ipsa quæ per nuntios suos tibi loquebatur. Ecce adest: dies sponsaliorum tuorum statuitur, Virgo per Presbyteros Archidiaconos tanquam per proxenetas & paranymphos introducitur, contrahentes matrimonium, sub hac forma: *Postulat sancta mater Ecclesia hunc præsentem Diaconum ad Sacerdotii gradum promoveri.* Proxenitica autem in hoc contractu non recipimus, quoniam pravitatem Simonis important, cujus hæresim detestamur. Gratia enim si non gratis datur, non est gratia, statimque labiis ejus stillantibus myrrham primam, transfusum ab ipsa virgine osculum suscepisti. Num & in ejus accessu suscepto ab ordinante osculo audivisti, *Pax tibi.* Itaque desponsata tibi est, & in domum usque traducta; desponsata in consecratione, traducta in domum in tituli collatione; eam namque desponsationem dicimus, quæ per consensum de præsenti matrimonium facit. Gratum quoque sibi exhibuerunt occursum, inde dos, hinc donatio propter nuptias, uberem tibi constituit dotem sacra virgo, altare scilicet, & accessiones ejus, nec dicimus accessiones civiles aut naturales, sed sacramentales, sicut offerre, baptisare, pœnitentiam dare, ligare & solvere. Quòd si causeris hos agros steriles, qui temporalia non ferant, attende proventum

nuptiarum, primiciarum, decimationum, vota fidelium, oblationes pauperum, pretia peccatorum. Dignè est enim, ut qui altario deserviunt, de altario vivant. Hoc est altare, de quo edere non habent potestatem, qui sæculo deserviunt, quo & indignius & inferius est, vel thymiamatis aureum, vel æreum holocausti. Hoc dotale prædium revera alienari non potest, utpote ab omni commercio exemptum humano. Duo secum adduxit in ministerium tuum mancipia, non quæstuaria, sed omni honestate prædita, quia & ipsæ magnæ virgines sunt, potestatem scilicet & executionem; potestatem in desponsatione, & executionem in sui traductione. Hanc dotem profectitiam, id est de bonis summi patrisfamilias proficiscentem secum, attulit, & tibi dedit. Tu è contra donationem propter nuptias, etsi non doti comparem, facultatibus tamen tuis congruam contulisti: non solùm enim usum, sed usufructum, sed & etiam proprietatem membrorum tuorum, sensuum & actuum in ministerium tantæ virginis dedicasti, ut de cætero exhibeas te ei hostiam vivam, Deo placentem, rationabile obsequium tuum. Duas quoque virgines, quarum servitio delectatur, dedisti, sanctitatem scilicet & honestatem. His enim curam & custodiam totius rei familiaris committi mandat Apostolus, ut sciat, inquit, unus quisque possidere vas suum in sanctificationem & honorem. Sanctitas hominem interiorem perficit & consummat; honestas exteriorem disponit & ordinat; sanctitas servat conscientiam, honestas famam; sanctitas providet bona coram Deo; honestas etiam coram omnibus hominibus: sanctitas facit quod bonum est tenere; honestas ab omni specie mala abstinere: sanctitas est lumbos præcingere; honestas lucernas ardentes in manibus tenere. Has virgines virgo pudica sic exigit in donationem propter nuptias, ut sine ipsis non sit legitimum matri-

matrimonium, non rectum obtuliſti & annulum, fidem ſcilicet qua ſic de cætero tantæ adhæreres uxori, ut ad vota alterius non tranſires; ſed & monile, quo pectus clauditur, perpetuæ ſcilicet commemorationem ſeu memoriam caſtitatis, inaures quoque perfectam obedientiam continentes. Inter hæc pacta dotalia, inter has ſolemnitates conjugales, ſit ingreſſus ad nuptias; aſtant pro foribus janitores, qui indignos rejiciunt, dignos admittunt, videlicet Auſteritas legis, & Rigor canonum. Legis Auſteritas baculum, Rigor canonum virgam tenet: nam illa comminatur ſupplicium mortis; iſta ſententiam depoſitionis. Inhibet & clamat legis Auſteritas, ne intret cæcus, claudus, parvo, vel grandi, vel torto naſo; ſi fracto pede, ſi manchus, ſi gibboſus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi jugem ſcabiem, ſi in corpore impetiginem, ſi ponderoſus aut hernioſus. Cæcus lumen veritatis non videns; claudus per viam juſtitiæ rectè non gradiens: parvo, vel grandi, vel torto naſo, diſcretione non utens: fracto pede, nec etiam in fide veſtigium apponens: manchus, bona non operans: gibboſus, ſarcinam peccatorum portans: lippus, in intelligentia ſana caligans; albuginem habens in oculo, bonæ intentioni arrogantiam miſcens: jugem habens ſcabiem, fervore libidinis pruriens: impetiginem habens in corpore, lucris avaritiæ ſtudens: ponderoſus, turpi cogitatione ad terram deflexus.

Stat ex altera parte Rigor canonum, intrare volentes arcens & clamans, Non neophytum, non bigamum, non viduæ maritum, non illiteratum, non corpore tunicatum, non ex ſacerdote genitum, non ſervilis, aut curialis, aut adſcriptitiæ conditionis, nexibus adſtrictum; non eum qui ſemel furaverit; non qui Eccleſiaſticis diſciplinis eruditus non fuerit; non qui maculis infamiæ reſperſus ſit. Inter hæc auditur vox exultatio-

nis & ſalutis ; vox cytharedorum cytharizantium in cytharis ſuis ; exultate & eructate de corde pleno verba bona Davidica in pſalterio & cythara. Amos in paſtorali fiſtula, Pauli in Evangelica tuba. Antequam accedatur ad menſam, Confeſſio manibus aquam petit, Contritio per lachrymas fundit, Satisfactio linteo munditiæ manus tergit. Officio trium iſtarum virginum abſolvuntur convivia, præcone per atria clamante, Lavamini, mundi eſtote; item : Mundamini qui fertis vaſa Domini. Dehinc aſcenditur ad menſam, non illam propoſitionis, in qua per ſingula ſabbata panes calidi, veterioribus amotis, ponebantur; ſed ad menſam, quam poſuit Sapientia, quam paravit in conſpectu tuo adverſus eos qui tribulant te. Apponuntur panes azymi, quos ſummi Regis panificæ Sinceritas & Veritas confeceruntt, hic eſt panis Angelorum, quem manducavit homo, ne deficiat in via tali recreatus viatico. Inferuntur & carnes Agni immaculati, non illius quem Moſes immolat, ſed quem Joannes digito demonſtrat, Agni qui tollit peccata mundi, qui coram tondente obmutuit, in cujus ſanguine lavaverunt ſtolas ſuas, & dealbaverunt eas, omnes electi. Miſcetur & diſcumbentibus vinum germinans virgines, vinum quod lætificat cor hominis, quod expreſſum eſt in prælo crucis, de Vite vera cujus vos eſtis palmites. Hunc cibum Dominus ipſe qui apponit, ſic exponit: Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Hæ ſunt epulæ quas qui verè & dignè ſuſceperint, non eſurient, neque ſitient amplius. Has celebraſti nuptias, ô Sacerdos ! huic te matrimonio copulaſti, propter hoc reliquiſti patrem & matrem, ut adhæreres uxori tuæ. Nec deerit ſoboles in hoc conjugio, nam ſi fortè, quod abſit, veneno ſterilitatis non procreentur, multiplicabitur ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena quæ eſt in littore maris. Quidquid enim ſacri baptiſmatis undâ lavaſti, quot-

quot animas tuis prædicationibus ad pœnitentiam convertisti, omnia bona opera quæ fecisti, tui liberi & filibe nedictionis sunt. Aliter potest multiplicari semen tuum, sed damnabiliter, non tantùm operibus videlicet, sed etiam verbis diversimodè, verbi gratiâ, quæ malignitate non fiunt aut non dicuntur, peccata sunt vænalia; sed alia sunt opera & verba falsa de quibus loquitur Psalmista: Verba iniqua & dolosa adversus proximos; & alibi: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Alia sunt verba cordis, ut sunt mala judicia adversus proximum, de quibus Apostolus: Tu vides festucam in oculo proximi tui, & non trabem in tuo; unde quoniam alterum judicas, quia te ipsum condemnas: cavete ab his qui sunt filii mortis, ut districti Judicis sententiam vitare valeatis. Amen.

ELENCHUS

SERMONUM M. STEPHANI Abbatis S. Genovefæ Pariſienſis, ac Epiſcopi Tornacenſis.

Sermo I. in Synodo.

Qui habet ſponſam ſponſus eſt.

II. *De Nativitate Domini.*

Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi.

III. *De Nativitate Domini.*

In propria venit, & ſui eum non receperunt.

IV. *De Nativitate Domini.*

Natus eſt nobis hodie Salvator.

V. *In Septuageſima.*

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias.

VI. *De Reſurrectione in Synodo.*

Dignus es, Domine, accipere librum.

VII. *De die Reſurrectionis.*

In diademate capitis autem lapides pretioſi fulgebunt.

VIII. *De Spiritu ſancto.*

Jeſus Chriſtus heri & hodie & in æternum.

IX. *De Aſcenſione Domini.*

Poſtulavi patrem meum alleluya, dedit mihi gentes alleluya.

X. *De uno Confeſſore.*

Sint lumbi veſtri præcincti.

XI. *In feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli.*

Cùm eſſes junior cingebas te.

XII. *De ſancta Genoveſa.*

Sapiens vincit malum.

XIII. *De Reſurrectione Domini.*

Maria Magdalene & Maria Jacobi & Salome.

XIV. *In die Pentecoſtes.*

A quatuor ventis veni Spiritus & inſuffla.

XV. *De ſancta Genoveſa.*

Mulierem fortem quis inveniet.

XVI. *De Paſſione Domini.*

Oblatus eſt quia ipſe voluit.

XVII. *In Paraſceve.*

Præſens hebdomada ſicut gravis eſt ſuppliciis, ſic eſt gravida Sacramentis.

XVIII. *De Reſurrectione Domini.*

Expurgate vetus fermentum.

XXIX. *In die Pentecoſtes.*

De excelſo miſit ignem in oſſibus meis.

XX. *In die Pentecoſtes.*

Spiritus diſciplinæ effugiet fictum, & non habitabit in corpore ſubdito peccatis.

XXI. *De ſancta Genoveſa.*

Quæſivit lanam, & linum & operata eſt.

XXII. *In Nativitate Domini.*

Verbum abbreviatum faciet Dominus ſuper terram.

XXIII. *In Reſurrectione.*

Hæc dies quam fecit Dominus.

XXIV. *In Natali Domini.*

Et mulier peperit filium qui recturus erat gentes.

XXV. *In Reſurrectione.*

Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi.

XXVI. *In Nativitate Domini.*

Vagit infans inter acta conditus præſepia.

XXVII. *In Nativitate Domini.*

O clavis David & ſempiterna domus Iſraël.

XXVIII. *In Paſcha.*

Roſeo cruore Agni benigniſſimi empta.

XXIX. *De S. Trinitate.*

Deum time.

XXX. *De Nativitate.*

Paſtores erant in regione eadem.

XXXI. *In Dedicatione Eccleſiæ.*

Ponam te in ſuperbiam Sanctorum.

SUMMÆ M. STEPHANI Tornacenſis Epiſcopi de Decretis

PROOEMIVM.

SI duos ad cœnam convivas invitaveris, idem poſtulantibus contraria non appones, petente altero quod alter faſtidiat, non variabis fercula; vel ne confundas accubitum, vel ne accumbentes offendas. Latinus azyma, fermentum Græcus amplectitur, ſi pariter acceſſerint ad altare, neuter alterius ſacrificium contemnat. Duos ad convivium vocavi, Theologum & Legiſtam, quorum voluntates varia ſparguntur in vota, cùm iſte delectetur acidis, ille dulcia concupiſcat. Quid demus, quid non demus? renuis tu quod petit alter. Opuſcula accurrentes in præſenti leges exponere ſi proponam, juriſperitus ægrè feret, nares contrahet in rugam, caput concutiet, exporriget labellum, & quod ſibi notum reputat, aliis non neceſſarium opinatur. Præterea ſi veteris aut novi Teſtamenti geſta myſtica narrare cæpero, ſicut inutilia reputabit Theologus, & opuſculum noſtrum tum prolixitatis arguet, tum ingratitudinis accuſabit. Condeſcendant invicem, ſibi ſano colludant aſſenſu, compenſent utilitati diſpendia, nec Hiſtoriarum prætextu Leges divinas abjiciat, nec legum faſtidio Juriſperitus amittat quod in Hiſtoriis amplexatur. Prolixitatis veniam peto, cùm nec horæ momento mare tranſire potuerim, nec longa terrarum ſpatia pauco veſtigio circuire. His breviter in ablutionem manuum effuſis, præmiſſas accumbentibus epulas apponamus.

In eadem civitate ſub eodem rege duo populi ſunt, ſecundùm duos populos duæ vitæ : ſecundùm duas vitas duo principatus : duplex Juriſdictionis ordo procedit. Civitas Eccleſiæ, civitatis Rex Chriſtus ; duo populi, duo in Eccleſiæ Ordines, Clericorum & Laïcorum: duæ vitæ, ſpiritualis & carnalis : duo principatus, ſacerdotium & regnum: duplex Juriſdictio, divinum jus & humanum. Redde ſingula ſingulis, & convenient univerſa. De jure humano variè & diffusè in conſtitutionibus principum, & in reſponſis prudentum multa leguntur. De jure autem divino dicendum eſt, & quidem imprimis de primo originis ejus progreſſu. Divini juris originem quidam à principio mundi cœpiſſe dicunt. Cum enim Adam de inobedientia argueretur à Domino, quaſi actioni exceptionem objiciens, relationem criminis in conjugem, imò in conjugis actorem convertit dicens : Mulier quam dediſti in ſociam, ipſa me decepit, & comedi : ſicque litigandi, vel ut vulgariter dicamus, placitandi forma in paradiſo videtur exorta. Alii autem à veteri Lege judiciorum ordinem initium habuiſſe. Ait enim Moyſes in Lege : In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. In Novo quoque Teſtamento Paulus Apoſtolus ait : Secularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum. Alii compendioſius ordientes divini juris originem, à primitiva ſumunt Eccleſia : cùm enim ceſſante martyrum perſecutione Eccleſia reſpirare cœpiſſet ſub Conſtantino Imperatore, cœperunt Patres ſancti convenire, Concilia celebrare, & in eis pro diverſitate negotiorum Eccleſiaſticorum diverſos Canones & ediderunt & ſcripſerunt. Conciliorum autem alia ſunt generalia, alia particularia. Generalia dicuntur, quæ in præſentia Domini Papæ vel ejus Legati vicem ipſius gerentis, convocatis univerſaliter Epiſcopis, cæteriſ-

que Prælatis Ecclesiæ celebrantur. Provincialia sunt, quæ à Primate sive Archiepiscopo aliquo, convocatis ad hoc suffraganeis tamen suis, in Provincia fiunt. In generalibus Canones editi ad omnes Ecclesias vim suam universaliter extendunt, & qui eos non observant, pro transgressoribus habentur. Quæ autem Canones in Provincialibus editi fuerunt Conciliis, Provinciam non egrediuntur, nec alios coërcent, nisi qui jurisdictioni illorum Comprovincialium Episcoporum subjecti sunt. Inde est & quod Canonum alii dicuntur generales, id est in generali Concilio proditi; alii Provinciales, id est in Provinciali Synodo promulgati. Inter generalia verò Concilia quatuor sunt principalia, quæ ferè Evangeliis comparantur, Nicænum, Ephesinum, Chalcedonense, & Constantinopolitanum. Præterea ergo dicuntur Canones qui in Conciliis authoritate multorum Episcoporum promulgantur. Decreta sunt, quæ Domnus Apostolicus super aliquo negotio Ecclesiastico præsentibus Cardinalibus & authoritatem suam præstantibus constituit, & in scriptum redigit. Decretalis Epistola est, quam Domnus Apostolicus alicui Episcopo, vel alii judici Ecclesiastico super aliqua causa dubitanti, & Ecclesiam Romanam consulenti rescribit, & ei transmittit. Indifferenter tamen & Canones Decreta, & Decreta Canones appellantur. Hæc sunt quibus negotia Ecclesiastica & tractari habent & terminari. Hæc tamen in decisione causarum Ecclesiasticarum diligentia est tenenda, ut primum quidem locum obtineant Evangelica præcepta, quibus cessantibus Apostolorum dicta, deinde quatuor prædicta Concilia, postea Concilia reliqua, tandem Decreta & Decretales Epistolæ, ultimo loco succedunt verba Sanctorum Patrum, Ambrosii, Augustini, Hieronymi & aliorum, & hæc omnia sunt communis materia omnium de jure divino tractan-

tium, quæ quoniam nonnunquam ſibi adverſari videntur, quadrifaria circa hæc conſideranda eſt inſpectio. Conſtitutiones enim Eccleſiaſticæ prædictæ ſunt quædam ſecundùm conſilium, quædam ſecundùm præceptum, quædam ſecundùm permiſſionem vel indulgentiam, quædam ſecundùm prohibitionem. Quatuor iſta, quatuor hominum genera reſpiciunt, quorum quidam ſunt perfecti, quidam perficiendi, quidam infirmi, quidam tepidi. Quæ conſilium continent, data ſunt perfectis; quæ præceptum, perficiendis; quæ promiſſionem, infirmis; quæ prohibitionem, tepidis. Conſilium eſt omnia vendere, & pauperibus dare: præceptum, Dominum diligere: permiſſio, nubere: prohibitio, non occidere, non mœchari. Conſilium eſt in ſuperiori, permiſſio in inferiori, præceptum & prohibitio in medio. Et præceptum quidem quaſi pendet à conſilio, prohibitio verò quaſi refrænat permiſſionem. Conſilium pœnam non intendit, ſed præmium promittit; permiſſio non promittit præmium, ſed impendit remedium. Duo exteriora ſunt in voluntate, duo media in neceſſitate. Si enim volueris, nec conſilio acquieſces, nec permiſſionem ſuſcipies; præcepto verò & prohibitioni non impune reſiſtes. Quæ tamen voluntaria diximus, ante ſuſceptionem aut votum intellige, nam poſt votum continentiæ, quod eſt conſilii cogeris obſervare, & poſt nuptias quæ ſunt permiſſionis, non potes uxorem dimittere. Præceptiones autem & prohibitiones aliæ ſunt mobiles, aliæ immobiles. Præceptiones immobiles ſunt, quæ ſervatæ ſalutem conferunt, non obſervatæ adimunt, quæ & omni tempore locum habuerunt, ut, Diliges Dominum Deum tuum, &c. Mobiles, quæ quandoque obſervatæ ſunt, modò non obſervantur, ut Circumciſionis vel Sabbati, vel etiam quæ nunquam lex ſanxivit, ſed poſteriorum diligentia ratione utilita-

tis invenit, ut, Hæreticum hominem poſt ſecundam & tertiam correctionem devita. Item prohibitiones immobiles ſunt contra quas nunquam licuit licebitve agere; ſic enim, Non occides, non mœchaberis. Mobiles quales ſunt quæ pro perſonarum qualitate & temporum vel cauſarum neceſſitate variantur, ut Clericum prius lapſum non reparari, filium Sacerdotis non ordinari. Sed & quædam permiſſiones mobiles ſ.erunt: permiſſum eſt enim quandoque filiam patrui in uxorem duci, conſanguineos in quarto & quinto gradu copulari, quod hodie non licet. Quæ autem ad conſilium ſpectant, quandoque aliter ſe habuerunt: nam cùm hodie de conſilio perfectionis ſit eſſe virginem, in veteri Teſtamento videbatur prohibitum, ubi legitur: Maledicta ſterilis quæ non parit, & iterum: Maledictus qui non reliquerit ſemen ſuper terram. Conſideranda ſunt ergo Patrum capitula in hoc opere & aliis, ut in eis conſilii, præcepti, prohibitionis & promiſſionis ratio habeatur. Item attendenda ſunt Capitula quæ ſunt datæ ſententiæ, quæ verò dandæ. Datæ ſententiæ dicuntur illa quæ inſinuant tranſgreſſorem ſuum jam excommunicatum, deinde quæ denuntiant excommunicandum ad ſimilitudinem infamium, quorum quidam ſunt infames ipſo jure, quidam per ſententiam. Ita quędam Capitula data ſunt ex rigore, quædam ex diſpenſatione vel æquitate. Item quædam data pro tempore, quædam pro loco, quædam pro perſona, quædam pro neceſſitate, id eſt, quædam temporalia, quædam localia, quædam perſonalia, quædam localia. Hæc omnia qui diligenter non attendit, nodos implicationum incurret. Et quidem quæ prædicta ſunt, ad omnes de Jure divino tractantes ſpectant. Circa librum autem quem præ manibus geſtamus, hęc attendenta ſunt, ſcilicet quę ſit compoſitoris materia, quę ipſius intentio, quis finis intentionis, quæ cauſa operis,

quis modus tractandi, quę distractio libri. Compositorem hujus operis rectè dixerim Gratianum, nó actorem. Capitula namque à sanctis Patribus edita in hoc volumine composuit & ordinavit, non eorum actor, vel conditor fuit, nisi quis fortè eum actorem dicere ideo velit, quoniam multa & ex parte sua distinguendo & exponendo Sanctorum sententias, in paragraphis suis ponit, hujusmodii sunt Canones, Decreta, & decretales Epistolæ, quorum differentiam superiùs legisti, authoritates & sanctorum Patrum, qui quamvis jus & potestatem condendi Canones non habuerint, non minimum tamen in Ecclesia locum habent. Intentio ejus est diversas diversorum Patrum regulas, qui Canones dicuntur, in unum colligere, & contrariantes quæ in eis occurrunt, in concordiam revocare: finis & utilitas, scire Ecclesiastica negotia, de Jure Canonum tractare, & tractata canonicè definire. Causa operis hęc est, cùm per ignorantiam jus divinum jam in dissuetudinem deveniret, & singulę Ecclesiæ consuetudinibus potius, quàm Canonibus regerentur, periculosum reputans id Gratianus, diversos Codices, Conciliorum & Patrum Capitula continentes collegit, & quæ magis necessaria causis dicendis videbantur, in hoc volumine comprehendens. Modus tractandi talis est, primum ponit Juris distinctiones & differentias, deinde causam constitutionis legum & Canonum, postea transit ad ordinem & numerum Conciliorum, & eorum decreta quibus sint præferenda. Postmodum ad dignitates & Ordines Ecclesiasticos accedit, docens quibus sint conferendæ, & qualiter in eis sit vivendum. De Ordinibus, & quibus temporum intervallis sint largiendi. Qualiter etiam lapsi reparentur. Tandem transit ad causas, in quibus ostendit primò de accusationibus & testibus & ordine judiciario quis & modus in diversis Ecclesiasticis negotiis sit habendus. Tandem ad conjugum negotia

veniens,& ſufficienter tractans,in fine de Eccleſiarum conſecratione, & de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini, de Baptiſmo & Confirmatione ſupponit. Diſtinguitur liber iſte alias ſecundùm diligentiam lectorum, alias ſecundùm conſuetudinem ſcriptorum. Lectores in tres partes diſtingunt, quas & Gratianus voluiſſe videtur. Prima pars uſque ad cauſam Simoniacorum extenditur, quam Gratianus per I. diviſiones diviſit, à prima cauſa uſque ad Tractatum de Benedictione procedit, quæ per XXXVI. cauſas quæſtionibus ſuis deciſas diſtinguitur. Tertia à tractatu locationis uſque in finem per quinque diſtinctiones ſecant. Harum primam miniſteriis, ſecundam negotiis, tertiam Eccleſiaſticis deputant Sacramentis. Scriptorum conſuetudo librum iſtum in quatuor partes diſtinguit, quarum unamquamque quantum appellant, & primam quidem quæ eſt à principio uſque ad primam cauſam, quæ eſt de Simoniacis. Secundam à prima cauſa uſque ad tertiam decimam, quæ ſic incipit, Diœceſani. Tertiam ab ea uſque ad XXVII. quæ eſt de Matrimonio, quartam à XXVII. uſque ad finem libri ponunt. His prolibatis ad litteram veniamus.

Sequuntur commentaria ejuſdem Decreti Gratiani, quæ hîc omittenda duximus, & quòd prolixiora ſint; & quòd ea quæ in ipſis habentur, trita nimium & vulgaria peritorum judicio viſa fuerint.

Bernardus Robais Ballivus Flandriæ, 340
S. Bertini Abbas contendit cum Stephano, 283. 284. 326
Bituricenſis Archiepiſcopus dictus Patriarcha, 31. 32
Blæſenſes Canonici Regul. 86. 87
Borreſt villa S. Genovefæ, 185
Bulgarus celebris Profeſſor Juris Bononiæ, 50. 81

C.

CAmeracenſis Epiſcopus arguit Stephanum puſillanimitatis, 345. 347
Communiæ Sylvanectenſis conſuetudines ſcriptæ, 358
Campellenſes Canonici, 259
Cancellarii urbis Romæ filius, 386
Canonici Regulares Neapolit. 24. 39
Can. Reg. flagitioſi & diſcoli ejiciebantur, 50. 171. 176.
Can. Reg. & Grandimontenſium differentia, 103
Can. Reg. poſſunt ad Ord. Ciſtercienſem admitti, quod tamen non expedit, 93
Can. Reg. S. Genovefæ apud Firmitatem Milonis, 232
Can. Reg. beneficiati amovibiles & ſuperioribus ſubjecti. 252
Canonici Sæculares apud S. Evurtium Aurel. 75
Canonici Sæculares ſeu ſingulares Blæſenſes, 86
Can. Sæcul. dicti Clerici modernæ viæ. 88. & eorum vita dicitur deformis novitatis forma, 204
Canonicorum Seclinenſium & de Phalempino controverſ. 395. 396
Cantor Sylvanectenſis quondam ſervus S. Genovefæ manumiſſus, 161
Capella S. Genovefæ in civit. Pariſ. 303
Capellæ Tornacenſis Palatii dedicatio, 317
Capicerius S. Crucis Aurel. 42
Carnotenſis Eccleſia, 48. 49
Catalaunenſis electi conſecratio, 397. 399

Cathedralium uſus jam receptus portiones diſtribuendi in Gallia inter Canonicos.
Chilpericus Rex avus Dagoberti, 351
Ciſtercienſes Monachi, 53
Ciſtercienſium laus, 95
Clarus Mariſcus Abbatia Ciſtercienſis Ord. 323
Clerici qui Regulares appellandi, 330
Compendienſium Monachorum reformatio, 141
Conſeranenſis Electi elogium, 30
Congregationes Ord. Can. Reg. 387
Corbeienſis Abbatia, 71
Coronatio Reginæ, 279
Coterelli & Baſculi hæretici, 108
S. Cyrici Abbatiſſa, 90. 91
Cyſonienſis Abbatia & Abbas, 359. 379

D.

Decanus Aurelianenſis Levita interfectus, 2
Decanus Aurelian. electus in Epiſcopum, 388
Decano Brugenſi explicat quomodo debeat intelligi cenſus duplex, 351
Decanus Carnotenſis ac Succentor, 48. 49
Decanus Gandavenſis, 278
Decanus Pariſienſis, 240
Decanus Tornacenſis ad ſuſcipiendum Sacerdotium adactus, 315. 362
Decimarum ſolutio, 232
Decretalium nimiam arguit multitudinem, 366
Doa Monaſterium Can Reg. 28
Domni Martini Comes, 262
Dinantum prope Monaſterium Can. Reg. 181

E.

Eccleſiæ diſpenſationes, 131
Eccleſia non judicat de occultis, 279
S. Evurtii Eccleſia combuſta & reparata per Stephanum, 169

S. Evurtii Canonici à recto tramite declinantes, 406. 408
S. Evurtii Abbatia ab omni jure procurationum immunis, 410
S. Evurtii Abbatia Sacramenta in extremis ministrabat Episcopo Aurelianensi, ac post decessum sepulturam, 410

F.

FLandriæ Comes excommunicatus à Stephano, 342. 344
Frater Stephani, Monachus S. Benedicti, 35

G.

S. GEnovefæ Ecclesia, specialis filia S. Sedis, 67. 68
S. Genovefæ Paris. Can. Reg. inducti apud S. Joannem Suess. 184
S. Genovefæ Abbatia florebat sub regimine Stephani, 216. 224
S. Genovefæ Ecclesiæ à Normannis exusta, à Stephano reparata, 216. 218. 221
S. Genovefæ, sepulchri ornandi gratiâ, mittuntur gemmæ, 250
S. Genovefæ Paris. privilegia, 392
Gentilis nepos Alexandri III. 125
S. Geraldi officium à Stephano exaratum, 301. 302. 304
S. Germani Paris. Abbas, 260. 285. 287
S. Germani à Pratis Monachorum cum Archiep. Senon. controversia pro procurationibus, 264
Germaniæ Cathedrales Ecclesiæ adhuc regulares, 203
Grandimontenses Boni homines nuncupati, 92
Grandimontensium Clericorum cum Conversis controversia, 191 196. 209. 213
Guillelmus Archiep. Remens. avunculus Regis, 145
Guillelmi Archiep. Remensis Curia, 77

H.

HÆresis nova tempore Stephani, 213
Helienſis Epiſcopus, Angliæ Cancellarius, 262
Heliopoleos civitas, 321
Herbertus Archiep. Biſuntinus, ſchiſmaticus, 131
Hugonis Clementis electio in Decanum Pariſ. 280
Hugo quidam à mortuis ſurrexit, 337
Hubertus Can. Reg. S. Gen. Henrici Epiſcopi Sylvan. Capellanus, 137

I.

INſulenſes Canonici, 361
Joannes Abbas S. Gen. Par. poſt Stephanum, 274. 275. 316. 319
S. Jo Sueſſionenſis Can. Reg. Priores curati Abbati rebelles, 79. 132. 252
Jordanus Legatus, 274
Judæi rarò fidem Chriſtianam amplectuntur & ſervant, 42
Juri Civili Canonicum non repugnat, 353

L.

LAmbinus de Brugis, 28
Lateranenſis Concil. Decretum in Can. Reg. proprietarios, 80
Laudunenſis communiæ erectio, 54
Litteræ dimiſſoriales ad Ordines, 72
Longipontis Abbas, 73
Ludovicum Regis primogenitum hortatur ad ſtudia litterarum, 335

M.

S. MAgdalenæ triplices lachrymæ, 244
Magdunenſe Capitulum, 134
Mamertinus Archiep. 160
Marca argenti, 46
Marcellus & Gerardus S. Gen. Can. Steph. obſequio addicti, 310

Mariniacenſes Canon. Reg. è domo S. Lupi Trecen. 412
Mariſiacus villa S. Genovefæ, 162. 289
S. Martini Tornac. Abbas ſuſpenſus, 330
Mauritii Pariſ. Epiſcopi Epitaphium, 376
Medici Galeni diſcipuli &c. 56
Mediocritas S. Auguſtini, 246
Meldenſis Communiæ ac Scabinorum origo, 84. 85
Melior Archidiaconus Laudun. Cardinalis Legatus, 124
Morinenſis Epiſcopus invitatur ad capellæ dedicationem, 318
Murmurantia tria ſuper terram, 297

N.

NArbonenſis Eccleſia. 112
Neapolitani Can. Reg. 24
Nepotes Stephani, 369. 370. 388
Nivelo Epiſcopus Sueſſionenſis, 250
Nothi in Gallia rejecti ab Eccleſiæ dignitatibus, 122. 338

O.

ODo Pariſienſis Epiſcopus, 324
Octavianus Oſtienſis Epiſcopus Cardinalis, 274

P.

PAlefridus miſſus Stephano, 46. 182. 187
Penſio annua à Can. Reg. S. Evurtii Aurel. Stephano creata & debita, 115
Petrus Cantor Pariſienſis, 270
Petrus Can. Reg. S. Gen. Epiſcopus in Dania, 118
Pinciacenſis Præpoſitus, 169
Pinſutus Cardinalis, 24
Philippi Auguſti ortus à Papa expetitus, 14
Pontis Monachorum prioratus in Diœc. Aurel. 17
Principum morbus credere citò & condemnare, 14
Prioratus de Bredenay, 205

Procurationum jus, 76
Poſſeſſio jurium quæ ſit. 355

R.

REginæ Ingelburgis encomium. 379
Regula S. Auguſtini manat ab Apoſtolis, 73
Remenſis Eccleſia Regularis, 202
Ripatorium Abbatia, 149
Robertus Clemens, 111

S.

De S. Alicoſa Can. Reg. 136
S. Samſonis Aurel. Prioratus Can. Reg. S. Sepulchri, 19
De Sarcocello Abbas, 154
De Sarneio Abbas, 337
Scholæ publicæ S. Genovefæ Pariſienſis. 119. 120.
Septimaniæ provinciæ mores, 112
Signa Monachorum tempore ſilentii, 311
Simoniæ labes in Archiepiſc. 61
Spinolium villa S. Genovefæ, 143
Soiſiacum villa S. Genovefæ, 171
Stallum in choro, 293
Stephanus educatus apud S. Crucem Aurel. 76
Stephanus miſſus apud Toloſates contra hæreticos, 108
Stephanus operam dedit ſtudiis cum Urbano S. P. 176
Stephanus miſſus à Rege Romam & alibi, 181
Stephanus Epiſcopus Tornacenſis deſignatur, 284
Stephanus per xv. circiter annos Abbas S. Genovefæ, 309
Stephanus interdicto ſubjicit terram Flandriæ, 442. 445. 448
Stephanus ſexagenario major, 368
Subditi detrectantes correctionem ſuperiorum Reg. non ſunt facile audiendi, 370
Superpelliceum talare, 151

De Sunebecca Priori, 390

T.

THeobaldus Comes Blæſenſis, 88
Theſaurarius Noviomenſis factus Monachus apud Urſicampum, 253
S. Thomas Cantuarienſis Martyr, 33
Tituli pro ſuſceptione ordinum, 276
Trecenſem Epiſcopum Stephanus ſuſpendit ab officio, 412
Treugæ inter Regem Galliæ & Comitem Fland. 343
Tornacenſis communia Stephano infeſta, 359. 358. 359. 360 361
Turonenſis Arch. controverſia cum Epiſc. Doleſi, 51. 56. 111. 152. 155. 199

V.

VExillum Eccleſiaſticum, 46
S. Victoris Abbas, 59
S. Victoris Abbatia celebris, 234
Vita aſcetica, 244
Vuillelmus Abbas in Dania, 119

X.

XEnia devotionis, 46

FINIS.

Summa Privilegii Regis Chriſtianiſſimi.

AUctoritate Regia ſancitum eſt, ne quis *Stephani Abbatis ſanctæ Genovefæ Pariſienſis & Epiſcopi Tornacenſis Opera*, intra quindecim annos ab hac editione numerandos imprimat, aut alibi impreſſa in hoc regno divendat, præter R. P. Claudii du Molinet Canonici Regularis Congregationis Gallicanæ voluntatem, aut eorum quibus id juris conceſſerit: hocque omnibus perinde clarum, notum, indictum habeatur, ac ſi Regii Diplomatis ſententia operis initio præfigatur, finive poſtponatur. Qui ſecus faxit, librorum confiſcatione, & pœnis Regio Diplomate declaratis mulctabitur. Datum Pariſiis die quinta Novembris 1676. *Sign.* DALENCE'.

Quod quidem Diploma in acta Typographorum Pariſienſium relatum eſt die 23. Martii 1679. ab EDMUNDO COUTTEROT *Syndico.*

Idem R. P. C. du Molinet jure ſuo ceſſit Ludovico Billaine Bibliopolæ Pariſienſi.

Facultas Reverendiſſimi Patris Generalis.

NOS F. PAULUS BEURRIER, Abbas ſanctæ Genovefæ Pariſienſis, & Canonicorum Regularium Congregationis Gallicanæ Præpoſitus Generalis, permittimus & poteſtatem facimus typis mandandi ac in lucem evulgandi librum cui titulus eſt, *Epiſtola Magiſtri Stephani Abbatis ſanctæ Genovefæ, &c. ſtudio R. P. Claudii du Molinet, Canonici Regularis Congr. Gall.* Datum Pariſiis in præfato noſtro S. Genovefæ Monaſterio, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo octavo, die prima Decembris. *Sign.* F. P. BEURRIER.
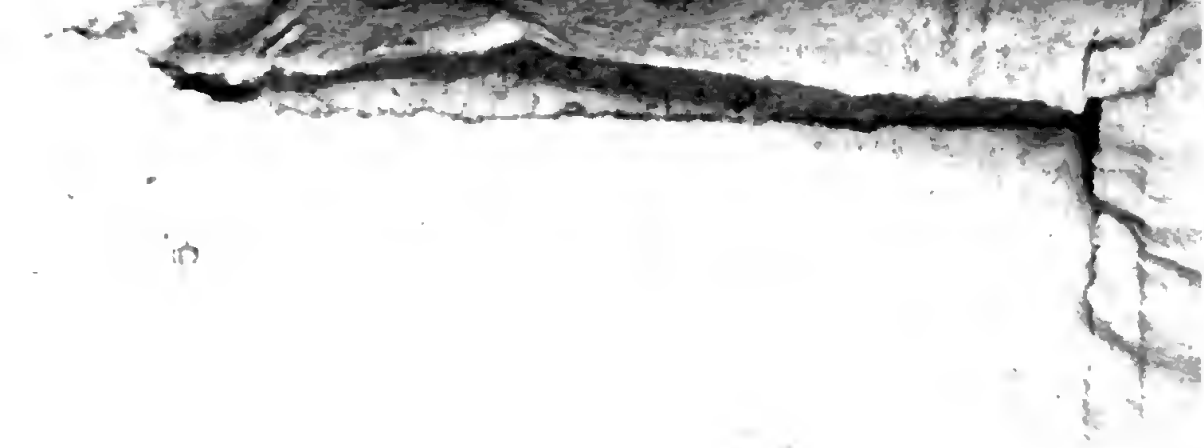
De mandato Reverendiſſimi P. Præpoſiti Generalis, F. Doufrere.